N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1896, kl. 10 e. m.

Utlåtande, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

(2:a U. A.)

Ordinarie anslag.

Domkapitlens expeditioner.

1:o) I den till Riksdagen den 16 januari innevarande år aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t under åttonde hufvudtiteln föreslagit, *dels* i punkt 1: *Ang. delning af Hernösands stift.* [1 o. 30.]

att Riksdagen måtte medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län från den 1 januari 1897 frånskildes Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet af biskopslöneregleringsfonden användes högst 13,500 kronor årligen;

att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorienotarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet måtte beviljas ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor samt till vaktmästaren 500 kronor;

att för hyra af lokal och vaktmästarebostad måtte anslås ett årligt belopp af 1,500 kronor;

samt att såsom ersättning för minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län och amanuensen vid samma domkapitel genom upphörande af från Lappmarks ecklesiastikverk nu utgående anslag å 600 kronor, måtte beviljas ett årligt anslag af 2,100 kronor;

dels ock i punkt 30:

att Riksdagen måtte på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 3,500 kronor för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditionslokalen vid det nya domkapitlet, som, enligt Kongl. Maj:ts förslag om Hernösands stifts delning, skulle komma att upprättas i Luleå.

För behandling af Kongl. Maj:ts omförmälda framställningar komma deputerade från statsutskottet och lagutskottet att sammanträda till sammansatt utskott, hvadan yttrande häröfver först längre fram under riksdagens lopp kommer att af det sammansatta stats- och lagutskottet afgifvas; hvilket statsutskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Ang. anslag till förstärkning af domkapitlens expeditionskassor m. m. [2.]

2:o) Vidare har Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att på ordinarie stat från och med år 1897 bevilja

dels till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor ett anslag af 6,000 kronor, att efter Kongl. Maj:ts bestämmande för sagda ändamål användas;

dels ock till extra biträden vid domkapitlens expeditioner ett belopp af 3,000 kronor, att af Kongl. Maj:t för ändamålet disponeras.

Af statsrådsprotokollet i detta ärende framgår, att beloppet af det anslag, Kongl. Maj:t äskat till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor, blifvit bestämdt med hänsyn jemväl till de ökade utgifter, som i berörda afseende skulle föranledas genom inrättande af ett nytt domkapitel, på sätt Kongl. Maj:ts ofvan omförmälda framställning om Hernösands stifts delning innebär. Då vid sådant förhållande behofvet af förenämnda anslagsbelopp lärer böra till pröfning upptagas först efter det Riksdagen i nyssnämnda fråga fattat beslut, kommer utskottet att framdeles under riksdagens lopp, sedan denna fråga blifvit afgjord, afgifva yttrande öfver de i förevarande punkt framstälda förslag; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Universiteten.

Ang. anslag till materiel vid obstetriska kliniken i Upsala. [3.]

3:o) Under förevarande hufvudtitel har Kongl. Maj:t föreslagit, *dels* i punkt 3, att för anskaffande och underhåll af instrument och under-

visningsmateriel vid den obstetriska kliniken i Upsala måtte beviljas ett årligt anslag af 300 kronor, och *dels* i punkt 34, att för samma ändamål måtte å extra stat anvisas ett belopp af 1,000 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas i afseende å förevarande förslag, att medicinska fakulteten i Upsala framhållit, hurusom inrättandet af den nya professuren i obstetrik och gynekologi medfört behofvet af ett årligt anslag för anskaffande och underhåll af instrument och undervisningsmateriel vid den obstetriska kliniken. Huru nödvändigt ett dylikt anslag vore, framginge klart af det faktum, att, sedan obstetriken och gynekologien skilts från den kirurgiska ämnesgruppen, de stode utan något som helst anslag till undervisningsmateriel. Och likväl måste instrument anskaffas och underhållas samt planschverk, fantom, skelettdelar och annan materiel för undervisningen förvärfvas och vidmagthållas. Skulle derför undervisningen vid kliniken kunna framgångsrikt bedrifvas och motsvara de fordringar, som lärjungarne med rätta kunde ställa på densamma, kunde institutionen ej längre undvara ett dylikt anslag. Med hänsyn till den ifrågavarande materielens dyrhet hade fakulteten ansett, att detta anslag ej kunde ställas lägre än 500 kronor.

I afseende på beloppet hade likväl konsistorium, på derom väckt förslag och sedan upplyst blifvit, att institutionens föreståndare äfven förklarat sig kunna dermed åtnöjas, hemstält, att för ifrågavarande ändamål måtte utverkas ett årligt anslag å 300 kronor och derjemte ett anslag för en gång till belopp af 1,000 kronor.

Departementschefen har tillstyrkt framläggande för Riksdagen af Kongl. Maj:ts ofvan omförmälda förslag, under anförande: att det vore uppenbart, att den nya obstetriska kliniken behöfde ett särskildt anslag för instrument och undervisningsmateriel; att lämpligt syntes vara, att för ändamålet beviljades dels ett anslag för den första uppsättningen och dels ett mindre, årligt anslag; samt att de ifrågasatta beloppen icke kunde anses större, än nödigt vore.

Utskottet, som delar departementschefens åsigt om behöfligheten af anslag till instrument och undervisningsmateriel för den obstetriska kliniken i Upsala, anser likväl, att, om för detta ändamål ett årligt anslag af 300 kronor varder af Riksdagen beviljadt, det för en gång begärda anslaget kan nedsättas till 500 kronor.

Med afseende härå får utskottet, som här nedan under punkt 39 gör hemställan beträffande det extra anslaget för ifrågavarande ändamål, föreslå,

att Riksdagen må för anskaffande och underhåll af instrument och undervisningsmateriel vid den obstetriska kliniken i Upsala bevilja ett årligt anslag af 300 kronor.

Ang. anslag till en assistent i kirurgi. [4.]

4:o) Vidare har Kongl. Maj:t i afseende å universitetet i Upsala föreslagit, att Riksdagen måtte till aflöning åt en assistent i kirurgi vid nämnda universitet bevilja ett årligt anslag af 3,500 kronor.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, har detta förslag föranledts af en utaf medicinska fakulteten i Upsala gjord framställning af följande innehåll.

Sedan de ämnen, som från gammalt hört till den kirurgiska professuren vid Upsala universitet, nemligen icke blott den egentliga kirurgien, utan äfven obstetrik och gynekologi samt oftalmiatrik, numera, i öfverensstämmelse med dessa vetenskapers utveckling, blifvit såsom specialämnen fördelade på tre lärare, nemligen en professor i kirurgi, en professor i obstetrik och gynekologi samt en e. o. professor i oftalmiatrik, ålåge det professorn i kirurgi dels att meddela undervisning i detta ämne, dels att vara prefekt och öfverkirurg å akademiska sjukhusets kirurgiska afdelning samt tillika undervisa å den kirurgiska polikliniken. Före nämnda fördelning af läroämnena hade i händelse af förfall för professorn i kirurgi, vare sig i följd af sjukdom eller af annan orsak, adjunkten i kirurgi och obstetrik, hvilken tillika egnade sig åt oftalmiatrik, ständigt varit att påräkna såsom vikarie; men sedan adjunkturen blifvit ombildad till en extra ordinarie professur, omfattande endast ämnet oftalmiatrik, kunde fakulteten ej vidare påräkna, att inom densamma funnes någon lärare, som egde den speciella utbildning och praktiska erfarenhet, att han kunde vid ordinarie professors tjenstledighet inträda såsom vikarie och tillika sköta öfverkirurgens vid sjukhuset magtpåliggande dagliga göromål.

Genom den utvidgning af sjukvården vid kirurgiska afdelningen, som under den nuvarande professorns tjenstetid inträdt, toge densamma numera hans tid så i anspråk, att han icke längre kunde bestrida någon undervisning vid den nere i staden belägna kirurgiska polikliniken, utan hade det blifvit af nöden att öfverlemna denna undervisning åt en yngre lärare, för närvarande en inom fakulteten anställd docent. Denne lärare hade ock hvarje termin gifvit en preparatorisk, kostnadsfri kurs i allmän kirurgi, utan hvilken de studerande icke kunde fullt tillgodogöra sig den kliniska undervisningen i detta ämne, samt tillika vikarierat för professorn under de tider, då denne haft tjenstledighet.

Då emellertid universitetet ej egde till sitt förfogande något anslag till aflönande af en dylik lärare, hvilken hittills erhållit aflöning ur en af fakultetens enskilda fonder, då föreskrifterna för denna fond icke tilläte utdelandet af permanenta anslag, och då kirurgien vore ett af fakultetens större och vigtigare ämnen, hvari undervisningen ej ens för kortare tid kunde ligga nere, såge sig fakulteten nödsakad att anhålla om ett ordinarie årligt anslag af 3,500 kronor för aflönande af en biträdande lärare i ämnet. Denne lärare, för hvilken fakulteten föreslagit benämningen assistent, skulle vara skyldig dels att vid behof vikariera för professorn i kirurgi, dels att bestrida undervisningen vid den kirurgiska polikliniken samt hvarje termin efter de närmare bestämmelser, som kunde blifva fastställda, lemna en kostnadsfri preparatorisk kurs i den allmänna kirurgien. Ifrågavarande lågt aflönade befattning borde enligt fakultetens mening lämpligast besättas endast genom förordnande på tre år för hvarje gång.

Till denna af konsistorium och universitetskanslern förordade framställning har departementschefen ansett sig böra tillstyrka bifall och alltså hemstält om framläggande för Riksdagen af det förslag, som ofvan nämnts.

Hvad af medicinska fakulteten i Upsala blifvit i ärendet anfördt har visserligen synts utskottet ådagalägga, att, med hänsyn till mångfalden af de åligganden, som tillkomma professorn i kirurgi, behofvet af en ställföreträdare för denne lärare måste vid åtskilliga tillfällen göra sig gällande. Men då undervisningen inom den kirurgiska ämnesgruppen blifvit för ej lång tid sedan ordnad i öfverensstämmelse med ifrågavarande vetenskapers utveckling, torde, enligt utskottets åsigt, inrättandet af en befattning med så hög aflöning som den nu föreslagna knappast vara af behofvet påkalladt. Deremot håller utskottet före, att genom beviljande af ett arfvode å 2,000 kronor, att användas till förstärkande af lärarekrafterna i kirurgi, undervisningen i detta ämne bör under närvarande förhållanden blifva behörigen tillgodosedd.

I enlighet härmed hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till förstärkande af lärarekrafterna i kirurgi vid universitetet i Upsala beviljar ett ordinarie anslag af 2,000 kronor.

Ang. anslag till en amanuens vid patologiska institutionen i Lund.

[5.]

5:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att till arfvode åt en amanuens vid den bakteriologiska afdelningen af patologiska institutionen i Lund måtte anvisas ett årligt anslag af 500 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet meddelat, att akademiska konsistoriet i Lund å nyo gjort framställning om behofvet af ökade arbetskrafter vid patologiska institutionen derstädes. Konsistoriet hade dervid erinrat, hurusom för detta ändamål förut begärts 2,000 kronor, deraf 1,500 kronor till arfvode åt en assistent och 500 kronor till amanuensarfvode; att Riksdagen för hvartdera af åren 1892 och 1893 beviljat det sistnämnda beloppet under form af anslag till arbetets uppehållande vid institutionen; samt att, efter förnyad proposition i ämnet, 1893 års Riksdag beviljat å ordinarie stat 1,500 kronor till assistentarfvode, men dervid indragit det på extra stat anvisade beloppet. Genom det beviljade anslaget hade visserligen ett stort behof för institutionen blifvit afhjelpt, men anslaget till amanuensarfvode vore icke desto mindre erforderligt. Vigten af detta behof, som jemväl af medicinska fakulteten vitsordats, hade också af institutionens föreståndare ytterligare framhållits i en till konsistorium ingifven skrift af följande innehåll.

Af den utredning, som förut lemnats rörande fördelningen af det omfattande arbetet vid institutionen, framginge, att särskildt verksamheten på det bakteriologiska området i följd af bristen på fast och ansvarigt biträde mer eller mindre måste stå tillbaka och i alla händelser drifvas under förhållanden, hvilka med afseende såväl på arbetets jemna gång som på vården af den dyrbara redskapen vore långt ifrån tillfredsställande. Institutionens enda fasta amanuens toges så fullständigt i anspråk dels af biträde vid obduktionerna, dels och framför allt af ständigt fortgående preparationer af samlingarna, att för honom ingen tid återstode för arbete och tillsyn på det bakteriologiska laboratoriet, en verksamhet, som för öfrigt fordrade sin särskilda utbildning. Det behof af amanuensbiträde, som nödvändigt kräfdes vid det omständliga och tidsödande arbetet med bakterieodling och öfver hufvud vid skötseln af den bakteriologiska apparaten, måste nu, så godt sig göra läte, fyllas medelst mer eller mindre tillfällig hjelp af extra amanuenser, hvilka såsom lönlösa icke ålåggas den ständiga tillsyn, som här vore af nöden, än mindre göras verkligt ansvarige för vården af den vidlyftiga utrustningen, en brist, som vid mer än ett tillfälle gjort sig känbar.

Såsom allmänt bekant vore, hade bakteriologien redan länge haft stor vetenskaplig och praktisk betydelse och intagit en deremot svarande

vigtig ställning inom både patologien och hygienen, ett förhållande, som äfven hos oss blifvit officielt erkändt genom beviljadt anslag till en laboratorstjenst i bakteriologi vid Karolinska institutet. Jemväl vid patologiska institutionen i Lund, hvilken äfven på detta mera speciella område allvarligt önskade och sträfvade att häfda sin plats och fylla sin uppgift, ställdes anspråk på bakteriologien, och anlitades det bakteriologiska laboratoriet icke blott för den egentliga undervisningen i ämnet och i samhand med förefallande patologiska undersökningar eller sjelfständiga arbeten, utan äfven från klinikens och den kliniska undervisningens sida äfvensom af utanför universitetet stående läkare och vetenskapsidkare. Det syntes då icke vara någon obillig begäran, att denna institution, för att kunna vederbörligen fullgöra en i flera afseenden vigtig uppgift, hugnades med det jemförelsevis anspråkslösa beloppet af 500 kronor till ytterligare en fast amanuensplats. Knappast torde heller några medel, som direkt eller indirekt utgåfves för främjande af naturvetenskaplig utbildning, vara så väl använda och i förhållande till det ringa beloppet så säkert medföra gagn för framtiden som de, hvilka beviljades till amanuensarfvoden.

Såväl den patologiska institutionen i Upsala som de begge institutioner i Lund, hvilka närmast kunde jemföras med den patologiska, nemligen den anatomiska och den kemiska, åtnjöte förmånen af två fasta amanuensplatser.

För egen del har departementschefen i förevarande fråga meddelat, *att* det syntes angeläget, ej blott att undervisning i det numera så vigtiga ämnet bakteriologi på tillfredsställande sätt meddelades vid universitetet i Lund, utan äfven att för praktiska ändamål funnes en väl ordnad bakteriologisk antalt i rikets sydliga del, samt *att* af hvad här ofvan anförts framginge, att sådant icke kunde vinnas utan någon tillökning i arbetskrafterna, hvilken tillökning dock kunde åstadkommas för en jemförelsevis obetydlig summa.

Utskottet, som funnit hvad i förevarande ärende blifvit anfördt ådagalägga, att ifrågavarande amanuensplats är för den patologiska institutionen vid universitetet i Lund behöflig, hemställer på grund häraf,

att Riksdagen må till arfvode åt en amanuens vid den bakteriologiska afdelningen af patologiska institutionen i Lund anvisa ett årligt anslag af 500 kronor.

Ang. anslag till ett docentstipendium för juridiska fakulteten i Lund.

[6.]

6:o) Med afseende å universitetet i Lund har Kongl. Maj:t vidare föreslagit Riksdagen, att till inrättande af ett nytt fast docentstipendium, afsedt för juridiska fakulteten vid nämnda universitet, måtte på ordinarie stat beviljas ett anslag af 1,500 kronor.

Departementschefen erinrar till en början, hurusom juridiska fakulteten i Lund under flera år upprepat sin anhållan om förstärkning af lärarekrafterna inom fakulteten medelst inrättande af en ny ordinarie professorsbeställning. I sin år 1894 ingifna framställning i detta ämne hade fakulteten, med afseende derå att behofvet af den begärda förstärkningen vore synnerligen trängande, hemstält, att, derest anslag till en professorslön ej kunde då erhållas, ett tillfälligt anslag å 1,500 kronor måtte beredas att, intill dess anslag till en ordinarie professorsbefattning blefve beviljadt, årligen utgå till uppehållande af undervisning och examination i speciel privaträtt. Med anledning häraf hade Kongl. Maj:t till 1895 års Riksdag gjort framställning om beviljande af ett sådant tillfälligt anslag. Denna framställning hade dock ej bifallits. Såsom skäl för afslaget hade Riksdagen anfört, att, då den af juridiska fakulteten förebragta utredning, som lagts till grund för framställningen, vore uppgjord fem år förut och förhållandena vid universitetet derefter möjligen i åtskilliga afseenden undergått förändringar, Riksdagen saknat stöd för att kunna med full säkerhet pröfva lämpligheten af det föreslagna sättet för förstärkning af lärarekrafterna inom fakulteten, samt att, så vidt Riksdagen kunnat finna, större svårigheter hittills icke mött för det behöriga uppehållandet af undervisningen och examinationen i de till den speciella privaträtten hörande ämnen.

Sant vore visserligen, yttrar departementschefen härefter, att ofvanberörda af juridiska fakulteten lemnade utredning vore uppgjord år 1890, och någon annan hade ej heller nu förebragts; men förhållandena inom fakulteten hade ingalunda undergått några sådana förändringar, att den ifrågasatta förstärkningen blifvit mindre behöflig, och svårigheterna vid undervisningen och examinationen hade fortfarande af vederbörande framhållits. Då emellertid inom fakulteten icke kunnat vinnas full enighet beträffande läroämnenas fördelning, hade det synts departementschefen lämpligt, att behofvet af lärarekrafternas ökande blefve på det sättet tillgodosedt, att för fakulteten beviljades ett nytt fast docentstipendium, hvarom jemväl under en följd af år anhållan gjorts, och hvilket finge anses så mycket billigare, som juridiska fakulteten i Upsala till sitt förfogande hade två sådana stipendier, men den i Lund endast ett.

Då behofvet af en förstärkning af lärarekrafterna inom den juridiska fakulteten i Lund synes vara ådagalagdt och då detta behof lämpligen torde kunna tillgodoses medelst inrättande af det föreslagna docentstipendiet, hvarigenom biträde vid undervisningen och examinationen bör beredas fakultetens ordinarie lärare, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till inrättande af ett nytt fast docentstipendium, afsedt för juridiska fakulteten vid universitetet i Lund, på ordinarie stat bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

Ang. väckt motion om anslag till en e. o. professor i oftalmiatrik vid universitetet i Lund.

7:o) I en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion (n:o 185) har herr *J. Bengtsson* i Gullåkra m. fl. föreslagit, det Riksdagen måtte på ordinarie stat uppföra en summa af 4,500 kronor, deraf 3,500 kronor lön och 1,000 kronor såsom tjenstgöringspenningar, för inrättande och upprätthållande af en e. o. professur i oftalmiatrik vid Lunds universitet.

Till stöd för detta förslag anföres i motionen, bland annat, att lärarekrafterna inom de kirurgiska vetenskapsområdena, innefattande förutom kirurgi i modern bemärkelse oftalmiatrik, gynekologi och obstetrik, vid universitetet i Lund för närvarande bestode allenast af en ordinarie professor och en adjunkt. Vid inträffande ledighet skulle adjunktsbefattningen förändras till en extra ordinarie professorsbefattning i gynekologi och obstetrik, hvarjemte den ordinarie professorsbefattningen skulle komma att omfatta kirurgi och oftalmiatrik.

Den nuvarande innehafvaren af ofvannämnda adjunktur, medicine doktor M. K. Löwegren, hvilken på fakultetens hemställan hade af Kongl. Maj:t utnämts till extra ordinarie professor i oftalmiatrik, hade visserligen kunnat hufvudsakligen egna sig åt detta ämne. Men detta förhållande blefve rubbadt, när ordinarie professorn i kirurgi och obstetrik C. J. Ask, hvilken redan vore pensionsmessig, lemnade sin plats; och med extra ordinarie professor Löwegrens afgång skulle universitetet definitivt förlora sin specielle målsman för ämnet oftalmiatrik. Då nu genom e. o. professor Löwegrens framstående såväl vetenskapliga som praktiska verksamhet den oftalmologiska kliniken vid Lunds sjukhus vunnit ryktbarhet icke blott i Skåne, utan äfven i angränsande provinser, från hvilka trakter ett stort antal patienter der funnit hjelp, vore det för visso till stor skada för både universitetet och de närmaste landskapens befolkning, om de nämnda lyckliga förhållandena, som efter hand skapats och rotfästats, skulle rubbas och tillintetgöras; och det vore icke obilligt,

om e. o. professor Löwegren komme i åtnjutande icke blott af e. o. professors namn, utan äfven lön.

Ehuru skäl synas tala för att, i likhet med hvad i Upsala redan egt rum, äfven vid Lunds universitet inrättas en extra ordinarie professorsbefattning i oftalmiatrik, anser dock utskottet, att, då anordnandet af undervisningen inom detta och öfriga till kirurgien hörande ämnen icke synes böra inträda förr, än nuvarande innehafvaren af ordinarie professuren i kirurgi afgått, Riksdagen icke nu och på enskilda motionärers framställning bör besluta upprättande af en extra ordinarie professur uti ifrågavarande ämne.

Utskottet hemställer följaktligen,

att förevarande af herr J. Bengtsson m. fl. väckta motion icke må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till en assistent vid botaniska institutionen vid universitetet i Lund.

8:o) I en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion (n:o 41) har herr *R. Eklundh*, med hvilken herr *J. Bengtsson* i Gullåkra m. fl. instämt, hemstält, att Riksdagen ville till aflöning åt en assistent uti växtfysiologiska laboratoriet i botaniska institutionen vid universitetet i Lund på ordinarie stat anvisa ett årligt anslag af 1,500 kronor.

Till stöd för sitt ifrågavarande förslag anför motionären, bland annat, följande:

»Den vid Lunds universitet uppförda nya botaniska institutionen, som sedan vintern 1892 varit i bruk, har, såsom ock ändamålet med dess uppförande var, öppnat nya områden för den botaniska undervisningen vid universitetet, hvilka emellertid kräfva ökade lärarekrafter. Den nuvarande institutionsföreståndaren har också, på samma gång anslag begärdes till en ny botanisk institutionsbyggnad, uttryckligen framhållit nödvändigheten deraf, att lön anvisades till en laborator i växtfysiologi, derest anslag beviljades till institutionsbyggnaden. Det större akademiska konsistoriet i Lund begärde äfven, sedan ifrågavarande byggnad blifvit färdig, ett dylikt anslag och har upprepade gånger förnyat denna begäran. Kongl. Maj:t har likaledes tvenne gånger, nemligen åren 1892 och 1893, af Riksdagen för detta ändamål äskat anslag, som emellertid af Riksdagen icke bifallits, ehuru statsutskottet sistnämnda år tillstyrkt detsamma.»

»För att ändamålet med den nya institutionen under sådana förhållanden icke skulle förfelas, fann institutionsföreståndaren sig föranlåten att väcka förslag om en sådan fördelning af den botaniska undervis-

ningen mellan ordinarie och extra ordinarie professorn, att endera af dessa lärare vid inträffande ledighet skulle öfvertaga den fysiologiska och den andre den systematiska botaniken, genom hvilken fördelning en laborator möjligen kunde undvaras.»

»Förslaget, som tillstyrkts af de akademiska myndigheterna, har äfven blifvit af Kongl. Maj:t i nåder fastställdt. Men äfven sedan denna förändring blifvit genomförd, är det, på sätt institutionsföreståndaren, då han framlade ifrågavarande förslag, uttryckligen betonade, oundgängligen nödvändigt, att läraren i fysiologisk botanik får en assistent till biträde vid öfningarna. För läraren i systematisk botanik finnes redan en konservator, som tillika är amanuens och har att biträda professorn uti de honom i botaniska trädgården och den systematiska afdelningen af botaniska museum åliggande göromål. Men professorn i fysiologisk botanik kommer, sådana förhållandena nu äro, att fullständigt sakna allt biträde. Och dock kommer den drygaste delen af undervisningen att hvila på honom. Ty förutom de fyra offentliga föreläsningarna i veckan, som åligga en professor, och den propedeutiska undervisning, som han kan finna sig föranlåten att öfvertaga, får han tvenne förmiddagar i veckan leda de fytotomiska och tvenne andra förmiddagar de fysiologiska öfningarna. Tillika skall han hafva vården af den biologiskt-morfologiska afdelningen af museum. Är han då tillika ordinarie professor, kommer han äfven att hafva uppsigten öfver hela den stora botaniska institutionen samt alla de åligganden i öfrigt, hvilka tillkomma en ordinarie universitetsprofessor i egenskap af konsistorieledamot m. m.»

»Hvar och en bör lätt nog kunna inse, att alla dessa göromål öfverstiga en persons krafter, desto mera som den universitetslärare, som vill sköta sitt lärarekall på ett för universitetet och honom sjelf tillfredsställande sätt, derjemte måste följa med sin vetenskaps utveckling och äfven om möjligt sjelf bidraga till densamma.»

Vidare framhåller motionären, hurusom Riksdagen insett och behjertat den stora betydelsen af undervisningen i växtfysiologi, då medel blifvit af Riksdagen anvisade till uppförande af ett växtfysiologiskt laboratorium vid universitetet i Lund. Att denna inrättning hittills kunnat fylla sin bestämmelse, hade uteslutande berott derpå, att en af universitetets i undervisningens tjenst mest verksamme docenter åtagit sig att utan ersättning och alldeles ensam leda de växtfysiologiska öfningarna, i hvilka ej blott många af universitetets egna lärjungar deltagit, utan äfven elever från Alnarps landtbruksinstitut, för hvilka senare varit anordnad en särskild lärokurs.

Universitetet hade äfven, enligt hvad motionären vidare meddelat,

för framläggande vid denna riksdag hos Kongl. Maj:t gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål.

På sätt äfven i motionen erinras, har Riksdagen förut vid särskilda tillfällen afslagit af Kongl. Maj:t gjord framställning om ett ordinarie anslag till aflönande af en laborator i växtfysiologi vid botaniska institutionen i Lund; hvadan Riksdagen torde få anses hafva uttalat sig emot ett ökande af de ordinarie lärarekrafterna inom den botaniska disciplinen vid Lunds universitet. Af hvad i förevarande motion anförts har det emellertid synts utskottet framgå, att det under förhandenvarande förhållanden vore högeligen önskvärdt, om medel kunde beredas till aflönande af ett vetenskapligt bildadt biträde åt professorn i botanik vid de växtfysiologiska öfningarna; och föreställer sig utskottet, att genom ett extra anslag å det belopp, som af motionären föreslagits såsom aflöning åt en assistent, behofvet af ett dylikt biträde skulle lämpligen kunna tillgodoses, utan att derigenom emot Riksdagens uttalade mening någon tillökning eger rum i de ordinarie lärarekrafterna inom ifrågavarande ämne.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, till arfvode åt en assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund, på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 1,500 kronor.

Vid bifall till hvad utskottet här ofvan under punkterna 3—8 hemstält i fråga om väckta förslag om ordinarie anslag till universiteten kommer slutsumman af anslaget till universiteten, nu 758,051 kronor, att höjas med 4,300 kronor och således i riksstaten uppföras med 762,351 kronor, deraf 162,700 kronor förslagsanslag.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ang. anslag till ytterligare en amanuens vid patologisk-anatomiska institutionen.

[7.]

9:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att i det till Karolinska mediko-kirurgiska institutet utgående årsanslag måtte beviljas en förhöjning med 900 kronor för anställande af en andre amanuens vid institutets patologisk-anatomiska institution.

Af det i ärendet förda statsrådsprotokollet inhemtas, att lärarekollegiet vid institutet i skrifvelse till kanslern för rikets universitet

anfört, hurusom vid institutets patologisk-anatomiska institution allt sedan dess tillkomst funnes blott en enda af staten aflönad amanuens. Om detta länge kunnat vara tillräckligt, så hade dock sedan många år tillbaka behofvet att erhålla förstärkning i det biträde, som måste lemnas af amanuensen vid allt det olikartade arbete, hvilket på en dylik institution måste utföras vid liköppningarna, vid de ytterst tidsödande undersökningarna af materialet såväl från dessa som från klinikerna och ej minst vid förfärdigandet af mikroskopiska preparat för föreläsningarna och de mikroskopiska kurserna, blifvit allt större och större. Det hade ökats i den mån institutionen utvecklats och lärjungarnes antal högst betydligt stegrats, men kanske allra mest derigenom, att arbetsmetoderna blifvit långt mera invecklade och särskildt förfärdigandet af de mikroskopiska preparaten blifvit mera kompliceradt och i ojemförlig grad mera tidsödande än förr. Svårligen funnes numera någonstädes en dylik institution af tillnärmelsevis samma omfattning, der man ej hade mer än en amanuens till hjelp vid arbetena. Ej ens i vårt eget land egde ett sådant förhållande rum. I Lund funnes sålunda vid dervarande patologisk-anatomiska institution anstälda, af staten aflönade en assistent och en amanuens, och dessutom hade man der funnit nödigt att ytterligare anställa lönlösa extra ordinarie amanuenser för att vinna väl behöfligt biträde. Vid institutionen i Upsala vore två af staten aflönade amanuenser anstälda till biträde, den ene åt professorn och den andre åt laboratorn; men dessutom funnes der, med aflöning från Regnellska gåfvomedlen, anställd en assistent, som toge en väsentlig del i arbetena.

Det skulle, enligt hvad lärarekollegiet vidare anfört, varit omöjligt att vid institutionen i Stockholm, der lärjungarnes antal vore långt större än vid universiteten och der undervisningen för medicine kandidater fortginge utan afbrott hela året om, vexelvis ledd af ordinarie professorn och laboratorn, uppehålla arbetena, om det icke sedan flera år tillbaka lyckats, liksom i Lund, att finna unge män, som frivilligt och utan all lön ingått såsom extra ordinarie amanuenser och såsom sådana lemnat den mest nödvändiga arbetshjelpen. Ända till tre à fyra sådana extra ordinarie amanuenser hade sålunda på de senare åren varit samtidigt anstälda, och så länge behofvet på detta sätt kunnat någorlunda fyllas, hade lärarekollegiet ansett sig kunna och böra uppskjuta sin anhållan om anslag för ytterligare en amanuens. Men det vore gifvet, att man ej kunde af en på nämnda sätt anställd amanuens fordra samma arbete och samma användande af tid för platsens skötande

som af en lönad amanuens, och det vore helt och hållet en tillfällighet, om man vid en viss tidpunkt kunde finna lämpliga personer, som ville göra ett så stort offer åt sitt vetenskapliga intresse, som man af dem kräfde och som vore af behofvet påkalladt. Det hade hittills lyckats, men läte sig ej vidare göra. Visserligen funnes för närvarande fyra lönlösa extra ordinarie amanuenser anstälda, hvilka med all flit deltoge i de arbeten och undersökningar, som stode i samband med undervisningen för medicine kandidater och i bakteriologi, men de vore dervid ej så strängt bundna, de kunde disponera mycken tid för andra studier, och ingen af dem, ej heller någon annan, ville nu längre åtaga sig att lönlöst fullgöra de åligganden, som tillkomme den amanuens, hvilken extra ordinarie professorn nödvändigt behöfde till biträde för sin undervisning med till denna hörande särskilda kurser. Dertill skulle de nemligen behöfva använda, snart sagdt, hela sin arbetstid. Den ordinarie amanuensen, tjenstgörande utan afbrott året om, vore, såsom af det nu anförda framginge, så öfverhopad med göromål såsom biträde åt ordinarie professorn och laboratorn vid deras undervisning i speciel patologisk anatomi, att det vore honom omöjligt att på samma gång vara amanuens åt extra ordinarie professorn för dennes kurser och undervisning i allmän patologisk anatomi. Behofvet för extra ordinarie professorn att ega biträde af en amanuens vore dock oafvisligt.

Under sådana förhållanden såge sig lärarekollegiet nödsakadt att göra hemställan om beviljande af lön för ytterligare en amanuens vid patologisk-anatomiska institutionen; och kunde lärarekollegiet, med hänsyn till de fordringar, som måste ställas på den nye amanuensen, icke föreslå, att lönen sattes lägre än den, som utginge till förutvarande amanuensen vid institutionen och som i allmänhet åtnjötes af institutets amanuenser, eller 900 kronor.

Under uttalande af den åsigt, att lärarekollegiet, beträffande det ifrågavarande anslaget för inrättande af en andra amanuensbefattning vid förutnämnda institution, andragit skäl, som till fullo ådagalagt anslagets synnerliga vigt och betydelse för upprätthållandet och utvecklingen af berörda institutions verksamhet i öfverensstämmelse med vetenskapens nuvarande anspråk, hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelar, universitetskanslern i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 30 september 1895 hemstält om proposition om anslagets beviljande på ordinarie stat; och har departementschefen för egen del, på grund af hvad sålunda anförts, tillstyrkt aflåtande till Riksdagen af ofvannämnda framställning.

Utskottet har visserligen funnit hvad af institutets lärarekollegium i ärendet anförts ådagalägga behofvet af en andre amanuens vid den patologisk-anatomiska institutionen, men då redan förut en amanuens med fast aflöning af 900 kronor är vid denna institution anställd, håller utskottet före, att arfvodet för den nye amanuensen icke bör sättas högre än till 500 kronor.

Utskottet hemställer fördenskull,

att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att för anställande af en andre amanuens vid karolinska institutets patologisk-anatomiska institution beviljas ett årligt anslag af 500 kronor.

Ang. höjning af anslaget till patologisk-anatomiska institutionen. [8.]

10:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att det till patologisk-anatomiska institutionen vid Karolinska institutet utgående anslag, 2,500 kronor, måtte höjas med 1,500 kronor, eller till 4,000 kronor.

Enligt hvad till statsrådsprotokollet meddelas, hade lärarekollegiet vid institutet gjort framställning om utverkande af ifrågavarande anslagshöjning; och i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 30 september 1895 hade universitetskanslern, med öfverlemnande af denna framställning, tillstyrkt proposition om förhöjningen.

Till stöd för sin framställning hade lärarekollegiet anfört följande. Allt sedan ett årligt anslag af 2,500 kronor vid 1872 års riksdag beviljades till den patologisk-anatomiska institutionen vid institutet, hade nämnda anslag utgått med oförändradt belopp, alltså under en tid af några och tjugu år. Med den betydliga utveckling, som institutionen på senare tider erhållit, och alldeles särskildt genom inrättandet vid densamma af en bakteriologisk afdelning med nya laboratorer och nytt arbetsfält, hade denna summa numera blifvit alldeles otillräcklig. De årliga oundvikliga kostnader, som ensamt nämnda afdelning medförde, vore jemförelsevis betydliga. Såsom en lärarekollegiets framställning bifogad kostnadsberäkning närmare angåfve, uppginge dessa kostnader till 1,500 kronor. En af de drygaste posterna vore den för inköp och underhåll af djur. Då hela den så utomordentligt vigtiga bakteriologiska forskningen och undervisningen vore baserad på försök med djur, måste sådana alltid finnas till hands af olika slag i ett efter behofvet afpassadt antal. Beräkningen öfver kostnaden härför vore gjord med stöd af den erfarenhet, som förelåge från den tid af snart ett år, som afdelningen varit i verksamhet. En annan rätt dryg post vore

den för instrument och apparater. Redan reparationer och underhåll af de i bruk varande kräfde årligen en ej liten summa, och nya apparater med väsentligen förbättrade konstruktioner eller konstruerade för alldeles särskilda ändamål måste dessutom allt emellanåt anskaffas. Priset för dem vore i regeln högt och uppginge ofta till 600 à 800 kronor eller ännu högre. Den drygaste posten i den bilagda beräkningen vore emellertid den för uppassning, rengöring, diskning m. m. å laboratoriet, alltså för vaktmästarebiträde, skurning o. s. v. Arten af arbetena vid en bakteriologisk afdelning vore sådan, att en person måste vara så godt som ständigt till hands för dylika göromål. Rengöringen måste försiggå med den allra största noggrannhet, och glasvaror, instrument, apparater m. m., som användts vid odlingen af och alla försöken med de farliga infektionsämnena, måste omedelbart efter användningen väl tvättas och desinficieras. Dessutom kräfdes vaktmästarebiträde för den tidsödande beredningen af näringsvätskor och gelatiner till odlingen af bakterier. Sådant biträde toges äfven och i ej ringa grad i anspråk för djurens utfodring och skötsel, och för alla dessa göromål fordrades en till deras utförande väl inöfvad person. Vid patologisk-anatomiska institutionen funnes, allt sedan dess upprättande, en vaktmästare och en eldare. Den förre, som hade att förrätta vaktmästaregöromålen vid institutionens öfriga afdelningar tillika med sin på hufvudafdelningen hela året om pågående verksamhet, vore med dessa göromål så upptagen eller rättare öfverhopad, att man på senare tider måst för dem skaffa honom tillfälligt eller mera permanent biträde. Sålunda hade man måst ålägga eldaren att jemte fullgörandet af sina egna åligganden förrätta vaktmästaretjenst vid den i patologisk-anatomiska institutionen inrymda rättsmedicinska afdelningen. Eldaren hade derjemte på sista tiden fått sina göromål högst betydligt ökade, då till följd af institutionens om- och tillbyggnad en alldeles ny apparat för centraluppvärmning tillkommit, hvilken kräfde långt mera trägen tillsyn än den gamla, i oförändradt skick qvarvarande och fortfarande i verksamhet varande apparaten. Under sådana förhållanden vore det gifvet, att ofvan nämnda vaktmästaregöromål på bakteriologiska afdelningen måste skötas af en särskildt derför anställd person. Det syntes i en ej allt för aflägsen tid blifva en nödvändighet att härför upprätta en ny vaktmästareplats, men tills vidare ville lärarekollegiet icke föreslå detta, då ändamålet för närvarande kunde vinnas och under det gångna året äfven vunnits på ett mycket billigare sätt, nemligen genom anställande tills vidare af en son till en af institutets vaktmästare, hvilken nu vore väl inöfvad för de grannlaga

göromålens utförande. För en lägre summa än den å förenämnda beräkning upptagna, i hvilken summa jemväl omkostnaderna för skurning, tvätt och dylikt vore inbegripna, kunde under inga förhållanden det angifna, alldeles nödvändiga arbetsbiträdet erhållas.

På grund af hvad lärarekollegiet sålunda anfört, har departementschefen hemstält om aflåtande till Riksdagen af den framställning, som ofvan nämnts.

Behofvet af ökadt anslag till patologisk-anatomiska institutionen vid Karolinska institutet synes visserligen vara ådagalagdt genom hvad institutets lärarekollegium i ärendet anfört; men utskottet har icke funnit sig öfvertygadt derom, att hela det belopp, som af Kongl. Maj:t i sådant afseende äskats, är för ändamålet erforderligt, utan anser, att ifrågavarande anslagsförhöjning kan begränsas till 1,200 kronor.

Utskottet hemställer fördenskull,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen höjer det till patologisk-anatomiska institutionen vid Karolinska institutet utgående anslag, 2,500 kronor, med 1,200 kronor, eller till 3,700 kronor;

Ang. anslag till farmakologiska institutionen. [9.]

11:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, *dels* under 9:de punkten af förevarande hufvudtitel, att Riksdagen måtte till materiel för den farmakologiska institutionen vid Karolinska institutet bevilja ett årligt anslag af 500 kronor, samt *dels* under 46:te punkten, att till anskaffande af instrument för samma institution måtte på extra stat för år 1897 anvisas ett belopp af 500 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att lärarekollegiet vid institutet till stöd för sin framställning om utverkande af särskildt anslag för ofvannämnda institution anfört, att denna för närvarande icke hade något eget anslag, utan hade dess behof tillgodosetts från det så kallade allmänna materialanslaget, hvaraf högst 150 kronor om året afsetts för ifrågavarande ändamål. Denna summa hade förr varit tillräcklig och mången gång icke fullt förbrukats. Men sedan professuren i materia medica, för tillgodoseendet af nutidens fordringar, förändrats till en sådan i farmakodynamik och farmakognosi, ställdes med nödvändighet helt andra kraf såväl på undervisningen som på institutionens utrustning i öfrigt, hvilka kraf redan visat sig medföra betydligt ökade ut-

gifter, som i framtiden komme att ytterligare stegras. De utgiftsposter, som härvid särskildt spelade en mera betydande roll, vore de för kemiska preparat, instrument och experimentdjur.

Såväl för undervisningen som för vetenskapliga arbeten måste kemiska preparat — utgörande de verksamma beståndsdelarne i allahanda droger och läkemedel — anskaffas, dels för att vid föreläsningarna förevisas, dels för att användas vid experiment. Då sådana preparat ofta vore ganska dyrbara, hade de bragt apoteksräkningarna att stiga till betydligt högre belopp än förr. Vidare måste instrument anskaffas dels för demonstrationsexperiment vid undervisningen, dels för vetenskapliga specialarbeten. Hittills hade den fysiologiska institutionens apparater, då de varit lediga, stälts till förfogande härför, och utan detta medgifvande hade en någorlunda tidsenlig undervisning i experimentel farmakodynamik eller forskningsarbete på detta område icke varit möjliga. Men utom det att af ett sådant lånesystem ofta den olägenheten uppstode, att en viss apparat samtidigt behöfdes å båda institutionerna, kräfdes för specielt farmakodynamiska undersökningar särskilda apparater och anordningar, hvilka ej funnes å den fysiologiska anstalten, hvadan det vore oundgängligen af behofvet påkalladt att för den farmakologiska institutionen snarast möjligt anskaffa de nödvändigaste apparater och instrument. Slutligen måste experimentdjur för undersökningar angående läkemedels och gifters verkningar tillhandahållas.

Huru institutionens utgifter numera ökats framginge deraf, att desamma under år 1893 uppgått till 21 kronor 60 öre, under vårterminen 1894 till 9 kronor 47 öre, under höstterminen 1894, från hvilken tid den nuvarande professorn uppehållit undervisningen, till 314 kronor 53 öre och under vårterminen 1895 till 252 kronor 60 öre. Utgifterna hade sålunda under läsåret 1894—1895 stigit till 567 kronor 13 öre mot 21 kronor 60 öre under år 1893, utan att likväl några apparater eller instrument kunnat inköpas. De anskaffade instrumenten vore nemligen afsedda för specialundersökningar och motsvarade ej det dagliga behofvet af dylika utredningsartiklar. Då det under inga omständigheter längre läte sig göra att af »allmänna materialanslaget» tillgodose den farmakologiska institutionens så betydligt ökade behof, syntes ett årligt anslag åt densamma vara erforderligt.

I afseende på beloppet af detta anslag behöfde det, då ännu intet särskildt farmakologiskt laboratorium funnes och praktiska laborationskurser ej förekomme, icke vara så stort, som eljest skulle erfordras. Men å andra sidan skulle en summa, som nätt och jemt betäckte de

utgifter, hvilka under läsåret 1894—1895 förekommit, under de kommande åren med säkerhet visa sig otillräcklig. Under sagda läsår hade nemligen endast institutionsföreståndaren tagit medel i anspråk för vetenskapligt arbete, och detta blott i ringa utsträckning, enär en stor del af tiden upptagits af förberedelser till undervisningen. Om alltså icke både undervisningen och det vetenskapliga arbetet vid institutionen skulle hämmas och hindras att utveckla sig på tidsenligt sätt, erfordrades enligt lärarekollegiets åsigt ett årligt anslag af 1,000 kronor.

Denna af universitetskanslern förordade framställning ansåge departementschefen förtjena afseende. Dock borde ett så stort anslag som det af lärarekollegiet begärda icke ifrågasättas. Visserligen kunde för närvarande bristen på instrument vara känbar och inköp af sådana medföra ej obetydliga utgifter; men om till en första uppsättning af instrument beviljades för en gång ett belopp af 500 kronor, syntes med iakttagande af nödig sparsamhet det årliga anslaget kunna begränsas till 500 kronor.

På grund af hvad i ärendet anförts, får utskottet, som under punkten 51 här nedan gör hemställan beträffande förenämnda af Kongl. Maj:t äskade anslag å extra stat, nu hemställa,

att Riksdagen må till materiel för den farmakologiska institutionen vid Karolinska institutet bevilja ett årligt anslag af 500 kronor.

Vid bifall till hvad utskottet under punkterna 9—11 här ofvan föreslagit, kommer anslaget till Karolinska medico-kirurgiska institutet att höjas med 2,200 kronor, eller från 169,900 kronor till 172,100 kronor.

Allmänna läroverken.

Ang. aflösen af ett årligt lönebidrag till musikläraren vid allm. läroverket i Linköping.

12:o) I en den 7 sistlidne februari till Riksdagen aflåten proposition (n:o 31), som blifvit till utskottet remitterad, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, att presterskapets enke- och pupillkassa samt lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa måtte förklaras berättigade att aflösa de från kassorna nu med tillhopa 75 kronor 83 öre utgående bidrag till musiklärarens vid Linköpings högre

allmänna läroverk aflönande med belopp motsvarande bidragen, kapitaliserade efter fyra för hundrade, att erläggas af presterskapets enke- och pupillkassa med 1,421 kronor 75 öre och af lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa med 474 kronor, samt att till beredande af aflöningsfyllnad för nämnda musiklärare anslaget till allmänna läroverken måtte höjas med en nyssnämnda bidrag motsvarande summa eller 75 kronor 83 öre.

Af det i ärendet förda statsrådsprotokoll inhemtas, att ifrågavarande förslag föranledts deraf, att direktionen för presterskapets enke- och pupillkassa — hvilken kassa vid sitt bildande fått emottaga ¾-delar af stiftens emeritikassors behållning, med skyldighet för kassan att ansvara för motsvarande andel af de förbindelser, hvari kassorna häftade, och i följd häraf hade skyldighet att af ett från Linköpings stifts emeritikassa förut utbetaldt bidrag af 50 riksdalar 26 skillingar 8 runstycken banko, eller 75 kronor 83 öre i gällande mynt, till aflöning åt musikläraren vid allmänna läroverket i Linköping utgifva ¾-delar med 56 kronor 87 öre — i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 10 sistlidne oktober anhållit, att, som skyldigheten att för all framtid utbetala ifrågavarande lönebidrag vore den enda förbindelse, hvari kassan numera häftade på grund af den mottagna andelen af stiftens emeritikassors behållning, och det under sådana förhållanden syntes lämpligt, att kassan frikallades från denna förbindelse medelst erläggande på en gång af visst penningbelopp, det täcktes Kongl. Maj:t antingen förordna eller ock i proposition till Riksdagen begära dess medgifvande, att, mot det att enke- och pupillkassan på en gång till statsverket inbetalade ett belopp, som motsvarade det årliga lönebidraget, kapitaliseradt efter fyra procent eller den räntefot, som kunde finnas skälig, sagda lönebidrag icke vidare skulle af kassan utgöras.

Öfver denna framställning hade direktionen öfver lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa afgifvit infordradt yttrande och dervid hufvudsakligen anfört, att, ehuru kassan, å hvilken belöpte ¼-del eller 18 kronor 96 öre af ifrågavarande lönebidrag, icke för sin del haft någon olägenhet af det hittills följda sättet för detsammas utgörande, direktionen dock icke hade något att erinra mot att ifrågavarande förbindelse finge på en gång gäldas på det sätt, som föreslagits i fråga om presterskapets enke- och pupillkassas skuld, hvarvid dock den räntefot, efter hvilken kapitaliseringen skulle ske, enligt direktionens mening icke borde sättas lägre än till 3½ procent.

Statskontoret, hvars utlåtande i ärendet härefter infordrats, hade

i skrifvelse den 30 sistlidne december anfört, bland annat, att då den hos Kongl. Maj:t gjorda framställningen otvifvelaktigt afsåge en förenkling i förvaltningen, emot hvilken direktionen öfver lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa icke heller hade något att erinra, ansåge sig statskontoret böra förorda, att ifrågavarande båda kassor måtte befrias från utgifvande för all framtid af berörda aflöningsbidrag mot det att kassorna hvar för sig för en gång till statskontoret erlade ett belopp, motsvarande de från en hvar af kassorna årligen utgående bidrag, kapitaliserade efter en räntefot, som lämpligen syntes böra bestämmas till fyra procent. Efter denna beräkningsgrund skulle de ersättningsbelopp, kassorna finge utgifva, belöpa sig:

för presterskapets enke- och pupillkassa till	kronor 1,421: 75
och för elementarlärarnes enke- och pupillkassa till	„ 474: —
eller tillhopa till	kronor 1,895: 75.

En sådan uppgörelse innefattade emellertid en ändring i de förpligtelser, som i enlighet med Riksdagens beslut medföljt dessa enke- och pupillkassors öfvertagande af emeritikassorna, och borde derför underställas Riksdagens pröfning.

Hvad af Kongl. Maj:t i ofvannämnda proposition föreslagits har icke gifvit anledning till annan erinran från utskottets sida, än att, i enlighet med hvad statskontoret hemstält, det synes böra uttryckligen angifvas, att ifrågavarande aflösningsbelopp skall af omförmälda kassor erläggas till statskontoret. På grund häraf och då det belopp, hvarmed i anledning af ifrågavarande uppgörelse anslaget till allmänna läroverken må höjas, lärer böra, till undvikande af öretal i riksstaten, bestämmas till 76 kronor, hemställer utskottet,

att Riksdagen må *dels* medgifva, att presterskapets enke- och pupillkassa samt lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa må förklaras berättigade att aflösa de från kassorna nu med tillhopa 75 kronor 83 öre utgående bidrag till musiklärarens vid Linköpings högre allmänna läroverk aflönande med belopp motsvarande bidragen, kapitaliserade efter fyra för hundrade, att till statskontoret erläggas af presterskapets enke- och pupillkassa med 1,421 kronor 75 öre och af lärarnes vid elementar-

läroverken enke- och pupillkassa med 474 kronor, *dels och*, till beredande af aflöningsfyllnad för nämnda musiklärare, höja anslaget till allmänna läroverken med 76 kronor, eller från 2,910,304 kronor till 2,910,380 kronor.

Ang. väckt motion om rätt för lektor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss föregående tjenstgöring.

13:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 157), som blifvit till utskottet remitterad, har herr *R. Eklundh* hemstält, det Riksdagen måtte besluta, att ordinarie adjunkt eller kollega, hvilken före Kongl. Maj:ts kungörelse angående ändrade bestämmelser beträffande lönetursberäkning för lärare vid allmänna läroverk den 12 september 1890 fullgjort öfriga stadgade föreskrifter för att kunna till lektor utnämnas, men icke aflagt lektorsundervisningsprof, måtte, oberoende häraf, ega rätt att efter sin befordran till lektor för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo den tid, han från och med året, hvarunder berörda föreskrifter fullgjorts, med nit och skicklighet vid allmänt läroverk tjenstgjort såsom tillförordnad rektor, såsom vikarierande lektor eller med en tjenstgöring väsentligen lika med den, som åligger lektor.

I ofvannämnda kungörelse stadgas, bland annat, att ordinarie adjunkt eller kollega, hvilken aflagt sådan akademisk examen, som utgör vilkor för behörighet att söka lektorsbefattning vid högre allmänt läroverk, äfvensom i öfrigt fullgjort stadgade föreskrifter för att kunna till lektor utnämnas, må ega rätt att vid årsberäkning för uppflyttning i högre lektorslönegrad räkna sig till godo den tid, han från och med året näst efter det, hvarunder berörda vilkor blifvit fullgjorda, med nit och skicklighet vid allmänt läroverk tjenstgjort såsom tillförordnad rektor, såsom vikarierande lektor eller med en tjenstgöring väsentligen lika med den, som åligger lektor.

Enligt hvad motionären anfört, hade det inträffat, att adjunkter med fullständig lektorskompetens, som under flera år bestridt lektorstjenstgöring, icke efter sin befordran till lektorer fått räkna sig till godo denna tjenstgöring i och för uppflyttning i högre lönegrad; detta af den anledning, att de icke före öfvertagande af nämnda tjenstgöring aflagt lektorsundervisningsprof.

Om detta drabbade någon, hvilkens lönetursberäkning daterade sig till tiden *efter* nämnda kungörelses tillkomst, kunde häremot från rättvisans synpunkt ej något invändas. Tydligt vore, att frågan deremot stälde sig helt annorlunda beträffande de f. d. adjunkter, hvilkas lönetursberäkning grundade sig på lektorstjenstgöring *före* kungörelsens

utfärdande. För dem hade anledning till förutgående aflägganden af undervisningsprof icke förefunnits, kanske ej heller tillfälle. Det kunde således hvarken vara rättvist eller billigt att låta dem af nämnda anledning gå miste om förmånen att få beräkna ett eller annat år af sin föregående tjenstgöring för uppflyttning i högre lönegrad, allra helst deras antal, enligt motionärens mening, vore ytterst ringa.

I en vid sistlidet års riksdag väckt motion hemstälde samme motionär, det Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen beträffande godkändt undervisningsprof såsom vilkor för löneturs beräkning såsom lektor vid allmänt läroverk skulle upphöra att gälla.

I häröfver afgifvet utlåtande afstyrkte statsutskottet bifall till motionen, under anförande att utskottet icke ansåge sig böra, på enskild motionärs förslag och utan att någon utredning förelåge om verkningarna af förändringens genomförande, tillstyrka en sådan förändring af de i gällande lönestater fastställda bestämmelser, som med framställningen afsåges.

Den mera begränsade omfattning, som motionären i nu förevarande motion gifvit åt sitt förslag, har icke kunnat häfva utskottets betänkligheter mot att, utan fullständig utredning om samtliga på frågan inverkande omständigheter, tillstyrka förändring i de bestämmelser rörande löneturs beräkning, hvilka blefvo af 1890 års Riksdag på Kongl. Maj:ts framställning fastställda. Utskottet hemställer fördenskull,

att herr Eklundhs ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Högre skolor för qvinlig ungdom.

Ang. förhöjdt anslag till högre skolor för qvinlig ungdom m. m. [10.]

14:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte varda förhöjdt med ett belopp af 150,000 kronor eller från 100,000 kronor till 250,000 kronor, att utgå, enligt hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 vidare förmäldes, dels såsom understöd åt skolor, dels såsom bidrag till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *C. Wallis* m. fl. väckt motion (n:o 191) har föreslagits, att nämnda anslag måtte varda förhöjdt med ett belopp af 200,000 kronor.

I sammanhang med dessa framställningar har utskottet till behandling förehaft en i Andra Kammaren väckt motion (n:o 183), deruti herr *O. V. Vahlin* föreslagit, att Riksdagen behagade ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd af samskolor med minst 5 klasser å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, och på samma vilkor i öfrigt, som gälla för flickskolor.

Af det i Kongl. Maj:ts förevarande framställning åberopade statsrådsprotokollet inhemtas, att Eugène Schwartz, Julius Centervall m. fl. i enlighet med uppdrag, som lemnats dem vid möte mellan föreståndare och föreståndarinnor för Sveriges högre flickskolor den 5 augusti sistlidet år, hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska en förhöjning af anslaget till de högre skolorna för qvinlig ungdom med åtminstone 200,000 kronor, så att nämnda årliga anslag i sin helhet komme att uppgå till 300,000 kronor; och hade petitionärerna till stöd för denna framställning i hufvudsak anfört följande.

Frågan om den högre qvinliga bildningens främjande hade varit föremål för Kongl. Maj:ts och Riksdagens uppmärksamhet nära nog lika länge som frågan om den allmänna folkbildningens höjande, om det ock tillhört en senare tid att enas om de åtgärder, som bort för förstnämnda ändamål af staten vidtagas. Redan 1847 års Riksdag hade af Kongl. Maj:t mottagit en proposition, hvari anslag äskades till inrättande af en normalskola till bildande af lärarinnor för fruntimmersundervisningen. Men först sedan Rikets Ständer i skrifvelse den 25 februari 1858 förklarat sig anse, »att undervisningen för den qvinliga delen af nationen bör blifva på ett ändamålsenligt sätt ordnad», och anhållit, att »Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra och till Rikets näst sammanträdande Ständer öfverlemna förslag till undervisningens ordnande för den qvinliga ungdomen, med hufvudsakligt afseende fästadt på bildandet af lärarinnor», samt den begärda utredningen af frågan om inrättandet af ett institut för lärarinnor och dermed förenade kostnader blifvit 1859—1860 års Riksdag af Kongl. Maj:t meddelad, beviljade Riksdagen medel för upprättande af ett högre lärarinneseminarium.

Sedan staten sålunda genom åtgärder för lärarinnebildningen tillgodosett behofvet af för kallet utbildade lärarinnor, hade det emellertid dröjt flera år, innan den på ett mera direkt sätt åtagit sig omsorgen

om den qvinliga ungdomens ändamålsenliga undervisning. Visserligen hade Rikets Ständer vid 1865 års riksdag till Kongl. Maj:t aflåtit en skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t behagade låta utreda och undersöka, »i hvad mån offentliga läroanstalter för qvinlig ungdom må anses ytterligare böra på det allmännas bekostnad upprättas, hvarigenom Riksdagen sålunda visat sig icke vara främmande för den tanken, att staten egde skyldighet att vidkännas uppoffringar för den högre qvinliga undervisningen i vidsträcktare mån, än hvad som skett genom upprättande af högre lärarinneseminariet. Men först vid 1874 års riksdag kunde man enas om det sätt, hvarpå staten borde tillgodose krafven på en högre skolbildning för flickor. Nämnda Riksdag stälde nemligen till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 30,000 kronor att användas till understöd, med högst 3,000 kronor för hvar och en, åt sådana högre skolor för qvinlig ungdom, som pröfvades deraf vara i behof, under vilkor, bland annat, att lärjungarnes årsafgifter vid dessa skolor icke bestämdes till högre belopp än 50 kronor samt att frielever till af Kongl. Maj:t bestämdt antal vid skolorna i fråga antoges. Sedan detta Riksdagens beslut vunnit Kongl. Maj:ts godkännande, hade påföljande år understöd af nämnda anslag utdelats åt två skolor med 3,000 kronor åt hvardera och åt en skola med 2,400 kronor. Dermed syntes den väg vara funnen, på hvilken regering och Riksdag fortfarande velat främja nämnda undervisning. Endast beträffande de vid statsunderstödets åtnjutande fästa vilkoren hade sedermera en annan grundsats följts än den, som till en början varit bestämmande. Det hade nemligen snart visat sig, att den låga årsafgift, som utgjorde ett af vilkoren för åtnjutande af statsunderstöd, hindrat de bättre flickskolorna från att begagna sig af det erbjudna tillfället att erhålla statsbidrag. Också föreslog Kongl. Maj:t genom proposition till 1876 års Riksdag, icke blott att anslaget till flickskolorna måtte höjas till 40,000 kronor, utan ock att, med upphäfvande af nämnda bestämmelse angående lärjungeafgiften, statsunderstöd skulle af sådana skolor åtnjutas på de vilkor, som för närvarande vore gällande, nemligen att vid dessa läroanstalter skulle åt det antal elever, som Kongl. Maj:t täcktes för hvarje skola bestämma, meddelas undervisning dels kostnadsfritt dels mot en årsafgift, som icke öfverstege 50 kronor. År 1877 hade understöd sökts af 34 skolor, af hvilka 28 erhållit sådant, nemligen fyra med 2,200 kronor hvardera, två med 2,000 och elfva med 1,500 kronor hvardera samt de öfriga — utom en, som erhållit blott 700 kronor — med 1,000 kronor hvardera. Anslaget hade sedermera efter hand höjts till 50,000 kronor vid 1878 års

riksdag, då det äfven öfverflyttades till ordinarie stat, vid 1882 års riksdag till 70,000 kronor och vid 1891 års riksdag till 100,000 kronor, med hvilket belopp det derefter utgått.

Af detta anslag erhölle för närvarande 76 skolor understöd, bland dem 18 med det högsta belopp, som numera till någon skola utginge, eller 2,000 kronor, och 14 med ett belopp, som *icke* uppginge till 1,000 kronor (800, 750, 600 eller 500 kronor). Då anslaget enligt kongl. brefvet den 26 januari 1894 på detta sätt fördelades skolorna emellan, hade icke allenast några högre flickskolor nekats allt understöd, deribland två, som af vederbörande eforalstyrelser förordats till erhållande, den ena af 1,500 kronor, den andra af 1,000 kronor, utan äfven 23 skolor erhållit vida lägre belopp, än de begärt och vederbörande eforalstyrelser tillstyrkt. Kongl. Maj:t hade icke heller, oaktadt vederbörliga förord, bifallit ansökningar om understöd till 3,000 kronors belopp, hvilket dock 1874 års Riksdag ansett böra kunna tilldeles särskild skola, och hvilket belopp 1875 af Kongl. Maj:t tilldelats tvenne skolor. Det högsta belopp, som 1894 kommit någon skola till del, hade icke ens uppgått till det belopp, som 1877 utdelats åt fyra skolor, eller 2,200 kronor. Således hade statsbidragets maximisiffra efter hand nedgått, och ingen flickskola hade 1894 kommit i åtnjutande af så stort understödsbelopp, som 1875 och 1877 kommit en och annan skola till del, och detta oaktadt under senare tid skolornas utveckling och i öfrigt förändrade ekonomiska förhållanden, långt ifrån att minska, tvärtom i ganska betydlig mån ökat den enskilda skolans behof af understöd. Sammanlagda summan af de belopp, som 1893 af flickskolor med vederbörliga förord begärts utöfver det af Kongl. Maj:t den 26 januari 1894 beviljade understödet, hade uppgått till öfver 16,000 kronor. Sistnämnda belopp kunde dock icke anses vare ett fullständigt uttryck för skolornas ytterligare behof af understöd. Det lede nemligen intet tvifvel, att såväl eforalstyrelserna vid förords afgifvande som skolorna vid sina ansökningar med kännedom om de ytterst begränsade medel, som af Riksdagen för ändamålet beviljats, ansett sig icke böra begära högre belopp än som med någon grad af sannolikhet kunde erhållas.

Af det anförda framginge otvetydigt, att statsunderstödet vid den senaste fördelningen af detsamma visat sig otillräckligt. Detta förhållande bestyrktes ytterligare af åtskilliga omständigheter, om hvilka de vid flickskolornas ansökningar fogade handlingar lemnade upplysning och för hvilka redogörelse lemnats, sedan erinran gjorts om den utredning af de ekonomiska förhållandena vid våra högre flickskolor, som verkstälts af de komiterade, åt hvilka Kongl. Maj:t den 6 november

1885 uppdragit att, bland annat, undersöka, huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom bedrefves. Enligt de för komiterade vid nämnda tidpunkt tillgängliga upplysningar lemnade blott ett fåtal skolor, 11 af 59, från hvilka uppgifter meddelats, någon afsevärd behållning, 18 syntes nätt och jemt bära sig, 30 kämpade med större eller mindre ekonomiskt betryck. Och dock framginge det af samma utlåtande, att utgifterna för aflöningar åt vid skolorna tjenstgörande såväl föreståndare eller föreståndarinnor som lärarinnor oftast varit oskäligt små, ja i många fall så små, att det måste väcka förvåning, att arbetskrafter på detta område kunnat erhållas till uppgifna pris. Den sorgliga bild, som i berörda utlåtande anförda fakta gåfve af flickskolornas ekonomi, tedde sig emellertid än sämre, om man betänkte, att den vid de enskilda skolorna tjenstgörande personalen jemväl saknade den trygga ställning, som innehades af deras, hvad lönevilkor beträffar öfver hufvud vida bättre lottade medsystrar och medbröder vid folkskolan och allmänna läroverken; och dock kunde sistnämnda lärarinnors och lärares ställning i och för sig icke anses synnerligen förmånlig i ekonomiskt afseende.

Ställningen år 1888, då nyssnämnda betänkande afgifvits, hade, såsom af det anförda framginge, tydligen varit sådan, att den icke kunnat i någon väsentligare mån förbättras genom den tillökning, som det till understöd åt flickskolorna beviljade anslaget sedermera erhållit, eller 30,000 kronor. Det gälde nemligen icke blott att täcka en årlig brist i skolornas budget, för hvilket ändamål statsanslagets ökade belopp möjligen skulle kunnat vara i det närmaste tillräckligt, utan ock att i någon mån afhjelpa andra på skolornas ekonomiska ställning beroende missförhållanden, för hvilkas aflägsnande de beviljade medlen ingalunda varit tillräckliga. Också hade nämnda komité föreslagit, dels att flickor i 32 städer skulle erhålla undervisning i af staten med vissa bidrag från kommunerna underhållna samskolor, dels att särskilda skolor för qvinlig ungdom, upprättade af kommuner eller af bolag, som finge understöd af kommuner, skulle till ett antal af 45 i 41 andra städer understödjas af staten med ett årligt anslag å 4,000 kronor hvardera, hvarjemte 20,000 kronor skulle anslås till understöd åt skolor, som hade minst tvåårig fortsättningskurs, med 1,000 kronor för hvardera, och 20,000 kronor till understöd åt framstående flickskolor, upprättade af enskilda personer, samt 15,000 kronor till central inspektion af flickskoleväsendet. Enligt komiténs förslag skulle således, utom kostnaden för samskolorna, erfordras ett årligt belopp af 235,000 kronor för ordnandet af den qvinliga ungdomens undervisning.

Att de af komitén påpekade ekonomiska missförhållandena ännu qvarstå vid våra flickskolor i oförminskadt omfång, framginge tydligt af de räkenskaper, som vidfogats de 1893 från flickskolorna inkomna ansökningarna om statsunderstöd. De skolor, hvilkas räkenskaper uppvisade brist, uppginge nu till 68 af 78 sökande, som erhållit eforalstyrelses förord, de som visade något öfverskott för året, utgjorde åter blott 10, och till och med denna siffra uppnåddes endast, om man till öfverskott äfven hänförde föreståndarearfvode åt enskilda skolors egare, uppgående till några hundra kronor. Den brist, som af 68 bland de sökande skolorna upptagits i berörda räkenskaper, uppginge sammanlagdt till 107,554 kronor 11 öre, således en icke obetydligt högre summa än det sammanlagda understödsbelopp, som fördelades mellan 76 skolor. Om sålunda genom det beviljade anslaget i skolornas budgeter uppkomna brister icke ens kunnat täckas, vore så mycket mindre att förvänta, att dermed några sådana missförhållanden, som de förut antydda beträffande lärarepersonalens lönevilkor, öfverhufvud skulle hafva kunnat i någon nämnvärd mån afhjelpas. Visserligen kunde i några fall bristen härflyta deraf, att skolorna sökt tillmötesgå de stegrade anspråken från såväl lärarepersonalens sida på en deras arbete motsvarande lön som från allmänhetens sida på en undervisning, som hölle sig i jemnbredd med skolväsendets snabba framsteg. Men om också åtskilliga egare af flickskolor sålunda med berömvärd offervillighet underkastat sig betydande ekonomiska uppoffringar för att tillgodose dessa fordringar, så hade detta skett endast i enstaka fall, och äfven i dessa fall skulle skolans ekonomiska ställning utan tvifvel förr eller senare omöjliggöra en fortsättning på den inslagna vägen. Flertalet skolor nödgades i alla händelser att på grund af bristande tillgångar tillgripa åtgärder, som för framgången af deras arbete vore högst betänkliga. Bland dessa borde nämnas, dels att lärarinnor användes, som icke genom examen eller på annat sätt styrkt sig ega nödig utbildning för den plats, de innehade, dels att lärarepersonalen betungades med en strängare tjenstgöring, än den till fromma för undervisningen kunde sköta, dels att sammanslagning af klasser egde rum i en utsträckning, som för undervisningens resultat måste blifva menlig. Under sådana i ekonomiskt hänseende tryckta förhållanden kunde man icke heller vänta, att behofvet af i hygieniskt hänseende lämpliga lokaler kunnat tillgodoses i den utsträckning, som omsorgen om det uppväxande slägtets helsa kräfde.

Flickskolorna vore, med undantag af ytterst få, som hade större donationer, i allmänhet hänvisade till lärjungarnes årsafgifter såsom sina förnämsta inkomster. Och huru otillräckliga dessa än vore för att betäcka de kostnader, som vore eller åtminstone borde vara förenade med

driften af nöjaktigt organiserade skolor, vore de dock för elevernas målsmän ganska betungande, i synnerhet för familjer, som egde flera döttrar, och särskildt om dessa tillhörde högre klasser, i hvilka årsafgifterna ofta vore rätt höga, t. ex. 250 kronor vid åttaklassiga läroverk och 300 kronor vid läroverk med gymnasialafdelning.

Visserligen åtnjöte vid de af staten understödda skolorna ett visst antal elever friplats eller nedsättning af årsafgiften till 50 kronor, men dessa förmåner komme endast ett ringa antal af flickskolornas elever till del. I enlighet med de vilkor, som blifvit fästa vid de statsunderstöd, som flickskolorna för närvarande uppbure, erhölle knappt 4½ procent af dessa skolors elevantal (289 af 6,563) friplats och omkring 8½ procent nedsättning i årsafgiften till 50 kronor. Men toge man äfven hänsyn till eleverna vid sådana högre flickskolor, som icke understöddes af statsverket, skulle friplatserna icke uppgå till mer än omkring 3 procent af elevantalet.

Många familjer med begränsade inkomster måste derför för sina döttrars undervisning betala afgifter, som måste kännas synnerligen betungande. Och dock eftersträfvade dessa för sina döttrar icke mera, än hvad som i vårt land beskärdes gossar nära nog kostnadsfritt, nemligen en allmänbildning utöfver det kunskapsmått, folkskolan bibringade. Den alltför ojemna fördelningen af bildningens förmåner måste också för den qvinliga ungdomen och dess målsmän blifva känbarare i samma mån, som, icke minst genom åtgärder från statens sida, områden öppnats för qvinlig verksamhet och qvinnor erhållit tillfällen till försörjning, hvilka förut varit förbehållna män. Hvilken ställning man än intoge till frågan om en mera vidsträckt användning af qvinnor på alla dessa områden, borde man dock medgifva, att det allmänna borde i någon mån lätta deras sträfvan, som sökte begagna sig af rättigheter, hvilka ssmhället redan erbjöde dem. Men något annat medel för sagda ändamål gåfves väl knappast, än att det allmänna beredde tillfälle åt ett något större antal flickor att kostnadsfritt eller åtminstone mot lindrig afgift förvärfva sig erforderlig utbildning för de afsedda banorna. Men då de för närvarande vid statsbidragets åtnjutande fästa bestämmelserna om kostnadsfri undervisning eller nedsättning af terminsafgiften icke, med bibehållande af eller ens med en mindre tillökning i anslagets belopp, kunde gifvas större omfattning, enär understödet redan nu i följd af nämnda bestämmelser för en del skolor hade förlorat sin karakter af understöd, så kunde en förbättring af de mindre bemedlade elevernas ställning icke ega rum utan en rätt betydlig förhöjning af nämnda statsanslag.

Staten understödde för närvarande de enskilda skolorna med 100,000 kronor årligen, och dess utgifter för högre lärarinneseminariet och den

dermed förenade öfningsskolan hade 1894 uppgått till 54,250 kronor. Således belöpte sig statens utgifter för den qvinliga undervisningen nämnda år till 154,250 kronor. Jemförde man denna summa med de årliga utgifterna för den manliga skolungdomens undervisning, hvilka uppginge till omkring tre millioner kronor årligen, måste man medgifva, att den stora olikheten emellan nämnda belopp icke stode i öfverensstämmelse med det qvinliga slägtets berättigade kraf på högre bildning och icke heller med den betydelse, som en högre qvinnobildning egde för häfdandet af nationens plats bland kulturfolken.

En helt annan ställning intoge de högre flickskolorna i Finland, ett land, som dock i öfrigt med afseende på kulturförhållanden stode oss närmare än något annat, och der äfven de ekonomiska förhållandena vore med vårt lands jemförliga. Under det att i Sverige staten med en utgift af 54,250 kronor underhölle *en* högre flickskola, med 16 friplatser, jemte ett dermed förenadt högre lärarinneseminarium, underhölle det finska statsverket läsåret 1893—94 elfva fruntimmersskolor, med i allt 255 frielever, för en kostnad af tillsammans 384,284 mark. Svenska staten understödde 76 högre flickskolor med i medeltal omkring 1,300 kronor åt hvardera, det finska statsverket lemnade nyss nämnda år understöd åt 37 privata fruntimmers- och förberedande skolor med i medeltal omkring 4,350 mark, eller tillsammans 160,850 mark. Det högsta belopp, som utdelades åt en privat flickskola, utgjorde 1893—94 i Finland 10,000 mark, i Sverige 2,000 kronor. Då i vårt land 18 skolor erhölle statsbidrag till sistnämnda belopp, erhölle i Finland 18 skolor i medeltal 6,750 mark, eller högst 10,000, lägst 5,000 mark. Med en folkmängd den 31 december 1892 af 2,431,953 personer offrade således Finland årligen i statsanslag åt flickskolorna 545,134 mark, under det att vårt land med en folkmängd af 4,806,865 personer för samma ändamål utbetalade 154,250 kronor, således det förra landet i förhållande till folkmängden mer än fem gånger så mycket som vårt land. Och dock lemnade finska statsverket 1893—94 dessutom understöd åt samskolor till ett belopp af 74,000 mark, under det att i Sverige *en* samskola åtnjöte statsunderstöd med 8,000 kronor årligen.

Utom sistnämnda samskola understöddes i vårt land af statsmedel två enskilda skolor för manlig ungdom, hvilka erhölle 6,000 kronor årligen hvardera. Ehuru intet giltigt skäl förefunnes, hvarför icke skolor, afsedda hufvudsakligen för qvinlig ungdom, borde understödjas med åtminstone tillnärmelsevis samma belopp som nämnda skolor, kunde emellertid den summa, som 1885 års flickskolekomité föreslagit, eller 4,000 kronor, anses vara det belopp, med hvilket flertalet skolor af ifråga-

varande slag borde understödjas. De flickskolor, som år 1893 med förord af eforalstyrelser sökt statsunderstöd, hade uppgått till 78, bland hvilka 76 af Kongl. Maj:t tilldelats sådant understöd. De skolor, som komme att behöfva och anses vara förtjenta af statsbidrag, kunde således beräknas till minst 75. Skulle hvar och en af dessa understödjas med i medeltal 4,000 kronor, erfordrades en anslagssumma af 300,000 kronor. Under förutsättning att omständigheterna medgåfve, att en del skolor tilldelades understöd till lägre belopp än 4,000 kronor, skulle möjlighet förefinnas dels att, om förhållandena det kräfde, tilldela anslag åt ett något större antal skolor, dels att tilldela en eller annan skola, som deraf pröfvades vara förtjent och i behof, ett understöd till högre belopp än 4,000 kronor, utan att den ifrågasatta anslagssumman behöfde öfverskridas.

Derest sagda belopp beviljades, skulle antalet friplatser och platser mot nedsatt afgift vid högre flickskolor kunna fördubblas, så att omkring 600 elever vid privata flickskolor komme att erhålla kostnadsfri undervisning och vid pass 1,100 att erlägga en årsafgift af högst 50 kronor (utgörande resp. omkring 6 och 12 procent af hela elevantalet). Nu gällande vilkor för statsbidragets åtnjutande borde nemligen bibehållas men på ofvan angifna grunder i berörda hänseende göras något mera förmånliga för flickskolornas ekonomi.

Öfver denna petitionärernas framställning hade, enligt hvad departementschefen meddelar, direktionen öfver högre lärarinneseminarium afgifvit infordradt utlåtande och dervid på det lifligaste instämt i petitionens syfte samt funnit de anförda skälen öfvertygande. Att med de fordringar, som numera måste ställas på undervisning, skollokaler och skolmateriel, det blefve svårt eller snarare omöjligt att uppehålla nöjaktigt organiserade högre skolor, om lärjungarnes terminsafgifter skulle vara den enda eller hufvudsakliga inkomstkällan, det kunde direktionen på grund af sin erfarenhet om de ekonomiska förhållandena vid den med högre lärarinneseminariet förenade normalskolan uttryckligen bekräfta. Ty ehuru denna skola åtnjöte ett ej obetydligt statsunderstöd, och ehuru elevafgifterna vore högre än vid det stora flertalet flickskolor i landsorten, hade det dock under de senare åren varit förenadt med rätt stora svårigheter att begränsa utgifterna till inkomsternas belopp, och direktionen hade derför nyligen sett sig nödsakad att ytterligare höja elevernas årsafgifter.

Hvad i petitionen andragits beträffande lärarinnornas vid de högre flickskolorna dåliga aflöningsförhållanden funne direktionen vara i främsta

rummet värdt att beakta. Bland dessa skolors fasta lärarekrafter vore de från högre lärarinneseminariet utexaminerade de jemförelsevis bäst aflönade, och dock öfverstege deras årslön endast undantagsvis 1,000 kronor i ett för allt. Om man frånsåge föreståndarinnornas särskilda arfvoden, förekomme undantagen endast i de större städerna, der i några skolor lärarinnorna efter en tids tjenstgöring komme i åtnjutande af löner å 1,100 à 1,200 kronor. Men minst lika vanligt vore, att examinerad lärarinna måste åtnöja sig med en årslön af 900 eller 800 kronor. Att dylika löner ej på långt när utgjorde skälig ersättning för ett högst ansträngande och magtpåliggande arbete af personer, som efter lång och kostsam förberedande kurs egnat 3 eller 4 år åt sin speciella fackbildning — hvartill för språklärarinnorna komme dyrbara utländska resor — låge i öppen dag; och skulle de ock förslå till bestridande af de allra oundgängligaste lefnadskostnader, så kunde de ej utan en allt för långt drifven försakelse räcka till skulders afbetalande eller pensionsafgifters erläggande. Men huru knappa och otillräckliga ifrågavarande lärarinnors lönevilkor än vore, utgjorde de dock det mesta, de högre flickskolorna här i landet kunde åstadkomma, ja, mången dylik skola funnes, der man ej kunde tänka på att bestå sig med en sådan lyx som en examinerad lärarinna. Och der man skaffat sig en så dyr lärarekraft, der måste man vara angelägen om att bereda sig nödig valuta genom att pålägga den kostsamma lärarinnan en så stor tjenstgöring som möjligt. Följden häraf hade också i många fall blifvit fysisk och psykisk öfveransträngning, och der skadan blifvit af annan art, hade den ofta röjt sig i hämmad utveckling och försvagadt intresse.

Liksom petitionärerna ville äfven direktionen för sin del betona, att den tid nu syntes vara inne, då den stora olikheten i kostnad för gossens och flickans högre elementarbildning borde så vidt möjligt utjemnas. Den nästan kostnadsfria undervisningen vid de allmänna läroverken finge numera ej sitt berättigande deraf, att dessa läroverk skulle hafva till hufvudsaklig uppgift att utbilda de nödiga organen för statens egen verksamhet. Dessa läroverk hade fått en ny och vidsträcktare uppgift, nemligen att direkt och indirekt främja hela folkets andliga odling och bibringa en del af den växande ungdomen det mått af högre allmänbildning, som de ledande krafterna i en kulturstat i våra dagar behöfde.

När man, trots den väsentliga förändring, som uppfattningen af de allmänna läroverkens mål undergått, dock fortfarande fasthållit principen om kostnadsfri undervisning, syntes detta framför allt hafva berott på en önskan att för alla samhällsklassers barn öppna tillträde till den högre bildningen för att sålunda lemna tillfälle åt den rikare begåfnin-

gen, hvarhelst inom folket den röjde sig, att till det helas båtnad göra sig gällande och på samma gång främja en för samhällskroppens sundhet och de sociala förhållandenas lugna utveckling gagnelig ståndscirkulation. Men vore motiven för ett principielt upprätthållande af en kostnadsfri undervisning vid de allmänna läroverken af denna art, så funnes ej längre några skäl, hvarför endast den manliga ungdomen skulle komma i åtnjutande af ifrågavarande förmån. Den betydelse för hela folkets odling och uppfostran, qvinnan hade genom sin verksamhet inom familjen, kunde ej nog högt uppskattas. På grund af sociala förhållanden, som ej stode att ändra, vidgades ock i våra dagar området för qvinnans verksamhet *utom* familjen allt mer och mer, och hon hade hos oss redan länge haft tillträde jemväl till åtskilliga befattningar i statens tjenst. När så vore, syntes det både vara rättvist och ligga i det allmännas intresse, att tillgången till en högre allmänbildning för den qvinliga ungdomen från statens sida verksamt främjades.

Huru betungande flickornas skolafgifter vore för många familjer framginge bäst af ett förhållande, som utan tvifvel vore mycket allmänt och hvarom direktionen hade riklig erfarenhet, nemligen att äfven af familjer, som ansåges burgna, anhållan om uppskof med terminsafgifternas inbetalande mycket ofta gjordes, att ett stort antal restantier hvarje termin uppkomme och att afskrifningar af äldre resterande afgifter så godt som årligen måste göras. För öfrigt blefve genom de dryga skolafgifterna ett stort antal döttrar äfven af bildade familjer helt och hållet utestängdt från den högre undervisningens förmåner.

Departementschefen har härefter erinrat, hurusom i statsrådsprotokollet den 12 januari 1891, då Kongl. Maj:t beslöt framställning till Riksdagen angående denna fråga, meddelats en öfversigt af flickskolefrågans utveckling, sedan enligt beslut af 1862 års Riksdag normalskolan för flickor upprättades. I detta protokoll omförmäldes ock, att 1885 års Riksdag hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes »låta undersöka, huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom för närvarande bedrifves, och hvilka resultat af densamma hittills vunnits, samt af de upplysningar, som genom undersökningen erhållits, gifva Riksdagen del», äfvensom att Kongl. Maj:t med anledning häraf den 6 november 1885 tillsatt en komité, hvilken den 19 januari 1888 afgifvit sitt betänkande. Efter att hafva hänvisat till den redogörelse, som i sagda protokoll lemnats rörande hufvudpunkterna af komiténs betänkande samt de utlåtanden, hvilka deröfver infordrats från vederbörande myndigheter, yttrar departementschefen följande:

»Komitén har meddelat en omfattande och grundlig utredning af de högre flickskolornas tillstånd såväl med afseende på deras organisation och undervisning som beträffande deras hygieniska och ekonomiska förhållanden, anmärkt de förefunna bristerna och framstält förslag till bristernas afhjelpande samt flickskoleväsendets utveckling. De upplysningar, råd och anvisningar, som flickskolornas målsmän sålunda erhållit, hafva utan tvifvel redan burit god frukt, i det att mycket af hvad komitén föreslagit beträffande tidsfördelning, de särskilda läroämnenas utsträckning och behandling, helsovård m. m. vunnit tillämpning inom flickskolan. De brister åter, som direkt eller indirekt hafva sin hufvudsakliga grund i flickskolornas dåliga ekonomiska ställning qvarstå deremot i det hela oförminskade. De förslag, som komitén framstält till den ekonomiska ställningens förbättring och nämnda bristers undanrödjande, hafva icke heller vunnit allmännare tillslutning. Hufvudsakliga orsaken härtill har utan tvifvel varit, att dessa förslag i sjelfva verket gingo ut på att upphäfva de nu befintliga privata flickskolorna och ersätta dem dels med samskolor, som underhölles af staten under förutsättning af vissa bidrag från kommunerna, dels med högre flickskolor, som upprättades af kommun eller af ett utaf kommun understödt och derför i beroende af denna stående bolag samt erhölle bidrag af staten. Den omstörtning af hittills bestående förhållanden, som på många ställen måste blifva följden af genomförandet af ett dylikt förslag, har synts mången lika obillig som farlig. De nuvarande högre flickskolorna hafva i hög grad vunnit allmänhetens förtroende och sträfva kraftigt till högre utveckling såväl i afseende å lärjungarnes sedliga och hygieniska vård som beträffande valet och anordningen af lärostoffet samt dettas metodiska behandling vid undervisningen. Det skulle, menar man, å ena sidan vara högst obilligt att neka så lifskraftiga anstalter rätten att existera samt å andra sidan innebära en icke ringa fara att inskränka den fria sjelfbestämningsrätten för en så ung och i så liflig utveckling stadd anstalt som den högre flickskolan, hvilken ännu måste söka sin rätta form. Dessutom måste det anses högst tvifvelaktigt, huruvida flertalet kommuner skulle befinnas villiga och i stånd att underkasta sig de ganska stora offer, som genomförandet af komiténs förslag skulle af dem kräfva. Föreståndare och föreståndarinnor vid våra högre flickskolor hafva derför ock i den ingifna petitionen fasthållit vid den form af statsunderstöd, som regering och Riksdag hittills funnit vara den lämpligaste, och blott yrkat, att såväl anslaget i dess helhet som det belopp, som kunde till hvarje särskild skola utdelas, skulle betydligt ökas.

Under sådana förhållanden anser icke heller jag, att någon mera

genomgripande förändring i den högre flickskolans organisation för närvarande bör ifrågasättas, men finner, på skäl, som i det föregående andragits, det högeligen angeläget, att densamma kraftigare än hittills understödjes af staten, på det att å ena sidan de pedagogiska och hygieniska hänsynen vid densamma må komma till sin rätt och å andra sidan såväl lärarepersonalens ställning må blifva drägligare, som lättare tillgång till bildning må öppnas för mindre bemedlade lärjungar. Också anser jag det af petitionärerna ifrågasatta beloppet för tillökningen i flickskoleanslaget, eller 200,000 kronor, ingalunda vara större än behöfligt, men då jag måste göra framställning om betydande summor för andra vigtiga ändamål, nödgas jag något inskränka detta belopp och hemställa om en tillökning af 150,000 kronor, så att flickskoleanslaget således komme att höjas från 100,000 kronor till 250,000 kronor.

I sammanhang med höjningen af anslagets totalbelopp torde äfven det belopp, som må kunna tilldelas särskild skola böra ökas från 3,000 till 4,000 kronor, då eljest vid fördelningen af det ökade anslaget icke tillbörlig hänsyn skulle kunna tagas till de särskilda skolornas behof och utvecklingsgrad. För detta ändamåls vinnande torde emellertid dessutom vara erforderligt, att ytterligare 1,000 kronor må kunna tilläggas skolor med minst tvåårig fortsättningskurs. Dylika fortsättningskurser finnas vid flera skolor för att utbilda elever, som genomgått de egentliga flickskoleklasserna, antingen för en husmoders kall eller till lärarinnor i familjer och mindre skolor eller för idkande af rent vetenskapliga studier. Dessa fortsättningskurser äro i allmänhet fåtaligt besökta, men kräfva särdeles dugliga och derför dyrbara lärarekrafter, hvarför de i regeln endast genom betydliga offer från vederbörande skolas sida kunnat uppehållas. Vigten af dylika fortsättningskurser, hvarigenom de i flickskolan inhemtade kunskaperna göras mera direkt fruktbringande och användbara för det praktiska lifvet, börjar emellertid allt mer erkännas; och det torde derför icke vara olämpligt, att ett särskildt understöd må kunna lemnas dem bland dessa, som anses deraf förtjenta och i behof.

Någon annan förändring i de hittills gällande vilkoren för understöds erhållande från det ifrågavarande anslaget anser jag för närvarande icke vara erforderlig eller tillrådlig. Då det emellertid varit tvifvelaktigt, huruvida den omständigheten, att gossar mottagits till undervisning i de egentliga flickskoleklasserna, och skolan således i sjelfva verket öfvergått till en samskola, må anses utgöra hinder för en dylik skola att komma i åtnjutande af understöd från flickskoleanslaget, vill jag fästa uppmärksamheten på, att detta förhållande i synnerhet förekommer i

mindre städer eller orter, der allmänt läroverk för gossar icke finnes och särskildt i ett par städer, hvilkas gossläroverk under de sista åren blifvit indragna. I följd af folkmängdens ringhet kan på dylika platser lika litet en skola endast för flickor som en skola ensamt för gossar på längden upprätthållas, men för en samskola kan elevantalet blifva tillräckligt. Utan statsunderstöd kan dock en sådan skola ingalunda reda sig bättre än en flickskola med motsvarande lärjungeantal, och det synes derför vara hårdt och obilligt att neka en dylik skola hvarje bidrag. Då den nu begärda tillökningen i flickskoleanslaget är ganska stor i förhållande till detta anslags nuvarande belopp och då samskolor af ifrågavarande slag torde komma att blifva helt få, tvekar jag icke att föreslå, att af berörda anslag bidrag må på samma vilkor, som gälla för flickskolor, kunna meddelas äfven åt samskolor med minst fem klasser å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes.»

Slutligen har departementschefen anmält en af styrelsen för pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom i skrifvelse den 28 september 1895 gjord framställning om statsbidrag till pensionsinrättningen. Enligt hvad departementschefen meddelar, har styrelsen i berörda skrifvelse förmält, att, sedan Hennes Maj:t Drottningen år 1883 af intresse för den svenska flickskolans utveckling och för att bereda dess lärorinnor medel till uppehälle, då de i följd af tilltagande ålder icke längre kunde sköta sitt magtpåliggande kall, utfärdat inbjudning till teckning af bidrag för åstadkommande af en pensionsinrättning för sagda ändamål, hvilken inbjudning äfven undertecknats af flera härför intresserade damer, till grundfond för ifrågavarande pensionsinrättning tecknats ett belopp af 51,257 kronor 89 öre. Sedan Kongl. Maj:t fyra år derefter fastställt stadgar för »pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom», hade densamma trädt i verksamhet; men nu hade, enligt beräkning af de revisorer, som granskat 1894 års räkenskaper, visat sig, att en brist för inrättningen uppstått af 14,812 kronor 7 öre, samt att denna brist framdeles komme att ökas, i mån nu befintliga värdepapper måste utbytas mot andra med lägre ränta. Då de högre flickskolorna, som för bedrifvande af sin verksamhet, utom det jemförelsevis obetydliga statsbidraget, i allmänhet icke hade andra tillgångar än lärjungarnes terminsafgifter, i regeln gåfve de vid dem anställda lärarinnorna endast ringa aflöning, hade det synts styrelsen lika betänkligt att höja afgifterna till pensionsinrättningen som att sänka det i stadgarna fastställda pensionsbeloppet, hvilket redan nu vore väl litet. Styrelsen, till hvars kännedom det kommit, att förestån-

dare och föreståndarinnor vid Sveriges högre flickskolor beslutit att hos Kongl. Maj:t begära framläggande af proposition till Riksdagen om höjning af det till dessa skolor utgående anslag, och som icke tviflade på att Kongl. Maj:t skulle behjerta denna framställning, hade derför ansett sig böra anhålla, att Kongl. Maj:t vid aflåtande af proposition om höjning af berörda anslag tillika täcktes föreslå Riksdagen, att deraf äfven måtte kunna anvisas det belopp, som Kongl. Maj:t kunde finna tillräckligt för att trygga pensionsinrättningens förbindelser.

Statskontoret, hvars utlåtande i ärendet infordrats, hade — fortsätter departementschefen — till en början erinrat derom, att, enligt af Kongl. Maj:t den 26 maj 1887 fastställda stadgar för nämnda pensionsinrättning, dess inkomster utgjordes af räntemedel, delegarnes årsafgifter och tillfälliga inkomster; att årsafgift för lärarinna, som i inrättningen vunnit inträde, erlades med 25 kronor af den skola, vid hvilken hon vore anställd, och med 30 kronor af henne sjelf; att lärarinna, som vid sitt inträde i inrättningen vore äldre än 25 år, dessutom hade att erlägga retroaktiva afgifter; samt att pensionen utginge med 400 kronor om året från och med qvartalet näst efter det, hvarunder pensionären uppnått 55 års ålder.

Då den verksamhet, som utöfvades af ifrågavarande lärarinnor, med rätta ansetts vara af den betydelse för bildningsarbetet inom landet, att icke blott en särskild undervisningsanstalt, högre lärarinneseminariet, blifvit inrättad med af statsmedel aflönad lärarepersonal, utan äfven årligt anslag af Riksdagen anvisats för understödjande af de skolor för qvinlig ungdom, der den i seminariet inhemtade undervisningen gjordes fruktbärande, syntes det statskontoret, som borde staten icke undandraga sig att jemväl i någon mån stödja dessa lärarinnor i deras sträfvan att genom afsättande af någon del af den helt visst i allmänhet ringa årslönen bereda sig ett torftigt underhåll, då helsa och krafter icke längre medgåfve fortsatt arbete i skolornas tjenst. Och då, såsom i ansökningen blifvit antydt, hvarken nedsättning af pensionsbeloppen eller höjning af delegarnes årsafgifter kunde företagas, utan att det ändamål, pensionsinrättningen ville tjena, derigenom skulle komma att blifva lidande, funne statskontoret den nu föreliggande ansökningen om statens mellankomst till pensionsinrättningens betryggande vara förtjent af afseende.

Beträffande den form, under hvilken dylikt statsbidrag borde lemnas, föreställde sig statskontoret, att den lämpligen skulle kunna utgå såsom fyllnad i de delegande lärarinnornas årsafgifter, så att staten för hvarje betalande delegarinna tillsköte ett visst belopp. Storleken af det belopp,

som erfordrades för att pensionsinrättningen skulle kunna fullgöra sina förbindelser, kunde endast bestämmas genom beräkningar, hvilka statskontoret icke såge sig i stånd att åstadkomma; men då enligt lifförsäkringsbolagens tabeller en 25-årig qvinna hade att erlägga en årspremie af 85 kronor 71 öre för att vid 55 års ålder erhålla lifränta af 400 kronor, så borde en fyllnadsafgift af 10 kronor icke kunna anses för högt tilltagen. Då de delegande lärarinnornas antal vid 1894 års slut utgjorde 152, skulle således statens bidrag enligt denna beräkningsgrund för nämnda år hafva uppgått till 1,520 kronor. Såsom vilkor för statsbidraget borde dock, enligt statskontorets mening, bestämmas, att minskning i de nu utgående årsafgifterna eller höjning af de nu fastställda pensionerna icke finge vidtagas.

Liksom statskontoret har departementschefen funnit det vara af synnerlig vigt, att berörda pensionsinrättning upprätthölles samt att åt densamma bereddes en tryggad ställning. Antalet lärarinnor vid de högre flickskolorna vore redan stort och ökades med flickskoleväsendets utveckling oupphörligt. De arbetade med en samvetsgrannhet och en sjelfuppoffring, som af en hvar måste erkännas. Men något att betrygga sin framtid med kunde de icke samla. Den lott, som väntade dem, då de vore uttjenta och i allmänhet stode utan alla existensmedel, måste derför blifva mycket tung, derest intet i tid gjordes för att tillförsäkra dem någon inkomst på ålderdomens dagar. Detta hade de behjertat, genom hvilkas försorg ifrågavarande pensionsanstalt kommit till stånd. Men äfven för staten måste det vara angeläget, att icke en hel klass af qvinnor, som uppoffrat all sin kraft för dess ändamål, om än icke i dess omedelbara tjenst, lemnades utan alla medel till uppehälle på ålderdomen. Den utgift, som för närvarande kräfdes för att rädda flickskolelärarinnornas pensionsanstalt från en hotande undergång — ty något mindre gälde det i sjelfva verket icke — syntes derför departementschefen obetydlig, äfven om den behöfde göras något större, än statskontoret beräknat. Sedan anstaltens ställning, som hittills ansetts något osäker, blifvit tryggad, vore nemligen att hoppas, att, om än icke alla, dock flertalet af de högre flickskolornas lärarinnor skulle inträda i densamma. Såsom antydt, ansåge departementschefen icke säkert, att det af statskontoret föreslagna statsbidraget vore för ändamålet tillräckligt, men då skilnaden ej gerna kunde vara stor och då någon annan beräkning ej för närvarande vore att tillgå, ansåge sig departementschefen böra hemställa, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen, att af flickskoleanslaget finge till berörda pensionsinrättning tills

vidare årligen utgå ett belopp, motsvarande högst 10 kronor för hvar och en af de delegare, som erlade årsafgift. De af statskontoret föreslagna vilkoren ansåge departementschefen icke behöfliga, då det å ena sidan med ett så litet statsbidrag icke gerna kunde blifva fråga om att sänka årsafgifterna eller höja pensionerna och då å andra sidan nämnda förändringar icke kunde utan Kongl. Maj:ts bifall företagas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har departementschefen hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte varda förhöjdt med ett belopp af 150,000 kronor, eller från 100,000 kronor till 250,000 kronor, att understöd af detsamma på hittills gällande vilkor måtte kunna tilldelas sådana skolor med högst 4,000 kronor åt hvar och en, dock att skola med minst tvåårig fortsättningskurs kunde erhålla 5,000 kronor, samt att af samma anslag måtte kunna anvisas dels understöd, på de för högre flickskolor stadgade vilkor, åt samskolor med minst fem klasser å orter, der allmänt läroverk för gossar ej funnes, dels ett årligt bidrag till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, motsvarande högst 10 kronor för hvar och en af de delegare, som erlade årsafgift.

Med afseende å de tryckta ekonomiska förhållanden, under hvilka de högre flickskolorna i vårt land utöfva sin för det allmänna betydelsefulla verksamhet, har utskottet funnit väl behöfligt, att dessa skolor beredes ett kraftigare understöd än det som hittills kommit dem till del. Enligt utskottets mening bör emellertid kostnaden härför icke uteslutande åläggas staten. Genom landsting, stadskommuner, sparbanker, bolag eller enskilda personer hafva visserligen redan nu åtskilliga af de högre flickskolorna erhållit förmån af dels fri lokal, dels årliga eller tillfälliga anslag; men i allmänhet torde de bidrag, som på denna väg vunnits, icke kunna anses motsvara berättigade anspråk. Då befolkningen i den ort, der dylik skola är förlagd, i främsta rummet har gagn af dess verksamhet, synes det utskottet kunna med skäl ifrågasättas, huruvida icke kommun eller enskilde borde till skolans uppehållande i en eller annan form lemna så stort bidrag, att dess värde, för år räknadt, motsvarar minst det belopp, som staten för ändamålet tillskjuter; och har utskottet ansett lämpligt, att vilkor härom blefve

för skolas delaktighet i statsanslaget stadgadt. Som det emellertid synes obilligt, om på grund af sådant vilkor skola, som redan är i åtnjutande af statsbidrag, icke skulle för framtiden kunna erhålla sådant, torde berörda vilkor böra gälla endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den nu uppbär. Med hänsyn till de ökade bidrag från kommuner och enskilda, som genom ofvan angifna vilkor böra kunna vinnas, synes de högre flickskolornas behof af understöd kunna tillgodoses med ett statsanslag, som till beloppet understiger ej mindre hvad i omförmälda af herr Wallis m. fl. väckta motion föreslagits, än äfven hvad Kongl. Ma:jt för ändamålet äskat; och har utskottet på grund häraf funnit sig böra förorda, att förhöjningen af ifrågavarande anslag begränsas till 100,000 kronor.

De vilkor, som enligt Riksdagens beslut nu gälla för utdelande af understöd från anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom, äro, förutom bestämmelse om det högsta statsbidrag, som må till en skola utgå, följande: att elever till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämmes, i skolan erhålla undervisning dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke får öfverstiga 50 kronor; att årlig berättelse afgifves om skolans verksamhet; samt att skolan skall vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Ma:jt kan finna för godt meddela. Dessa vilkor anser utskottet böra fortfarande bibehållas. Men derjemte böra enligt utskottets mening grunderna för tilldelande af understöd från anslaget närmare bestämmas och förutom ofvan förordade bestämmelse om ett statsbidraget i hvarje fall motsvarande tillskott från kommun eller enskilda, jemväl ytterligare vilkor för delaktighet i statsanslaget uppställas. Utskottet, som i vissa fall hyst tvekan, huru dessa vilkor och grunder borde på lämpligaste sätt afvägas, har emellertid, då, för den händelse att erfarenheten framdeles skulle gifva vid handen, att ändring af hithörande stadganden bör i ett eller annat hänseende vidtagas, framställning till Riksdagen i sådant syfte icke lärer uteblifva, funnit sig böra tillstyrka följande nya bestämmelser.

Med hänsyn dertill att ifrågavarande anslag afser att understödja *högre* skolor för qvinlig ungdom, anser utskottet, att endast de flickskolor, hvilka, oberäknadt s. k. förberedande klasser, meddela undervisning i minst fem årsklasser, böra komma i fråga vid utdelande af bidrag från anslaget. Då det vidare icke synes kunna påfordras, att staten skall lemna understöd till andra skolor än dem, som utöfva en

mera omfattande verksamhet, bör enligt utskottets mening såsom vilkor för skolas delaktighet i statsanslaget bestämmas, att lärjungeantalet vid densamma, oberäknadt förberedande klasser, under senaste tre år, eller den kortare tid, hvarunder skolan varit i verksamhet, då ansökning om statsbidrag göres, i medeltal icke understigit en viss siffra. I sådant afseende kunde det väl ifrågasättas, huruvida icke ett lärjungeantal af 50 borde fastslås såsom minimum; men då detta måhända skulle innebära ett allt för tvärt afbrott i de grunder, som hittills tillämpats, har utskottet funnit sig hafva anledning tillstyrka, att minimiantalet i fråga må för närvarande bestämmas till 30. Enligt utskottets mening bör emellertid vid statsanslagets fördelning väsentligt afseende fästas vid elevantalet, så att till skolor, som hafva ett mindre antal lärjungar, statsbidraget kommer att utgå med proportionsvis lägre belopp än till sådana skolor, hvilka hafva ett större antal lärjungar; och anser utskottet på grund häraf, att skola må kunna tilldelas statsunderstöd till visst belopp för hvar och en af dess lärjungar, hvilket belopp utskottet ansett böra bestämmas till högst 30 kronor för lärjunge. För närvarande är stadgadt, att understöd till en skola må utgå med högst 3,000 kronor. I förevarande proposition har Kongl. Maj:t föreslagit, att 4,000 kronor måtte bestämmas såsom det högsta statsunderstöd, som i allmänhet får till en skola utgå, dock att skola med minst tvåårig fortsättningskurs må kunna erhålla 5,000 kronor. Då emellertid, vid antagande af det utaf utskottet förordade vilkoret om ett statsbidraget i hvarje fall motsvarande bidrag från kommun eller enskilde, statsbidraget till en skola i sjelfva verket med sitt dubbla belopp tillför densamma understöd, anser utskottet, att äfven efter anslagets förhöjning statens bidrag till en skola icke i allmänhet må utgå med mer än 3,000 kronor. För Kongl. Maj:ts omförmälda förslag om högre understöd till skolor med fortsättningskurser förefinnas enligt utskottets mening ej fullt giltiga skäl. Men deremot anser utskottet, med anslutning till hvad af 1891 års Riksdag i anledning af den då beslutade förhöjningen af ifrågavarande anslag blifvit uttaladt om önskvärdheten af undervisning i huslig ekonomi vid de högre flickskolorna, att skolor, hvilka i sin undervisningsplan upptagit detta ämne, hvari en praktiskt anordnad undervisning icke lärer kunna meddelas utan jemförelsevis stora kostnader, bör kunna tilldelas ett särskildt statsunderstöd med högst 500 kronor utöfver det enligt ofvan föreslagna grunder till skolan utgående statsbidrag.

Det såväl i Kongl. Maj:ts proposition som i ofvan omförmälda, af herr Vahlin väckta motion framhållna behofvet af understöd till

samskolor med minst fem klasser å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, synes utskottet på de till stöd härför anförda grunder böra tillgodoses; och då för utdelande af understöd i dessa fall samma vilkor torde böra gälla som för de högre flickskolorna, anser utskottet lämpligare, att nu ifrågavarande anslag varder härför anlitadt, än att, såsom herr Vahlin hemstält, särskildt anslagsbelopp för ändamålet uppföres i riksstaten.

Med afseende å den stora betydelsen af de hygieniska anordningarna vid ifrågavarande skolor, har utskottet slutligen ansett nödigt, att såsom vilkor för delaktighet i statsanslaget stadgas, att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, dels att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveransträngning af lärjungarne derigenom icke föranledes, dels ock att legitimerad läkare är vid skolan anställd.

Af skäl, som här ofvan vid fråga om vilkoret om bidrag från kommun eller enskilda till ifrågavarande skolor angifvits, synas öfriga förenämnda nya vilkor icke heller böra tillämpas i afseende å de skolor, som redan åtnjuta statsbidrag. Beträffande de bidrag, som hittills till dessa skolor utgått, har utskottet velat uttala den mening, att ett eller annat af flickläroverken med mycket få lärjungar synes hafva erhållit ett högre statsbidrag än som för framtiden torde böra till detsamma utdelas.

Hvad angår framställningen om bidrag från omförmälda anslag till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, anser utskottet på de i statsrådsprotokollet anförda skäl, att hvad Kongl. Maj:t i fråga härom föreslagit bör vinna Riksdagens bifall.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning samt omförmälda dels af herr Wallis m. fl. och dels af herr Vahlin väckta motioner, må höja anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom med ett belopp af 100,000 kronor, eller från 100,000 kronor till 200,000 kronor, äfvensom bestämma, att af detta anslag må utgå

dels understöd till högre flickskolor och till sådana samskolor med minst fem klasser, som äro upprättade å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, under iakttagande af följande vilkor:

a) att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, meddelar undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år eller den kortare tid, hvarunder skolan varit i verksamhet, då ansökning om statsbidrag göres, haft i medeltal minst 30 lärjungar, tillhörande sistnämnda årsklasser;

b) att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet;

c) att åt skola, som i a) nämnts, må kunna tilldelas statsunderstöd af högst 30 kronor för hvar och en af dess lärjungar, med iakttagande härvid, dels att detta understöd må utgå med högst 3,000 kronor till hvarje skola, dels att hvarje i a) nämnd skola, som meddelar undervisning i huslig ekonomi, må för detta ändamål kunna tilläggas ett särskildt understöd intill belopp af 500 kronor;

d) att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, ej mindre att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveransträngning af lärjungarne derigenom icke föranledes, än äfven att legitimerad läkare är vid skolan anställd;

e) att lärjungar till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämmes, i skolan erhålla undervisning dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke öfverstiger 50 kronor;

f) att årlig berättelse afgifves om skolans verksamhet; samt

g) att skolan skall vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kan finna för godt meddela;

skolande emellertid de under a), b), c) och d) upptagna vilkor tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den nu uppbär;

dels ock ett årligt bidrag till pensionsinrättningen

för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, motsvarande högst 10 kronor för hvar och en af de delegare, som erlägga årsafgift.

Folkundervisningen.

Ang. höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

[11.]

15:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte höjas med 250,000 kronor, eller till 4,175,000 kronor.

I särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, hvilka blifvit till utskottet remitterade, hafva följande förslag framstälts, afseende att ytterligare höja statens omkostnader för folkskolelärarnes aflöning.

Herr *E. Hammarlund* har uti motionen n:o 98, i hvars syfte herr *F. Berg* m. fl. instämt, föreslagit:

1:o) att Riksdagen — på det att ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under tio år, måtte utöfver hittills fastställda löneförmåner erhålla ett andra ålderstillägg å 100 kronor, så att lönen för åtta månaders undervisning komme att utgöra minst 800 kronor jemte stadgade naturaförmåner eller ersättning derför, och på det att ifrågavarande andra ålderstillägg måtte utgå helt och hållet af statsmedel — måtte bevilja en höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 355,000 kronor; samt

2:o) att Riksdagen — på det att äfven det genom kongl. kungörelsen den 5 oktober 1891 fastställda ålderstillägget å 100 kronor för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som oförvitligt tjenstgjort fem år, måtte kunna utgå helt och hållet af statsmedel, och skoldistrikten sålunda befrias från den dem för närvarande åliggande skyldigheten att härtill bidraga med en tredjedel — måtte besluta en ytterligare höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 155,000 kronor.

Vidare hemställer i motionen n:o 65 herr *G. Högstedt*, med hvilken herr *C. J. Hammarström* m. fl. instämt, att Riksdagen ville besluta tillerkänna ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka förete intyg om 10 års oförvitlig tjenstgöring, ett andra ålderstillägg af 100 kronor, och att derför erforderligt belopp måtte ur statsmedel utgå och på ordinarie stat från och med år 1897 uppföras.

Slutligen hafva i motionen n:o 31 herrar *C. Persson* i Stallerhult och *L. J. Jansson* i Djursätra föreslagit:

1:o) att Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen derom, att åt ordinarie lärare och lärarinna borde anskaffas sommarbete och vinterföda för en ko, eller ock, der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden derför mötte, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spanmål af visst slag i ersättning lemnas, måtte upphöra att gälla, samt att i stället godtgörelse för ifrågavarande naturaprestation skulle under benämning »ersättning för kofoder» utgå med 100 kronor för år, med rätt för skoldistriktet att af statsmedel såsom bidrag härtill erhålla två tredjedelar af beloppet eller 66 kronor 67 öre; dock att sådan lärare eller lärarinna, hvilken vid den tidpunkt, då stadgandet härom trädde i kraft, erhölle kofoder in natura eller ersättning derför till högre belopp än 100 kronor för år, måtte vara berättigad att vid sådan förmån bibehållas, hvad ersättningen vidkomme dock ej längre än hvartill beslutet föranledde, men att skoldistriktet äfven i dessa fall måtte ega rättighet att åtnjuta nyssnämnda statsbidrag 66 kronor 67 öre för år; samt

2:o) att för bestridande af statens andel i ofvannämnda ersättning Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 350,000 kronor.

Samtliga dessa motioner hafva af utskottet öfverlemnats till sammansatt stats- och lagutskott; och då de beslut, hvartill motionerna må föranleda, kunna inverka på bestämmandet af ifrågavarande förslagsanslag, samt Kongl. Maj:ts förevarande framställning fördenskull icke synes böra upptagas till behandling, förr än Riksdagen, sedan det sammansatta utskottet afgifvit utlåtande i ämnet, fattat beslut i anledning af berörda motioner, kommer statsutskottet att framdeles beträffande Kongl. Maj:ts framställning meddela det yttrande, hvartill förhållandena må föranleda; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Ang. anslag till undervisning i qvinlig slöjd. [12.]

16:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att för anordnande af qvinlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola måtte från och med år 1897 på ordinarie stat beviljas ett årligt förslagsanslag af 90,000 kronor, att utgå under de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 sistlidne januari närmare angifna vilkor och bestämmelser.

Vid detta ärendes föredragning inför Kongl. Maj:t har departementschefen till en början erinrat om den vid 1877 års riksdag framlagda proposition om beviljande af anslag till understöd af undervisning i slöjd för gossar. Till statsrådsprotokollet, då framläggandet af berörda proposition beslöts, hade dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastik-

departementet yttrat, bland annat, att frågan om det uppväxande slägtets undervisning i slöjd på senare tider gjort sig allt mer och mer gällande och omfattats på många orter med varmt intresse. Landsting, hushållningssällskap och kommuner äfvensom enskilda personer hade i åtskilliga delar af landet gjort större eller mindre uppoffringar för främjande af denna undervisning, hvilken äfven, i anledning af väckt motion om åtgärder för densamma från statens sida, utgjort föremål för öfverläggning vid Riksdagen.

Vid frågans praktiska lösning syntes man gå två väsentligen olika vägar, i det man å ena sidan sökte införa den ifrågavarande undervisningsgrenen vid folkskolan och der sätta den i nära samband med den öfriga undervisningen, medan man å den andra sökte nå målet genom upprättande af sjelfständiga, från folkskolan skilda slöjdskolor. Det senare kunde anses lämpligast, om man ville utbilda särskild skicklighet i ett eller annat yrke och sålunda hade sjelfva yrkesbildningen till mål. Ville man deremot bibringa ungdomen en allmän handfärdighet, så borde slöjdundervisningen meddelas i folkskolan och såsom en nödvändig del af det hela ingå bland öfriga undervisningsämnen. Undervisningen i slöjd kunde nemligen, om den rätt meddelades, blifva ett allmänt bildningsmedel af stor betydelse, i det att genom väl ordnade öfningar deri både iakttagelseförmågan skärptes och smaken odlades. Derigenom bereddes ock en, icke minst för allmogens barn, nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete och förekommes en ensidig utveckling på grund af sysselsättning endast med bokliga studier, på samma gång som hågen lifvades för en nyttig och ädel verksamhet, hvilken kunde afhålla från mången onyttig eller skadlig förströelse.

Att folkskolans lärjungar finge i skolan lära sig att medelst de vanligast förekommande verktygen förfärdiga smärre arbeten af hvarjehanda slag, syntes vara af behof påkalladt äfven derför, att det ofta och icke utan skäl klagades deröfver, att förmågan att tillverka eller laga till och med enklare redskap och verktyg allt mer började att bland allmogen aftaga och dö bort.

Då undervisning i slöjd sålunda för folkskolans rätta ställning och verksamhet hade en stor betydelse, och då, såsom förut vore antydt, intresset för denna angelägenhet nu syntes vara väckt, torde tiden vara inne att öfverväga, huru den ifrågavarande undervisningen lämpligast skulle kunna i ofvan angifna rigtning ordnas och främjas.

Beträffande särskildt anordnandet af *undervisning i slöjd för flickor* hade vidare till sistnämnda statsrådsprotokoll af dåvarande departementschefen anförts, att tillfälle till undervisning deruti på många orter

redan länge varit beredd, och att föremål för denna undervisning i allmänhet varit enkel linne- och klädsömnad samt stickning. I anseende till nödvändigheten af öfning härutinnan, och då ändamålet att bibringa allmän handfärdighet dervid äfven kunde vinnas, syntes nämnda öfningar företrädesvis böra förekomma. Dock vore det önskvärdt, att tillfälle kunde beredas till undervisning äfven i spånad, väfnad samt flätningsarbeten. Slöjdundervisning för flickor borde som obligatorisk taga sin början vid öfvergången från småskolan till folkskolan och sedan fortgå jemte den öfriga undervisningen under hela lärotiden, så väl i den egentliga folkskolan som i fortsättningsskolan.

De kostnader, som en sådan undervisnings anordnande vid flickskolan komme att medföra, kunde ej blifva betydliga, och understöd dertill af staten syntes derför ej behöfvas på annat sätt, än att tillfälle till undervisning i qvinlig slöjd bereddes vid statens seminarier för bildande af folkskolelärarinnor.

Efter meddelande häraf och efter att ytterligare hafva erinrat, hurusom vid samma riksdag framlagd proposition derom, att anslaget till folkskolelärare- och lärarinneseminarierna måtte höjas för införande vid dessa anstalter af undervisning i slöjd, blifvit af Riksdagen afslagen, yttrar föredragande departementschefen följande.

»Sedan den tiden har emellertid undervisning i slöjd småningom blifvit införd vid alla landets folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarier. Dessutom meddelas undervisning i slöjd i allmänhet vid de läroanstalter, som af landsting eller enskilda personer blifvit upprättade för bildande af lärarinnor vid småskolan. Slutligen hafva åtskilliga så kallade slöjdkurser för bildande af slöjdlärarinnor under den senare tiden varit anordnade.»

»Den lifliga verksamhet för bildande af slöjdlärarinnor, som under de senare åren egt rum, synes vittna om stort intresse för den qvinliga slöjden och om öfvertygelse om vigten, att det uppväxande qvinliga slägtet deri undervisas. Denna öfvertygelse har ock haft till följd, att såväl skoldistrikt och landsting som äfven föreningar och enskilda personer varit beredvilliga till uppoffringar för ifrågavarande undervisning. Antalet folkskolor, i hvilka dylik undervisning meddelas, har också under den senaste tiden varit i ständigt stigande.»

»Visserligen klagades till en början deröfver, att undervisningen i den qvinliga slöjden ej medförde tillfredsställande resultat, enär man vore oviss både om målet och om medlen, genom hvilka detta på lämpligaste sätt kunde nås. Nu har man emellertid kommit derhän, att man vet hvart man vill, och att goda arbetsmetoder blifvit utarbetade.»

»Den åsigten har dock alltmer gjort sig gällande, att skoldistrikten böra få understöd af allmänna medel äfven till främjande af undervisning i qvinlig slöjd. Genom sådant understöd vunnes nemligen icke endast det målet, att undervisningen i slöjd blefve på kortare tid införd i landets alla folkskolor, utan äfven att man finge större säkerhet för att undervisningen ginge i rätt rigtning.»

Vid 1892 års riksdag hade, fortsätter föredraganden, väckts motion, att Riksdagen måtte besluta:

dels att för 1893 anvisa ett förslagsanslag af 50,000 kronor att användas till understöd åt skoldistrikt, som på lämpligt sätt beredde i skolåldern varande flickor undervisning i qvinlig slöjd;

dels att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att fördela detta understöd samt att bestämma de närmare vilkoren för understöds åtnjutande.

Statsutskottet hade med anledning af motionen yttrat, att utskottet, som visserligen icke förbisett vigten deraf, att undervisning i qvinlig slöjd vid folkskolorna meddelades, dock ansett denna angelägenhet, för hvars ordnande i hvarje särskildt fall syntes erfordras jemförelsevis obetydliga kostnader, lämpligen böra omhändertagas af vederbörande kommuner eller landsting. Med anledning deraf hade utskottet hemstält, att den ifrågavarande motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Detta hade ock blifvit Riksdagens beslut.

Vid följande årets riksdag hade åter väckts samma förslag. Såsom skäl för detta hade anförts:

att intresset för slöjdundervisningen utvecklats väsentligen genom de statsbidrag, som lemnats för befrämjande af undervisning i slöjd för gossar;

att rättvisan kräfde, det statsbidrag lemnades för flickornas slöjdundervisning lika väl som för gossarnes;

att lika vigtigt som det vore, att läsning och slöjd omvexlade för gossen, minst lika vigtig finge väl en dylik omvexling för flickan anses vara;

att särskildt för de fattigare klasserna vore af vigt, att flickan finge i skolan lära sig så mycken händighet, att hon kunde, då hon utginge i lifvet vare sig som maka, tjenarinna eller arbeterska i något särskildt fack, utan hjelp reda sig med afseende på de allra vanligaste qvinliga handarbeten;

att den qvinliga slöjdundervisningen här och hvar slagit in i en osund rigtning, men att genom ett statsbidrag detta förhållande snart nog skulle ändras, enär naturligtvis statsunderstöd endast skulle komma de skolor till godo, i hvilka slöjden vore ordnad på ett fullt ändamålsenligt

sätt, och församlingarna förty, för att ej gå miste om statsanslaget, blefve nödsakade att reformera denna undervisning i en sund rigtning;

att utan ett mindre statsbidrag det ej vore tänkbart, att de fattigare landtkommunerna skulle mera allmänt kunna tillgodogöra sig den välsignelse, som låge i att hafva en väl ordnad slöjdundervisning för det uppväxande qvinliga slägtet;

att slöjdundervisning redan vore införd vid tre af rikets folkskolelärarinneseminarier och från nästa höst blefve införd äfven vid de två återstående, samt att under senare åren en mängd kurser hållits för utbildande af lärarinnor i metodisk slöjdundervisning för flickor, hvadan fullt dugliga lärarinnor i ämnet nu kunde erhållas; samt

att lämpliga personer för öfvervakande af denna undervisning icke heller numera borde saknas, sedan qvinna gjorts valbar till skolrådsledamot.

Med anledning af berörda motion hade Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t yttrat, att Riksdagen ansåge så öfvertygande skäl vara anförda för förslaget om den qvinliga slöjdundervisningens befrämjande genom statsanslag, att Riksdagen icke skulle tvekat att bifalla motionen, om icke Riksdagen dels saknat nödig utredning för att kunna bedöma lämpliga beloppet af det anslag, som för ändamålet skulle erfordras, dels ock ansett, att Riksdagen icke borde bevilja ett dylikt anslag annat än i sammanhang med godkännande af de vilkor, hvilka borde blifva gällande för understöds åtnjutande. Med afseende å anslagets belopp hade nemligen synts Riksdagen kunna ifrågasättas, huruvida icke den af motionären förordade summan, 50,000 kronor, vore väl hög, då den qvinliga slöjden, som icke förekomme vid det stora flertalet skolor, icke annat än successivt kunde införas såsom undervisningsämne vid desamma. Att uppställa på giltiga grunder hvilande bestämmelser för understödets åtnjutande hade Riksdagen i frågans dåvarande outredda skick icke ansett möjligt, helst undervisningskostnaden för qvinlig slöjd vid en skola icke finge bedömas efter måttstocken af den för undervisning i goss-slöjd erforderliga utgift. Riksdagen funne sig derför böra inskränka sig till att hos Kongl. Maj:t begära framläggandet af vederbörligt förslag i ämnet och ville fördenskull med anledning af ifrågavarande motion hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag angående beredande af statsunderstöd för undervisning i qvinlig slöjd vid folkskolorna äfvensom angående de vilkor, som för understödets åtnjutande kunde böra fastställas.

Till följd af denna Riksdagens skrifvelse hade, enligt hvad de-

partementschefen derefter meddelat, folkskoleinspektörerna anmodats att från de särskilda skoldistrikten inhemta åtskilliga uppgifter angående undervisningen i slöjd för flickor. Enligt dessa uppgifter hade under år 1892 ett antal af 65,373 flickor undervisats i qvinlig slöjd. Af dessa hade 37,481 tillhört landsbygden och 27,892 städerna.

Beträffande antalet barn, som en lärarinna hade att samtidigt undervisa, hade uppgifter inkommit från 1,533 skolor på landsbygden; och hade barnantalet utgjort i

181	skolor	1—10;
573	»	11—20;
393	»	21—30;
386	»	30 och derutöfver.

I landsbygdens skolor hade 1,576 lärarinnor undervisat. Af dessa hade 673 genomgått särskild slöjdkurs, hvaremot 903 icke hade genomgått någon sådan.

Aflöningen hade utgjort för

349	lärarinnor	10 kronor eller derunder;
186	»	10—20 kronor;
191	»	21—30 »
115	»	31—40 »
475	»	41—50 »
86	»	51—60 »
9	»	61—70 »
45	»	71—80 »
3	»	81—90 »
39	»	91—100 »
78	»	100 kronor eller derutöfver.

I städerna hade meddelats undervisning af

1	lärarinna		åt 1—8	barn;	
2	lärarinnor		» 9—10	»	hvardera;
14	»		» 11—15	»	»
24	»		» 16—20	»	»
38	»		» 21—25	»	»
24	»		» 26—30	»	»
800	»	(omkring)	» 30 och derutöfver.		

Arfvodena hade uppgått för hvardera af

65	lärarinnor	.....	till 10 kronor och derunder;
9	»	.....	» 10—20 kronor;
3	»	.....	» 21—30 »
5	»	.....	» 31—40 »
33	»	.....	» 41—50 »
2	»	.....	» 51—60 »
3	»	.....	» 61—70 »
8	»	.....	» 71—80 »
3	»	.....	» 81—90 »
18	»	.....	» 91—100 »
150	»	.....	» 100 kronor och derutöfver.

En stor mängd lärarinnor hade icke haft särskildt arfvode för undervisning i slöjd, utan hade de varit skyldiga att undervisa äfven i detta ämne mot åtnjutande af den ordinarie lönen. Högsta arfvodesbeloppet för slöjdlärarinna hade uppgått till omkring 1,000 kronor.

Det i juni månad år 1894 till Stockholm sammankallade folkskoleinspektörsmötet hade, fortsätter departementschefen, fått sig ålagdt att behandla äfven följande fråga: »Till hvilket belopp och under hvilka vilkor bör statsbidrag lemnas till bestridande af kostnaderna för undervisning i qvinlig slöjd?»

Den afdelning af mötet, som förberedande behandlade denna fråga, hade inkommit med ett så lydande förslag till svar derå:

»1. Undervisningen skall vara ändamålsenligt anordnad, utan att undervisningen i skolans läsämnen derigenom eftersättes; och skall undervisning meddelas i följande slöjdarter: stickning, stoppning, lappning, linne- och klädsömnad samt, der omständigheterna sådant medgifva, spånad, väfning och flätningsarbeten.

2. Undervisningen skall ledas af dertill lämplig lärarinna.

3. Undervisningen skall fortgå minst 3 timmar i veckan hela den för ifrågavarande skola enligt reglementet stadgade lärotiden.

4. Antalet flickor i slöjdskola skall utgöra minst 10, men der antalet är så stort, att fördelning i afdelningar måste ske, kan statsbidrag erhållas för hvarje afdelning, så vida antalet slöjdande i afdelningen uppgår till minst 20.

5. Distriktet skall årligen bidraga till kostnadernas bestridande med minst hälften af det belopp, staten för ändamålet lemnar, och bör det från skoldistriktet utgående bidraget i främsta rummet användas till inköp af materiel för slöjdundervisningen.

6. Allt detta skall styrkas genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör.

7. Såsom bidrag till slöjdlärarinnans aflöning skall staten lemna ett årligt belopp af 40 kronor för hvarje slöjdskola eller slöjdafdelning.»

För sin del hade inspektörsmötet beslutit att instämma i hvad afdelningen föreslagit uti första, andra, fjerde och sjette punkterna. Deremot hade mötets flertal ansett, att det i tredje punkten framstälda vilkoret borde förändras derhän, att undervisningen borde fortgå minst fyra timmar i veckan under minst sex månader af året, samt i fråga om det i femte punkten angifna vilkoret, att detsamma borde helt och hållet utgå, så att ingen föreskrift borde meddelas angående skyldighet för skoldistriktet att bidraga till kostnaderna för ifrågavarande undervisning.

Beträffande det belopp, hvarmed statsbidraget borde utgå, hade afdelningens förslag, dock med ringa majoritet, antagits. Minoriteten hade röstat för ett anslag af 50 kronor till hvarje skola.

För egen del yttrar departementschefen härefter följande:

»Jag anser mig kunna instämma i hvad folkskoleinspektörsmötet sålunda föreslagit med undantag deraf, att den årliga undervisningstiden föreslagits till minst sex månader, samt att antalet flickor i slöjdafdelning, för hvilken skoldistrikt skulle ega rätt att åtnjuta statsbidrag, antagits böra vara minst 20.»

»Det synes mig nemligen ej vara skäl att, då det är fråga om undervisning i qvinlig slöjd, bestämma en kortare årlig undervisningstid, än som är föreskrifven för undervisningen i goss-slöjd. Skall undervisningen i qvinlig slöjd medföra verkligt gagn, behöfver man väl deråt använda hela den tid af året, hvarunder skolan är i verksamhet, helst som åtskilliga barn, och just sådana, för hvilka ifrågavarande undervisning företrädesvis är af nöden, ofta lemna skolan, innan de genomgått alla dess klasser. I vissa slag af skolor, t. ex. den flyttande och den på afdelningar läsande, skulle dessutom för många barn slöjdundervisningen blifva till väsentligt minskadt gagn, om den meddelades endast under sex månader om året.»

»Då erfarenheten visat, att en lärarinna kan samtidigt undervisa 40 à 50 barn i qvinlig slöjd, och då det är nödvändigt att tillse, att statens utgifter för berörda undervisning ej stiga till högre belopp, än som är oundgängligt, synes det mig, som om antalet af de barn i slöjdafdelning, för hvilken skoldistrikt får åtnjuta statsbidrag, bör bestämmas till minst 25.»

»Med all sannolikhet torde kunna antagas, att år 1897 minst 75,000

flickor undervisas i qvinlig slöjd i landets folkskolor. Antager man vidare, att i medeltal 25 barn förekomma i hvar och en af de skolor och skolafdelningar, i hvilka meddelas undervisning i qvinlig slöjd, uppgår antalet af sådana skolor och skolafdelningar till 3,000. Beträffande beloppet af det hvarje sådan skola eller afdelning tillkommande statsbidrag, skulle jag gerna vilja ansluta mig till det af inspektörsmötet föreslagna. Men då förevarande anslagsbehof är sådant, att det efter hand måste växa, och med hänsyn dertill, att Riksdagen i sin ofvan omförmälda skrifvelse gifvit till känna, att den funnit redan den af motionären förordade summan 50,000 kronor vara väl hög, måste jag stanna vid att föreslå ett belopp af 30 kronor, i följd hvaraf den summa, som erfordras till understöd för undervisning i qvinlig slöjd, skulle komma att uppgå till 90,000 kronor om året. Med berörda anslag afses icke att bereda understöd för undervisning i slöjd uti småskola eller sådan skola motsvarande klasser af folkskola.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har departementschefen slutligen hemstält, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen:

att skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör visar sig hafva på ändamålsenligt sätt i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola anordnat undervisning i qvinlig slöjd, bestående i stickning, stoppning, lappning, linne- och klädsömnad samt, der omständigheterna sådant medgifva, i spånad och väfning samt flätningsarbeten, utan att undervisningen i folkskolans läroämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel för hvarje skola, hvari antalet slöjdande flickor uppgår till minst tio, erhålla ett årligt understöd at 30 kronor, derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, samt att skoldistrikt, om i en dylik skola antalet af dem, som deltaga i slöjdundervisningen, är så stort, att de för denna undervisning äro delade i två eller flera afdelningar, må på här förut angifna vilkor för hvarje sådan afdelning, hvari antalet slöjdande uppgår till minst tjugufem, erhålla likaledes ett årligt understöd af 30 kronor,

samt att för detta ändamål måtte från och med år 1897 på ordinarie stat beviljas ett årligt förslagsanslag af 90,000 kronor.

I sammanhang med denna Kongl. Maj:ts framställning har utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *J. G. Hazén* väckt motion (n:r 64) om sådan förändring af Kongl. Maj:ts förslag, att bland vilkoren för ifrågavarande statsbidrags åtnjutande skulle stadgas, att slöjdundervisningen borde pågå *antingen* minst 4

timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden *eller ock minst 35 dagar med 5 timmar dagligen.*

Till stöd för detta sitt förslag har motionären anfört, bland annat, att i synnerhet på landsbygden funnes många orter, der det för närvarande föga lämpade sig att så inorganisera den qvinliga slöjden bland folkskolans läroämnen, att undervisningen deri komme att pågå minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden. Härtill komme, att landtbefolkningen med rätta begärde att vinna verkliga resultat af ifrågavarande undervisning; och detta skulle enligt motionärens mening onekligen bättre åstadkommas genom undervisning under en mera samlad tid.

Der alltså en församling funne, att slöjdskicklighet lämpligast kunde meddelas i sådan särskild slöjdskola, hvilken utöfvade sin verksamhet under en mera koncentrerad tid — antingen under folkskolans ferier eller ock i öfrigt under sådana omständigheter, att undervisningen i folkskolans läroämnen ej derigenom eftersattes — syntes skäl ej förefinnas att stänga vägen för en sådan handlingsfrihet, allra helst undervisningen i öfrigt skulle vara sådan, att den vunne godkännande inför vederbörande folkskoleinspektör.

Kongl. Maj:ts förevarande framställning har icke gifvit anledning till någon utskottets erinran. Hvad särskildt beträffar den tid, hvarunder undervisningen i qvinlig slöjd bör pågå, för att rätt till statsunderstöd skall kunna erhållas, har utskottet icke af hvad i ofvannämnda motion anförts funnit sig öfvertygadt om lämpligheten att stadga andra bestämmelser än dem, som Kongl. Maj:t föreslagit och hvilka öfverensstämma med hvad i detta afseende gäller för statsbidrag till undervisning i slöjd för gossar, hvadan utskottet icke anser sig böra på grund af ifrågavarande motion tillstyrka någon förändring i Kongl. Maj:ts framställning.

Utskottet hemställer följaktligen,

att, med afslag å herr Hazéns ofvan omförmälda motion, Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till profårskurser vid folkskolelärareseminarierna m. m.
[13.]

17:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att för anordnande af undervisningskurser vid folkskolelärareseminarierna enligt de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 sistlidne januari omförmälda vilkor och bestämmelser det å ordinarie stat uppförda anslaget

till seminarier för folkskolelärares bildande måtte höjas från och med nästkommande år med 1,500 kronor eller till 317,525 kronor.

Till åberopade statsrådsprotokollet har departementschefen anfört, hurusom i § 17 af stadgan för folkskolelärareseminarierna i riket den 29 januari 1886 föreskrefves, att för att kunna utnämnas till adjunkt vid folkskolelärareseminarium fordras, bland annat, att hafva genomgått profårskurs vid allmänt läroverk, eller vid seminarium, om profårskurs der anordnas. Visserligen hade man redan vid den tid, då nämnda stadga utgafs, insett vigten deraf, att den blifvande seminarieläraren finge, innan han begynte sin lärareverksamhet å seminariet, genomgå en profårskurs vid seminarium för att dels blifva förtrogen med de skyldigheter, honom som seminarielärare ålåge, och med de arbetssätt, som vid seminarierna förekomme, dels pröfva sig sjelf, om han hade kallelse och anlag just för denna art af lärareverksamhet; men förhållandena hade icke varit sådana, att de medgifvit anordnandet af en särskild profårskurs för sådana, som ämnade söka anställning vid seminarium. De, som beslutat egna sig åt lärarekallet, hade nemligen i allmänhet hellre velat genomgå en profårskurs, som gjorde dem berättigade att söka lärarebefattning vid allmänt läroverk, enär de derigenom hade ojemförligt större utsigt att inom en ej allt för lång framtid vinna fast anställning, än om de skulle göra sig behöriga att söka endast någon af de jemförelsevis få adjunktsbefattningarna vid seminarierna. Då man icke heller billigtvis kunde uppställa den fordran, att de, som ville göra sig behöriga att söka lärarebefattningar vid vare sig allmänt läroverk eller seminarium, skulle genomgå profårskurs vid båda dessa slag af läroverk, hade man ansett sig, åtminstone med hänsyn till dåvarande förhållanden, mest tillgodose seminariernas intressen, om man läte dem, som genomgått profårskurs vid allmänt läroverk, blifva behöriga att söka lärarebefattning äfven vid seminarium. Härigenom hade man vidgat kretsen, inom hvilken seminarilärare kunde erhållas, och i samma mån hade utsigterna ökats att kunna anställa dugande lärare vid seminarierna. Man hade ock lyckats att sålunda förvärfva till nämnda läroanstalter många dugande lärare. Den olägenheten förefunnes dock alltjemt, att seminarieläraren i början af sin verksamhet vore temligen obekant med de lärometoder och det arbetssätt, som vore säregna för seminarierna. Nämnda olägenhet skulle i väsentlig grad kunna afhjelpas derigenom, att tillfälle bereddes den, som genomgått profårskurs vid allmänt läroverk och som ämnade söka adjunktsbefattning vid folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, äfvensom den, hvilken redan blifvit till dylik befattning utnämnd, att under någon tid, t. ex. minst en månad, auskultera vid seminarier och

deras öfningsskolor samt vid folkskolor å samma ort, der de seminarier, vid hvilka undervisningen afhördes, vore förlagda.

Hvad nu blifvit sagdt gälde de manliga seminarieadjunkterna. Beträffande lärarinnor med adjunktstjenstgöring vid folkskolelärarinneseminarierna vore förhållandet något olika. Kompetenta att söka qvinliga adjunkturer vid nämnda läroanstalter vore dels qvinliga filosofie kandidater, som aflagt sådan filosofie kandidatexamen, som berättigade till att söka adjunktur vid allmänt läroverk, och som genomgått profår vid allmänt läroverk eller seminarium, om profår der anordnades, dels lärarinna, som genomgått fullständig afgångsexamen vid högre lärarinneseminariet i Stockholm samt dervid erhållit vitsorden berömlig för undervisningsskicklighet och minst med beröm godkänd i pedagogik och metodik, såvida hon med goda vitsord under minst ett år tjenstgjort vid ett statens seminarium.

Qvinliga filosofie kandidater finge visserligen genomgå profår vid allmänt läroverk, men då de icke utan särskildt tillstånd finge söka lärarebefattning vid sådant läroverk och då för öfrigt endast få af dem syntes eftersträfva dylik läraretjenst samt då slutligen adjunktsbefattningarna vid lärarinneseminarierna vore för dem synnerligen passande, talade ju mycket för lämpligheten att bereda qvinlig filosofie kandidat, som ville söka lärarinnebefattning vid ett folkskolelärarinneseminarium, tillfälle att vid ett sådant genomgå profårskurs, anordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med profårskursen för anställning vid allmänt läroverk.

Beträffande sådana lärarinnor, som, efter att hafva genomgått det högre lärarinneseminariet i Stockholm, ville vinna anställning vid folkskolelärarinneseminarium, vore, såsom förut nämnts, föreskrifvet, bland annat, att de, för att blifva behöriga att söka dylik anställning, skulle tjenstgöra minst ett år vid ett statens seminarium. Då endast undantagsvis tillfälle till anställning som vikarie eller extra ordinarie lärarinna vid seminarium funnes, hade följden blifvit, att, när sådan lärarinnebefattning vid folkskolelärarinneseminarium, hvarom här vore fråga, varit ledig, talrika dispenser måst gifvas, för att dugande sökande måtte kunna anmäla sig till erhållande deraf. Detta visade, att den nu ifrågavarande bestämmelsen icke vore tillfredsställande. Det hade blifvit satt i fråga att ersätta den med föreskriften, att äfven sådana lärarinnor, som genomgått högre lärarinneseminariet, borde, för att vinna anställning vid folkskolelärarinneseminarier, liksom qvinliga filosofie kandidater, genomgå en profårskurs vid seminarium. Men då dessa lärarinnor redan genomgått en läroanstalt, som hade till uppgift att utbilda lärarinnor, syntes en så lång och omfattande profårskurs ej vara för dem erforderlig. För

behörighet till anställning vid folkskolelärarinneseminarier behöfde de dock ytterligare lära känna de för dessa läroanstalter säregna lärometoder och arbetssätt samt vinna bekantskap med seminarieundervisningens gång och ordning i dess helhet. Med de insigter i pedagogik och metodik samt den öfning i undervisning, som de redan egde, borde de kunna inhemta detta dels genom att under en termin afhöra undervisningen i minst tre ämnen, som de sjelfva valde, såväl i seminariet som i den dermed förenade öfningsskolan, äfvensom under seminarielärarnes anvisning och handledning något deruti deltaga, dels ock genom att samtidigt åhöra undervisningen i folkskolor, som låge i den ort, der seminariet, vid hvilket den ifrågavarande lärokursen genomginges, vore förlagdt.

Då de qvinliga adjunkturerna vid folkskolelärarinneseminarierna vore få, syntes det ej vara erforderligt att profårskurser, vare sig för qvinliga filosofie kandidater eller för lärarinnor, som genomgått högre lärarinneseminariet i Stockholm, årligen anordnades, utan ansåge departementschefen det tillräckligt, om dylika profårskurser tid efter annan, när förhållandena syntes påkalla det, sattes i gång.

Det vore enligt departementschefens åsigt icke heller lämpligt eller behöfligt att binda dessa profårskurser vid ett visst folkskolelärarinneseminarium, enär det ju icke vore gifvet, att vid detta alltid de för ifrågavarande ändamål lämpligaste lärarekrafterna förefunnes. Ändamålsenligare borde det derför vara att lemna åt Kongl. Maj:t att för hvarje gång bestämma, till hvilket seminarium den ifrågasatta profårskursen borde förläggas.

Kostnaderna såväl för beredande af tillfälle åt dem, som ämnade söka adjunktsbefattning vid folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, äfvensom åt redan utnämnde manlige adjunkter vid dylik läroanstalt att under någon tid följa med undervisningen vid seminarier äfvensom vid i närheten deraf befintliga folkskolor, som ock för anordnande af här ofvan omtalade profårskurser för de qvinnor, som ville förvärfva behörighet att söka lärarinnebefattning vid folkskolelärarinneseminarium, behöfde icke blifva stora. Det syntes departementschefen, som om ett årligt belopp af 1,500 kronor skulle blifva tillräckligt så väl till betäckande af kostnaderna för här ofvan omförmälda studieresor som ock till ersättning åt de lärare, som för de ifrågasatta profårskurserna finge ökadt arbete.

Slutligen har departementschefen fästat uppmärksamheten derpå, att det extra anslag af 33,300 kronor, som under flera år utgått till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminarierna, kunde nedsättas

med omkring 1,500 kronor, enär en adjunktur vid hvartdera af folkskolelärareseminarierna i Göteborg och Vexiö blifvit indragen, samt en manlig adjunktur vid folkskolelärarinneseminariet i Kalmar blifvit förändrad till qvinlig. Om således ofvan nämnda belopp, 1,500 kronor, blefve beviljadt för anordnande af profårskurser m. m., blefve dock sammanlagda summan af de anslag till folkskolelärareseminarierna, som under de senare åren i staten upptagits, icke förhöjd.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde slutligen departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att,

för beredande af tillfälle åt lärare, som genomgått profårskurs vid allmänt läroverk och som ämnade söka adjunktsbefattning vid folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, äfvensom åt vid dylika läroanstalter redan anställda manlige adjunkter, som icke genomgått profårskurs vid folkskolelärareseminarium, att lära känna vid folkskolelärareseminarier och folkskolor använda undervisningsmetoder och arbetssätt, samt

för anordnande vid något folkskolelärarinneseminarium af profårskurser för qvinlig filosofie kandidat och från högre lärarinneseminariet i Stockholm utexaminerad lärarinna, hvilka ville vinna behörighet att söka adjunktsbefattning vid folkskolelärarinneseminarium,

det å ordinarie stat uppförda anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande måtte från och med nästkommande år höjas med 1,500 kronor eller till 317,525 kronor.

Utskottet har visserligen genom hvad af departementschefen i ärendet anförts funnit sig öfvertygadt derom, att ifrågavarande undervisningskurser böra kunna lända seminarieundervisningen till fördel, men vill dock i sammanhang härmed framhålla, att sådan undervisningskurs enligt utskottets mening bör kunna motsvaras af ett eller annat års väl vitsordad tjenstgöring vid folkskolelärareseminarium eller folkskola. Under uttalande häraf får utskottet, som tillika velat erinra, att betyg öfver genomgående af förenämnda undervisningskurs bör i vederbörlig ordning meddelas, hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

De tekniska läroverken.

Ang. Chalmers tekniska läroanstalt.

[14.]

18:o) Kongl. Maj:t har i punkten 14 under åttonde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att *dels* till upprättande af en lektorsbefattning i

elektroteknik vid Chalmers tekniska läroanstalt anvisa ett årligt belopp af 3,500 kronor, och *dels* till förhöjning af det till läroanstaltens bibliotek, samlingar och laboratorium utgående årliga anslag af 3,400 kronor bevilja ett årligt anslagsbelopp af 1,500 kronor samt medgifva, att af detta sistnämnda belopp 500 kronor finge användas till aflönande af ett arbetsbiträde vid den elektrotekniska undervisningen.

Vidare har Kongl. Maj:t i punkten 59 föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 5,000 kronor till anskaffande af den första för undervisningen i elektroteknik vid Chalmers tekniska läroanstalt erforderliga uppsättning af instrumenter och maskiner.

Af statsrådsprotokollet i ämnet inhemtas, att styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt i skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 27 september 1895 anfört, att någon specielt för blifvande elektrotekniker afsedd undervisning icke kunde sägas hafva hittills varit upptagen i läroanstaltens arbetsplan, då, enligt styrelsens mening, dit icke kunde räknas den undervisning i tillämpad elektricitetslära, som under det sista årtiondet lemnats under den ena af tredje årskursens lästerminer tre timmar i veckan, och undervisningen i allmän och tillämpad elektricitetslära icke varit vidlyftigare, än som nödtorftigt erfordrats för den blifvande maskinteknikern, byggnadsingeniören, skeppsbyggmästaren och kemikern. Behofvet af en väsentlig utvidgning af undervisningen i elektroteknik vid läroanstalten hade derför ock varit känbart. Enligt hvad styrelsen vidare framhållit, hade under det senaste årtiondet elektriciteten vunnit en så stor praktisk användning och elektrotekniken både inom och utom landet fått en så framskjuten ställning, att det vore hög tid, att de tekniska läroverken blefve satta i stånd att motsvara de kraf, som ställdes på dem i detta afseende. Utomlands hade — mångenstädes med betydande penninguppoffringar — väsentliga utvidgningar införts i den elektrotekniska undervisningen och, hvad Sverige beträffade, hade af Kongl. Maj:t utsedde komiterade för utarbetande af förslag till tekniska högskolans omorganisation föreslagit betydande förändringar i undervisningen på detta område, hvilka delvis redan blifvit genomförda. Genom sin rikedom på ännu oanvänd vattenkraft hade Sverige så stora förutsättningar för ett framgångsrikt arbete på elektroteknikens fält, att äfven detta vore en särskild anledning för vårt land att utbilda kunniga ingeniörer uti ifrågavarande fack. Emellertid syntes det styrelsen, med hänsyn till det nära sammanhanget mellan elektroteknikerns och maskinteknikerns arbetsfält, mindre lämpligt, åtminstone för närvarande, att föreslå upprättandet af ett särskildt elektrotekniskt fack vid anstalten, likasom äfven vid utlandets polytekniska anstalter, till hvilkas förfogande dock stode

vida rikare anslag och större lärarekrafter än som kunde sättas i fråga vid Chalmerska läroanstalten, i allmänhet ej något särskildt elektrotekniskt fack vore infördt utan endast läroplanerna för de blifvande maskinteknikerna under de senare studieåren så anordnade, att de, som särskildt ville egna sig åt den elektrotekniska rigtningen, kunde i rikare mått välja dithörande föreläsningar och laborationer än de öfriga, utan att dock förbise eller åsidosätta de för samtliga maskintekniker vigtiga hufvudämnena. Styrelsens mening vore, att i tredje årskursen skulle inom mekaniskt-tekniska facket införas för blifvande elektrotekniker en ordnad undervisning i teoretisk och praktisk elektroteknik till en omfattning af 3 timmars föreläsningar och 12 timmars praktiska arbeten i veckan, under hela läsåret, och att deltagarne i denna undervisning skulle vara befriade från den undervisning i husbyggnadskonst samt i väg- och vattenbyggnadskonst, som eljest tillkomme de blifvande maskiningeniörerna. Samtidigt med detta ordnande af den elektrotekniska undervisningen i läroanstaltens högre afdelning kunde sådan undervisning äfven lämpligen införas i dess lägre afdelning till den omfattning, som kräfdes för montörer, arbetsförmän m. fl., och der förläggas till en tredje årskurs, likasom redan nu plats vore afsedd under ett tredje studieår för undervisning i skeppsbyggeri för dem, som önskade begagna sig deraf; och den mera elementära undervisningen i elektroteknik på detta lägre stadium ansåges böra upptaga ett par timmars föreläsning jemte omfattande praktiska arbeten. Emellertid kunde, derigenom att dessa praktiska arbeten kunde utföras delvis samtidigt med den högre afdelningens, undervisningstiden så inskränkas, att det blefve möjligt för *en* lärare att bestrida hela undervisningen i den speciella elektrotekniken inom läroanstaltens båda afdelningar med en tjenstgöringstid af 20—24 timmar i veckan. Men då i allt fall denna tjenstgöring vore så omfattande, att den toge en persons tid fullt i anspråk, och då ingen utsigt funnes att i ett sådant ämne som elektroteknik vinna lämplig lärare, som hade någon väsentlig verksamhet på annat håll, ansåge styrelsen nödvändigt, att en särskild lektor tillsattes i ämnet, så mycket mer som de fordringar, hvilka måste ställas på lärarens teoretiska kunskaper och praktiska erfarenhet, för att han med framgång skulle kunna sköta sin befattning, vore ganska stora. Till jemförelse i detta hänseende hade styrelsen erinrat, att enligt ofvannämnda komiterades förslag till ordnande af undervisningen i elektroteknik vid tekniska högskolan der skulle anställas, oaktadt vid högskolan ej funnes någon lägre afdelning, som toge i anspråk en del af lärarnes tjenstgöring, såväl en professor i tillämpad fysik som en extra lärare i praktisk elektroteknik jemte tre assistenter.

Plats för den ifrågasatta utvidgade undervisningen i elektroteknik ansåge sig styrelsen kunna bereda genom ändrade anordningar i anstaltens lokaler och trodde sig äfvenledes kunna bekosta desammas utförande utan att hos Kongl. Maj:t begära anslag dertill. Deremot erfordrades dels ett anslag för en gång å 5,000 kronor för anskaffande af några större, omedelbart erforderliga apparater, enligt en af styrelsen afgifven förteckning, dels en ökning i anstaltens årliga statsanslag till samlingarna och laboratoriearbeten med 1,500 kronor, hvaraf 500 kronor skulle användas till aflöning af det i elektriska montörsarbeten kunniga arbetsbiträde, som under de praktiska arbetena erfordrades till hjelp åt lektorn, för att undervisningen skulle kunna blifva fullt lämplig.

För egen del har departementschefen yttrat, att han vore fullt ense med styrelsen beträffande elektroteknikens stora betydelse såsom ett bland de allra förnämsta af den nutida industriens hjelpmedel och icke behöfde påpeka, hurusom allt tydde derpå, att elektricitetens användning i industriens tjenst skulle, särskildt i vårt på vattenkraft synnerligen rika land, allt mera ökas. Vid en läroanstalt af det slag som Chalmers tekniska läroanstalt borde på grund häraf undervisningen i elektroteknik icke eftersättas. Såväl härutinnan som beträffande lämpligheten af det sätt, på hvilket styrelsen för nämnda läroanstalt tänkt sig denna undervisning anordnad, och behofvet af de anslag härför, som styrelsen begärt, har departementschefen förklarat sig instämma med styrelsen.

I likhet med departementschefen finner utskottet önskvärdt, att vid Chalmers tekniska läroanstalt måtte meddelas en mera omfattande undervisning i elektroteknik, än som under nuvarande förhållanden kunnat der anordnas. Då dyrbara instrumenter och maskiner torde vara erforderliga, för att denna undervisning skall kunna med framgång bedrifvas, har utskottet ock ansett sig böra tillstyrka beviljandet af det extra anslag å 5,000 kronor, som Kongl. Maj:t för sådant ändamål äskat. Med hänsyn till det jemförelsevis betydande belopp, som sålunda enligt utskottets mening bör anslås till anskaffande af en uppsättning elektrotekniska apparater, torde emellertid de årliga utgifterna för dylika apparaters inköp kunna något inskränkas; och håller utskottet på grund häraf före, att den begärda förhöjningen i anslaget till läroanstaltens bibliotek, samlingar och laboratorium kan utan olägenhet begränsas till 1,200 kronor eller samma belopp, som för utvidgning af undervisningen i elektroteknik vid tekniska högskolan under en följd af år på extra stat beviljats till sådana apparater och laborationer. Emot Kongl. Maj:ts för-

slag, att af förhöjningen i nyssnämnda anslag för Chalmerska läroanstalten ett belopp af 500 kronor må användas till aflönande af ett arbetsbiträde vid ifrågavarande undervisning, har utskottet icke haft något att erinra. Hvad slutligen angår det begärda anslaget till aflönande af en lärare i elektroteknik, har utskottet ansett, att undervisningen i detta ämne bör kunna vid läroanstalten uppehållas med motsvarande belopp, som till enahanda ändamål anvisats för tekniska högskolan, eller 2,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet, som i punkt 65 här nedan hemställer om anvisande å extra stat af ett anslag å 5,000 kronor till anskaffande af elektrotekniska apparater för Chalmers tekniska läroanstalt, nu, med afseende å hvad för läroanstaltens behof å ordinarie stat äskats, hemställa,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts framställning, må,

a) till uppehållande af undervisning i elektroteknik vid Chalmers tekniska läroanstalt anvisa ett årligt anslag af 2,000 kronor; samt

b) till förhöjning af det till läroanstaltens bibliotek, samlingar och laboratorium utgående årliga anslaget af 3,400 kronor bevilja ett årligt anslagsbelopp af 1,200 kronor äfvensom medgifva, att af sistnämnda belopp 500 kronor må användas till aflönande af ett arbetsbiträde vid den elektrotekniska undervisningen.

Ang. tekniska skolan i Stockholm. [15.]

19:o) Kongl. Maj:t har i punkten 15 under förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen att för tekniska skolans i Stockholm behof anvisa följande belopp att årligen utgå, nemligen

till förhöjning af anslaget till den extra ordinarie undervisningen, för anställande af en lärare i gymnastik 1,000 kronor;

till förhöjning i bibliotekariens arfvode 500 kronor;

till förhöjning i anslaget för maskinister och betjening, för anställande af ytterligare en ordinarie vaktmästare 1,000 kronor;

till förhöjning af anslaget till inventariers inköp och underhåll 700 kronor;

för renhållning, uppvärmning, belysning m. m. af skolans nyförvärfvade lokaler en ökning i anslaget till diverse utgifter med 1,320 kronor;

till arfvode åt en öfverlärare i frihandsteckning inom den högre konstindustriella afdelningen 300 kronor;

till arfvode åt en öfverlärare i geometrisk konstruktionslära i samma afdelning 150 kronor, och

till arfvode åt en öfverlärare i välskrifning 300 kronor;

äfvensom att medgifva viss i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 omförmäld friare användning af medel under en del utgiftsposter.

Härjemte har Kongl. Maj:t i punkten 60 föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1897 anvisa till inredning för nämnda skolas behof af de lokaler, som af landtbruksakademien till skolan öfverlemnats 12,632 kronor, till anskaffande af inventarier och dylik utrustning för samma lokaler 8,600 kronor samt till inköp af lös gymnastikmateriel för skolans behof 500 kronor.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen till en början erinrat, att 1894 års Riksdag med anledning af framställning från Kongl. Maj:t beviljat ett årligt anslag af 4,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof finge användas den lokal i skolans hus, som akademien innehade, samt att Kongl. Maj:t den 20 januari 1895 stält berörda anslag till akademiens förfogande för det dermed afsedda ändamålet. Af statsrådsprotokollet inhemtas vidare att, sedan öfverintendentsembetet, hvarest styrelsen för tekniska skolan anhållit, att embetet ville inom den museilägenhet i skolans hus, som landtbruksakademien dittills disponerat och som nu skulle till tekniska skolan öfverlemnas, vidtaga de förändringsarbeten, som kunde betingas af dess anordnande till lokaler för skolans behof, i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 19 mars 1895 förklarat sig anse de ifrågasatta åtgärderna vara af den omfattning och art, att de icke kunde hänföras till sådana reparations- eller underhållsarbeten, för hvilkas utförande det till embetets förfogande stälda anslaget till byggnader och reparationer vore hufvudsakligen afsedt, samt anhållit, att Kongl. Maj:t ville af tillgängliga medel anvisa det för arbetenas utförande erforderliga beloppet, nämnda styrelse med skrifvelse den 18 september 1895 till Kongl. Maj:t öfverlemnat kostnadsförslag öfver de nya lokalernas anordnande för skolans ändamål, hvaraf framginge, att lokalerna icke kunde för skolan fullt tillgodogöras för en ringare kostnad än 12,632 kronor, hvaraf 10,000 kronor beräknats för sjelfva omändringen af ifrågavarande lokal till föreläsningssal, lärarerum, kök för vaktmästare, laboratorierum, mörkrum, lokal för de fysikaliska samlingarna, gymnastik-

sal, tambur, afklädnings- och vapenrum, samt återstoden 2,632 kronor för andra i samband dermed stående arbeten, såsom inledning af elektrisk belysning m. m.; och hade styrelsen, då det växande antalet lärjungar vid skolan och de ökade anspråken på en tidsenlig undervisning gjorde det i hög grad önskligt, att dessa förändringar, hvilka, om de fördelades på flera år, måhända skulle kunna bestridas af de medel, hvaröfver öfverintendentsembetet disponerade, blefve redan i den närmaste framtiden utförda, påkallat Kongl. Maj:ts medverkan till detta måls vinnande.

Vidare hade styrelsen anfört: Hvad anginge anskaffandet af inventarier m. m. samt bestridande af den oundgängliga ökning i utgifterna för belysning och uppvärmning, betjening, renhållning m. m., som berörda lokalers öfvertagande af skolan oundvikligen måste medföra och som väsentligen betingades äfven af den nyinrättade maskinyrkesskolan, såge sig styrelsen jemväl nödsakad att hos Kongl. Maj:t begära ökade anslag. Öfvertagandet af de ifrågavarande lokalerna komme att tillföra skolan nio för undervisningen afsedda rum, och enligt en af styrelsen öfverlemnad förteckning med kostnadsförslag skulle anskaffandet af de inventarier och den utrustning för öfrigt, som vore erforderlig för att med minsta möjliga kostnad försätta de nya lokalerna i ett för undervisningen tillfredsställande skick, betinga ett belopp af 8,673 kronor 5 öre. Härtill skulle ytterligare komma ett anslag för en gång af 500 kronor till anskaffande af materiel för gymnastiköfningar. Inom skolan funnes nu tre afdelningar, den högre konstindustriella afdelningen, byggnadsyrkesskolan och maskinyrkesskolan, med obligatorisk, till öfvervägande del stillasittande undervisning under ett större antal timmar af dagen. För att åstadkomma en motvigt mot detta stillasittande och om möjligt aflägsna de följder deraf, hvilka, efter hvad erfarenheten visat, på annat sätt icke kunnat undgås, hade styrelsen under de senare åren på försök för den högre konstindustriella afdelningens lärjungar anordnat gymnastiköfningar från den 15 oktober till den 15 april en halftimme dagligen, hvarannan dag för de manliga och hvarannan dag för de qvinliga lärjungarna. Det härför till den anstälde gymnastikläraren utgående arfvodet, 300 kronor, hade utanordnats från det i skolans stat upptagna anslaget till den extra ordinarie undervisningen, och derjemte hade de i dessa öfningar deltagande erlagt fastställd afgift, 2 kronor för läroår af dem, som inträdt i tekniskt yrke, och 5 kronor af andra lärjungar. Dessa öfningar, som omfattats med lifligt intresse, hade omisskänneligen visat sig vara af gagn och motsvara hvad man af dem förväntat. Styrelsen ansåge sig derför ej längre böra uppskjuta att söka få dessa öfningar utsträckta äfven till lärjungarna inom byggnadsyrkesskolan och

maskinyrkesskolan, hvilka vore deraf ej mindre i behof, och tidpunkten härför syntes vara kommen nu, då möjlighet funnes att bereda för öfningarna lämplig lokal. Emellertid lemnade anslaget till den extra ordinarie undervisningen, såvida öfriga, för hvarje år ökade och vexlande kraf, som ställdes på denna anslagspost, skulle kunna tillgodoses och den af erfarenheten såsom synnerligen praktisk och för undervisningens utveckling i jembredd med industriens behof så nyttiga extra ordinarie undervisningen ej skulle blifva lidande, icke tillgång till de ökade kostnader, hvartill en dylik utsträckning af gymnastikundervisningen måste leda. Styrelsen hade tänkt sig, att öfningarna i gymnastik skulle, såsom redan nämnts, i främsta rummet utsträckas till lärjungarna i den högre konstindustriella afdelningen samt byggnads- och maskinyrkesskolorna, men att äfven, i den mån och i den utsträckning omständigheterna sådant medgåfve, frivilliga gymnastiköfningar skulle beredas åt lärjungar inom aftonskolan och qvinliga afdelningen. Öfningarna skulle fortgå från den 1 oktober till den 1 maj, 2 timmar dagligen, fördelade på de särskilda skolorna, och för deras ledande skulle anställas en gymnastiklärare med ett arfvode, som styrelsen ansåge ej kunna beräknas lägre än till 1,000 kronor för år, motsvarande ungefär en ersättning af 3 kronor per timme. För att dessa gymnastiköfningar skulle kunna gå något utom ramen för uteslutande s. k. fristående gymnastik, ansåge styrelsen, att nu, då möjlighet att bereda lämplig lokal för öfningarna funnes, någon materiel borde anskaffas, och till inköp af det nödvändigaste i detta afseende vore ett anslag af 500 kronor tillräckligt.

Utvidgningen af skollokalen måste gifvetvis medföra ökade kostnader för uppvärmning, belysning, vattenförbrukning, renhållning m. m., och styrelsen beräknade med stöd af den erfarenhet, som i detta hänseende förelåge från skolans öfriga lokaler, att, äfven med iakttagande af största sparsamhet, dessa ökade kostnader, till hvilkas bestridande skolans nuvarande inkomster ej lemnade någon tillgång, icke kunde sättas lägre än till 1,320 kronor årligen. I sammanhang med öfvertagandet af ifrågavarande lokaler framträdde äfven starkare behofvet af ökad betjening, hvilket behof redan länge varit ganska känbart. Skolan disponerade nu, utom förste maskinist och eldare samt portvakter, två ordinarie och en extra vaktmästare, till hvilken sistnämnda befattning för besparings skull antagits en i snickeriyrket kunnig person i den afsigt, att på så sätt de ofta påkommande smärre reparationerna å skolans inventarier skulle blifva billigast och snarast afhjelpta. Men till följd häraf vore denna person icke uteslutande tillgänglig för den egentliga

vaktmästaretjensten. Skolans nuvarande lokaler vore hufvudsakligen fördelade på tre våningar, men derjemte vore det kemiska laboratoriet beläget å nedra bottnen, gipsgjuteriet i källaren och målareateliern å vinden. Redan af denna fördelning af lokalerna på (oafsedt gipsgjuteriet) 5 våningar vore tydligt, att det biträde åt föreståndare, lärare och tjenstemän, som kunde lemnas af knappt mer än två vaktmästare, måste blifva i hög grad otillfredsställande, då dessa vaktmästare derjemte skulle hålla tillsyn öfver lokalernas öppnande och stängande samt belysningen. Vissa lektioner och förrättningar inom skolan, såsom lektionerna i fysik, kemi, fotografi m. fl., bibliotekstimmarna, en del föreläsningar i extra läroämnen och ej minst de flera gånger i veckan påkommande inskrifningarna toge hvar och en för sig en vaktmästare i anspråk, hvadan det också ej så sällan inträffade, då flera dylika lektioner eller förrättningar påginge samtidigt, att tillgång på vaktmästare ej funnes ens för vakthållning i hufvudtamburen, utan att denna måste ordnas på helt och hållet tillfälligt sätt. Då sålunda redan nu behofvet af ökad betjening vore trängande, blefve obestridligen, efter det skolan kommit i besittning af de nya, på nedra bottnen belägna lokalerna, den betjening, hvaröfver skolan nu förfogade, alldeles otillräcklig och måste ökas med åtminstone *en* ordinarie vaktmästare, hvilkens arfvode ej skäligen kunde sättas lägre än till 1,000 kronor årligen, då fri bostad ej kunde beredas honom i skolans hus. Härvid ville styrelsen framhålla, att den tjenstgöring, som fordrades af skolans vaktmästare, af hvilka de ordinarie nu åtnjöte, utom förmånen af fri bostad, ett rum och kök, ett arfvode af 70 kronor i månaden, vore ganska ansträngande och trägen, på samma gång af dem måste fordras stor påpasslighet och noggrannhet samt för biträde vid lektionerna i kemi, fysik, fotografi m. m. en viss praktisk duglighet. De vore upptagna af sin tjenst hela dagen från klockan 8 på morgonen till efter klockan 9 på aftonen med endast 1½ timmes middagsrast, som dock ej sällan vore tagen i anspråk af budsändningar; och äfven under de tre sommarmånaderna, då undervisningen ej påginge, vore de, om än ej så strängt, tagna i anspråk för skolans räkning af hvarjehanda arbeten, så att de i allmänhet endast turvis kunnat permitteras under 3 à 4 veckor.

Sedan styrelsen erinrat, att enligt skolans stat af den 11 juli 1879 till inventariers inköp och underhåll vore anvisadt ett belopp af 2,000 kronor årligen, och att genom kongl. brefvet den 5 juni 1891 för samma ändamål af de årliga anslag å sammanlagdt 15,075 kronor, som af Riksdagen och Stockholms stad från och med år 1891 beviljats skolan, anvisats ytterligare 500 kronor, äfvensom att Kongl. Maj:t i sammanhang med fastställande af stat för skolan medgifvit, att, derest inkomsten af

lärjungarnes afgifter komme att öfverstiga det belopp, hvartill de för skolans i staten upptagna utgifter tagits i beräkning, eller andra tillfälliga inkomster tillflöte skolan, de sålunda uppkomna tillgångarna finge användas till lärarekrafternas och skolmobiliernas förökande, hade styrelsen anfört, att lärjungeafgifterna visserligen visat ett ej ringa öfverskott öfver det belopp, hvartill de i skolans stat beräknats, men att detta öfverskott väsentligen måst tagas i anspråk för lärarekrafternas förstärkande och, enligt bemyndigande, lemnadt genom kongl. brefvet den 20 mars 1891, till de ökade omkostnaderna för annonsering, tryckning af program och läsordningar m. m., hvilka varit en gifven följd af det ökade antalet lärjungar samt det jemnare och mera utsträckta användandet af skolans undervisning, och att, då således till skolmobiliernas förökande från detta håll endast ringa bidrag kunnat erhållas, skolan knappast kunde sägas förfoga öfver mera än 2,500 kronor till inköp och underhåll af inventarier. Denna summa kunde visserligen synas vara i och för sig ganska ansenlig, men i betraktande af ej blott skolans storlek och betydande lärjungeantal, utan äfven den mångfald olika undervisningsgrenar, af hvilka flera måste hafva särskildt för dem afpassade inventarier och många medförde en ganska snabb slitning af materiel, vore det ganska förklarligt, att denna skolans utgiftspost måste blifva stor, och att skolan gång på gång sett sig nödsakad att öfverskrida det i staten fastställda beloppet, oaktadt den största omsorg och sparsamhet iakttagits samt med inköp af i hög grad behöflig materiel måst anstå. Den ökning af det i skolans stat till inköp och underhåll af inventarier anvisade belopp, som vore af behofvet påkallad, ansåge styrelsen icke kunna beräknas till mindre än 700 kronor.

Äfven i det till skolans bibliotekarie utgående arfvodet, hvilket för närvarande utgjorde sammanlagdt 1,700 kronor, hade styrelsen anhållit om en förhöjning och i detta afseende yttrat följande. Bibliotekets bokförråd uppginge nu till omkring 10,000 band och planschsamlingen till omkring 25,000 stycken. Skolans lärjungar och till en ganska väsentlig omfattning äfven handtverkare, industriidkare och tecknare hade också för hvarje år flitigare begagnat sig af det tillfälle till studier, som biblioteket lemnade dem. Så hade biblioteket under det senaste arbetsåret besökts af sammanlagdt 3,137 personer, till hvilka utlemnats 2,900 arbeten till användning på stället och 374 till hemlån. Också tvekade styrelsen icke att påstå, att biblioteket redan nu väsentligen bidroge till utvecklingen och främjandet af det konstindustriella handtverket och industrien, på samma gång som styrelsen dock vore förvissad derom, att ännu mycket återstode, innan detsamma kunde sägas

fullständigt fylla sin plats så som motsvarande institutioner i utlandet. Utan större kostnad skulle biblioteket, som för närvarande under läseterminerna hölles öppet två aftnar och två gånger i veckan på middagen, 2 timmar hvarje gång, samt 1 ½ timme på söndagen, kunna göras lättare tillgängligt genom ett ökadt antal bibliotekstimmar i veckan, och i detta afseende ville styrelsen föreslå en ökning med ytterligare två aftnar i veckan, 2 timmar hvarje gång, eller till 13 ½ timmar från nuvarande 9 ½ timmar i veckan, ungefär 50 procent, samt på grund af bibliotekariens sålunda ökade tjenstgöring en förhöjning i hans arfvode af 500 kronor.

Till sist hade styrelsen erinrat derom, att styrelsen, som den 18 april 1895 anbefalts att till ecklesiastikdepartementet inkomma med förslag till de närmare bestämmelser, som kunde anses erforderliga med afseende å hvad som genomginges i de vid skolan anordnade kurser för kompetens till teckningsläraretjenst vid rikets allmänna läroverk och seminarier, i anledning häraf i skrifvelse den 10 maj 1895 afgifvit förslag till förändringar af vissa paragrafer i skolans stadgar, och påpekade styrelsen nu, att, om detta styrelsens förslag vunne Kongl. Maj:ts bifall, inom den högre konstindustriella afdelningen behöfde inrättas tre nya öfverlärarebefattningar, en i frihandsteckning med ett årligt arfvode af 300 kronor, en i geometrisk konstruktionslära med ett arfvode af 150 kronor och en i välskrifning med arfvode af 300 kronor.

Öfver styrelsens framställning, såvidt densamma afsåge inredningsoch förändringsarbeten i skolans hus, hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelar, öfverintendentsembetet afgifvit infordradt utlåtande och dervid dels hänvisat till hvad embetet beträffande frågan om lämpligheten och möjligheten att för ifrågavarande arbetens utförande taga i anspråk de till embetets förfogande stälda anslag till byggnader och reparationer yttrat i sin förut omförmälda skrifvelse den 19 mars 1895, dels förklarat sig mot styrelsens förslag icke hafva något att i hufvudsak anmärka samt rörande kostnaden för arbetenas verkställande framhållit, att de i förslaget beräknade kostnadsbelopp väl torde blifva för ändamålet tillräckliga, men att, med hänsyn särskildt dertill, att arbetsprisen för närvarande vore i stigande, någon som helst nedsättning af förslagets slutsumma icke syntes böra ifrågakomma.

I detta sammanhang har departementschefen anmält en af tekniska skolans styrelse gjord anhållan om rätt för styrelsen att beträffande de utgiftsposter i skolans stat, hvilka icke innefattade aflöningar å en post, göra någon minskning och å en annan någon ökning och om utsträckning af den styrelsen medgifna rättighet att, derest inkomsten af lärjun-

garnes afgifter komme att öfverstiga det i staten beräknade belopp eller andra tillfälliga inkomster tillflöte skolan, använda de sålunda uppkomna tillgångarna till lärarekrafternas och skolmobiliernas förökande derhän, att styrelsen skulle ega att använda dylika tillgångar jemväl till andra för skolan behöfliga utgifter. Styrelsen hade framhållit svårigheten att, med tillbörligt tillgodoseende af de många olika kraf, som gjorde sig gällande vid en så omfattande anstalt som tekniska skolan, inom de i skolans stat bestämda summorna begränsa de påkommande utgifterna. Några af dem vore i ej oväsentlig grad beroende på det antal lärjungar, som toge del i undervisningen i skolans särskilda läroämnen, och kostnaden för uppvärmning vore gifvetvis vexlande med temperaturförhållandena under olika vintrar. Också kunde af skilda anledningar behofven under vissa rubriker, i synnerhet vidkommande inventariers inköp och underhåll samt extra utgifter, tillfälligtvis vara särskildt trängande, under det att på andra poster utan nämnvärd svårighet eller olägenhet för undervisningen utgifterna skulle kunna vid en viss tidpunkt något inskränkas eller uppskjutas. Styrelsen hade erinrat om de medgifvanden uti ifrågavarande rigtning, som Kongl. Maj:t redan lemnat styrelsen, men framhållit, att de ofvan berörda svårigheterna, om ock genom dessa medgifvanden något minskade, dock fortfore att göra sig gällande. Styrelsen funne ingen utväg att med den nuvarande mycket specificerade staten tillgodose alla skolans mångahanda kraf på det sätt, som styrelsen ansåge vara för skolans verksamhet det förmånligaste. Endast om en friare disposition kunde medgifvas styrelsen af de under vissa i skolans stat uppförda summor, ansåge styrelsen det vara möjligt att ännu med de tillgångar, hvaröfver skolan förfogade, på ett tillfredsställande sätt bestrida skolans utgiftsbehof. I yttrande, infordradt med anledning af styrelsens framställning, hade statskontoret förklarat sig icke hafva något annat att erinra mot bifall till ansökningen, än att det ville synas statskontoret, som borde den sökta friheten i fråga om öfverflyttning af förenämnda anslagsbelopp ej medgifvas beträffande den i skolans stat till stipendier, pris och belöningar upptagna post, hvilken borde i dess helhet för dermed afsedda ändamål användas. Då emellertid hvar och en af de ifrågavarande anslagsposterna blifvit till beloppet bestämd af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, så ansåge statskontoret en rubbning i användandet af dessa poster icke böra medgifvas utan Riksdagens hörande.

Efter de upplysningar, som numera af tekniska skolans styrelse lemnats, syntes det departementschefen vara nödvändigt, att på ett eller annat sätt utväg bereddes till bestridande af de kostnader, som betin-

gades af ifrågakomna lokalers ändring och inredning för sitt nya ändamål. Nu skulle tör hända, såsom styrelsen påpekat, utgifterna för lokalernas ändring, om de fördelades på flera år, kunna bestridas af det till öfverintendentsembetets förfogande stälda årliga anslaget till byggnader och reparationer, men dels kunde knappast, på sätt öfverintendentsembetet anmärkt, dessa arbeten räknas till sådana, för hvilka berörda anslag, som, i betraktande af talrikheten af de under embetets inseende stälda hus och egendomar, icke vore särdeles betydligt och städse synnerligen hårdt anlitadt, vore afsedt, dels ansåge departementschefen det vara af stor vigt, att skolan, hvars lärjungeantal hastigt ökades — enligt af skolans föreståndare lemnade uppgifter öfverstege antalet lärjungar inom tekniska afton- och söndagsskolan under innevarande arbetsår med 134 motsvarande antal under förra arbetsåret, och vore inom maskinyrkesskolan antagna 50 lärjungar, hvilka måst inrymmas i lokaler, som ej beqvämt rymde mer än 35 à 40, under det att i de öfriga afdelningarna allt utrymme vore taget i anspråk — och som äfven i andra afseenden vore stadd i stark utveckling, så snart som möjligt finge dessa nya lokaler satta i det för undervisningens rätta bedrifvande nödiga skick. Detta syntes icke kunna vinnas på annat sätt än derigenom, att Riksdagen anvisade de båda belopp, för ändring och inredning af de nya lokalerna samt för anskaffande af inventarier och dylik utrustning till dem, som styrelsen begärt, och mot hvilkas storlek anmärkning icke förekommit. Enligt departementschefens mening hade styrelsen äfven för sin framställning, i hvad den afsåge utvidgning af undervisningen i gymnastik samt deraf följande behof af anslag till anskaffande af lös gymnastikmateriel och till förhöjning af gymnastiklärarens arfvode, ökadt anslag för bestridande af kostnaderna för renhållning och dylikt, arfvode åt ytterligare en vaktmästare, förhöjning af bibliotekariens arfvode och ytterligare anslag för inköp och underhåll af inventarier, anfört tungt vägande skäl, till hvilka departementschefen intet hade att tillägga. Hvad anginge de af styrelsen begärda anslagen för aflönande af tre nya lärare inom den högre konstindustriella afdelningen, har departementschefen erinrat derom, att Kongl. Maj:t den 19 augusti sistlidna år, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med styrelsens ofvan omförmälda förslag och med anslutning till förut meddelade ändrade bestämmelser om kompetens till teckningslärarebefattningar vid rikets allmänna läroverk, utfärdat kungörelse angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i de för skolan gällande stadgar, hvarigenom ifrågavarande lärareplatser blifvit erforderliga och det begärda anslaget behöfligt, derest icke elevernas afgifter skulle betydligt ökas. Beträffande styrelsens anhållan om rätt

att friare disponera öfver de anslagsbelopp, som icke innefatta aflöningar, ansåge departementschefen styrelsen hafva anfört tillräckliga skäl, som talade för bifall till denna begäran, utom beträffande den anslagspost, som vore afsedd till stipendier, pris och belöningar.

Då af den i statsrådsprotokollet förebragta utredningen framgår, att tekniska skolan i Stockholm icke kan fullt tillgodogöra sig de till densamma af landtbruksakademien öfverlemnade lokaler, utan att vissa ändrings- och inredningsarbeten derstädes verkställas, har utskottet, som icke haft något att erinra mot den beräkning, enligt hvilken kostnaden härför skulle uppgå till 12,632 kronor, ansett sig böra tillstyrka, att detta belopp varder i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag å extra stat anvisadt. Likaledes synes det af Kongl. Maj:t äskade beloppet af 8,600 kronor till anskaffande af inventarier och annan utredning för samma lokaler vara behöfligt och böra af Riksdagen beviljas. Hvad åter angår det i sammanhang med nyssnämnda förslag af styrelsen för tekniska skolan framhållna behofvet af anslag dels till anskaffande af materiel för gymnastiköfningar, hvartill en af de nyförvärfvade lokalerna skulle användas, dels ock till arfvode åt en gymnastiklärare, har utskottet, som väl funnit önskvärdt, att gymnastiköfningar för skolans lärjungar anordnas i större utsträckning, än hittills egt rum, dock föreställt sig, att detta ändamål bör kunna tillgodoses utan de kostnader, som nu blifvit ifrågasatta, och utan att det äfven eljest för tekniska skolan väl behöfliga utrymmet derför upptages. Enligt utskottets tanke borde nemligen tillfälle till gymnastiköfningar kunna beredas skolans lärjungar i gymnastiska centralinstitutets närbelägna lokal; och har utskottet med afseende härå ansett sig icke hafva skäl tillstyrka beviljandet af de för omförmälda ändamål begärda beloppen.

För renhållning, uppvärmning, belysning m. m. af skolans nyförvärfvade lokaler har äskats en ökning i anslaget till diverse utgifter med 1,320 kronor, hvarjemte föreslagits, att anslaget till inventariers inköp och underhåll måtte höjas med 700 kronor. Af de omständigheter, som blifvit anförda till stöd för de sålunda begärda anslagsförhöjningarna, synes utskottet framgå, att dessa två anslag äro för dermed afsedda ändamål otillräckliga, men då behofven dock torde kunna tillgodoses med något lägre belopp, än som af Kongl. Maj:t äskats, har utskottet velat förorda, att anslaget till diverse utgifter ökas med 1,000 kronor och anslaget till inventariers inköp och underhåll med 500 kronor.

Hvad vidare beträffar framställningen, att anslaget för maskinister och betjening måtte höjas med 1,000 kronor för anställande af ytter-

ligare en ordinarie vaktmästare, har utskottet funnit styrkt, att, efter det skolan kommit i besittning af de nya lokalerna, den vaktbetjening, som för närvarande är vid tekniska skolan anställd, är otillräcklig. Då emellertid behofvet af ökad betjening torde vara känbart endast under den tid, då undervisningen vid skolan pågår, har det synts utskottet, som om ifrågavarande ändamål skulle kunna tillgodoses derigenom, att till styrelsens förfogande ställes ett årligt belopp af 750 kronor för aflönande af vaktmästarebiträde under läroterminerna; och anser utskottet alltså, att förhöjningen af ifrågavarande anslag bör begränsas till detta belopp.

Till stöd för framställningen om en förhöjning med 500 kronor i arfvodet till bibliotekarien har anförts, att, då skolans bibliotek enligt styrelsens förslag borde hållas öppet under större antal timmar, än hvad hittills varit fallet, denne tjenstemans arbete komme att i ej oväsentlig mån ökas. Då utskottet emellertid anser, att äfven med den ökade tjenstgöring för bibliotekarien, som sålunda ifrågasatts, dennes nuvarande arfvode af 1,700 kronor bör vara tillräckligt, har utskottet icke kunnat förorda bifall till detta Kongl. Maj:ts förslag.

Behofvet af de föreslagna tre nya öfverlärarebefattningarna har utskottet funnit ådagalagdt och tillstyrker, att de härför begärda arfvodena må af Riksdagen beviljas.

Hvad slutligen vidkommer det af Kongl. Maj:t äskade medgifvandet i fråga om en friare användning af medel under vissa i skolans stat uppförda utgiftsposter, har utskottet mot Kongl. Maj:ts framställning i denna del ej haft något att erinra.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet, som under punkt 66 här nedan gör hemställan i anledning af hvad Kongl. Maj:t å extra stat äskat för tekniska skolans behof, nu, med afseende å Kongl. Maj:ts framställning beträffande de ordinarie anslagen för samma skola, föreslå:

a) att Kongl. Maj:ts förslag, att, för anställande af en lärare i gymnastik vid tekniska skolan i Stockholm, anslaget till den extra ordinarie undervisningen vid skolan måtte höjas med 1,000 kronor, icke må af Riksdagen bifallas;

b) att Riksdagen ej heller må bifalla Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning med 500 kronor i arfvodet till skolans bibliotekarie;

c) att Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning i det

å tekniska skolans i Stockholm stat uppförda anslaget för maskinister och betjening må på det sätt bifallas, att Riksdagen till bestridande af kostnaden för vaktmästarebiträde under läroterminerna höjer anslaget med 750 kronor;

d) att Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning i det å tekniska skolans i Stockholm stat uppförda anslaget till inventariers inköp och underhåll må på det sätt bifallas, att Riksdagen för ändamålet anvisar ett årligt belopp af 500 kronor;

e) att Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning i samma skolas anslag till diverse utgifter må på det sätt bifallas, att Riksdagen för renhållning, uppvärmning, belysning m. m. af tekniska skolans nyförvärfvade lokaler höjer detta anslag med 1,000 kronor;

f) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må till arfvode åt en öfverlärare i frihandsteckning inom den högre konstindustriella afdelningen vid tekniska skolan i Stockholm anvisa ett årligt belopp af 300 kronor;

g) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, må till arfvode åt en öfverlärare i geometrisk konstruktionslära inom samma skolas förenämnda afdelning anvisa ett årligt belopp af 150 kronor;

h) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, må till arfvode åt en öfverlärare i välskrifning vid tekniska skolan i Stockholm anvisa ett årligt belopp af 300 kronor; samt

i) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i sådant afseende gjorda framställning, må medgifva, att styrelsen för tekniska skolan i Stockholm må beträffande de utgiftsposter i skolans stat, som icke innefatta löner till föreståndare, öfverlärare och underlärare samt tjenstemän och betjente eller medel till stipendier, pris och belöningar, å en post göra minskning och å en annan ökning, endast anslagsbeloppens summa icke öfverskrides.

20:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att den med lektors- *Ang. tekniska elementarskolan i Borås.*
befattningen i byggnadskonst, beskrifvande och praktisk geometri jemte

linear- och croquisritning vid tekniska elementarskolan i Borås förenade lönen måtte höjas från 2,500 kronor till 3,000 kronor och för detta ändamål det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken ökas med 500 kronor.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen i detta ärende anmält, att styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås i skrifvelse af den 20 sistlidne november hemstält, det Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga proposition om ett årligt anslag på ordinarie stat af 500 kronor för åstadkommande af utvidgad undervisning i byggnadskonst vid nämnda skola i öfverensstämmelse med hvad förhållandet vore vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö samt i öfverensstämmelse med föreskrifterna uti § 2, afdelning VIII, af Kongl. Maj:ts förnyade stadgar för de tekniska elementarskolorna den 15 juni 1877 angående undervisningen i byggnadskonst.

Till stöd för denna framställning hade styrelsen till en början anfört, hurusom skolan snart inginge i sitt tjugonde läseår, räknadt från den tid, skolan erhöll sin nuvarande organisation, samt att styrelsen under denna tid kommit till den bestämda öfvertygelsen, att det vore för skolan af största vigt, att undervisningen i byggnadskonst utvidgades till öfverensstämmelse med förhållandet vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö, eller så, att undervisning komme att meddelas i de allmänna grunderna för väg- och vattenbyggnadskonst, samt att lektorn i byggnadskonst m. m., hvilkens årliga lön för närvarande utgjorde 2,500 kronor jemte två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring, erhölle samma löneförmåner som lektorerna i samma ämnen vid förenämnda skolor, eller en årlig lön af 3,000 kronor förutom ålderstilläggen.

Styrelsen hade särskild anledning att nu förnya den framställning, som styrelsen den 19 oktober 1886 i detta ärende redan afgifvit, alldenstund skolan stode inför förlusten af en utmärkt dugande kraft, i det att förutvarande lektorn i byggnadskonst m. m. vid skolan numera erhållit sökt lektorat vid tekniska elementarskolan i Norrköping, der årliga löneförmånerna vore 500 kronor större.

Vidare hade styrelsen erinrat, hurusom komiterade för den lägre tekniska undervisningens ordnande i sitt betänkande den 21 november 1874 yttrat: »De ekonomiska fördelar, som staten erbjuder framstående praktiska förmågor, äro så ringa i jemförelse med dem, de af den enskilda industrien kunna erhålla, att det väl erfordras, att i stället genom en större trygghet göra dessa lärarebefattningar mera lockande, än de eljest skulle vara». Om detta påstående varit giltigt för mer än tjugu

år sedan, så syntes detsamma för närvarande gälla i ännu högre grad; och hade styrelsen derför grundad anledning till bekymmer att icke erhålla fullt dugliga personer med teoretisk insigt och praktisk erfarenhet såsom sökande till den lediga lektorsbefattningen i byggnadskonst m. m. samt fruktade att, äfven om duglig person kunde till tjensten erhållas, han dock, såsom hittills skett, så snart tillfälle yppade sig, komme att lemna densamma. Att för öfrigt täta ombyten af hufvudlärare vid en teknisk elementarskola medförde svåra olägenheter, insåges lätt af en hvar, som vore med teknisk elementarundervisning förtrogen.

Såsom ytterligare skäl för sin framställning hade styrelsen framhållit, att stadsfullmägtige i Borås den 30 sistlidne oktober för omändring och utvidgning af skolans lokaler i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som blifvit af rektorn vid tekniska skolan i Stockholm V. Adler utarbetadt, beviljat det i förhållande till stadens storlek och hårdt anlitade tillgångar betydliga beloppet af 56,500 kronor, hvilket utvisade, att skolans betydelse för landets och ortens industri af kommunen insåges och behjertades samt att läroverket förstått att vinna allmänhetens förtroende; och vore i jemförelse med den uppoffring för skolans utveckling, som samhället underkastade sig, det statsunderstöd, som här ifrågasattes, en ren obetydlighet.

Något skäl syntes för öfrigt icke kunna angifvas, hvarför tekniska elementarskolan i Borås skulle i förevarande afseende ställas efter de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö; och hade styrelsen till belysning häraf åberopat de uttalanden, som gjordes i Stockholm den 12 juni 1889 vid möte med rektorerna vid de tekniska elementarskolorna och andra den tekniska undervisningens målsmän. Derjemte hade styrelsen erinrat om innehållet i förut omförmälda § 2, afdelning VIII, af stadgarna för de tekniska elementarskolorna, der det föreskrifves, att omförmälda utvidgade undervisning i byggnadskonst *tillsvidare* komme att meddelas endast uti skolorna i Norrköping och Malmö, och hvaraf således syntes framgå, att undervisningen, när så ske kunde, borde erhålla samma utsträckning äfven vid de andra tekniska elementarskolorna.

En ansökningshandlingarna bilagd tabell utvisade slutligen, att under tioårsperioden 1886—95 icke mindre än 234 personer sökt inträde vid tekniska elementarskolan i Borås, samt att af dessa 93 tillhört Elfsborgs län och 141 andra orter.

Departementschefen, som funnit de af styrelsen till stöd för ifrågavarande framställning anförda skäl vara beaktansvärda, har vidare

yttrat, att den stora betydelse, som den tekniska undervisningen egde för vårt land, icke kunde skattas för högt, och att, då i det undervisningsämne, nemligen byggnadskonst, hvarom nu vore fråga, jemväl inginge väg- och vattenbyggnadskonst, det syntes önskligt, att de båda tekniska elementarskolorna i Örebro och Borås, som ännu saknade sistnämnda del af ämnet, snarast möjligt blefve i detta hänseende likställda med de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö. Då emellertid i följd af vissa vid skolan i Örebro rådande förhållanden en utvidgning af undervisningen i byggnadskonst derstädes för närvarande läte sig mindre väl genomföra, och någon framställning om dylik utvidgning ej heller inkommit från skolans styrelse, saknade departementschefen anledning att i fråga om nämnda skola tillstyrka någon Kongl. Maj:ts åtgärd.

Då, enligt hvad utskottet inhemtat, den tekniska elementarskolan i Borås har ett jemförelsevis ringa antal lärjungar — under 1894 års vårtermin undervisades vid skolan 31 och under höstterminen samma år endast 26 lärjungar — har utskottet icke funnit skäl tillstyrka, att ökadt anslag beviljas för utvidgning af undervisningen vid denna skola, helst den landsdel, der den är förlagd, numera har lätta kommunikationer till orter, hvarest en fullständigare undervisning i hithörande ämnen meddelas. Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Vid bifall till hvad utskottet under punkterna 18, 19 och 20 hemstält, kommer anslaget till de tekniska läroverken, nu 394,975 kronor, att höjas med 6,200 kronor och således i riksstaten uppföras med 401,175 kronor.

Akademien för de fria konsterna.

Ang. anslag till aflöning af en eldare hos akademien. [17.]

21:o) I punkt 17 under åttonde hufvudtiteln har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för beredande af aflöning åt en eldare hos akademien för de fria konsterna höja akademiens fasta anslag med 900 kronor och besluta införande i staten för akademiens tjenstemän och betjening af följande tillägg:

1 eldare lön 600 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor, summa 900 kronor.

Anm. Erhåller af akademien bostad och bränsle eller i ersättning för dessa förmåner 400 kronor årligen.

Vidare har Kongl. Maj:t i punkt 67 föreslagit Riksdagen att, till aflönande af en eldare hos akademien för tiden från början af oktober 1895 till utgången af år 1896, på extra stat för år 1897 anvisa ett anslag af 1,125 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas att, sedan jemlikt af Kongl. Maj:t godkända ritningar och kostnadsförslag för akademiens för de fria konsterna nya byggnad en gemensam värmeapparat för största delen af de i byggnaden varande lägenheter blifvit i densammas jordvåning anbragt, akademien i skrifvelse den 29 sistlidne september anmält behofvet af bidrag till aflöning åt en eldare för apparatens skötsel. Härför skulle, enligt hvad akademien i nämnda skrifvelse anfört, på grund af ett med ansvarige leverantören af sagda värmeapparat, aktiebolaget Atlas, upprättadt aftal examinerad maskinist vara anställd. Akademien hade också tills vidare antagit en sådan. Till dennes åliggande hörde, utom eldning och tillsyn af värmeapparaten, att tillse och reglera samtliga i byggnaden varande s. k. värmeelement äfvensom systemen för skollokalernas och korridorernas deraf beroende ventilation. För detta arbetes utförande hade akademien med ifrågavarande maskinist öfverenskommit om ett årligt arfvode af 900 kronor, hvartill komme ersättning för bostad med 300 kronor och för bränsle med 100 kronor, ungefärligen motsvarande de aflöningsförmåner, som i allmänhet vore förenade med dylika sysslor, exempelvis eldarebefattningen hos musikaliska akademien.

Enligt en af ifrågavarande värmelednings konstruktör gjord, vid akademiens skrifvelse fogad beräkning öfver kubikinnehållet af de lokaler i byggnaden, hvilka skulle af sagda ledning uppvärmas, komme 67,18 procent af detsamma på akademiens skollokaler och embetsrum samt 32,82 procent på de af akademien disponerade lokalerna. Under förutsättning att den till maskinistens aflöning erforderliga summa, 1,300 kronor, fördelades i motsvarande proportion mellan statsverket och akademien, skulle på statsverkets andel komma ett belopp af 873 kronor 34 öre. Besinnade man emellertid, att en värme- och ventilationsapparat, hvars skötsel skulle hafva betingat lika stor ersättning som den i akademiens nya byggnad nu anbragta, blifvit nödvändig, äfven om den inskränkts till blott de lokaler, som upptoges af statens under akademiens inseende stälda läroverk, syntes det akademien icke

vara obilligt, om vid fördelningen af kostnaden för apparatens skötsel en något litet större andel än den, som jemnt svarade mot storleken af de åt läroverket upplåtna lokalerna, lades på staten. Akademien, som vore beredd att af egna medel lemna till maskinistens aflöning 400 kronor om året, men icke egde tillgång att i vidsträcktare mån dertill bidraga, hade derför hemstält, att från och med hösten 1895, då värme- och ventilationsapparaten börjat användas, måtte af Kongl. Maj:t anvisas det belopp, som erfordrades till fyllande af den återstående delen af maskinistens aflöning, eller 900 kronor årligen.

För egen del har departementschefen yttrat, att beredandet af anslag för det ändamål, hvarom här vore fråga, vore en oundviklig följd af de fattade besluten om uppförande af en ny byggnad åt akademien för de fria konsterna och det under densammas inseende stälda läroverk samt om värmelednings anordnande i nämnda byggnad. Riksdagen hade äfven förut i liknande fall beviljat medel till aflönande af den för sådan värmelednings skötsel erforderliga personal. Vid akademiens förslag till aflöningsförmåner för den nu ifrågavarande eldaren hade departementschefen ej något att erinra, och ansåge, att den kontanta aflöningen för eldaren borde fördelas i lön och tjenstgöringspenningar samt att bestämmelser härom borde meddelas genom ett tillägg i akademiens stat. Då dessa bestämmelser emellertid syntes böra tillämpas först från och med år 1897, men medel till eldarens aflöning erfordrades redan från början af sistlidne oktober månad, ansåge departementschefen, att det bidrag, staten borde lemna till eldarens aflöning för tiden intill utgången af år 1896 och hvilket akademien syntes kunna tills vidare förskottera, lämpligen kunna anvisas på extra stat för år 1897.

Då, enligt hvad utskottet inhemtat, jemväl de lägenheter i akademiens hus, som äro afsedda för uthyrning, uppvärmas genom omförmälda apparat och ersättning för värmeledningen sålunda i ej oväsentlig mån torde beredas akademien genom hyror för de uppvärmda lägenheterna, synes det utskottet, som om akademien borde kunna till större del, än nu blifvit ifrågasatt, bestrida aflöningen åt den för apparatens skötsel erforderliga eldaren. Med afseende härå anser utskottet, att statens bidrag till eldarens aflöning lämpligen kan begränsas till 600 kronor för år, i enlighet hvarmed jemväl det å extra stat äskade beloppet af 1,125 kronor, afseende aflöning för ett och ett fjerdedels år, torde böra nedsättas till 750 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet, som under punkt 73 här nedan gör hemställan i anledning af hvad Kongl. Maj:t å extra stat äskat för akademiens behof, nu med afseende å Kongl. Maj:ts förevarande framställning om anslag å ordinarie stat föreslå,

att, i anledning af Kongl. Maj:ts framställning, må i akademiens för de fria konsterna stat, under rubriken »diverse anslag» uppföras ett årligt belopp af 600 kronor till bidrag för aflönande af en eldare;

kommande vid bifall härtill det under förenämnda rubrik utgående gemensamma reservationsanslaget, nu 11,400 kronor, att höjas till 12,000 kronor samt anslaget till akademien för de fria konsterna att i riksstaten upptagas med ett från 61,300 kronor till 61,900 kronor ökadt belopp, deraf tvenne reservationsanslag å tillhopa 21,000 kronor.

Naturhistoriska riksmuseum.

Ang. anslag till museets entomologiska afdelning. [18.]

22:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att det för museets entomologiska afdelning bestämda anslag till materiel, till inköp af sällsynta föremål och till vetenskapligt biträde vid samlingarnas ordnande måtte från sitt nuvarande belopp, 1,400 kronor, höjas med 800 kronor till 2,200 kronor.

Vid detta ärendes föredragning inför Kongl. Maj:t har departementschefen till en början erinrat om det förslag af enahanda innehåll, som, efter derom af vetenskapsakademien i skrifvelse den 12 september 1894 gjord framställning, blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt för 1895 års Riksdag. Denna vetenskapsakademiens framställning hade grundat sig på en af intendenten för riksmuseets entomologiska afdelning, professor C. Aurivillius, lemnad redogörelse rörande otillräckligheten af det för närvarande till afdelningen utgående anslaget och behofvet af dess ökande; hvarvid bland annat framhållits, att sedan öfriga nödvändiga årliga utgifter blifvit betäckta, i allmänhet högst 400 kronor kunnat användas till aflöning åt en preparator. Då emellertid en härtill duglig person ej kunde erhållas för mindre än 1,000 kronor om året, hade ett sådant biträde endast under en mindre del af året kunnat anlitas. För preparering af den årliga tillökningen af föremål i afdelningen erfordrades likväl ett biträde, som sysslade dermed hela

året. Tillika kräfdes för upprättande, underhåll och förökande af en utvecklingshistorisk samling af svenska insekter omkring 200 kronor årligen.

Departementschefen erinrar vidare, hurusom 1895 års statsutskott i sitt yttrande öfver Kongl. Maj:ts då gjorda förslag anmärkt, att de medel, som utöfver det nu utgående anslaget till riksmuseets entomologiska afdelning kunde befinnas för afdelningens upprätthållande och utveckling erforderliga, borde kunna af vetenskapsakademien beredas genom anlitande af de till dess förfogande stående tillgångar; och hade på grund af hvad statsutskottet sålunda anfört Kongl. Maj:ts förslag icke blifvit af Riksdagen bifallet.

Enligt hvad derefter till statsrådsprotokollet meddelas, hade frågan nu blifvit Kongl. Maj:t ånyo förelagd genom en af vetenskapsakademien den 11 september nästlidna år aflåten skrifvelse, hvilken beledsagades af en ny framställning i ämnet af professor Aurivillius, som deruti hufvudsakligen anfört följande. Ett naturhistoriskt museum vore för naturforskaren hvad ett bibliotek eller snarare ett arkiv af urkunder och manuskript vore för historieforskaren. Dess värde berodde hufvudsakligen på dess rikhaltighet och derpå att det vore ordnadt så, att hvar och en kunde der finna hvad han för sina studier behöfde. Fördelarna för den studerande att hafva så mycket som möjligt samladt på ett håll vore, jemförda med olägenheterna af att söka derefter på flera håll, så stora, att man numera i nästan alla länder koncentrerat sina krafter på upprättandet af ett enda hufvudmuseum. Så vore äfven förhållandet hos oss. Svenska staten egde ett riksmuseum, som just hade denna uppgift.

Den entomologiska afdelningen af detta museum vore för sin tillökning väsentligen beroende af de gåfvor, som kunde tillfalla densamma. Hittills hade också allmänheten och enskilda samlare på det frikostigaste ihågkommit afdelningen, så att den under de senaste 10 åren fått mottaga gåfvor till ett sammanlagdt värde af 15,000 till 20,000 kronor. Det vore naturligtvis af största vigt, att de till afdelningen skänkta naturalierna så fort som möjligt blefve preparerade och inordnade i museet, så att de kunde användas af de studerande. Så hade likväl, i anseende till årsanslagets otillräcklighet, icke kunnat ske. Sedan 15 år tillbaka hade sällan, och under de senaste 7—8 åren aldrig, de under året till afdelningen inkomna naturalierna fullständigt kunnat prepareras och införlifvas med samlingarna. År från år hade sålunda hopat sig en rest af ej preparerade djur, som måste

magasineras och hvarken kunde utlånas eller på stället användas för vetenskapliga studier. Finge detta ytterligare under en följd af år fortgå, blefve denna del af samlingarna så stor, att det ej skulle blifva möjligt att inom en rimlig tid godtgöra hvad som på detta sätt försummats.

Nu berörda missförhållande hade under de senaste åren ännu mer skarpt framträdt, på grund deraf att afdelningens samlingar mer än förr anlitats af forskare både inom och utom landet. Äfven hade antalet af vetenskapliga afhandlingar, som utarbetats med tillhjelp af material från afdelningen, ökats. Under sådana förhållanden måste det anses i högsta grad beklagligt, att afdelningens föreståndare ej sällan måste svara dem, som önskade få låna eller i museet studera vissa grupper och samlingar, att dessa väl funnes, men vore opreparerade och alltså obrukbara. Och detta gälde ej blott om den stora allmänna samlingen, utom äfven om hela grupper och afdelningar af svenska insekter, hvilka dock oupphörligen efterfrågades.

Professor Aurivillius ansåge fortfarande, att det vore alldeles nödvändigt, att afdelningens årsanslag för omförmälda ändamål höjdes med minst 600 kronor, en summa, som i alla händelser vore så knappt tilltagen, att de nu under årens lopp hopade resterna endast helt småningom hunne prepareras.

Äfven i ett annat afseende kunde entomologiska afdelningen för närvarande ej uppfylla de kraf, som ställdes på densamma. Dess samling af utvecklingsstadier vore alldeles för obetydlig för att kunna motsvara ens de mest anspråkslösa fordringar. Välbekant vore emellertid, att studiet af insekternas utveckling hade synnerligt stor betydelse ej blott i rent vetenskapligt hänseende, utan äfven för den praktiske entomologen. Det vore nästan alltid larvformerna och ej de utbildade insekterna, som angrepe våra odlade växter och minskade eller förstörde deras afkastning. Naturligt vore derför, att de, som sysslade med den praktiska entomologien, djupt kände behofvet af en väl ordnad och någorlunda fullständig samling af våra svenska insekters utvecklingsformer. Äfven för forskningar på andra områden vore en dylik samling af betydelse. Under de senaste åren hade geologerna vid studiet af landets torfmossar i dem påträffat talrika lemningar af insekter och insektlarver. Dessa lemningars noggranna bestämmande vore af stor betydelse för frågan om torfmossarnes och vårt lands historia under den qvartära tiden. Så länge museet ej egde en dylik samling af nu i landets olika delar förefintliga larvformer, vore det vanligen omöjligt

att lemna de upplysningar, som geologerna önskade få. Saknaden af en samling af våra svenska insekters utvecklingsformer vore således en mycket stor brist, som med det första borde afhjelpas. För grundläggandet och vidmagthållandet af en dylik samling ansåge professor Aurivillius afdelningens årsanslag böra höjas med 200 kronor, en summa, som vore ganska obetydlig i jemförelse med de fördelar, som genom en sådan samling skulle beredas.

Med åberopande af de utaf professor Aurivillius anförda skäl hade vetenskapsakademien i sin senaste skrifvelse i ämnet på det varmaste förordat hans framställning och tillstyrkt, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om förhöjning med 800 kronor af entomologiska afdelningens ordinarie anslag till materiel, till inköp af sällsynta föremål och till vetenskapligt biträde vid dithörande samlingars ordnande. Akademien hade i sin skrifvelse erinrat, att hon tillförene vid upprepade tillfällen fäst uppmärksamheten vid den trängande nödvändigheten, att det alltför måttliga årsanslaget af 1,400 kronor — hvilket sedan år 1858 varit med oförändradt belopp anvisadt åt den entomologiska afdelningen af riksmuseet — blefve förhöjdt, och hade tillika framhållit, hurusom riksmuseet vore en statens institution, som endast vore ställd under akademiens vård och förvaltning, och att detta i och för sig betungande och ansvarsfulla samt redan dessförutan med ej obetydliga uppoffringar förbundna uppdrag rimligtvis icke kunde föranleda anspråk på akademien att af sina enskilda, för andra ändamål afsedda medel lemna bidrag till denna statsinstitutions underhåll.

Efter att sålunda hafva redogjort för hvad i ärendet förekommit, yttrar departementschefen för egen del, att, när Riksdagen afslog Kongl. Maj:ts sistlidna år i förevarande ämne gjorda framställning, hade detta skett under uttryckligt åberopande, att den erforderliga höjningen af omförmälda anslagspost borde kunna af vetenskapsakademien beredas genom anlitande af de till dess förfogande stälda tillgångar, och något annat skäl för afslag hade icke anförts under frågans behandling inom Riksdagen. Hvad af vetenskapsakademien andragits i afseende å den af Riksdagen antydda utväg att tillgodose ifrågavarande anslagsbehof måste likväl anses fullt befogadt. Fördenskull och då den jemförelsevis obetydligt ökade utgift för staten, hvarom här vore fråga, helt visst skulle i rikt mått återgäldas det allmänna, som komme att vinna gagnet af entomologiens särskildt för jordbruket, trädgårdsskötseln och skogshushållningen så vigtiga utveckling, tvekade departementschefen ej att tillstyrka Kongl. Maj:t att ånyo hos Riksdagen äska anslagets ökande.

Med hänsyn till angelägenheten af att preparerandet och ordnandet af samlingarna vid riksmuseets entomologiska afdelning icke må alltför mycket fördröjas, anser utskottet att, då vetenskapsakademiens tillgångar, enligt hvad i statsrådsprotokollet anförts, icke synas kunna för ändamålet disponeras, en förhöjning i afdelningens materielanslag bör af Riksdagen beviljas med 600 kronor, hvilket belopp jemväl och i mån af de nu hopade naturaliernas preparering synes kunna lemna erforderlig tillgång till insamlande af svenska insekters utvecklingsformer.

Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen på det sätt bifallas, att det för naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning bestämda anslag till materiel, till inköp af sällsynta föremål och till vetenskapligt biträde vid samlingarnas ordnande höjes från sitt nuvarande belopp, 1,400 kronor, med 600 kronor till 2,000 kronor,

kommande vid bifall härtill anslaget till naturhistoriska riksmuseum, nu 75,650 kronor, att i riksstaten uppföras med 76,250 kronor.

Meteorologiska centralanstalten.

Ang. väckt motion om anslag till meteorologiska observationer vid Gellivara.

23:o) I en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 45), som blifvit till utskottet remitterad, har herr *C. O. Bergman* föreslagit, att Riksdagen måtte anvisa ett anslag af 300 kronor att årligen utgå till aflönande af den person, som af meteorologiska centralanstalten befunnes lämplig att sköta de meteorologiska observationerna i Gellivara.

Af hvad motionären anfört till stöd för detta sitt förslag framgår, att dermed afses att möjliggöra återupptagandet af observationer, som en tid bortåt försiggått vid en under sommaren 1894 af statens meteorologiska centralanstalt inrättad meteorologisk station vid Gellivara kyrkoplats. På grund af platsens i detta afseende synnerligen gynsamma läge vore ifrågavarande observationer enligt motionärens förmenande af stor vetenskaplig betydelse, men hade af brist på för ändamålet tillgängliga medel icke kunnat fortsättas.

Då utskottet föreställer sig att, om anställandet af ifrågavarande

meteorologiska observationer verkligen är af större betydelse för vetenskapen — hvilket utskottet icke tilltror sig att bedöma — medel för detta ändamål böra kunna beredas, utan att särskildt anslag härtill af Riksdagen beviljas, får utskottet hemställa,

att herr Bergmans förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Lasaretts underhåll.

Ang. uteslutande ur riksstaten af ett till Linköpings lasarett anvisadt belopp. [19.]

24:o) I anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad å sid. 76 i statsrådsprotokollet blifvit i frågan anfördt, hemställer utskottet,

att ett belopp af 225 kronor, som varit anvisadt från allmänna hospitalsfonden såsom bidrag till aflöning åt läkaren vid länslasarettet i Linköping, må ur riksstaten afföras och anslaget till lasaretts underhåll minskas från 99,421 kronor med ett mot aflöningsbidraget svarande belopp af 225 kronor eller till 99,196 kronor.

Hospitals underhåll.

Ang. löneförhöjning för läkaren vid Nyköpings hospital. [20.]

25:o) Kongl. Maj:t har under denna anslagstitel föreslagit,

att Riksdagen måtte godkänna följande aflöningsförmåner för läkaren vid Nyköpings hospital, nemligen en kontant aflöning af 5,000 kronor jemte boställsvåning och ved, med förklarande: att två tredjedelar af den kontanta aflöningen utgöra lön och en tredjedel tjenstgöringspenningar; att så länge boställsvåning inom hospitalets område ej kan beredas läkaren, han eger såsom ersättning för boställsvåning och ved uppbära 1,000 kronor om året mot skyldighet att vara boende i hospitalets närhet; att läkaren må årligen under sex veckor njuta semester, derest lämplig vikarie finnes att tillgå och göromålens behöriga gång ej deraf hindras; samt att läkaren icke må utom hospitalet utöfva enskild praktik mot betalning, med undantag af hvad som rörer sinnessjukdomar; äfvensom

att Riksdagen måtte medgifva, att läkarens aflöningsförmåner och hvad som erfordrades för att under hans semester bereda hans vikarie enahanda aflöningsförmåner, som tillkomma biträdande hospitalsläkare, finge utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen, under erinran att genom kongl. bref af den 5 juni 1885, angående aflöning åt tjenstemän vid åtskilliga hospital, bestämts bland annat, att hospitalsläkaren i Nyköping skulle erhålla en årlig aflöning af 2,500 kronor, vidare anfört, att aflöningen då kunde bestämmas så låg, dels derför att vid denna tid å Nyköpings hospital funnos endast 70 sjukplatser, dels ock derför att hospitalets läkare tillika var lasarettsläkare. Genom tid efter annan vid sagda hospital utförda till- och nybyggnader hade emellertid platser derstädes kunnat beredas för flere sjuke, så att antalet sjukplatser från och med år 1896 kunde beräknas till 144. Härigenom blefve det omöjligt för hospitalsläkaren att nöjaktigt sköta sin magtpåliggande tjenst, derest han för sin utkomst skulle vara hänvisad till enskild praktik eller annan aflönad befattning vid sidan af läkaretjensten. Göromålen vid det betydligt utvidgade hospitalet blefve så ökade, att läkaren måste odeladt egna sig åt sin tjenst, hvars behöriga skötsel fordrade en man med stor arbetsförmåga och goda insigter. Skulle en läkare, i besittning af de för tjensten nödiga förutsättningar, kunna påräknas, finge hans aflöning ej vara så låg, att den försmåddes af läkare, som hade utsigt att på grund af förmåga annorstädes och med vida mindre möda och ansvar skaffa sig sin utkomst.

I betraktande häraf hade — meddelar departementschefen — medicinalstyrelsen uti skrifvelse den 27 sistlidne september hos Kongl. Maj:t gjort framställning om beredande af förbättrade aflöningsförmåner för läkaren vid Nyköpings hospital. Detta kunde visserligen i afseende på hospitalsläkarens göromål icke jemföras med rikets största hospital, men väl med det vid Göteborg, hvarest patientantalet uppginge till 175. Beträffande läkarens arbete och ansvar förefunnes dock en högst väsentlig olikhet mellan Nyköpings och rikets öfriga hospital, i ty att läkaren vid det förra ensam skulle bestrida all sjukvård, under det att sjukvården vid andra hospital vore fördelad på två läkare, en öfverläkare och en biträdande läkare, samt vid några hospital på tre olika läkare. Vid Göteborgs hospital voro två läkare anstälda, af hvilka öfverläkaren åtnjöte 6,000 kronor i årlig lön jemte boställsvåning och ved samt biträdande läkaren, en medicine licentiat, hade 3,500 kronor i årlig lön jemte bostad och fri kost eller deremot svarande förmåner. Skulle en läkare vid Nyköpings hospital kunna påräknas så duglig,

att han ensam kunde nöjaktigt upprätthålla sjukvården med allt hvad dertill hörde, borde han erhålla i årlig lön 6,000 kronor, men med skyldighet att bo i hospitalets närhet. Inom kort syntes det dock för upprätthållande af en tidsenlig sjukvård och god ordning inom anstalten blifva nödvändigt, att läkaren finge boställsvåning inom hospitalets område, då lönen borde kunna minskas till 5,000 kronor. Samme läkare borde då, i likhet med öfriga hospitalsläkare, åtnjuta fri ved. I båda fallen borde han ega vilkorlig rätt till sex veckors semester, en förmån, som för honom såsom ensam läkare vore mera behöflig än för flertalet andra hospitalsläkare. Då emellertid ingen biträdande läkare funnes vid Nyköpings hospital, kunde någon semester ej beredas honom, derest icke medicinalstyrelsen erhölle bemyndigande att af förslagsanslaget till hospitals underhåll under läkarens semester aflöna hans vikarie med enahanda förmåner, som tillkomme biträdande hospitalsläkare. På grund häraf hade medicinalstyrelsen hemstält, att till läkaren vid Nyköpings hospital måtte anvisas en årlig lön af 6,000 kronor, med skyldighet för läkaren att bo i hospitalets närhet, eller ock en årlig lön af 5,000 kronor jemte boställsvåning och ved, att af förslagsanslaget till hospitals underhåll utgå under de bestämmelser och vilkor, som föreskrifvits i kongl. brefvet den 5 juni 1885 för tillämpningen af der intagna aflöningsstat för läkare och sysslomän vid vissa hospital.

Hvad sålunda blifvit anfördt syntes departementschefen innefatta fullgoda skäl för att åt läkaren vid Nyköpings hospital, hvilken, på samma gång han ensam bestrede läkarevården derstädes, innehade en ställning motsvarande öfverläkares vid andra hospital, måtte beredas ungefär enahanda löneförmåner, som tillkomme en sådan öfverläkare. Då enligt kongl. stadgan angående sinnessjuke den 2 november 1883 öfverläkare vid hospital eger årligen under sex veckor njuta semester, derest hospitalsdirektionen finner sådant kunna ske utan hinder för göromålens behöriga gång, syntes en dylik rätt äfven böra tillerkännas läkaren vid Nyköpings hospital.

Med anledning af det ökade antalet sjukplatser vid Nyköpings hospital och hvad i öfrigt blifvit i detta ärende upplyst, finner utskottet skäligt, att löneförmånerna för den vid hospitalet anstälde läkaren må bestämmas i enlighet med hvad i sådant afseende af Kongl. Maj:t föreslagits, dock endast under förutsättning att denne läkare fortfarande ensam bestrider sjukvården vid hospitalet. Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning må, under vilkor att sjukvården vid Nyköpings hospital upprätthålles af blott en aflönad läkare,

dels godkänna följande aflöningsförmåner för läkaren vid nämnda hospital, nemligen en kontant aflöning af 5,000 kronor jemte boställsvåning och ved, med förklarande: att två tredjedelar af den kontanta aflöningen utgöra lön och en tredjedel tjenstgöringspenningar; att så länge boställsvåning inom hospitalets område ej kan beredas läkaren, han eger såsom ersättning för boställsvåning och ved uppbära 1,000 kronor om året mot skyldighet att vara boende i hospitalets närhet; att läkaren må årligen under sex veckor njuta semester, derest lämplig vikarie finnes att tillgå och göromålens behöriga gång ej deraf hindras; samt att läkaren icke må utom hospitalet utöfva enskild praktik mot betalning, med undantag af hvad som rörer sinnessjukdomar,

dels ock medgifva, att läkarens aflöningsförmåner och hvad som erfordras för att under hans semester bereda hans vikarie enahanda aflöningsförmåner, som tillkomma biträdande hospitalsläkare, må utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

26:o) I statsverkspropositionen har Kongl. Maj:t vidare under åttonde hufvudtiteln föreslagit, *dels* i punkt 21: *Ang. ordnande af blindundervisningen.* [21 o. 75.]

att, under förutsättning att blindundervisningen blefve ordnad i enlighet med af Kongl. Maj:t och Riksdagen godkända grunder, Riksdagen måtte medgifva:

att, utom de redan befintliga undervisningsanstalterna för blinda: blindinstitutet å Tomteboda, förskolan för blinda i Vexiö och handtverksskolan i Kristinehamn, upprättades ännu en förskola för blinda å Tomteboda;

att vid förskolan i Vexiö anställdes 1 rektor, 3 lärarinnor samt nödig tjenstepersonal och vid förskolan å Tomteboda, som skulle före-

stås af rektorn vid institutet för blinda, 1 första lärarinna, 3 lärarinnor samt nödig tjenstepersonal;

att rektorn vid förskolan i Vexiö erhölle i årlig lön 2,000 kronor, första lärarinnan vid förskolan å Tomteboda 1,200 kronor samt hvar och en af öfriga lärarinnor vid båda skolorna 1,000 kronor;

att rektorn och samtliga lärarinnor finge fri bostad och värme vid läroanstalten;

att såväl rektorn som lärarinnorna skulle vara berättigade till två ålderstillägg å 300 kronor hvartdera efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring, hvilka ålderstillägg skulle utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg, med rätt för vederbörande att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig tid, hvarunder de före ny stats tillämpning innehaft tjenst vid statens läroanstalter för blinda;

samt att för tillämpning af den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 omförmälda, för förskolan i Vexiö uppgjorda staten måtte på ordinarie stat beviljas ett årligt belopp af 13,500 kronor;

dels ock i punkt 75:

att till uppförande af en byggnad för en förskola för blinda vid Tomteboda samt för bestridande af kostnader för uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till ifrågavarande byggnad måtte beviljas ett belopp af 81,950 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisas 50,750 kronor.

Dessa af Kongl. Maj:t gjorda framställningar hafva tillika med Kongl. Maj:ts proposition (n:o 5) med förslag till förordning angående blindundervisningen öfverlemnats till förberedande behandling af det sammansatta stats- och lagutskottet, hvilket utskott alltså framdeles under riksdagens lopp kommer att häröfver afgifva yttrande; hvilket statsutskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Diverse anslag.

Ang. väckt motion om anslag till understöd för tillverkning af difteriserum.

27:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 68), som blifvit till statsutskottet remitterad, har herr *J. E. Schödén* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att bevilja ett årligt anslag af 5,000 kronor, som skulle ställas till Kongl. Maj:ts förfogande att användas

till understöd i och för tillverkning inom riket af så kalladt difteriserum, under förutsättning att tillverkningen deraf bedrefves under den kontroll, som Kongl. Maj:t kunde finna nödigt föreskrifva, och tillhandahölles till det pris, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Beträffande hvad motionären till stöd för sitt ofvannämnda förslag anfört, tillåter sig utskottet att hänvisa till sjelfva motionen.

Då utskottet föreställer sig, att, derest ifrågavarande botemedel, sedan det blifvit tillräckligt pröfvadt, visar sig medföra de gynsamma verkningar, som man nu velat tillskrifva detsamma, vederbörande icke lära underlåta att, om svårigheter skulle uppstå att utan statens omedelbara mellankomst anskaffa fullkomligt godt serum, vidtaga de åtgärder, som kunna häraf betingas, hemställer utskottet,

att herr Schödéns förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Öfriga ordinarie anslag.

Ang. öfriga ordinarie anslag. [22.]

28:o) Beträffande öfriga, här ofvan ej särskildt nämnda ordinarie anslag under åttonde hufvudtiteln har Kongl. Maj:t icke föreslagit annan ändring, än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, förslagsanslaget till *skrifmaterialier och expenser, ved m. m.* för närvarande upptaget till 23,027 kronor, måtte höjas med 12 kronor, eller till 23,039 kronor.

Utskottet hemställer,

att samtliga under åttonde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag, hvilka här ofvan icke blifvit särskildt omförmälda, må för år 1897 fastställas till samma belopp som i innevarande års riksstat; dock att i anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. må få göras den jemkning, som till jemnande af hufvudtitelns slutsumma kan erfordras.

Extra anslag.

Utskottet, som härofvan vid behandlingen af de ordinarie anslagen under förevarande hufvudtitel yttrat sig beträffande vissa ifrågasatta

anslag å extra stat, får i öfrigt, med anledning af de för tillfälliga behof, hänförliga under åttonde hufvudtiteln, gjorda framställningar, afgifva följande yttranden och förslag.

Riksarkivet.

Ang. arfvoden åt e. o. tjenstemän i riksarkivet. [23.]

29:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till *arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 1,700 kronor.

Ang. anslag till utgifvande af historiska handlingar. [24.]

30:o) Till fortsatt utgifvande i tryck af sådana *skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia*, har Kongl. Maj:t för år 1897 äskat 3,000 kronor, eller samma belopp, som under flera föregående år för berörda ändamål årligen beviljats; och hemställer utskottet,

att Riksdagen, till fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia, må bevilja för år 1897 ett extra anslag af 3,000 kronor.

Ang. anslag till utgifvande af »Svenska riksdagsakter» m. m. [25.]

31:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet vidare,

att Riksdagen, i likhet med hvad för de senaste åren egt rum, må, till fortsatt utgifvande af *»Svenska riksdagsakter» m. m.*, på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

Nationalmuseum.

Ang. anslag till statens konstindustriella samlingar. [26.]

32:o) Utskottet får hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må för år 1897, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, bevilja ett extra an-

slag af 4,000 kronor för vård, underhåll och tillökning af *statens konstindustriella samlingar.*

Lifrustkammaren.

33:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad förut egt rum, må på extra stat för år 1897 anvisa ett anslag af 5,800 kronor för tillsyn, underhåll och vård af *lifrustkammarens samlingar m. m.*

Ang. anslag till lifrustkammaren. [27.]

Domkapitlens expeditioner.

34:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må anvisa på extra stat för år 1897 ett anslag af 3,716 kronor för tillfällig löneförbättring åt *tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner.*

Ang. anslag för löneförbättring åt tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner. [28.]

35:o) Under hänvisning till hvad i ärendet blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 19) anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, och i likhet med hvad för innevarande år egt rum, må på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 5,000 kronor, för betäckande af *brister*, som före sistnämnda år uppkommit *i domkapitlens expeditionskassor*, i den mån de anmälas och blifvit till siffran i behörig ordning fastställda.

Ang. anslag till betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor. [29.]

Universiteten.

36:o) Sedan Riksdagen år 1894 beviljat ett anslag af 36,000 kronor för anställande under sex år vid universitetet i Upsala af *lektorer*

Ang. anslag till universitetslektorer i Upsala. [31.]

i tyska, franska och engelska språken samt af detta anslag för hvartdera af åren 1895 och 1896 anvisat 6,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit, att af omförmälda anslag måtte för år 1897 anvisas 6,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala på extra stat för år 1897 anvisa 6,000 kronor.

Ang. anslag för uppehållande af undervisningen i geografi vid Upsala universitet. [32.]

37:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för uppehållande af *undervisningen och examinationen i geografi vid universitetet i Upsala* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

Ang. anslag till arfvoden åt e. o. amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala. [33.]

38:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad för de fyra senaste åren egt rum, må på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 2,500 kronor till *arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala.*

Ang. anslag till obstetriska kliniken i Upsala. [34.]

39:o) Under hänvisning till hvad utskottet under punkt 3 härofvan anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts framställning, må på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 500 kronor till anskaffande af instrument och undervisningsmateriel för *den obstetriska kliniken i Upsala.*

Ang. anslag till aflöning åt en e. o. professor i Lund. [35.]

40:o) Vid 1889 års riksdag beviljades, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag och på det att *en extra ordinarie professur inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund* måtte kunna tillsättas, ett anslag af 4,000 kronor årligen, att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför tillgängliga; och har sagda belopp anvisats för hvart och ett af åren

1890—1896. Då medel å universitetets stat ännu icke vore att för ändamålet tillgå, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att för år 1897 anvisa 4,000 kronor till aflöning å en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Ang. anslag till universitetslektorer i Lund. [36.]

41:o) Sedan Riksdagen år 1895 för anställande under sex år vid universitetet i Lund af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* beviljat ett anslag af 36,000 kronor och deraf för innevarande år anvisat 6,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att af omförmälda anslag för år 1897 anvisa 6,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund på extra stat för år 1897 anvisa 6,000 kronor.

Ang. arfvode åt docenten S. Söderberg. [37.]

42:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, må till *särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg* för år 1897 anvisa ett extra anslag af 2,000 kronor, med vilkor att Söderberg under ifrågavarande år egnar sin tjenst åt universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett.

Ang. lönetillägg till akademikamreraren O. G. Regnell. [38.]

43:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1892—1896 egt rum, såsom *personligt lönetillägg* för år 1897 åt *akademiekamreraren i Lund Oscar Gerhard Regnell*, på extra stat för sistnämnda år bevilja 750 kronor, deraf 150 kronor såsom tjenstgöringspenningar.

Ang. anslag till universitetsbiblioteket i Lund. [39.]

44:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, jemväl för år 1897 på extra stat anvisa 1,500 kronor till arfvoden åt *extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund.*

Ang. anslag till arfvode åt en instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund. [40.]

45:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, till arfvode åt en *instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund* för år 1897 anvisa ett extra anslag af 500 kronor.

Ang. anslag till ny byggnad för anatomiska institutionen i Lund. [41.]

46:o) Sedan 1894 års Riksdag för uppförande af en *ny byggnad åt anatomiska institutionen i Lund* å extra stat beviljat ett anslag af 149,000 kronor och deraf för hvartdera af åren 1895 och 1896 anvisat 50,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att för år 1897 anvisa det återstående beloppet 49,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ang. anslag till arfvoden åt amanuenser. [42.]

47:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag får utskottet hemställa,

att Riksdagen må jemväl för år 1897 på extra stat anvisa

a) till arfvode åt en *amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets gynekologiska klinik* ..... 900 kronor; och

b) till arfvode åt en *amanuens vid institutets kemiska laboratorium* ..... 900 kronor.

48:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa, *Ang. anslag till kliniker för barnsjukdomar.* [43.]

att Riksdagen i likhet med hvad för de senare åren egt rum, må på extra stat för år 1897 anvisa:

a) till en *pediatrisk klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn* ett belopp af 1,800 kronor; och

b) till en *poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm* 2,800 kronor, att utgå under vilkor att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter samma belopp för år 1897.

49:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, *Ang. anslag för utförande af teckningar i vetenskapliga ändamål.* [44.]

att Riksdagen, på sätt för de senare åren egt rum, må till bekostande af *teckningar i vetenskapliga ändamål* vid karolinska institutet bevilja ett extra anslag för år 1897 af 1,500 kronor.

50:o) Med anledning af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, hemställer utskottet, *Ang. anslag till materiel för oftalmiatriska kliniken.* [45.]

att Riksdagen må för anskaffande och underhåll af *materiel för oftalmiatriska kliniken* vid karolinska institutet på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 500 kronor.

51:o) Åberopande hvad utskottet här ofvan under punkten 11 i ärendet anfört, får utskottet, i anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, hemställa, *Ang. anslag till farmakologiska institutionen.* [46.]

att Riksdagen må, till anskaffande af instrument för *den farmakologiska institutionen* vid karolinska institutet, på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 500 kronor.

52:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för om- och tillbyggnad af *karolinska mediko-kirurgiska institutets biblioteks- och boställshus* *Ang. anslag till förändring af en byggnad vid Karolinska institutet.* [47.]

i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af lärarekollegiet vid institutet afgifvet förslag och under den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1896 omförmälda förutsättning för år 1897 å extra stat bevilja ett anslag af 20,000 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att öfverintendentsembetet till Kongl. Maj:t ingifvit två alternativa förslag, betecknade med Litt. A och B, till ändringar af biblioteks- och boställshuset vid karolinska institutet med anledning af den i sammanhang med Handtverkaregatans utvidgning förestående rifningen af norra ändan af nämnda hus. Enligt alternativ A, tillstyrkt af öfverintendentsembetet och i afgifvet yttrande varmt förordadt af institutets lärarekollegium, skulle alla de lägenheter, som genom rifningen ginge förlorade, ersättas genom tillbyggnad af en mindre flygel, hvarigenom äfven den största och ojemförligt bästa af de båda professorsvåningar, hvilka enligt kongl. brefvet af den 11 juni 1887 i byggnaden skulle finnas och, mot afdrag af 600 kronor från lönen, i tur efter fullmagtsålder innehafvas af professorerna i anatomi, fysiologi, patologisk anatomi och kemi, skulle bibehållas med det utrymme och den beskaffenhet, som den för närvarande hade. Enligt det alternativa förslaget B återigen skulle nämnda professorsbostad helt och hållet förstöras, och den qvarblifvande delen af byggnaden genom nödvändigheten att dit förlägga nya förstugor, trappor och tamburer, till nära nog sin ena hälft så skadas, att denna hälft blefve för läroverkets ändamål af ytterst ringa värde, så mycket mera som för en del qvarblifvande små rum ej någon af behof påkallad användning förefunnes.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 8 april 1895 hade lärarekollegiet vid institutet, med erinran härom, vidare anfört, hurusom utförandet af förslaget A skulle kosta 11,000 kronor mera än utförandet af förslaget B. Lärarekollegiet, som förutsatt, att Kongl. Maj:t icke skulle finna skäl att låta denna kostnad bestridas af statsmedel, hade varit betänkt på att på annat sätt och utan allt betungande af statsverket bereda möjlighet för utförande af alternativet A. Lärarekollegiet vore nemligen fullt förvissadt om, att borttagandet af den ifrågavarande bostaden för en af läroverkets professorer och institutionsföreståndare och husets förstörande i öfrigt på det sätt, som blefve en nödvändighet, om tillbyggnad ej gjordes, skulle lända till mycket stor skada för läroverket.

I detta afseende hade kollegiet, på sätt af statsrådsprotokollet (sid. 116—117) närmare inhemtas, framhållit, af huru stor betydelse det vore för ett intensivt bedrifvande af de arbeten, som tillhörde de här ifrågavarande professurerna, att dessas innehafvare vore boende i

omedelbar närhet af de respektive institutionerna; och då denna förmån för närvarande funnes för åtminstone två af de professurer, hvilkas institutioner vore inrymda på institutets tomt, kunde lärarekollegium ej annat än på det lifligaste beklaga, om den hädanefter skulle blifva inskränkt till en enda. Skulle byggnadens delvisa rifning ej kunna förekommas och beviljades ej statsmedel till utförande af öfverintendentsembetets förslag A, blefve det en gifven sak, att staten under alla förhållanden finge bekosta den nödiga iståndsättningen af huset efter rifningen, och denna iståndsättning skulle, enligt öfverintendentsembetets förslag B, uppgå till 9,000 kronor. En annan omedelbar följd blefve den, att, då en boställsvåning, som innehades af en professor mot löneafdrag af 600 kronor, borttoges, staten omedelbart finge utbetala 600 kronor årligen för att fylla lönen till det belopp, som professorn hade sig tillförsäkradt, om han ej innehade boställsvåning. Under dessa förutsättningar hade lärarekollegium uti sin förutnämnda skrifvelse gjort följande framställning:

Genomförandet af öfverintendentsembetets förslag A medförde en kostnad af		kronor 20,000
Staten deltoge i denna kostnad med den summa, som under alla förhållanden skulle behöfvas för husets iståndsättande med uppoffring af boställsvåningen, nemligen	kronor 9,000	
Återstående	„ 11,000	„ 20,000

erbjöde sig lärarekollegium att genom lån på enskild väg för institutet anskaffa och till öfverintendentsembetet öfverlemna på vilkor, att tillbyggnaden och dermed i sammanhang stående ändringar genom öfverintendentsembetets försorg och på dess ansvar utfördes i hufvudsaklig öfverensstämmelse med alternativet A, men med iakttagande af vissa i ett kollegiets skrifvelse bifogadt förslag gjorda ändringar.

Vidare hemstälde lärarekollegium, att, då boställsvåningen på detta sätt bibehölles, icke på statens bekostnad utan genom på enskild väg för ändamålet anskaffade medel, de 600 kronorna måtte utgå såsom lönefyllnad för boställshafvaren, men årligen lemnas till institutet för att användas till förräntning och amortering af förutnämnda lån, genom hvars anskaffande boställsinnehafvaren erhållit våning i stället för den nämnda summan kontant. Tillbyggnaden blefve statens egendom. Räntan å lånet beräknades till fyra procent och hvad som efter dess täckande återstode af de årligen utgående 600 kronorna ginge till amortering, hvarigenom lånet i dess helhet skulle vara amorteradt på 33⅔ år. Sedan

lånet blifvit fullständigt amorteradt, kunde anslaget å 600 kronor indragas, eller dermed förfaras, på sätt Kongl. Maj:t täcktes bestämma.

Mot öfverintendentsembetets förslag A, om hvars utförande här vore fråga, kunde, anförde lärarekollegiet, vidare anmärkas, att alla lägenheterna i den nya tillbyggnaden blefve enligt detsamma lika låga som i den gamla byggnaden och att särskildt professorsvåningen härigenom fortfarande blefve i detta hänseende mindre tidsenlig. Samme arkitekt, som inom öfverintendentsembetet uppgjort föregående förslag, hade upprättat ett nytt, lärarekollegiets skrifvelse bifogadt förslag för tillbyggnaden m. m., enligt hvilket hela inredningen väl bibehölles, sådan den vore i alternativet A, men våningen en trappa upp samt vindsvåningen erhölle en lämplig förhöjning ej blott i sjelfva tillbyggnaden, utan jemväl i den bibehållna förutvarande salen till professorsvåningen, och hela denna våning vunne härigenom högst betydligt. Den blefve, om detta förslag utfördes, förträfflig och fullt motsvarande de anspråk, som på en dylik våning med fog kunde ställas. På samma gång vunne byggnadens fasader såväl åt Handtverkaregatan som åt Owengatan och parken betydligt i utseende. Det vore emellertid gifvet, att dessa ändringar i alternativet A skulle medföra något ökade kostnader, men denna ökning vore dock obetydlig i förhållande till de i flera hänseenden vunna fördelarne. Kostnadsberäkningen utvisade, att hela den ökade kostnaden skulle belöpa sig till 1,900 kronor. Enligt denna beräkning skulle hela tillbyggnaden med tillhörande ändringar af gamla huset uppgå till 19,214 kronor 62 öre, en summa, som låge inom den, hvilken af öfverintendentsembetet upptagits för utförandet af dess alternativ A. Ty kostnadsberäkningen för detta senare alternativ uppginge i sjelfva verket blott till 17,314 kronor 57 öre, ehuru embetet förslagsvis afrundat summan till 20,000 kronor, antagligen för att vara försäkradt om att kunna möta tillkommande oförutsedda utgifter. Lärarekollegiet toge för afgjordt, att öfverintendentsembetet måste fordra, att äfven för utförandet af det nu framlagda förslaget en lika stor summa ställdes till dess disposition för oförutsedda utgifters bestridande. Hvad som härför erfordrades vore naturligtvis ett tillskott utöfver förut beräknade 20,000 kronor af jemnt så mycket, som det nya förslaget blefve dyrare, eller 1,900 kronor. Detta tillskott vore lärarekollegiet genom en dess medlems offervillighet i tillfälle att erbjuda; och kunde lärarekollegiet sålunda förbinda sig att till öfverintendentsembetet öfverlemna nämnda summa för att i mån af behof användas utan något slags återbetalningsskyldighet för hvad som till byggnaden åtgått.

Sedan Kongl. Maj:t anbefalt kanslern för rikets universitet att

öfver lärarekollegiets ifrågavarande framställning afgifva utlåtande, hade lärarekollegium, som af universitetskanslern lemnats tillfälle att å nyo yttra sig i ärendet, i skrifvelse till kanslern hemstält, att, då för ett medgifvande från Kongl. Maj:ts sida att, på sätt lärarekollegiet föreslagit, anskaffa medel för den ifrågasatta tillbyggnaden, först erfordrades, att Riksdagen beviljade en lönefyllnad af 600 kronor till vederbörande professor i stället för boställsvåningen, kanslern måtte hos Kongl. Majt utverka proposition till Riksdagen om höjande af den ordinarie staten för institutet med sistnämnda belopp, hvilket, på sätt förut nämnts, skulle af lärarekollegiet disponeras för amortering af det lån, som af lärarekollegiet skulle upptagas till bestridande af de ökade kostnaderna för utförande af alternativet A. Dessutom hade lärarekollegiet i sin sistnämnda skrifvelse meddelat, att kollegiet af stadens vederbörande myndigheter utverkat, att ingen rifning af byggnaden behöfde göras tidigare, än att den för gatuutvidgningen behöfliga tomtdelen, der huset står, kunde i afröjdt skick öfverlemnas vid utgången af maj månad 1896, i följd hvaraf byggnaden kunde qvarstå i alldeles orubbadt skick ända till slutet af nämnda månad.

Uti eget utlåtande hade, enligt hvad departementschefen meddelar, universitetskanslern på det lifligaste biträdt lärarekollegiets framställning; och öfverintendentsembetet, som derefter hörts i ärendet, hade såväl förordat till- och ombyggnadens verkställande i enlighet med det af lärarekollegiet ingifna förslaget som efter moget öfvervägande förklarat sig anse det af lärarekollegiet såsom nödigt pröfvade kostnadsbeloppet 21,900 kronor vara för ändamålet tillräckligt.

Hvad af lärarekollegiet anförts för om- och tillbyggnadens verkställande i enlighet med det af kollegiet förordade förslaget har departementschefen funnit förtjena afseende; men då det af lärarekollegiet föreslagna sätt för anskaffande af de för ändamålet erforderliga medel synts mindre tilltalande, hemstälde departementschefen jemväl med hänsyn till det jemförelsevis ringa belopp, som vore i fråga, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, under förutsättning att lärarekollegiet, på sätt förut omnämnts, derest sådant befunnes erforderligt, för ändamålet, på enskild väg anskaffade intill 1,900 kronor, på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 20,000 kronor för om- och tillbyggnad af karolinska institutets biblioteks- och boställshus i hufvudsaklig öfverensstämmelse med lärarekollegiets förslag.

Då utskottet ej har något att erinra vid hvad Kongl. Maj:t i detta ärende föreslagit, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Allmänna läroverken och pedagogierna.

Ang. anslag till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna. [48.]

53:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må till *tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna*, efter samma grunder som för innevarande år, på extra stat för år 1897 bevilja 345,725 kronor.

Ang. anslag till arfvoden åt extra lärare m. m. [49.]

54:o) Vidare får utskottet hemställa,

att Riksdagen *till arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken* må på extra stat för år 1897 bevilja enahanda belopp, som under de senaste åren härtill anvisats, eller tillsammans 100,000 kronor.

Ang. anslag till aflöning åt tecknings-lärare under sjukdom. [50.]

55:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att, till bestridande af förhöjd *aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom*, måtte på extra stat för år 1897 anvisas ett förslagsanslag af 3,000 kronor.

Under erinran, att enahanda anslag blifvit vid de tre senaste riksdagarne beviljadt, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Nya elementarskolan.

Ang. tillbyggnad af nya elementar-skolans hus. [51.]

56:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att dels medgifva, att för *tillbyggnad af nya elementarskolans hus* må upplåtas den statsverket tillhöriga, förut af hofstallet disponerade delen af qvarteret Beridare-banan;

dels på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 55,000 kronor

att utbetalas till stadsfullmägtige i Stockholm, då dessa visat, att de till nämnda skolas direktion för om- och tillbyggnad af skolans hus öfverlemnat ett räntefritt lån af 220,000 kronor, att af direktionen återbetalas under loppet af de närmast följande fyratio åren med 5,500 kronor årligen;

dels slutligen för sin del godkänna de vilkor, stadsfullmägtige för utgifvande af berörda lån uppstält.

I statsrådsprotokollet har till en början erinrats, hurusom Kongl. Maj:t redan år 1887 gjort framställning till Riksdagen om beviljande af medel till uppförande för nämnda skola af en ny byggnad å den kronan tillhöriga tomten i qvarteret Edelman mindre å Östermalm. Då detta förslag icke vann Riksdagens bifall, hade Kongl. Maj:t på ny framställning af skolans direktion aflåtit proposition till 1894 års Riksdag, att Riksdagen, som i skrifvelse den 12 maj 1888 förklarat, att vagnskjulet i qvarteret Beridarebanan finge försäljas och de inflytande medlen ingå till statsverket, måtte medgifva, att för om- och tillbyggnad af nya elementarskolans nuvarande hus måtte upplåtas den statsverket tillhöriga, dittills af hofstallet disponerade delen af sistnämnda qvarter, samt att åt nya elementarskolan måtte för utförande af berörda byggnadsföretag beviljas ett räntefritt statslån å 220,000 kronor, att återbetalas under loppet af fyratio år med 5,500 kronor årligen. I sitt utlåtande öfver denna proposition hade statsutskottet yttrat, bland annat, att Stockholms stad syntes utskottet hafva liknande förmåner af nya elementarskolan, som andra städer hade af de allmänna läroverk, som i dem vore förlagda, samt att man derför icke utan skäl kunde begära af Stockholm med afseende å nya elementarskolan detsamma, som kräfdes af andra samhällen i fråga om skyldighet att förse sina läroverk med nödiga byggnader. Om ett erbjudande gjordes åt staden att under vissa vilkor öfvertaga eganderätten till de fastigheter, som för nya elementarskolan vore föreslagna att till- eller ombyggas, förestälde sig utskottet, att förhoppning skulle kunna finnas derom, att detta läroverks behof af lämpligt lärohus skulle genom Stockholms stad varda tillgodosedt. Och funne sig utskottet, som icke ansåge sig böra afgifva något närmare yttrande om de möjliga vilkoren för en eventuel uppgörelse i antydda syfte, på grund af hvad utskottet anfört och med hänsyn jemväl till den för ifrågavarande ändamål mera ovanliga form för statens mellankomst, som här föreslagits och hvilken ej synts utskottet tilltalande, icke kunna tillstyrka bifall till framställningen. Denna blef äfven, sedan kamrarne med afseende å densamma stannat i olika beslut, af Riksdagen afslagen.

Med anledning häraf hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelat, nya elementarskolans direktion, som med största bekymmer erfarit den utgång, skolans byggnadsfråga jemväl denna gång fått röna, i skrifvelse den 28 september 1894 anhållit, att, då det vore af vigt att få utredt, huruvida och i hvad mån Stockholms stad, med hänsyn till de fördelar, som nya elementarskolans verksamhet onekligen beredde hufvudstadens invånare, skulle vara villig att på ett eller annat sätt bidraga till skolans förseende med utvidgade och förbättrade lokaler i öfverensstämmelse med ett af intendenten G. Dahl år 1887 uppgjordt förslag till det nuvarande skolhusets om- och tillbyggnad, för hvilket förslags utförande kostnaden skulle, tomten oberäknad, uppgå till i rundt tal 220,000 kronor, Kongl. Maj:t täcktes i angifvet syfte infordra yttrande från Stockholms stadsfullmägtige och sedermera till Riksdagen aflåta förnyad proposition i ämnet.

Sedan Kongl Maj:t i följd häraf genom remiss till öfverståthållareembetet infordrat yttrande i förberörda hänseende från Stockholms stadsfullmägtige, hade dessa i skrifvelse den 13 november 1895 — med erinran att nya elementarskolan, som på grund af kongl. brefvet den 20 juni 1827 inrättats för att vinna tillfälle till anställande af prof med olika lärometoder, allt ifrån sin tillkomst ansetts såsom en statens anstalt, för hvars behof af byggnader statsverket ständigt dragit försorg och i sådant afseende bekostat det nuvarande läroverkshuset, ursprungligen afsedt för 200 lärjungar — vidare i hufvudsak anfört följande.

Stockholms stads åligganden i fråga om läroverken inom hufvudstaden vore väsentligen bestämda genom kongl. brefvet den 12 mars 1875. Genom detta och några senare bestämmelser fastställdes det, att i Stockholm skulle finnas sex allmänna läroverk, nemligen ett fullständigt på klassiska linien och ett fullständigt på reallinien å Norrmalm, ett fullständigt på båda linierna å Södermalm samt tre femklassiga: Östermalms, Jakobs och Katarina, hvaremot nya elementarskolan i berörda kongl. bref alls icke omnämndes. Först nyligen hade staden med uppoffrande af betydande kostnader fullgjort sina förpligtelser i fråga om anskaffande af byggnader för omförmälda sex läroverk, hvarigenom stadens behof af läroverksbyggnader åtminstone för den närmaste tiden kunde anses uppfyldt. Att stadens skyldighet att bekosta byggnader för allmänna läroverk härstädes blifvit fullgjord i enlighet med derom gifna föreskrifter, kunde så mycket mindre betviflas, som det stadsfullmägtiges beslut, hvarpå kongl. brefvet den 12 mars 1875 grundade sig, uttryckligen, enligt hvad kongl. brefvet den 24 maj 1867 gåfve vid handen, afsett allenast att på hela Stockholms kommun öfverflytta den

skyldighet att bekosta läroverkslokaler jemte rektorsboställen, som dittills tillhört en hvar af de territoriella församlingarna. Förhållandet med nya elementarskolan, hvars lokaler staten vid denna profskolas upprättande och ställande under särskild styrelse redan från början anskaffat och under den tidrymd af fyratio år, som förflutit, innan kommunen i sin helhet öfvertagit befattningen med de allmänna läroverkens byggnader, bekostat, förutsattes derför också skola fortfara efter detta öfvertagande.

Stadsfullmägtige hade emellertid ej kunnat för sig dölja, att ett allt för strängt vidhållande af denna ståndpunkt kunde, med hänsyn till det som hittills tilldragit sig i nya elementarskolans byggnadsfråga, medföra känbara olägenheter. Denna skolas lokaler hade under ett fjerdedels århundrade erkänts vara mycket otillfredsställande, och ehuru skolans målsmän under denna tid upprepade gånger vändt sig till statens myndigheter för att än på ett, än på ett annat sätt få de anmärkta bristerna afhjelpta, hade dessa bemödanden ännu icke krönts med någon framgång. Den behandling, ärendet vid 1894 års riksdag erhållit, visade alltför tydligt, att till och med det till en så begränsad kostnad som 220,000 kronor beräknade byggnadsföretag, som då förelåg, och för hvilket kostnaden delvis skulle bestridas af läroverket sjelft, icke hade någon utsigt att vinna afseende hos Riksdagen, med mindre än att Stockholms kommun under en eller annan form lemnade något bidrag. Stadsfullmägtige hade under sådana omständigheter dragit i betänkande att afvisa den till dem gjorda framställningen och derför funnit sig böra, oaktadt, enligt hvad ofvan visats, någon skyldighet för staden ej funnes att taga befattning med anskaffande af förbättrade lokaler för ifrågavarande läroverk, göra hvad på stadsfullmägtige berodde för att emellan staten och kommunen åstadkomma en samverkan i syfte att det senast ifrågasatta byggnadsföretaget skulle kunna utan betungande utgifter för någondera bringa frågan till en från alla synpunkter önskvärd lösning samt leda derhän, att nya elementarskolan, med bibehållande af sin nuvarande egenskap af proflläroverk, blefve satt i tillfälle att meddela undervisning i tjenliga lokaler. Till grundval för en sådan samverkan hade 1894 års kongl. proposition i ämnet synts vara lämplig.

Ett räntefritt lån å 220,000 kronor, som under loppet af 40 år inlöstes med en årlig kapitalbetalning af 5,500 kronor, motsvarade i rundt tal efter en räntefot af 3 ½ procent ett kontant anslag vid tiden för lånets utgifvande af 103,000 kronor. Detta vore således den uppoffring, Kongl. Maj:t ifrågasatte, att Riksdagen skulle ikläda staten för tillbyggnaden af nya elementarskolans hus. Om nu kommunen erbjöde

sig att dela denna uppoffring så, att staden betalade 55,000 kronor, derest staten lemnade det omtalade lånet, förestälde sig stadsfullmägtige, att Stockholm för ifrågavarande ändamål gjort allt, som rimligtvis kunde begäras. Då emellertid betänkligheter mot den valda formen af ett räntefritt lån till en statens institution inom Riksdagen yppats, ville stadsfullmägtige alternativt föreslå, att kommunen till bekostande af ny- och tillbyggnaden lemnade nya elementarskolans direktion ett räntefritt lån af 220,000 kronor, att återgäldas med 5,500 kronor om året i 40 års tid, under vilkor att staten till betäckande af en del af den förlust, som genom räntans efterskänkande uppstode för kommunen, lemnade staden ett kontant belopp af 55,000 kronor. För båda fallen hade stadsfullmägtige ansett sig böra i beslutet angifva den helt och hållet tillfälliga egenskapen af stadens bidrag.

På grund af det nu anförda hade stadsfullmägtige med anledning af den emottagna remissen beslutit:

att, under förutsättning och vilkor att nya elementarskolan fortfarande blefve en profskola, för hvilken staten bekostade lokal, samt att Kongl. Maj:t före utgången af år 1896 fattade beslut om en ny- och tillbyggnad för samma skola i enlighet med det för 1894 års Riksdag framlagda förslag,

antingen Stockholms stad skulle till nämnda byggnadsföretag bidraga med ett anslag för en gång af 55,000 kronor, att utbetalas, sedan Kongl. Maj:t beslutit detsammas utförande,

eller ock Stockholms stad för ändamålet lemnade skolans direktion mot en af densamma utfärdad förbindelse ett räntefritt lån å 220,000 kronor, att återbetalas under loppet af de efter lånets utgifvande närmast följande fyratio åren med 5,500 kronor årligen, under vilkor att statsverket, när lånet till nämnda direktion utgåfves, till staden utbetalade ett belopp af 55,000 kronor; skolande lånet till nämnda direktion utlemnas senast tre månader, efter det Kongl. Maj:ts beslut om byggnadsföretagets utförande blefve staden delgifvet.

Statskontoret, hvars utlåtande öfver detta stadsfullmägtiges alternativa förslag infordrats, hade deri framhållit, att antagandet af det senare alternativet skulle omedelbart innebära en kontant utgift för statsverket af 55,000 kronor, under det att, om det första alternativet antoges och staten således till ifrågavarande byggnadsföretag beviljade ett räntefritt lån å 220,000 kronor att återbetalas med 5,500 kronor årligen under fyratio år mot det att Stockholms stad till statsverket kontant inbetalade 55,000 kronor, det sålunda utgifna statslånet, efter afdrag såväl af Stock-

holms stads bidrag som af kapitalvärdet af den skolan åliggande återbetalningsskyldigheten, motsvarade ett kontant statsanslag, hvars storlek vore beroende af den räntefot, statsverket under lånetiden beräknade. Enligt beräkning, som statskontoret låtit verkställa, uppginge detta statsanslag,

under förutsättning af en räntefot af 3,93 procent till 55,000 kronor, eller samma belopp, som statsverket skulle få utgifva, om förslagets andra alternativ antoges; och

under förutsättning af en räntefot högre än 3,93 procent till mera än 55,000 kronor — t. ex. till 56,140 kronor efter en räntefot af 4 procent; men

under förutsättning af en räntefot lägre än 3,93 procent till mindre än 55,000 kronor — t. ex. till 47,550 kronor efter en räntefot af 3 ½ procent och till 37,870 kronor efter en räntefot af 3 procent.

Då räntefoten för svenska statspapper för närvarande vore lägre än 3,93 procent och anledning saknades att densamma under den närmaste framtiden komme att väsentligen stiga, syntes det statskontoret visserligen, att det första af Stockholms stads alternativa anbud skulle, om frågan uteslutande betraktades ur nyssberörda synpunkt, för statsverket vara förmånligare än det andra. Men toges jemväl i öfvervägande de vid frågans behandling hos Riksdagen uttalade betänkligheter mot den form, hvarunder statens mellankomst i sådant fall skulle för sagda ändamål beredas, samt beskaffenheten af den säkerhet, som för det räntefria lånets återgäldande under en jemförelsevis lång tidsperiod erbjudits, så ville det synas, som skulle det ifrågavarande bidraget från statens sida för en gång af allenast 55,000 kronor vara att föredraga och frågans slutliga lösning derigenom lättare vinnas. Med afseende härå funne statskontoret således det af stadsfullmägtige framstälda andra alternativa anbudet från statens synpunkt i sjelfva verket förtjena företrädet.

Beträffande behofvet af förbättrade och utvidgade lokaler för nya elementarskolan samt det nu ifrågasatta sättet för fyllande af detta behof har departementschefen i minnet återkallat hvad han med afseende härå hufvudsakligen yttrat till statsrådsprotokollet den 13 januari 1894.

Enligt direktionens framställningar hade om lokalernas beskaffenhet meddelats följande.

I anledning af det stora antalet inträdessökande höjdes år 1862 skolans lärjungeantal från 200 till 300, af hvilka dock ungefär en tredjedel måste inrymmas i en förhyrd, på andra sidan om skolgården belägen lokal i huset n:o 1 vid Östra Beridarebansgatan, numera Sergel-

gatan. Det vore i första rummet denna, af skolans lägre klasser begagnade lokal, som vållade de ofvannämnda olägenheterna. Förste stadsläkaren i Stockholm och den vid skolan anstälde läkaren, hvilka på direktionens anmodan besigtigat denna lokal ur sanitär synpunkt, hade derom afgifvit det yttrande, att rummen i allmänhet vore trånga och öfverbefolkade, att de saknade den för skolungdom erforderliga luftvexling och ljus, samt att de vore i hög grad osunda och alldeles icke motsvarande de anspråk, man i vår tid stälde på en offentlig undervisningsanstalt. Och efter en på uppdrag af Stockholms stads helsovårdsnämnd verkställd undersökning af luftvexlingsanordningarna i hufvudstadens skolor hade förrättningsmännen, dåvarande sundhetsinspektören doktor E. Almqvist och lektorn vid tekniska högskolan O. E. Westin, uttalat det omdöme, att ifrågavarande skolrum vore i hygieniskt hänseende de sämsta af de lokaler, som begagnades för Stockholms läroverk, och borde ju förr desto hellre utbytas mot andra tidsenligare. Ett par af dessa, alla å nedra bottnen belägna, rum beräknades lemna hvarje lärjunge endast respektive 179 och 154 kubikfot luft, under morgonbönen till och med endast 117 kubikfot. Luftvexlingen försigginge endast genom s. k. dragrutor i fönstren, hvilka i allmänhet icke kunde hållas öppna under lektionerna, i följd hvaraf luften i rummen vanligen kändes mer eller mindre förskämd. Den naturliga belysningen i åtminstone två af rummen vore sådan, att under de mörkare vinterdagarne lampor måste nyttjas äfven under den ljusaste delen af dagen. Tre af rummen låge omedelbart invid den starkt trafikerade gatan och fyra befunne sig under generalstabens litografiska anstalts tryckeri. Från dessa två håll förorsakades ett buller, hvaraf både lärare och lärjungar i hög grad lede, och hvilket stundom vore så starkt, att undervisningen endast med största svårighet kunde försiggå. Rummens inbördes läge vore ock synnerligen olämpligt för en skollokal, enär ett af dem måste tjena såsom genomgångsrum till tre af de öfriga. Samma rum hade en långsträckt och oregelbunden form, som gjorde en öfverblick af de i rummet församlade lärjungarne omöjlig. De ifrågavarande förhyrda lokalerna, huru olämpliga de än befunnes, vore dock för närvarande alldeles oumbärliga, ty det vore omöjligt att på ett icke alltför stort afstånd från skolhuset anskaffa någon till skollokal för 100 lärjungar användbar lägenhet, försedd med gård, tillräckligt stor till lekplats.

Delningen af skolans lärjungar på två från hvarandra skilda afdelningar medförde naturligen icke ringa svårigheter, i synnerhet vid disciplinens uppehållande och rektors öfvervakande af det hela, svårigheter, som blifvit ännu större derigenom, att under de senare åren tredje

klassen icke kunnat i sin helhet förläggas till någondera afdelningen, utan måst fördelas på begge.

Nya elementarskolans egentliga lärohus, n:o 2 vid Vestra Beridarebansgatan, nu Slöjdgatan, hvilket hus på statens bekostnad uppförts, vore ej heller fullt lämpligt och tillräckligt. Den i detta hus befintliga gymnastiksalen vore för liten för sitt ändamål. Men ännu värre vore, att den måste begagnas till dagligt samlingsrum och förvarande af ytterplagg för alla de lärjungar, som undervisades i detta hus, emedan något annat rum för dessa ändamål icke funnes. Följden häraf vore, att golfvet i detta rum ständigt nedsmutsades och rummet fyldes med tjockt dam, hvilket särskildt under de gymnastiska öfningarna måste inverka skadligt på ungdomens andedrägtsorganer. Denna sal måste derför snarare betraktas såsom en förstuga eller tambur än såsom en gymnastiksal. Direktionen hade också, förnämligast af denna anledning, men äfven emedan gymnastiksalens läge omedelbart invid fem läsrum, till hvilka, äfvensom till ett sjette, den utgjorde den enda genomgången, omöjliggjorde gymnastiköfnings hållande samtidigt med lektioner i dessa rum, sedan år 1880 sett sig nödsakad att öfverflytta skolans hela gymnastikundervisning till gymnastiska centralinstitutet, oaktadt de ganska stora olägenheter, som följde af en sådan anordning.

Särskildt rum för teckningsundervisningen saknades. För denna undervisning hade derför måst användas stora samlings- och öfverläsningssalen, hvilken icke i ringaste mån vore inredd för sådant ändamål. Härigenom vållades svårigheter af flera slag, och teckningslärarens upprepade klagomål öfver missförhållandena hade ock förmått direktionen att söka någon utväg till deras afhjelpande. Genom tillmötesgående af styrelsen för den i samma qvarter befintliga tekniska skolan ställdes vårterminen 1881 en af dennas ritsalar till nya elementarskolans disposition på vissa tider, och dit förlades de högre klassernas undervisning i teckning; men denna anordning upphörde redan med vårterminen 1883, enär tekniska skolan för sin egen verksamhet behöfde den upplåtna salen. Derefter hade man genom sammanslagning af två mindre rum i läroverkshuset till ett större sökt bereda en åtminstone möjlig lokal för den s. k. konstruktionsritningen, hvilken icke kunde utföras i stora arbetsrummet.

Bland öfriga brister och olägenheter, hvarmed lärohuset vore behäftadt, kunde i korthet nämnas: att särskildt musikrum saknades; att de för de naturhistoriska, fysikaliska och kemiska samlingarna och för lektioner i dessa ämnen afsedda rummen dels vore för små och mörka, i synnerhet efter uppbyggandet af tekniska skolans hus, dels måste, till

stort men för samlingarnas bevarande, dagligen användas till lektioner äfven i andra ämnen; att läsrummens antal äfven för öfrigt vore för litet, så att ganska ofta ett eller annat läslag måste hafva sin lektion i stora öfverläsningssalen, hvilket aldrig borde ifrågakomma; att lärarnes samlingsrum och rektors expeditionsrum — begge entresolerade — vore för små, låga och mörka, det förra derför också omöjligt att begagna vid kollegiets sammanträden, hvilka hölles i ett af läsrummen; samt att skolans växande bokförråd vore i behof af ökadt utrymme.

Såsom skäl för sitt afslag å den af Kongl. Maj:t år 1887 aflåtna propositionen hade, enligt hvad till statsrådsprotokollet erinrats, Riksdagen anfört, förutom den betydliga kostnaden, dels att omsorgen att anskaffa och underhålla lämpliga lokaler för läroverken enligt nu gällande bestämmelser vore en angelägenhet för kommunerna samt läroverken sjelfva, i den mån deras byggnadskassor dertill lemnade tillgång, men att något bidrag från Stockholms kommun icke ifrågasatts och att vid nya elementarskolan icke bildats någon byggnadskassa, dels ock att skollokalernas otillräcklighet och olämplighet till ej ringa del kunde anses bero derpå, att skolbyggnaden, ehuru endast beräknad för 200 elever, numera användes för ett till ungefär 300 ökadt antal lärjungar, samt att den närmaste utvägen att afhjelpa de anmärkta bristerna vore att inskränka elevantalet, då lokalerna utan tvifvel skulle bättre än nu förslå och endast en ändamålsenligare inredning af åtskilliga lokaler erfordras, hvilken kunde med jemförelsevis ringa kostnad åstadkommas på sådant sätt, att läroverket kunde fylla den särskilda uppgift, som vore detsamma anvisad. Detta sist anförda skäl hade skoldirektionen i skrifvelse den 26 september 1887 upptagit till bemötande och dervid genom en närmare utredning, med afseende hvarå utskottet tillåter sig hänvisa till sid. 129—132 i statsrådsprotokollet, sökt visa, dels att, äfven om antalet lärjungar nedsattes ända till 200, den nuvarande lokalen icke på långt när skulle erbjuda nödigt utrymme för genomförande af anordningar, som på behörigt sätt tillgodosåge undervisningens kraf, dels ock att en sådan nedsättning af lärjungeantalet vid ifrågavarande skola vore ur flera synpunkter mindre välbetänkt.

Med hänsyn till den utgång, frågan om en nybyggnad för skolan fått inom Riksdagen, hade direktionen ansett sig böra öfvergifva tanken på en sådan lösning af frågan och i stället återupptaga förslaget om tillbyggnad å den tomt, som gränsade intill skolans hus och förut disponerats för kongl. hofstallets räkning. Efter uppdrag af direktionen hade intendenten F. G. A. Dahl uppgjort såväl ritningar som kostnadsförslag för den ifrågasatta tillbyggnaden, hvilka med några mindre förändringar

förordats af lärarekollegiet och godkänts af direktionen samt öfverlemnats till Kongl. Maj:t med skrifvelse af den 26 september 1887. Ehuru öfverintendentsembetet i afgifvet utlåtande funnit sig böra — af skäl att den välbelägna tomten borde reserveras för något större framtida byggnadsföretag — afstyrka detta förslag och i stället förnya det år 1884 framstälda om nybyggnad åt skolan i qvarteret Edelman mindre, hade direktionen i skrifvelse den 26 november 1890, med öfverlemnande af yttranden från skolans rektor och lärarekollegium samt förste stadsläkaren i Stockholm, hvilka deruti ytterligare framhållit de skolans lokaler vidlådande många och stora brister, å nyo anhållit om aflåtande af proposition till Riksdagen om beviljande af anslag för utförande af tillbyggnaden, den enda lösning af frågan, för hvilken, enligt direktionens tanke, någon gynsam utsigt förefunnes; och hade direktionen i skrifvelse den 30 september 1892 vidare utvecklat nödvändigheten af den föreslagna åtgärden. Mot ritningarna hade öfverintendentsembetet i hufvudsak icke funnit anledning till anmärkning.

Slutligen hade direktionen i skrifvelser den 1 maj och den 26 september 1893 andragit, hurusom direktionen föreställde sig, att byggnadsfrågans lösning lättare skulle kunna vinnas, om man ej önskade statens medverkan till hela det erforderliga beloppet, utan inskränkte sig till att begära ett räntefritt lån af staten för betäckande af större eller mindre del af byggnadskostnaden, hvilket lån småningom skulle återgäldas af skolans tillgångar. I sådant syfte hade direktionen framstält följande förslag. Enligt det år 1887 af intendenten Dahl upprättade kostnadsförslaget för skolhusets tillbyggnad, vid hvilket öfverintendentsembetet icke haft något att erinra, belöpte sig hela den beräknade kostnaden till 219,825 kronor eller i rundt tal 220,000 kronor. Erhölle skolan ett räntefritt lån af statsmedel till hela detta belopp, skulle, enligt direktionens åsigt, detta lån kunna återbetalas under en tid af fyratio år med en annuitet af 5,500 kronor Med det lärjungeantal, som skolan haft allt sedan år 1862, eller omkring 300, hade läroverkskassan, åtminstone under de fem senaste åren, i medeltal årligen haft ett öfverskott af något mer än 2,500 kronor, ehuru skolan, utom andra utgifter, under de senaste trettio åren måst erlägga en årlig hyra af 1,500 kronor för den lokal, der skolans nedre afdelning vore inrymd — en utgift, som efter tillbyggnadens uppförande naturligtvis komme att upphöra, hvarigenom den årliga behållningen ökades till 4,000 kronor. Om härtill lades, att genom Kongl. Maj:ts beslut den 17 juni 1893 lärjungarnes årsafgift blifvit höjd från 45 till 50 kronor, hvarigenom kassan vunnit en tillökning i sina årsinkomster af omkring 1,500 kronor, så kunde det med säkerhet antagas, att någon svårighet icke borde förefinnas för

skolan att erlägga det årliga amorteringsbeloppet, om detta fastställdes till 5,500 kronor, då det ju icke borde betviflas, att skolan, som trots sina underhaltiga lokaler hittills haft riklig tillgång på inträdessökande, i en ny eller åtminstone väsentligen förbättrad och utvidgad lokal ständigt skulle kunna påräkna lika stort antal lärjungar som för närvarande.

Af de kapitaltillgångar, öfver hvilka direktionen förfogade, hade direktionen icke ansett sig kunna afstå någon del till byggnadsföretaget, enär desamma väl behöfdes dels till anskaffande af tidsenlig inrednings- och undervisningsmateriel, dels till bestridande af de utgifter för byggnadens vidmagthållande, hvilka under amorteringstiden blefve nödvändiga.

För egen del har departementschefen nu yttrat, att, då genom det anförda syntes vara ådagalagdt, å ena sidan att nya elementarskolan i hög grad vore i behof af förbättrade och utvidgade lokaler, samt å andra sidan att detta behof näppeligen kunde på ett billigare och ändamålsenligare sätt för närvarande fyllas, och då dertill stadsfullmägtige i Stockholm visat sig i sin mån vilja bidraga till ändamålets vinnande, departementschefen ansåge sig på skäl, som af statskontoret andragits, böra förorda antagandet af det senare af de alternativa förslag, stadsfullmägtige framstält.

Under hänvisning till hvad 1894 års statsutskott i utlåtande n:o 9 punkt 40 hufvudsakligen anfört till stöd för dess då gjorda hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts förslag om statsbidrag för tillbyggnad af nya elementarskolan, har utskottet, då nöjaktig utredning saknas om det fortfarande behofvet af ett försökskläroverk och dess vidmagthållande under så lång tid härefter, som i den Kongl. propositionen förutsättes, icke ansett sig böra tillstyrka det nu föreliggande förslaget.

På grund häraf och då betänkligheter med fog kunna framställas mot den föreslagna formen för åstadkommande af medel för ifrågavarande byggnadsföretag, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Högre lärarinneseminariet.

Ang. anslag till löneförbättring för lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet.

57:o) För beredande åt *lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet af tillfällig löneförbättring* jemväl för år 1897, att utgå efter samma grunder som den för innevarande år beviljade, har Kongl. Maj:t

föreslagit Riksdagen att för år 1897 på extra stat anvisa enahanda belopp som hittills, eller 4,000 kronor; och hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till den fjerde årskursen samt undervisning i huslig ekonomi vid seminariet. [53.]

58:o) Med anledning af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, hemställer utskottet,

a) att Riksdagen må för fortsatt uppehållande af *den valfria fjerde årskursen vid seminariet* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, samt

b) att Riksdagen må för beredande af fortsatt *undervisning i huslig ekonomi* vid seminariet och normalskolan på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Folkundervisningen.

Ang. anslag till löneförbättring m. m. åt lärare vid folkskolelärareseminarierna. [54.]

59:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i afseende härå blifvit här ofvan under punkten 17:o meddeladt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, till löneförbättring åt *lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna* samt till *arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring* och *extra arfvoden åt musiklärare* vid dessa seminarier, efter samma grunder som för innevarande år, må bevilja ett extra anslag för år 1897 af 31,800 kronor.

Ang. rätt för öfningslärare vid folkskolelärareseminarier att under sjukdom uppbära viss del af lönen.

60:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 141), som blifvit till statsutskottet remitterad, hafva herrar *S. J. Kardell* och *G. Elowson* föreslagit, dels att ordinarie öfningslärare vid rikets tolf folkskolelärare- och lärarinneseminarier måtte vid inträffande tjenstledighet på grund af sjukdom få uppbära ¾ af sin lön; och dels att Riksdagen måtte på extra stat för år 1897 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 2,000 kronor i och för bestridande af här ifrågavarande utgifter.

Till stöd för sitt förslag hafva motionärerna anfört bland annat, att,

då staten i allmänhet medgifvit lärare rätt att vid sjukdom behålla ungefär tre fjerdedelar af lönen, enahanda rätt icke borde förvägras öfningslärarne vid seminarierna.

Då lärare i musik, teckning och gymnastik vid de allmänna läroverken ega att vid tjenstledighet för sjukdom uppbära viss del af sin aflöning, synes det utskottet kunna ifrågasättas, huruvida icke en dylik förmån borde beredas äfven öfningslärare i åtminstone vissa ämnen vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna. Då emellertid anslag för sådant ändamål icke synes böra af Riksdagen beviljas, innan nödig utredning af de på frågan inverkande omständigheter blifvit förebragt, anser utskottet, att Riksdagen med anledning af förenämnda motion icke bör vidtaga annan åtgärd, än att hos Kongl. Maj:t göra framställning om en sådan utredning; hvadan utskottet hemställer,

att Riksdagen, med anledning af herrar Kardells och Elowsons ifrågavarande motion, må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor öfningslärare i vissa ämnen vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarier må tillerkännas rätt att vid tjenstledighet på grund af sjukdom uppbära någon del af aflöningen, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna må föranleda.

Ang. anslag till understöd åt lärjungar vid folkhögskolor. [55.]

61:o) Till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid* sådana *folkhögskolor*, som åtnjuta bidrag af statsmedel, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att jemväl för år 1897 på extra stat anvisa ett belopp af 15,000 kronor; och får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Ang. anslag för tillbyggnad till folkskolelärarinneseminariet i Falun. [56.]

62:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för utförande af *förändrad inredning och tillbyggnad af hufvudbyggnaden vid folkskolelärarinneseminariet i Falun* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att rektor vid folkskolelärarinneseminariet i Falun den 2 oktober 1894 till domkapitlet i Vesterås in-

kommit med ritningar och kostnadsförslag för reparation samt tillbyggnad och förändring af seminariets hufvudbyggnad. Rektorn hade dervid anfört, bland annat, att ifrågavarande hufvudbyggnad, som blifvit färdig år 1882, ej hade sedan den tiden, om han undantoge omläggningen af yttertaket, som skett för några år sedan, samt afhjelpandet af några smärre, mera i ögonen fallande brister, som vid de årliga synerna påpekats, undergått någon väsentlig reparation. Derför, och då vid de nämnda synerna blott de mest oundgängliga reparationer, som af rektorn påyrkats, brukat i syneinstrumenten upptagas, hade han ansett sig böra vidtala en skicklig fackman, stadsarkitekten E. A. Hedin i Gefle, att verkställa en noggrannare besigtning af byggnaden. Resultatet af denna besigtning förelåge i det bifogade syneinstrumentet, som utvisade, att bristerna å byggnaden vore rätt betydande samt att deras snara afhjelpande vore af behofvet påkalladt.

I sammanhang härmed hade han ansett sig böra framställa förslag till förändrad inredning af nedre våningen i seminariets hufvudbyggnad i förening med en mindre tillbyggnad för en trappa upp till öfre våningen.

Den föreslagna förändringen af inredningen jemte tillbyggnaden vore nödvändig, enär tamburerna till elevernas klassrum vore alldeles för små. Till hvarje tambur hörde två klassrum. I den ena tamburen, som hade en golfyta af omkring 13 qv.-meter, skulle omkring 40 elever jemte lärarne hänga sina ytterplagg; den andra, som hade 11,10 qv.-meters yta, vore kapprum för omkring 34 elever. Då för hvarje elev sålunda kunde beräknas en golfyta af omkring 0,32 qv.-meter, insåges lätt, hvilken trängsel och otrefnad måste uppstå, då eleverna skulle på- och aftaga sina ytterplagg. Om nu dessa tamburer, som vore åtskilda genom hufvudingångens förstuga, i hvilken äfven trappan upp till öfre våningen vore förlagd, sammansloges med förstugan, och trappan förlades i en särskild utbyggnad, så erhölles ett tillräckligt stort kapprum för eleverna, hvarjemte vunnes den fördelen, att rektorsbostaden finge en egen ingång. Genom den föreslagna tillbyggnaden skulle två andra fördelar vinnas. Trappuppgången från källaren, som nu mynnade ut i den gemensamma förstugan, hvilken derför, då ytterporten vore stängd, vore uppfyld af en unken källarluft, skulle komma att leda ut i det fria. Trappan till vinden, hvilken användes äfven för seminariets räkning till förvaring af innanfönstar, skolmöbler och undervisningsmateriel, som för tillfället icke begagnades, komme att mynna ut direkt i förstugan. Nu måste man för att komma upp på vinden gå genom rektorsbostadens kök och skänkrum.

Mellanväggen mellan förstugan och det till denna stötande materielrummet hade blifvit borttagen. Härigenom skulle man kunna erhålla ett större klassrum än det nuvarande minsta, som rymde högst 16 elever, och detta endast med svårighet, hvarjemte ökadt utrymme för materielen erhölles.

Kostnaden för reparationerna uppginge till 3,069 kronor 90 öre och för ändrad inredning jemte tillbyggnad af trapphus med verandor till 7,550 kronor. Antoges båda förslagen, skulle kostnaderna för reparationerna minskas med 171 kronor, och det hela sålunda uppgå till 10,448 kronor 90 öre.

På grund af hvad sålunda och i öfrigt blifvit anfördt hade rektorn anhållit, att domkapitlet måtte till Kongl. Maj:t ingå med anhållan derom, att till reparation, ändrad inredning och tillbyggnad af folkskolelärarinneseminariets i Falun hufvudbyggnad måtte beviljas ett belopp af 10,448 kronor 90 öre.

Domkapitlet, som ansett den föreslagna förändringen af seminariebyggnaden önskvärd och lämplig, men som, på grund af sakkunnig persons yttrande, hållit före, att åtskilliga i kostnadsförslaget upptagna poster vore för högt beräknade, hade återremitterat de insända ritningarna och dithörande handlingar till seminariets rektor med anmodan att låta uppgöra nytt kostnadsförslag och dervid söka nedbringa kostnaderna för de ifrågasatta förändringarna af seminariebyggnaden.

Med anledning häraf hade rektorn låtit uppgöra och till domkapitlet insändt ett nytt kostnadsförslag, enligt hvilket den förändrade inredningen och tillbyggnaden beräknades kunna utföras för ett belopp af 7,050 kronor.

Domkapitlet hade till Kongl. Maj:t insändt båda kostnadsförslagen jemte tillhörande ritningar och dervid hemstält, att medel måtte anvisas för ifrågavarande ändamål enligt det kostnadsförslag, som kunde anses lämpligast.

Af statsrådsprotokollet inhemtas vidare bland annat, att öfverintendentsembetet, hvars utlåtande infordrats, af anförda orsaker låtit en af sina tjenstemän upprätta nya ritnings- och kostnadsförslag, det senare slutande å ett belopp af 4,000 kronor, enligt hvilka förslag de å plankartorna med n:is 8, 7 och 21 betecknade lägenheterna förändrats till kapprum, ny trappa förlagts i en utbyggnad, som genom en förändrad kombination af ingångarne i framsprång reducerats till allenast 3,35 meter, samt verandorna uteslutits; och hade embetet, under erinran, att embetets ändringsförslag understege med 3,550 kronor det ena och med 3,050 kronor det andra af de för dessa arbeten i orten uppgjorda för-

slagen, förordat, att medel måtte af Kongl. Maj:t anvisas för utförande af ifrågavarande tillbyggnads- och inredningsåtgärder i enlighet med det af embetet upprättade förslaget.

Beträffande de påsynade reparationsarbetena, som borde bekostas af det till embetets disposition stälda och för arbeten af nämnda art hufvudsakligen afsedda anslaget till byggnader och reparationer, men lämpligast utfördes samtidigt med ofvan ifrågasatta arbeten, hemstälde embetet, att med dess pröfning af ärendet i denna del måtte få anstå, till dess Kongl. Maj:t fattat beslut i fråga om anvisande af medel för genomförande, på sätt embetet ofvan föreslagit, af de begärda förändringsarbetena.

Departementschefen ansåge för egen del, att de af rektor äskade och af vederbörande myndigheter tillstyrkta förändringar och tillbyggnader af folkskolelärarinneseminariets i Falun hufvudbyggnad vore af behofvet påkallade såväl för beredande af möjlighet att kunna tillbörligt vårda undervisningsmaterielen som äfven och i synnerhet för åstadkommande af goda sundhetsförhållanden inom läroanstalten samt slutligen för främjande af god ordning bland eleverna.

Utskottet, som icke haft något att erinra vid Kongl. Maj:ts i denna punkt framstälda förslag, hemställer,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. folkskolebyggnader inom Gellivare skoldistrikt. [57.]

63:o) Kongl. Maj:t har vidare i statsverkspropositionen föreslagit:

att Riksdagen, under godkännande af viss i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 angifven förändrad användning af förut beviljadt anslag för anordnandet af *statsskolor i Gellivare församling*, måtte för uppförande af vissa i samma protokoll omförmälda skolhus för år 1897 bevilja ett extra anslag af 17,800 kronor; samt

att vissa i samma protokoll angifna lokaler för statsskolor måtte få förhyras och hyresbeloppen utgå från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar.

Till åberopade statsrådsprotokollet har departementschefen, med afseende å hvad i denna fråga förekommit, till en början erinrat om bland annat följande förhållanden.

Sedan domkapitlet i Hernösand anmodat Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län att verkställa och till domkapitlet insända

utredning, huruvida och på hvilka orter inom länets finsktalande församlingar af staten inrättade och underhållna folkskolor med svenska såsom undervisningsspråk kunde ytterligare vara af behofvet påkallade, hade domkapitlet med eget utlåtande till Kongl. Maj:t öfverlemnat den af Kongl. Maj:ts bemälde befallningshafvande, efter vissa församlingars samt vederbörande skolråds, pastorsembetens och folkskoleinspektörers hörande i berörda hänseende verkstälda utredning.

I denna utredning hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande på anförda skäl, för hvilka redogöres å sid. 139 och 140 i statsrådsprotokollet, föreslagit, att 24 skolor med svenska som undervisningsspråk måtte på statens bekostnad inrättas, och att af dessa sex måtte förläggas i Gellivare, nemligen fem flyttande: i Skröfven—Storberget, Mäntyvara—Yrtivara, Palohurnas—Leipojärvi, Dokkas—Alavara, Sakavara—Liikavara, samt en fast i Sammako, en i Jockmock och de öfriga i vissa skoldistrikt i Torneådalen.

För 12 af de 24 skolor, hvilka enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förslag borde på statens bekostnad inrättas, erfordrades särskilda skolhusbyggnader, af hvilka fem af Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansetts böra innehålla skolsal med afklädningsrum jemte ett rum för läraren, och fem, förutom skolsal m. m., två rum för läraren. Byggnadskostnaden beräknades för hvart och ett af de förstnämnda skolhusen till 1,200 kronor samt för hvart och ett af de sistnämnda till 1,500 kronor, hvarförutom behöfdes 300 kronor till skolmateriel för hvarje skola. Härförutom erfordrades för uppförande af ett större skolhus i Sammako, inberäknadt materiel, 5,000 kronor, samt för byggandet af en skola i Jockmock 2,500 kronor, materiel inberäknad. För öfriga skolor skulle lokaler kunna förhyras till belopp, i allmänhet vexlande mellan 250 och 350 kronor, och beräknades det erforderliga hyresbeloppet sammanlagdt till 4,500 kronor.

Lönerna till hvar och en af lärarne hade af Kongl. Maj:ts befallningshafvande beräknats till kontant belopp af 700 kronor att utgå af statsmedel, under antagande att alla församlingarna såsom vilkor för erhållande af dessa skolor tillförbundes att, i likhet med hvad Gellivare församling frivilligt åtagit sig, tillhandahålla läraren kofoder samt derutöfver erlägga belöpande pensionsafgifter.

I ofvanberörda utlåtande hade domkapitlet i Hernösand förmält, att domkapitlet beträffande behofvet af de föreslagna skolorna, nödvändigheten af statens mellankomst för deras inrättande och de grundsatser, som borde följas vid bestämmande af deras lägen, helt och hållet instämde med Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Men då alla de före-

slagna skolorna svårligen på en gång kunde komma till stånd, hade domkapitlet ansett sig böra från förslaget utesluta några, med hvilkas inrättande borde kunna någon tid anstå.

På grund af det anförda hade domkapitlet hemstält, att Kongl. Maj:t, till inrättande i landets finsktalande bygder af 18 folkskolor, bland dessa de ofvan uppräknade, som, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förslag, skulle förläggas i Gellivare församling, täcktes af allmänna medel bereda anslag till följande belopp, nemligen till nybyggnader och skolmateriel 24,000 kronor, till hyror 3,450 kronor och till lärarelöner 12,600 kronor, eller för en gång 24,000 kronor och tills vidare årligen 16,050 kronor.

Då genom inrättandet af dessa folkskolor på statens bekostnad en stor lättnad bereddes vederbörande församlingar med afseende på kostnaderna för deras skolväsen, hade domkapitlet slutligen föreslagit, att Kongl. Maj:t täcktes föreskrifva, att församlingarna för att komma i åtnjutande af denna förmån skulle tillhandahålla lärarne kofoder och erlägga pensionsafgifter, hvarjemte Gellivare församling i öfverensstämmelse med sitt erbjudande borde kostnadsfritt tillhandahålla tomter för skolhusen.

Efter det statskontoret i frågan afgifvit infordradt utlåtande, hade departementschefen den 14 januari 1893 för Kongl. Maj:t anmält detta ärende och dervid yttrat att, då det vore otvifvelaktigt, att genomförandet af domkapitlets förevarande förslag skulle i hög grad gagna folkundervisningen och särskildt den svenska odlingen inom rikets nordligare trakter, och då de församlingar, för hvilka de nya anordningarna ifrågasattes, icke syntes kunna i vidsträcktare mån, än som i förslaget blifvit förutsatt, bidraga till de för ändamålet nödiga kostnaderna, om ej möjligen med det för skolan och läraren erforderliga bränsle, ansåge departementschefen statens mellankomst till den utsträckning, som föreslagits, vara med fullt skäl påkallad. Då emellertid härigenom skulle vållas ett väsentligt öfverskridande af det befintliga, redan förut otillräckliga statsanslaget, och då i öfrigt kostnaden för de föreslagna skolhusbyggnaderna icke lämpligen syntes böra utgå från det ordinarie anslaget, utan, på sätt statskontoret hemstält, bestridas genom särskildt för ändamålet anvisade medel, hade departementschefen hemstält, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen dels att höja förslagsanslaget till befrämjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar från 25,000 kronor till 45,000 kronor, dels att, för uppförande af åtskilliga folkskolebyggnader inom vissa finsktalande församlingar af Norrbottens län samt deras förseende med erforderlig materiel,

anvisa på extra stat för år 1894 ett belopp af 24,000 kronor. Hvad departementschefen sålunda föreslagit hade Kongl. Maj:t gillat.

I skrifvelse den 6 maj 1893 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Riksdagen, för anordnandet af de utaf Kongl. Maj:t föreslagna folkskolorna med svenska som undervisningsspråk i de finsktalande trakterna af landet, dels höjt förslagsanslaget till befrämjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar till 45,000 kronor, dels anvisat på extra stat för år 1894 ett belopp af 24,000 kronor, hvarvid dock Riksdagen endast velat för sin del ifrågasätta, huruvida icke åtminstone af vissa kommuner skäligen borde fordras ett något större bidrag till kostnaderna för ifrågavarande skolor, än Kongl. Maj:t i propositionen afsett, och att Riksdagen i sådant hänseende föreställt sig, att man för statens mellankomst skulle kunna uppställa det vilkor, att vederbörande kommuner tillhandahölle skollärarne planteringsland och till äfventyrs äfven bekostade underhållet af skolhusen.

Sedan, enligt hvad departementschefen vidare meddelar, Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län anmält, att vederbörande församlingar inginge på de af Kongl. Maj:t och Riksdagen ifrågasatta vilkor för att komma i åtnjutande af de föreslagna anordningarna af folkskoleväsendet, hade Kongl. Maj:t den 17 mars 1894 befalt, att de för ifrågavarande församlingar afsedda skolor skulle inrättas, och dervid anvisat

till bestridande af kostnaderna för uppförande af skolhus för nedannämnda skolor följande belopp för en gång, nemligen:

Kuoka—Sarkavara—Murjek	till	ett	skolhus	.....	2,200	kronor
Skröfven—Storberget	»	två	»	.....	2,700	»
Mäntivara—Yrtivara	»	»	»	.....	2,700	»
Palohurnas—Leipojärvi	»	»	»	....	2,700	»
Dokkas—Alavara	»	»	»	.....	2,700	»
Sakavara—Liikavara	»	»	»	.....	2,700	»
Sammako	»	ett	»	.....	4,700	»

} i Gellivare församling.

till skolmateriel för hvar och en af dessa skolhusbyggnader ett belopp af 300 kronor,

till förhyrande af lokaler vid de skolor, som, enligt Kongl. Maj:ts beslut, skulle inrättas i Jockmocks, Neder-Torneå, Öfver-Torneå, Hieataniemi, Korpilombolo, Karl Gustafs och Pajala skoldistrikt ett årligt belopp af 3,450 kronor, samt

till aflöning åt hvar och en af lärarne vid alla dessa skolor ett belopp af 700 kronor årligen, eller tillhopa 12,600 kronor.

Vidare föreskref Kongl. Maj:t bland annat:

att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län skulle gå i författning om uppförande af de beslutade skolhusbyggnaderna samt om förhyrande af erforderliga lokaler för de skolor, för hvilka egna skolhus på statens bekostnad icke komme att uppföras, hvarjemte Kongl. Maj:ts befallningshafvande skulle för domkapitlet i Hernösand anmäla, när de särskilda skolorna kunde taga de för dem afsedda lokaler, vare sig egna eller förhyrda, i besittning;

att domkapitlet skulle för dessa skolor uppgöra reglemente;

att domkapitlet skulle tillsätta lärare vid skolorna; samt

att aflöningen till lärarne skulle utgå från den tid, då skolan enligt folkskoleinspektörens vitsort trädt i en enligt för skolan gällande reglemente ordnad verksamhet.

Sedan skolhuset i Sarkavara, till hvilkets uppförande timmer fått tagas från närbelägna, enskildt bolag tillhörande skogar, blifvit uppfördt för de medel, som dertill blifvit anvisade, och sedan lokaler blifvit förhyrda för de skolor, för hvilka det ej ansetts nödvändigt att egna skolhus uppfördes, hade alla dessa skolor trädt i verksamhet.

Annorlunda vore förhållandet med de skolor, som skulle förläggas i Gellivare församling. De för dem afsedda skolhusen hade ej kunnat uppföras för de medel, som blifvit för detta ändamål anvisade.

Skolrådet i Gellivare hade genom sakkunnig person, ingeniören H. Wennerström, låtit uppgöra förslag till ritningar jemte beskrifningar för de till statsskolorna i Gellivare nödiga skolhus och uthus, sådana de beräknades kunna uppföras utan öfverskridande af de beviljade anslagssummorna. Då af dessa förslag, för hvilka närmare redogöres å sid. 144 och 145 i statsrådsprotokollet, framginge, att såväl sjelfva byggnaderna som deras inredning skulle blifva ytterst ofullständiga, ehuru hvarje post beräknats så lågt som möjligt, beslöt skolrådet vid sammanträde den 25 juni 1894 att, under tacksamt erkännande af den uppoffring, som genom de till ifrågavarande skolor beviljade anslag gjorts från statens sida för utbredande af svenskt språk och svensk kultur bland den finsktalande befolkningen inom Gellivare församling, dock afråda Kongl. Maj:ts befallningshafvande från att gå i författning om sagda byggnaders uppförande, intill dess förökadt anslag blifvit för ändamålet utverkadt.

Vid sammanträde den 27 oktober år 1894 tog skolrådet i Gellivare åter denna fråga i öfvervägande och beslöt då att, enär icke alla de skolhusbyggnader, som enligt kongl. brefvet den 17 mars 1894 skulle uppföras inom Gellivare församling, kunde åstadkommas för de till detta

ändamål anslagna medlen, anhålla hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande måtte ingå till Kongl. Maj:t med anhållan derom, att för hela det till skolhusbyggnader inom Gellivare församling anslagna beloppet måtte få uppföras det antal skolhus med tillhörande uthus, som för detta belopp kunde uppbyggas i enlighet med de genom skolrådets försorg uppgjorda ritningar och kostnadsförslag. Derjemte uppdrog skolrådet åt sin ordförande och ingeniör Wennerström att i särskild skrifvelse till Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifva närmare motivering och utredning af det fattade beslutet samt att föreslå de platser, på hvilka skolhus i första rummet borde uppföras, samt att för öfrigt göra de ytterligare framställningar om statsskoleplanens fullständiga genomförande, som de kunde finna af omständigheterna påkallade.

I skrifvelse den 16 november 1894 till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtas, ordföranden i Gellivare församlings skolråd och ingeniör Wennerström anfört följande.

De belopp, som blifvit beviljade för uppförande af skolhus för de statens skolor, som enligt Kongl. Maj:ts beslut skulle inrättas inom Gellivare församling, stode ej i rimligt förhållande till de verkliga kostnader, som uppbyggandet af ifrågavarande hus skulle medföra. Uppgjorda ritningar och kostnadsförslag (Bil. A) visade, att husen, ehuru de tilltagits i de minsta möjliga dimensioner och prisen beräknats lägre än de på denna ort vanliga, dock på långt när icke kunde för de anvisade medlen sättas i fullbordadt skick.

Enär församlingen svårligen vågade åtaga sig det framtida underhållet af dylika ofullbordade hus, följde häraf, att den plan för ifrågavarande skolor, som Kongl. Maj:t påbjudit, ej för närvarande kunde i sin helhet genomföras, derest ej de beviljade anslagssummorna finge öfverskridas, hvilket syntes vara temligen osannolikt. Under sådana förhållanden syntes det blifva nödvändigt, att den anbefalda byggnadsplanen i någon mån modifierades. Skolrådet i Gellivare, som förestälde sig att Kongl. Maj:t skulle finna sig oförhindrad att bevilja, att de medel, som blifvit anslagna till uppförande af skolhus inom församlingen, finge användas till uppförande af så många skolhus med tillhörande uthus, som för dem kunde uppföras, äfven om de ej vore tillräckliga för uppbyggande af alla de påbjudna skolhusen, hade derför låtit utarbeta åtskilliga ritningar och kostnadsförslag, i syfte att utreda, huru kostnaderna för de anbefalda statsskolehusen i verkligheten skulle ställa sig. I första hand borde ett skolhus uppbyggas i Sammako rote, enär

barnantalet i denna rote vore ojemförligt större än i öfriga rotar, för hvilka statsskolorna vore afsedda, och då det i nämnda rote för befolkningens armod vore hardt när omöjligt att få hyra rum för skolan och bostad för läraren. Skolrådet hade derför låtit upprätta och godkänt en ritning för skolhus uti ifrågavarande rote (Bil. B).

Skolhuset, som innehölle en lärosal för 56 barn, ett afklädningsrum samt tre rum och kök för läraren, skulle jemte tillhörande uthus kunna uppföras för en summa af 7,800 kronor, eller för ett belopp, som med 3,100 kronor öfverskrede det ursprungliga anslaget till förevarande skolhus.

För de flyttande statsskolorna hade skolrådet först låtit utarbeta kostnadsförslag till skolhus af den beskaffenhet, som afsetts vid ärendets förberedande handläggning. Man hade nemligen då tänkt sig, att vid hufvudstationerna skulle uppföras skolhus, som innehölle lärorum, afklädningsrum samt två rum för läraren; och vid bistationerna liknande skolhus med den skilnaden, att lärarens bostad skulle utgöras af endast ett rum (Bil. C). Ett dylikt skolhus skulle på en hufvudstation kunna åstadkommas för 3,585 kronor och på en bistation för 2,742 kronor.

Blefve det föreskrifvet, att skolhus af nu omförmälda beskaffenhet skulle uppföras, kunde man för den ursprungliga anslagssumman bygga, utom skolhuset vid Sammako, tre skolhus, nemligen två, afsedda för hufvudstation, och ett, afsedt för bistation. Af de för hufvudstation beräknade skolhusen borde ett förläggas till Liikavara och ett till Dokkas; det för bistation afsedda huset åter borde uppföras i Palohurnas. I sammanhang härmed framhölls, att byarna Liikavara och Sakajärvi (Sakavara) utan olägenhet skulle kunna sammanslås till en enda station, enär dessa byar låge endast omkring 2,5 kilometer från hvarandra. Äfven byarna Dokkas och Alavara vore belägna så nära hvarandra, att de utan olägenhet skulle kunna sammanföras till en station.

Men skolhus af denna beskaffenhet syntes på intet vis motsvara sitt ändamål, enär lärorummen vore beräknade för alldeles för få barn och boställsrummen vore för små (8 ½ × 10 fot); utexaminerade folkskolelärare läte sig svårligen nöja med en bostad, som vid hufvudstationerna vore så beskaffad, att det vore nästan omöjligt för lärare med familj att der bosätta sig, och vid bistationerna blefve trång och obeqväm äfven för en ogift lärare, hvilken nödgades begagna samma rum till kök, arbetsrum och sofrum. Under sådana förhållanden skulle det blifva ytterst svårt att kunna anställa och bibehålla dugande lärare vid ifråga-

varande skolor, hvilket dock vore ett oundgängligt vilkor för uppnående af det med skolorna afsedda syftemålet.

Då skolrådet ansåge senast omtalade skolhus för olämpliga, hade det låtit uppgöra andra ritningar och kostnadsförslag för de flyttande statsskolorna inom Gellivare församlingar, och ville skolrådet för sin del förorda dessa ritningar (Bil. D). Enligt detta senare förslag skulle skolhusen vid hufvudstationerna förses med större lärosalar, hvilket, nödvändigt för det redan nu befintliga barnantalet, blefve beträffande vissa skolhus så mycket mera erforderligt, om den ofvan föreslagna sammanslagningen af skolstationer godkändes. Lärarens bostad skulle komma att bestå af två rum och kök. Kostnader för ett sådant skolhus jemte tillhörande uthus skulle uppgå till kronor 5,930.

För bistationerna ville skolrådet förorda sådana skolhus, som ursprungligen varit afsedda för hufvudstationerna. Ett sådant skolhus jemte afträde och vedskjul skulle kunna byggas för kronor 3,585.

Skulle man i första hand bygga vid de stationer, som låge närmast vid kyrkoplatsen, kunde på grund dels deraf, att dessa stationer ej låge aflägset, dels deraf att kronoskog vid dem funnes på jemförelsevis nära håll, kostnaderna nedbringas så mycket, att, utom skolhuset vid Sammako, tvenne skolhus, hvart och ett af dem beräknadt för 24 barn, med tillhörande uthus skulle kunna uppbyggas för de anslagna medlen, och borde det ena af dessa uppföras i Liikavara, det andra i Dokkas.

Gerna medgåfves, att prisen, om de bedömdes efter i sydligare delar af landet rådande förhållanden, vore beräknade allt för högt. Möjligt torde ock vara, att vid blifvande entreprenadauktioner kostnaderna kunde på de bäst belägna platserna något nedbringas, men en sådan möjlighet finge ej tagas i beräkning vid uppgörandet af generella kostnadsförslag. För ett rätt bedömande af prisen måste man taga hänsyn till att samtliga byar, i hvilka statsskolehus skulle förläggas, vore belägna jemförelsevis aflägset från jernvägen; att alla materialier förutom trävirket först måste fraktas på jernväg till Gellivare och sedan flere, ja, ända till åtta mil på landsväg; att tegel och duglig lera ej kunde erhållas på närmare håll än i Boden; att disponibel skog i de flesta fall ej funnes på närmare håll än omkring 12 kilometer, samt att yrkesskicklighet saknades hos församlingens befolkning, hvadan blifvande entreprenörer måste beräkna resekostnader både för sig sjelfva och sina arbetare. På grund af de långa afstånden komme ock en verksam tillsyn öfver arbetet att ställa sig jemförelsevis dyr.

Då sålunda endast få af de beräknade statsskolehusen kunde uppföras för de anslagna medlen, skulle till följd deraf den fastställda planen

för anordnandet af statsskolor i Gellivare församling endast delvis kunna genomföras, om ej någon annan utväg till dess utförande kunde beredas. En sådan vore att i de byar, der skolhus ej för närvarande komme att uppföras, förhyra lokaler. Enligt erhållna upplysningar torde å hvarje af de ifrågasatta stationerna lokal, ehuru af anspråkslös beskaffenhet, kunna förhyras för ett belopp af 200 kronor för år. Skulle den ofvan omförmälda sammanslagningen af 4 byar till 2 stationer komma att ega rum, indroges en lärare. Den härigenom insparade lärarelönen komme att betäcka en stor del af de ifrågasatta hyreskostnaderna.

Skolrådets ordförande uttalade som sin öfvertygelse, att det skulle lända undervisningsväsendet inom församlingen till stor båtnad, om de omförmälda hyresbeloppen beviljades, och sålunda samtliga de ifrågakomna statsskolorna kunde i närmaste framtiden träda i verksamhet, samt om det medgåfves, att skolan Skröfven—Storberget med respektive 5 och 7 skolpligtiga barn i stället förlades till byarna Soutojärvi och Granhult (Kuusihuornas) med respektive 29 och 35 skolpligtiga barn. Äfven för utbredande af svenska språket skulle denna förändring vara af betydande vigt.

På grund af hvad sålunda anförts, hade de utsedde förtroendemännen å skolrådets vägnar anhållit, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande måtte ingå till Kongl. Maj:t med begäran:

att de till statsskolebyggnader i Gellivare beviljade anslagsmedlen måtte, med partiel ändring af de i kongl. brefvet den 17 mars 1894 gifna lokala bestämmelser, få disponeras till uppförande af det antal skolhus, som för desamma kunna byggas;

att ett skolhus, beräknadt för 56 barn, måtte, i enlighet med bifogad ritning (Bil. B), så fort ske kunde, uppföras i Sammako;

att Liikavara—Sakavara å ena sidan samt Dokkas—Alavara å den andra måtte sammanslås till hvardera en station;

att ett skolhus, beräknadt för 24 barn, måtte i enlighet med bifogad ritning (Bil. D) uppföras för hvar och en af dessa sistnämnda stationer;

att slutligen ett reservationsanslag af 1,200 kronor årligen måtte beviljas till förhyrande af skollokaler och lärarebostäder vid återstående sex stationer.

Folkskoleinspektören, som i ärendet blifvit hörd, hade yttrat hufvudsakligen följande.

I likhet med skolrådet i Gellivare församling ansåge han de belopp, som anslagits till uppförande af skolhus för de föreslagna statsskolorna, vara så låga, att man för desamma ej kunde uppföra skolhus, som mot-

svarade sitt ändamål. Gellivare skolråds första kostnadsberäkning syntes hafva afsett mycket anspråkslösa skolhus för mindre folkskolor. Sådana torde ock vid den tid, då beräkningarna gjordes, kunna hafva åstadkommits för det anslagna beloppet, men sedan dess hade prisen både på dagsverken och materialier stigit ganska mycket. Sedan det under ärendets fortsatta behandling blifvit afgjordt, att de nya skolorna skulle vara folkskolor, måste anspråken på skolhusens ändamålsenlighet och tidsenlighet höjas. Derför kunde han icke godkänna de vid bilagorna A och C fogade ritningarna.

För en ordnad folkundervisning och med hänsyn till befolkningens fattigdom vore det af nöden, att det föreslagna antalet nya statsskolor bibehölles.

Han instämde med skolrådet i förslaget, att Liikavara och Sakavara (Sakajärvi) å ena sidan samt Dokkas och Alavara å den andra sammansloges till en station, dock med det tillägg, att skolan, som skulle förläggas till Skröfven—Storberget, flyttades till Soutojärvi—Granhult, hvilka byar till följd af sitt stora barnantal och sitt aflägsna läge vore i stort behof af en folkskola. I Skröfven—Storberget kunde man reda sig med en småskola eller mindre folkskola.

Han ansåge nödvändigt, att de af skolrådet förordade ritningarna följdes. Om Riksdagen ej beviljade ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål, syntes ingen annan utväg vara möjlig än att bygga så långt anslagsbeloppet räckte och då i första hand skolhuset i Sammako samt sedan i följande ordning Liikavara, Dokkas, Soutojärvi och Granhult, samt att å station, der intet skolhus uppfördes, förhyra lokal.

Han förordade bifall till skolrådets framställning med det tillägg, att stationerna Skröfven och Storberget utbyttes mot Soutojärvi och Granhult.

Domkapitlet hade i utlåtande den 30 januari 1895 framhållit, att det skulle vara i hög grad oklokt att af billighetsskäl uppföra skolhus, som skulle vara helt och hållet olämpliga för sitt ändamål. Det vore att befara, att det under sådana förhållanden skulle blifva alldeles omöjligt att för dessa skolor erhålla kompetenta och dugliga lärare. Och, äfven om lärare kunde erhållas, måste det inverka menligt på undervisningen, om skollokalerna vore både otillräckliga i fråga om utrymme och bristfälliga i afseende på ombonad och inredning.

Domkapitlet ansåge sig derför böra instämma i skolrådets framställning såväl beträffande skolhusen som i fråga om sammanslagning af rotarna. Beträffande utbytet af området Skröfven—Storberget mot området Soutojärvi—Granhult hade domkapitlet ingen anledning att betvifla ändamåls-

enligheten deraf, men ansåge det tvifvelaktigt, huruvida en sådan anordning stode i öfverensstämmelse med de grundsatser, som i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inrättandet af ifrågavarande skolor blifvit uttalade.

Med skrifvelse den 26 sistlidne februari hade landshöfdingeembetet till Kongl. Maj:t öfverlemnat de till ärendet hörande handlingar och dervid anfört att, då det, enligt landshöfdingeembetets förmenande, visat sig, att de ifrågavarande skolhusen, derest de skulle kunna komma till stånd och blifva af beskaffenhet att nu och för framtiden motsvara sitt ändamål, icke kunna uppföras för de genom kongl. brefvet den 17 mars 1894 anvisade medel, utan att härför torde erfordras minst de af skolrådet beräknade belopp, föranlätes landshöfdingeembetet att anmäla detta förhållande, men ville på samma gång hemställa, att allt afseende måtte fästas vid Gellivare skolråds till ordnande af frågan om inrättandet af statsskolor med svenska såsom undervisninsspråk gjorda och af vederbörande folkskoleinspektör samt af domkapitlet i Hernösand tillstyrkta framställning.

Slutligen hade statskontoret uti infordradt utlåtande yttrat, att statskontoret, som genom hvad i ärendet förekommit ansåge ådagalagdt, att de för uppförande af de anbefalda skolhusen i Gellivare anslagna medel ej på långt när dertill försloge, med afseende derå att skolrådets nu gjorda framställning afsåge en väsentlig rubbning i den plan för inrättande af skolor inom Gellivare församling, som af Kongl. Maj:t framlagts för Riksdagen vid äskandet af det af Riksdagen sedermera beviljade anslaget, hölle före, att, derest Kongl. Maj:t funne framställningen förtjena afseende, densamma, åtminstone hvad anginge disponerandet af de för skolhusbyggnaderna anslagna medel, borde underställas Riksdagens pröfning, ehuru hinder från formel synpunkt för Kongl. Maj:t att utan Riksdagens hörande bifalla framställningen ej torde förefinnas.

För egen del har departementschefen yttrat, att han funne de af skolrådet i Gellivare församling föreslagna och af vederbörande myndigheter tillstyrkta förändringar i den plan för folkundervisningens delvisa ordnande inom nämnda församling, som af Kongl. Maj:t framlades för Riksdagen vid äskandet af anslag till inrättande af statsskolor derstädes, vara ändamålsenliga. Departementschefen hade derför intet att erinra mot förslaget, att byarna Liikavara och Sakavara (Sakajärvi) sammansloges till en rote, och att likaledes byarna Dokkas och Alavara förenades till en rote, samt att dessa båda rotar bildade ett område, inom hvilket en flyttande folkskola anordnades. Ej heller hade departementschefen

något att invända deremot, att den föreslagna flyttande folkskolan Skröfven—Storberget i stället förlades till Soutojärvi—Granhult. Domkapitlet hade visserligen ansett tvifvelaktigt, huruvida en sådan anordning stode i öfverensstämmelse med de grundsatser, som i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inrättandet af ifrågavarande skolor blifvit uttalade; men då de sistnämnda byarna ej låge särdeles långt från språkgränsen, och då ett mycket större antal barn finge gagn af skolan, om den förlades till dessa byar, än om den anordnas i Skröfven—Storberget, syntes det, som om det föreslagna utbytet vore egnadt att främja den sak, som med ifrågavarande skolor afsåges. I likhet med folkskoleinspektören ansåge departementschefen dessutom, att en mindre folkskola, som borde kunna bekostas af församlingen sjelf, vore tillräcklig för området Skröfven—Storberget.

Af de till Kongl. Maj:t öfverlemnade handlingar uti nu ifrågavarande ärende framginge, enligt departementschefens uppfattning, fullt tydligt, att för det af Riksdagen beviljade anslag till uppförande af skolhus inom Gellivare församling, hvilket anslag blifvit till sin storlek föreslaget af personer, förtrogna med förhållandena i orten, och som af vederbörande lokala myndigheter ansetts tillräckligt, de anbefalda skolhusbyggnaderna ej kunde uppföras, om dessa skulle göras erforderligt stora, ändamålsenliga och för öfrigt sättas i tillfredsställande skick. Under sådana förhållanden syntes det departementschefen bättre att, enligt skolrådets af vederbörande myndigheter tillstyrkta förslag, för den beviljade anslagssumman bygga endast tre ändamålsenliga skolhus, nemligen vid Sammako, Dokkas och Liikavara, samt att på öfriga stationer tills vidare förhyra undervisningslokaler och bostäder för läraren. Genom detta förslag blefve det stora behofvet af skolhus, som förefunnes i några andra rotar, ej tillgodosedt, helst som de lokaler, hvilka möjligen der kunde förhyras, vore af synnerligen torftig beskaffenhet. Vidare har departementschefen erinrat, att de för Gellivare församling afsedda statsskolorna ej ännu kunnat träda i verksamhet och sannolikt ej kunde börja sitt arbete förrän med början af år 1898, samt att öfriga skolor, som enligt kongl. brefvet den 17 mars 1894 blifvit anordnade i landets finsktalande bygder, ej hunnit komma i gång från och med början af 1894, från hvilken tid det belopp, som afsetts för aflönande af lärare vid ifrågavarande skolor, blifvit i riksstaten uppfördt. En besparing, uppgående till öfver 17,000 kronor, hade sålunda, åtminstone indirekt, blifvit gjord i utgifterna för folkskoleväsendet i de finsktalande församlingarna; och det förekomme departementschefen, som om det skulle ländа till större båtnad för folkundervisningen uti

Gellivare vidsträckta och fattiga församling och dessutom vara med billighet öfverensstämmande, om en summa, ungefärligen motsvarande förenämnda belopp, finge användas till uppförande i Gellivare församling af ännu tre skolhus i enlighet med de ritningar och kostnadsförslag, som skolrådet förordat för skolhusen i Dokkas och Liikavara. Dessa skolor syntes böra förläggas i Soutojärvi, Granhult och Yrtivara, som enligt skolrådets åsigt borde betraktas såsom en hufvudstation.

Slutligen har departementschefen fäst uppmärksamheten derpå, att, om den ifrågasatta sammanslagningen af rotar godkändes, en af de beslutade lärarebefattningarna komme att indragas. Den för denna befattning afsedda lärarelönen syntes lämpligen kunna beräknas som bidrag till betäckande af kostnaderna för hyrande af skollokaler i de rotar, i hvilka för närvarande inga skolhus komme att uppföras.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har departementschefen hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att godkänna en sådan förändrad användning af ifrågakomna år 1893 för anordnande af statsskolor i Gellivare församling beviljade anslag, att — jemte det Liikavara och Sakavara sammansloges till en rote och Dokkas och Alavara till en annan samt en flyttande folkskola anordnades för dessa båda rotar, äfvensom den flyttande folkskolan, som afsetts för området Skröfven—Storberget, i stället förlades till området Soutojärvi—Granhult — skolhus uppfördes vid Sammako, Dokkas och Liikavara, alla i enlighet med de af skolrådet förordade ritningar och kostnadsförslag;

dels ock att medgifva, att i hvardera af rotarna Soutojärvi, Granhult och Yrtivara måtte få uppföras skolhus af samma beskaffenhet som de vid Dokkas och Liikavara, och att för detta ändamål måtte för år 1897 beviljas ett extra anslag af 17,800 kronor, samt att i öfriga rotar, för hvilka statsskolor vore afsedda, skollokaler tills vidare måtte få förhyras, och att hyresbeloppen måtte få utgå från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordliga trakter bosatta finnar.

Då af den i statsrådsprotokollet meddelade utredningen framgår, att det anslagsbelopp, som 1893 års Riksdag, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag och med stöd af deruti meddelade beräkningar, beviljade för uppförande af elfva särskilda skolbyggnader i Gellivare församling, befunnits vara för ändamålet så otillräckligt, att endast tre skolhus af tillfredsställande beskaffenhet kunna derför byggas, synes utskottet uppenbart, att en förändrad användning af dessa medel måste af Riks-

dagen medgifvas; dervid utskottet dock icke kunnat underlåta att framhålla önskvärdheten af att de utredningar och beräkningar, som rörande dessa rikets nordligaste trakter framdeles kunna komma att för Riksdagen framläggas, måtte vara mera tillförlitliga än hvad i förevarande ärende visat sig vara förhållandet. Det nu föreliggande och, som utskottet vill antaga, på noggrannare beräkningar grundade förslaget om uppförande för omförmälda anslag af skolhus vid Sammako, Dokkas och Liikavara anser utskottet, som icke har något att erinra emot den enligt statsrådsprotokollet ifrågasatta sammanslagningen af vissa skolrotar, kunna godkännas. Fullt giltiga skäl synas ock utskottet vara anförda för förslaget att inom området Soutojärvi-Granhult förlägga den flyttande folkskola, som afsetts för området Skröfven-Storberget; och då behofvet af skolbyggnader ej mindre inom hvardera af de rotar, af hvilka förstnämnda område består, än äfven inom Yrtivara rote synes böra med det snaraste tillgodoses, har utskottet funnit sig böra förorda det för sådant ändamål äskade anslaget. Då emellertid, enligt hvad utskottet inhemtat, ganska afsevärda inkomster lära tillföras Gellivare kommun genom försäljning från dess betydande skogar, har det synts utskottet kunna med skäl ifrågasättas, huruvida icke kommunen borde i någon mån bidraga till kostnaden för uppförande af byggnader för skolundervisning på svenska språket. Med afseende härå anser utskottet, att virke till dessa byggnader borde, för så vidt belägenheten sådant medgifver, utan ersättning lemnas från kommunens skog; att, der det befinnes lämpligare att taga virket från kronans skog, den härför stadgade stubböresafgiften borde af kommunen bestridas; samt att alla körslor af materialier för byggnaderna borde på kommunens bekostnad verkställas. Utskottet föreställer sig, att genom dylika bidrag från kommunens sida och måhända äfven genom vissa besparingar vid byggnadsföretagens utförande kostnaden för ofvan omförmälda sex skolbyggnader skulle kunna så mycket nedbringas under de för ändamålet anvisade anslagsbeloppen, att ytterligare en eller annan af de föreslagna skolbyggnaderna kunde komma till utförande, och sålunda församlingens behof af lokaler för folkundervisning på svenska språket varda utan vidare statsbidrag tillgodosedt. Under uttalande häraf, och då utskottet icke haft något att erinra mot förslaget att tills vidare skollokaler måtte få förhyras för vissa skolrotar och hyresbeloppen utgå från anslaget till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må
dels godkänna en sådan förändrad användning

af det för anordnande af statsskolor i Gellivare församling år 1893 beviljade anslag, att — jemte det Liikavara och Sakavara sammanslås till en rote och Dokkas och Alavara till en annan samt en flyttande folkskola anordnas för dessa båda rotar, äfvensom den flyttande folkskolan, som afsetts för området Skröfven-Storberget, i stället förlägges till området Soutojärvi-Granhult — skolhus uppföras vid Sammako, Dokkas och Liikavara, alla i enlighet med de af skolrådet förordade ritningar och kostnadsförslag;

dels för uppförande i hvardera af rotarna Soutojärvi, Granhult och Yrtivara af skolhus af samma beskaffenhet som de vid Dokkas och Liikavara å extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 17,800 kronor;

dels ock medgifva, att vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 angifna lokaler för statsskolor tills vidare må få förhyras, och hyresbeloppen utgå från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar.

De tekniska läroverken.

64:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till ny byggnad för *tekniska högskolans* kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning af förut beviljadt anslag på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 106,230 kronor samt att till provisorisk utvidgning af högskolans undervisning under nyssnämnda år bevilja ett extra anslag af 20,800 kronor *Ang. anslag till tekniska högskolan.* [58.]

Beträffande hvad till statsrådsprotokollet anförts i afseende å anslaget till ny byggnad vid högskolan, tillåter sig utskottet hänvisa till sjelfva protokollet (sid. 153 och 154).

Hvad åter angår det anslag, som för år 1897 af Kongl. Maj:t äskats till provisorisk utvidgning af högskolans undervisning, har

departementschefen erinrat, hurusom alltsedan år 1892 Riksdagen till utvidgning af undervisningen vid högskolan hvarje år på extra stat anvisat till arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik 2,000 kronor, till elektrotekniska apparater och laborationer 1,200 kronor, till förstärkning af undervisningen 15,800 kronor samt till hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi 600 kronor. Nu hade styrelsen för tekniska högskolan i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 14 sistlidne september framhållit, att behofvet af denna provisoriska utvidgning gjort sig ytterligare känbart under läsåret 1894—1895, emedan högskolan då egt det största antal elever, som derstädes samtidigt åtnjutit undervisning, eller 336. Då härtill komme, att äfven höstterminen sistlidet år ett mycket stort antal inträdessökande anmält sig till första årskursen, så att, oaktadt utvidgningen, icke alla kompetenta sökande kunnat emottagas, utan man nödgats utesluta sex af dem, så ansåge styrelsen behofvet af utvidgningen äfven för den närmaste framtiden vara tydligt ådagalagdt. Med hänsyn dertill, att allt flera elever i fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi (under höstterminen 1895 tolf) anmält sig att deltaga uti undervisningen i ångfartygskonstruktion, för hvilket läroämne endast 800 kronor vore anvisade på ordinarie stat, och då det vore uppenbart, att med ett så ringa anslag det hvarken vore möjligt att på ett någorlunda tillfredsställande sätt anordna undervisningen i ett för vårt lands industri så vigtigt läroämne, eller utsigt funnes att vid högskolan skulle kunna fästas en duglig lärare i ämnet, ansåge sig styrelsen nödsakad att anhålla, det Kongl. Maj:t ville bereda en förhöjning af 1,200 kronor för år 1897 i det till undervisningens förstärkning afsedda anslaget.

För egen del har departementschefen i allo instämt i hvad styrelsen anfört såväl beträffande behofvet deraf, att den sedan år 1892 bestående provisoriska utvidgningen af undervisningen vid tekniska högskolan fortfarande måtte ega bestånd, och således de för denna utvidgning af de senaste årens Riksdagar beviljade anslag äfven för år 1897 af Riksdagen anvisas, som rörande angelägenheten af en ytterligare ökning uti anslaget till undervisningens förstärkning med 1,200 kronor.

Utskottet, som icke haft något att erinra vid Kongl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer,

att Riksdagen må, med bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit,

1:o) till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning af förut beviljadt anslag för år 1897 på extra stat anvisa ett belopp af 106,230 kronor; samt

2:o) på extra stat för år 1897 bevilja:

a) till arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik 2,000 kronor;

b) till elektrotekniska apparater och laborationer 1,200 kronor;

c) till förstärkning af undervisningen vid högskolan under år 1897 17,000 kronor; samt

d) till hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi för år 1897 600 kronor,

eller tillsammans 20,800 kronor.

Ang. anslag till Chalmers tekniska läroanstalt.

65:o) Under hänvisning till hvad utskottet härofvan under punkten 18 anfört beträffande Kongl. Maj:ts förslag i fråga om anordnande af undervisning i elektroteknik vid *Chalmers tekniska läroanstalt*, hemställer utskottet. [59.]

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, må på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 5,000 kronor till anskaffande af den första för undervisningen i elektroteknik vid Chalmers tekniska läroanstalt erforderliga uppsättning af instrumenter och maskiner.

Ang. anslag till tekniska skolan i Stockholm.

66:o) Under hänvisning till hvad utskottet förut under punkten 19 anfört rörande Kongl. Maj:ts framställning om extra anslag till *tekniska skolan i Stockholm*, hemställer utskottet: [60.]

a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, må till inredning för tekniska skolans behof af de lokaler, som af landtbrukskademien till skolan öfverlemnats, på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 12,632 kronor;

b) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts

derom gjorda framställning, må till anskaffande af inventarier och dylik utrustning för ofvannämnda lokaler bevilja ett extra anslag för år 1897 af 8,600 kronor; samt

c) att Kongl. Maj:ts framställning om ett extra anslag å 500 kronor till inköp af lös gymnastikmateriel för tekniska skolans behof icke må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna.
[61.]

67:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts framställning och under hänvisning till hvad i ärendet blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 155) anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till förstärkning af lärarekrafterna vid *tekniska skolan i Eskilstuna* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 750 kronor.

Ang. anslag till lägre tekniska yrkesskolor.
[62.]

68:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utkottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för innevarande år egt rum, må till *understöd åt lägre tekniska yrkesskolor* och till bestridande af kostnader för deras inspektion på extra stat för år 1897 anvisa ett anslag af 45,000 kronor, under vilkor att det bidrag, som af dessa medel kommer att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke får öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillskjuter för skolan.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

Ang. anslag för granskning af hospitalens räkenskaper.
[63.]

69:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må bevilja ett extra anslag för år 1897 af 1,200 kronor till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper.

70:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i afseende härå blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 156) meddeladt, hemställer utskottet,

Ang. anslag till polikliniken för tandsjukdomar. [64.]

att Riksdagen må äfven för år 1897 anvisa ett extra anslag af 4,000 kronor för uppehållande i Stockholm af en *poliklinik för tandsjukdomar.*

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

71:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och då, enligt hvad i statsrådsprotokollet upplyses, de extra anslag å tillsammans 9,200 kronor, som för *ändamål, tillhörande akademiens verksamhet*, blifvit för innevarande liksom för flera föregående år beviljade, äro för samma ändamål fortfarande erforderliga, hemställer utskottet,

Ang. anslag till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens samlingar m. m. [65.]

att Riksdagen må på extra stat för år 1897 anvisa följande anslag till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:

a) till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening 4,000 kronor;

b) till undersökning och beskrifning af fädernes-landets fornlemningar m. m. 3,200 kronor; samt

c) till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m. 2,000 kronor.

72:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för utförande af vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 sistlidne januari närmare angifna *ändrings- och inredningsarbeten i nationalmuseibyggnaden* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 5,800 kronor.

Ang. anslag till ändrings- och inredningsarbeten i nationalmuseibyggnaden. [66.]

Till åberopade statsrådsprotokollet meddelar departementschefen, att i en till Kongl. Maj:t ingifven skrifvelse af den 4 december 1894 vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien gjort framställning om anslag till vissa ändrings- och inredningsarbeten i den till statens historiska museum anvisade lokal i nationalmuseibyggnaden samt om

lokalens utvidgande. Akademien, som vid framställningen fogat en af riksantiqvarien undertecknad promemoria öfver de i sådant afseende ifrågasatta anordningar och arbeten jemte en planritning öfver en del af nationalmuseibyggnadens jordvåning, hade i ämnet anfört följande.

Då bottenvåningen i nämnda byggnad uppläts åt statens historiska museum, hade tre der befintliga rum tagits i anspråk för att förvara sådana föremål, som, ehuru af vetenskapligt värde, likväl ej vore af den beskaffenhet, att de borde i förevisningssalarne utställas. I ett af dessa rum hade äfven inredts ett numera otillräckligt mörkrum för fotografiskt ändamål.

År 1880 hade statens historiska museum fått åt sig upplåtet ett å omförmälda planritning med *i* betecknadt rum, hvilket sedan användts till förvaringsrum för en del af de dyrbara Björkö-fynden, som på grund af bristande utrymme i förevisningssalarne måst förvaras inpackad. De ständigt inkommande nya fynden hade emellertid kräft ännu mer ökadt utrymme; och statens historiska museum hade derför ock genom Kongl. Maj:ts beslut den 21 april 1893 fått åt sig upplåten den lokal i jordvåningen af nationalmuseibyggnaden, som å planritningen funnes betecknad med *a*, *b*, *c*, *e* och *f* och förut inrymt de egyptiska samlingarna. I den skrifvelse af akademien, som ledt till nämnda beslut, hade betonats nödvändigheten af att bereda plats för vissa föremål, som ej kunde i förevisningssalarne utställas. Sedan dess hade emellertid på ett känbart sätt gjort sig gällande behofvet af ett konserveringsrum, der de för en förbättrad konservering nödiga apparaterna kunde uppställas, hvilket omöjligen läte sig göra i det nu för preparering använda rummet. För detta ändamål vore det af nöden, att den redan erhållna lokalen ökades med ännu ett rum, som å planen vore betecknadt med *d* och för närvarande disponerades af nationalmusei konstafdelning. Denna förändrade anordning hade ock inom öfverintendentsembetet varit ifrågasatt till utförande år 1893; men planen hade, enligt uppgift på grund af bristande medel, förfallit. Akademien anhölle nu, att Kongl. Maj:t täcktes tillåta, att med den öfriga, åt akademien upplåtna delen af jordvåningen finge förenas sagda med *d* betecknade rum.

Akademiens sålunda utvidgade lokal i jordvåningen måste, för att blifva användbar för sitt ändamål, d. v. s. till förvarings- och konserveringsrum, undergå vissa ändringar och förbättringar samt erhålla en enkel inredning, hvilket allt närmare angåfves i omförmälda promemoria. Då konserveringen af inkomna föremål vore en af museets vigtigare uppgifter, ville akademien synnerligen betona nödvändigheten af, att en bättre konstruerad kokapparat än den, hvaröfver museet nu

förfogade, och en torkugn för konserveringen af jernsaker anskaffades och inmurades i rummet *d*. Akademien hade förskaffat sig och bilade vid sin skrifvelse kostnadsförslag och ritningar å en kokapparat i förening med torkugn. En dylik apparat funnes i Museum für Völkerkunde i Berlin och hade der visat sig vara särdeles lämplig.

Under åberopande att akademien ej disponerade medel, som kunde användas för ifrågavarande ändamål, och med erinran hurusom Kongl. Maj:t den 8 juli 1885 anbefalt öfverintendentsembetet att utföra vissa ändringar i fråga om de åt akademiens tjenstemän upplåtna arbetsrummen, hvarför kostnaden skulle af öfverintendentsembetet förskjutas af under händer hafvande medel mot ersättning af påföljande års anslag till byggnader och reparationer, hade akademien slutligen anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes antingen, i likhet med hvad som skett år 1885, anbefalla öfverintendentsembetet att på samma vilkor som då utföra nu ifrågavarande arbeten, eller ock anbefalla öfverintendentsembetet att upprätta kostnadsförslag samt derefter af tillgängliga medel anvisa det för arbetenas utförande erforderliga beloppet.

I omförmälda promemoria hade framhållits, bland annat, att under den del af museibyggnaden, der ifrågavarande lokal vore belägen, funnes en med tegel- och stenaffall fyld sänka i berget, dit vattnet gerna droge sig. Det nu i lokalen befintliga golfvet af marmor hindrade ej fukten derifrån att tränga upp, hvarigenom lokalen blefve oanvändbar till arbetsrum. Det vore derför nödvändigt, att marmorplattorna upptoges och ersattes med ett enkelt oljedränkt trägolf, isoleradt med asfalt och beton, hvarigenom fukten helt och hållet utestängdes. Rummet *d*, i hvilket konserveringsapparaten skulle anbringas, borde förses med asfalt- eller cementgolf.

Öfver den af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien gjorda framställningen hade, enligt hvad vidare till statsrådspotokollet meddelats, utlåtande infordrats från nationalmusei nämnd. Sedan nämnden hört intendenten vid konstafdelningen, som upplyst, att ersättning för ifrågakomna, hittills för upplag af en del af nationalmusei kolförråd använda rum kunde beredas på annat håll i samma afdelning af källarevåningen, hade nämnden, under förutsättning att konstafdelningen ej behöfde vidkännas någon särskild kostnad för inredningen af ny kolkällare, tillstyrkt bifall till ansökningen i hvad den anginge förenandet af omförmälda rum med den nu åt statens historiska museum upplåtna lokalen.

Härefter hade öfverintendentsembetet, till följd af erhållen remiss, i ärendet afgifvit utlåtande. Embetet hade deruti yttrat: att embetet

för sin del icke funnit något hinder i konstruktivt hänseende möta för vidtagandet af de utaf vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien begärda förändringsarbetena; att den år 1893 ifrågasatta inredningen af en del utaf de omnämnda lokalerna, hvarom akademien i sin framställning förmält, och hvilken inredning beräknats kosta 4,000 kronor, icke blifvit i sagda års generalförslag till utförande af embetet upptagen, enär embetet ansett det till embetets diposition lemnade, enligt embetets förmenande hufvudsakligast för reparations- och underhållsåtgärders verkställande afsedda anslag till byggnader och reparationer icke böra användas till arbeten af nu omhandlade art; samt att embetet emellertid låtit upprätta ett kostnadsförslag för utförandet af inredningsarbetena till den utsträckning, som numera af vederbörande äskats.

Under erinran att öfverintendentsembetet fortfarande hölle före, att nyssnämnda till embetets förfogande stälda medel icke borde användas till mera omfattande nyinredningsarbeten, hade embetet slutligen i sitt utlåtande hemstält, att Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt embetet att, på sätt som vore för kronan förmånligast, låta utföra nu frågavarande arbeten äfvensom af tillgängliga medel anvisa det för desammas verkställande erforderliga belopp, utgörande enligt nyssnämnda kostnadsförslag, som jemte deri åberopade särskilda förslag och ritningar bifogats öfverintendentsembetets utlåtande, 5,800 kronor.

Med omförmälande, att i kostnadsförslaget upptoges i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nyssberörda promemoria uti särskilda poster de arbeten, som af akademien ansetts behöfliga, äfvensom nödiga ändringar för anordnande och inredning af ny kolkällare för nationalmuseum, yttrar departementschefen för egen del, att behofvet och ändamålsenligheten af omförmälda ändrings- och inredningsarbetens utförande samt af den ifrågasatta lokaltillökningen finge anses ådagalagdt genom hvad vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien i ärendet anfört. Då departementschefen lika med öfverintendentsembetet ansåge, att det starkt anlitade anslaget till byggnader och reparationer icke borde användas till ifrågavarande nyinredningsarbeten, samt andra medel till bestridande af nu omhandlade utgifter ej funnes att tillgå, hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för utförande af berörda arbeten på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 5,800 kronor.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Akademien för de fria konsterna.

73:o) Hänvisande till hvad utskottet vid fråga om förhöjning af ordinarie anslaget till akademien för de fria konsterna under punkten 21 yttrat i afseende å Kongl. Maj:ts framställning beträffande anslag till *aflönande af en eldare* från början af oktober 1895 till utgången af år 1896, hemställer utskottet, *Ang. anslag till aflöning åt en eldare.* [67.]

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till aflönande af en eldare hos akademien för de fria konsterna för ofvannämnda tid på extra stat för år 1897 anvisar ett belopp af 750 kronor.

Naturhistoriska riksmuseum.

74:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa, *Ang. anslag till riksmuseets afdelning för arkegoniater m. m.* [68.]

att Riksdagen må, till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter*, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter, jemväl för år 1897 på extra stat anvisa 2,000 kronor.

75:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag får utskottet hemställa, *Ang. anslag till museets etnografiska samling.* [69.]

att Riksdagen må för vård, underhåll och förkofran af *naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling* anvisa på extra stat jemväl för år 1897 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,800 kronor.

76:o) Vidare får utskottet med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 161) blifvit meddeladt, hemställa, *Ang. anslag för fyllande af brist å museets expensanslag.* [70.]

att Riksdagen må till *fyllande af återstående brist å naturhistoriska riksmuseets expensmedelsanslag* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 705 kronor.

Meteorologiska centralanstalten.

Ang. anslag till väderlekstjensten vid anstalten. [71.]

77:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 161 och 162) blifvit i ämnet meddeladt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 7,950 kronor för upprätthållande af fullständigt ordnad *väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten.*

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

Ang. anslag till läroanstalter för öfveråriga döfstumma. [72.]

78:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 162) finnes i ämnet anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad förut egt rum, må till uppehållande af undervisningen vid *tre läroanstalter för öfveråriga döfstumma*, nemligen i Vadstena, Skara och Bollnäs, anvisa ett extra anslag för år 1897 af 49,200 kronor.

Ang. anslag till handtverksskolan i Kristinehamn för blinda. [73.]

79:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till uppehållande af *handtverksskolan i Kristinehamn för blinda,* på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag till enahanda belopp, som för detta ändamål under närmast föregående år anvisats, eller 10,000 kronor.

Ang. anslag till tryckning af blindskrifter m. m. [74.]

80:o) På grund af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må på extra stat för år 1897 anvisa:

a) till *tryckning af blindskrifter* 2,500 kronor; och

b) till *understöd åt blindlärareelever samt reseunderstöd åt blindlärare* 1,200 kronor.

Hospitalsvården.

81:o) Sedan Riksdagen nästlidna år, i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, beviljat ett anslag af 1,480,000 kronor till *anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuke* och deraf på extra stat för innevarande år anvisat ett belopp af 500,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att af förstnämnda anslag anvisa på extra stat för år 1897 ett belopp af 450,000 kronor. *Ang. anslag till Upsala asyl.* [76.]

Under hänvisning till hvad i förevarande ärende blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 163 och 164) anfördt, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må af Riksdagen bifallas.

82:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa, *Ang. anslag till Jerfsö sjukhus för spetelske.* [77.]

att Riksdagen, i öfverensstämmelse med hvad för flera föregående år egt rum, må för år 1897 på extra stat bevilja ett anslag af 14,000 kronor till understöd åt *Jerfsö sjukhus för spetelske*, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar 4,000 kronor och medgifver, att spetelske äfven från andra län må vid sjukhuset erhålla vård, i den mån utrymmet sådant medgifver.

Diverse anslag.

83:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, *Ang. anslag till svenska fornskriftsällskapet.* [78.]

att Riksdagen, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må jemväl för år 1897 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska fornskriftsällskapet.*

Ang. anslag till beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar. [79.]

84:o) Likaledes på grund af derom utaf Kongl. Maj:t gjord framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, på sätt för flera föregående år egt rum, må till *beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl.* i utländska hamnar bevilja ett extra anslag för år 1897 af 10,000 kronor.

Ang. åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finsktalande församlingar. [80.]

85:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat bevilja:

till anställande af *två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt* 12,000 kronor, deraf för år 1897 4,000 kronor;

till *resekostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf för samma år 500 kronor; samt

till *två stipendier* för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf för år 1897 1,500 kronor; med rätt för Kongl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen erinrat, hurusom på Kongl. Maj:ts framställning 1890 års riksdag för beredande af en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finsktalande församlingar på extra stat beviljat: *dels* till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt, enligt de närmare bestämmelser, som Kongl. Maj:t kunde komma att meddela, 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1891, *dels ock*, för utbildande af prestmän, förtrogna med finska språket, till två universitetsstipendier för teologie studerande, enligt de närmare bestämmelser, som Kongl. Maj:t kunde komma att meddela, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1891. Sedan Kongl. Maj:t den 26 september 1890 i ofvannämnda afseenden meddelat erforderliga bestämmelser, hade Riksdagen åren 1891 och 1892 på Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar af de beviljade beloppen anvisat för hvartdera af åren 1892 och 1893 af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor och af anslaget till stipendier 1,500 kronor. Under år 1892 hade derefter domkapitlet i Hernösand hos Kongl. Maj:t gjort framställning om förnyelse af omförmälda

anslag samt dervid tillika framhållit behofvet af ytterligare anslag för lindrande af kontraktsadjunkternas resekostnader. I enlighet härmed hade Kongl. Maj:t föreslagit 1893 års Riksdag

dels att på extra stat bevilja:

till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1894;

till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf 500 kronor att utgå under år 1894; samt

till två stipendier för utbildande vid universitetet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1894;

dels ock att åt Kongl. Maj:t öfverlemna att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

På sätt departementschefen vidare erinrar, blef denna Kongl. Maj:ts framställning af Riksdagen bifallen; och hade af Kongl. Maj:t i nämnda afseenden meddelats närmare bestämmelser den 2 juni 1893, hvarefter Riksdagen åren 1894 och 1895 på Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar af de beviljade beloppen anvisat för hvartdera af åren 1895 och 1896 af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt desse 500 kronor samt af det till stipendiers inrättande beviljade anslag 1,500 kronor. Den sista tredjedelen af de vid 1893 års riksdag för omförmälda ändamål beviljade anslag komme alltså att utgå under innevarande år.

Domkapitlet i Hernösand hade nu i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 28 augusti 1895, då de förhållanden, som förut föranledt anslagen, ännu fortfore, gjort framställning om förnyande för åren 1897—1899 af sistomförmälda anslag.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Ang. anslag till ny kapellbyggnad i Tärna kapellförsamling. [81.]

86:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till uppförande af *ny kapellbyggnad i Tärna församling* i enlighet med uppgjorda ritningar och med den för församlingen förutsatta rätt till byggnadsvirke på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 18,500 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att domkapitlet i Hernösand redan år 1890 i skrifvelse till Kongl. Maj:t framhållit dels behofvet af ny kapellbyggnad i Tärna kapellförsamling af Stensele lappmarks pastorat, dels ock församlingens oförmåga att sjelf bestrida kostnaderna derför

samt anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes uppgöra ritning och kostnadsförslag till nytt kapell af trä. Statskontoret, som bland andra myndigheter hörts öfver denna framställning, hade i afgifvet utlåtande emellertid erinrat, att syn å ifrågavarande kapell ej af behörig myndighet hållits, hvadan behofvet af ny kapellbyggnad icke vore fullt utredt, till följd hvaraf Kongl. Maj:t genom beslut den 8 juli 1892 förklarat domkapitlets framställning i ofvanberörda hänseende ej föranleda vidare åtgärd.

Vederbörlig laga syn å kapellbyggnaden hade emellertid sedermera af domare med biträde af två nämndemän hållits den 20 september 1893. Synemännen hade dervid med afseende å hvad under förrättningen utrönts, förklarat byggnaden ej vidare kunna genom reparation försättas i brukbart skick. Med skrifvelse den 12 september 1894 hade nu domkapitlet, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes bereda erforderliga medel för uppförande af ny kapellbyggnad, till Kongl. Maj:t öfverlemnat instrumentet öfver omförmälda syn äfvensom ritningar och kostnadsförslag till det ifrågasatta nya kapellet, upprättade af öfverintendentsembetet, kostnadsförslaget, under förutsättning att församlingen erhölle tillstånd att efter utsyning af vederbörande jägmästare fritt på närliggande kronoskog taga för kyrkobyggnaden erforderligt virke, slutande å en summa af 20,000 kronor. I omnämnda syneinstrument vore dels intaget ett af vederbörande häradsskrifvare utfärdadt intyg, att enligt 1893 års mantals- och skattskrifningslängd kapellförsamlingens hemmantal utgjordes af $\frac{1}{6}$ mantal skatte och $\frac{489}{96}$ mantal krono med en på 167 matlag fördelad folkmängd af 1,048 personer, deraf 672 bofasta, 202 utan stadigt hemvist och 174 nomad- och fiskarlappar, dels ock antecknadt att, enligt hvad kapellpredikanten uppgifvit, kyrkan såsom rymmande högst 150 personer vore allt för liten, i synnerhet vid de större högtiderna, då tre å fyra hundra kyrkobesökande brukade infinna sig.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län, som anbefalts att, efter inhemtande af yttrande från kapellförsamlingen i hvad mån församlingen funnes villig bidraga till kostnaderna för den ifrågasatta kapellbyggnaden, hade i följd häraf inkommit med utdrag af protokollet öfver en den 2 december 1894 hållen kyrkostämma med församlingen. I detta hade församlingen framhållit sina ytterst svaga ekonomiska vilkor och de betydliga utgifter, som förestode församlingen dels för det föreslagna barnhemmet vid den till församlingen hörande Skytteanska skolan, hvartill församlingen förbundit sig bidraga med 3,500 kronor, dels ock för nybyggnader och reparationer å kapellpredikantsbostället, till hvilket allt församlingen ej egde mera än 700 byggnadsfyrk, samt

meddelat, att församlingen beslutit anslå 1,500 kronor såsom det högsta bidrag, församlingen för nu ifrågavarande ändamål vågade ikläda sig. För egen del anförde Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att, då församlingen helt säkert vore en af de fattigaste inom riket, den icke torde mägta att med större belopp än som erbjudits deltaga i kostnaden för uppförande af en ny kapellbyggnad i stället för den nuvarande, hvars ombyggande vore af behofvet oafvisligen påkalladt, hvarför Kongl. Maj:ts befallningshafvande i likhet med domkapitlet hemstälde, att Kongl. Maj:t täcktes bereda erforderliga medel dertill.

Uti infordradt utlåtande hade statskontoret anfört, att, då behofvet af en ny kyrka inom Tärna kapellförsamling numera blifvit behörigen styrkt, och församlingens oförmåga att i vidsträcktare mån, än den erbjudit, bidraga till kostnaden för kyrkans uppförande finge anses ådagalagd ej mindre af hvad derom förekommit nu och då frågan om kapellets ombyggande förra gången förelåg, än äfven af hvad i nämnda afseende anförts dels af statskontoret i dess utlåtande den 20 juli 1894 angående ombyggnad af Skytteanska skolan, dels ock af Kongl. Maj:ts befallningshafvande och öfriga myndigheter, som i sistnämnda fråga sig yttrat, statskontoret, som ej ville ifrågasätta någon minskning i de föreslagna dimensionerna för den nya kyrkan, då folkmängden i kapellförsamlingen, enligt hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sitt angående Skytteanska skolans ombyggande afgifna yttrande meddelat, vore i hastigt tilltagande, och ej heller tilltrodde sig kunna bedöma, huruvida genom vidtagande af andra ändringar i fråga om kyrkans uppförande kostnaderna derför skulle kunna i någon mån nedbringas, hemstälde, att, sedan domänstyrelsen lemnats tillfälle att yttra sig rörande den ifrågasatta utsyningen från kronoskog af nödigt virke till kyrkobyggnaden, Kongl. Maj:t täcktes aflåta proposition till Riksdagen om beviljande af ett extra anslag för uppförande af den ifrågasatta nya kapellbyggnaden att i mån af behof anvisas, sedan det af församlingen för ändamålet utfästa belopp först utgått.

Domänstyrelsen, hvars utlåtande härefter infordrats, hade i ärendet hört öfverjägmästaren i Vesterbottens distrikt, som anfört, att, då närmast Tärna belägna kronopark Kyrkberget i Stensele socken låge på ett afstånd af 9 à 10 mil, knappast kunde ifrågasättas att från denna kronopark hemta byggnadsvirke till kapellbyggnaden, men att, då Tärna församling blifvit tilldelad två provisionelt afsatta områden inom Stensele — det ena om 5,815,17 hektar och det andra om vid pass 1,000 hektar — från hvilka de mest skogsbehöfvande hemmansåboarne inom församlingen enligt kongl. bref den 19 maj 1893 medgifvits rätt till ut-

syning, det syntes lämpligast, att det för kapellbyggnaden erforderliga virket, eller åtminstone större delen deraf, finge utsynas från något af dessa områden, dock att, då å dessa endast funnes gran, behöfligt furuvirke finge uttagas från närmast angränsande kronomark å härför lämplig trakt, så belägen likväl, att den icke fölle inom något hemmans utsyningsområde. För egen del tillstyrkte domänstyrelsen, att det för ifrågavarande kapellbyggnad erforderliga virke finge af församlingen afhemtas på sätt öfverjägmästaren hemstält, likväl endast efter af vederbörande jägmästare afgiftsfritt verkställd utsyning.

På grund af hvad sålunda förekommit hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, under förutsättning att Tärna församling finge efter af vederbörande jägmästare verkställd kostnadsfri utsyning hemta för ny kapellbyggnad inom församlingen erforderligt virke af gran från ofvannämnda två åt församlingen provisionelt afsatta områden samt virke af furu från närmast angränsande kronopark å härför lämpligaste trakt, så belägen likväl, att den icke fölle inom något hemmans utsyningsområde, på extra stat för år 1897 bevilja 18,500 kronor såsom bidrag till uppförande af ny kapellbyggnad i nämnda församling i enlighet med af öfverintendentsembetet uppgjorda, i ärendet företedda ritningar.

Af handlingar, som blifvit till utskottet öfverlemnade från ecklesiastikdepartementet, har utskottet inhemtat, att domkapitlet i Hernösand hos Kongl. Maj:t hemstält, att den nya kyrkan i Tärna kapellförsamling, sedan medel för dess uppförande beredts, måtte få uppföras å annan af församlingen föreslagen plats, belägen på ett afstånd af något mer än en kilometer från den nuvarande kyrkan. Detta förslag synes emellertid icke inverka på frågan om statsbidrag för byggnadens uppförande i annan mån, än att, då, enligt hvad af handlingarna i ärendet framgår, den föreslagna nya platsen synes erbjuda bättre byggnadsgrund, ifrågasättas kan, huruvida ej någon besparing i byggnadskostnaden skulle kunna uppstå; men då frågan om den ändrade byggnadsplatsen emellertid ännu icke blifvit afgjord, saknar utskottet anledning att i detta afseende afgifva yttrande; och då utskottet icke haft något att erinra mot hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, såsom bidrag till uppförande af ny kapellbyggnad i Tärna församling enligt uppgjorda ritningar och med den i statsrådsprotokollet

öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 för församlingen förutsatta rätt till byggnadsvirke, på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 18,500 kronor.

87:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, *Ang. anslag till nordiska museet.* [82.]

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1891—1896 egt rum, må på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, att ställas till styrelsens för *nordiska museet* förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

88:o) Utskottet hemställer, *Ang. anslag till en tidskrift för landsmål m. m.* [83.]

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må för år 1897 anvisa ett extra anslag af 3,150 kronor, att på de vilkor, Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1897 af tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif.*»

89:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag hemställer utskottet, *Ang. anslag till tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv.»* [84.]

att Riksdagen må, till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*», jemväl för år 1897 på extra stat bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

90:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till understöd för fortsatt utgifvande af *tidskriften »Acta mathematica»* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 4,000 kronor. *Ang. anslag till tidskriften »Acta mathematica».* [85.]

Till det i ärendet förda statsrådsprotokollet har departementschefen till en början erinrat, hurusom Kongl. Maj:t år 1882 tilldelat professorn vid Stockholms högskola G. Mittag-Leffler såsom understöd för första upprättandet af ofvannämnda tidskrift ett belopp af 1,000 kronor, att

utgå af anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande. Jemväl år 1884 hade professor Mittag-Leffler af nyssberörda anslag undfått enahanda understöd till utgifvande af samma tidskrift.

Med år 1885 hade härutinnan inträdt förändrade förhållanden. Redan år 1883 hade nemligen professor Mittag-Leffler hos Kongl. Maj:t anhållit, att åt honom måtte, så länge nämnda tidskrift af honom utgåfves, anvisas ett årligt anslag af 4,000 kronor att användas till bestridande af de kostnader, som med tidskriftens utgifvande vore förbundna. Till stöd för berörda anhållan hade sökanden andragit, bland annat, att tidskriften, som vore afsedd icke endast att uppfylla ett allmänt vetenskapligt ändamål, utan lika mycket att till gemensamt arbete samla de många framstående matematiska krafter, den skandinaviska norden egde, redan lyckats att, oberoende af nationalitet och språk, såsom medarbetare förvärfva de yppersta af samtidens matematiker. Vidare hade lemnats en öfversigt af tidskriftens ekonomiska vilkor. Sedan vetenskapsakademien tillstyrkt bifall till ansökningen, hade Kongl. Maj:t aflåtit framställning i ämnet till 1884 års Riksdag, hvilken, i enlighet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, till understöd för tidskriftens utgifvande under år 1885 på extra stat för samma år anvisat ett anslag af 4,000 kronor.

Med bifall till Kongl. Maj:ts framställning hade Riksdagen sedermera för hvartdera af de närmast följande åren, 1886 och 1887, beviljat enahanda anslagsbelopp till tidskriftens utgifvande. Vid beviljandet af anslag för sistnämnda år hade emellertid Riksdagen anknutit en önskan, att en utredning måtte ega rum, huruvida och i hvilken mån, med hänsyn äfven till från andra håll påräkneliga bidrag, ett ytterligare fortsatt understöd af statsmedel för tidskriften kunde vara erforderligt.

Med anledning häraf hade professor Mittag-Leffler, vid hos Kongl. Maj:t gjord anhållan om beredande af anslag för tidskriftens utgifvande jemväl under år 1888, lemnat en redogörelse för de med detta företag förenade utgifter och inkomster, af hvilken redogörelse framgått, att omkostnaderna för de fullständigt utkomna åtta första banden belöpt sig till 64,453 kronor; att inkomsterna, med inberäknande af statsbidrag från Sverige, Norge och Danmark äfvensom prenumerationsmedel, uppgått till 38,993 kronor; att alltså utgifterna öfverstigit inkomsterna med 25,460 kronor, hvilken brist blifvit godtgjord genom enskild teckning vid företagets början; att bland prenumerationsmedlen inginge statsbidrag äfven från Tyskland och Frankrike, enär dessa länder understödde tidskriftens utgifvande genom att prenumerera på ett betydligt

antal exemplar; att, derest det begärda anslaget af 4,000 kronor äfven framgent blefve beviljadt, de årliga inkomsterna för framtiden kunde, förutsatt att 700 band årligen såldes, beräknas till 13,000 kronor och de årliga utgifterna till 16,000 kronor; att sålunda en brist af 3,000 kronor årligen torde komma att uppstå, för hvilken brist sökanden vore beredd att sjelf ansvara; samt att det ej vore att antaga, att denna brist skulle kunna minskas derigenom, att mer än 700 band af tidskriften årligen komme att försäljas. Vidare erinrade sökanden, att en granskning af de kostnader, som åtgått för offentliggörandet i tidskriften af svenske författares arbeten, gåfve vid handen, att dessa kostnader bestigit sig till 9,668 kronor, eller ungefärligen samma belopp, som till 1886 års slut erhållits i bidrag af svenska statsmedel. Då härtill komme, att nästan hela utgiftssumman, 64,453 kronor, blifvit i Sverige utbetald till svenska tryckerier, svenska redaktionsbiträden, postporto m. m., vore det tydligt, att en stundom spord uppfattning, att svenska statens bidrag kunde anses såsom en tryckningshjelp åt utländske författare, alldeles saknade grund.

Den lemnade utredningen syntes Riksdagen hafva funnit nöjaktig, i ty att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, för år 1888 anvisade 4,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af ifrågavarande tidskrift; och dylikt understöd till enahanda belopp hade sedermera af Riksdagen beviljats för hvart och ett af åren 1889—1895.

Det hade fördenskull, fortsätter departementschefen, varit all anledning hoppas, det Kongl. Maj:ts till senast församlade Riksdag gjorda framställning angående omförmälda anslags beviljande jemväl för innevarande år skulle röna framgång. Så hade dock icke till alla delar blifvit förhållandet. Statsutskottet hade, med hänsyn dertill, att de vetenskapsmän, hvilkas arbeten intagits i »Acta mathematica», till största delen varit utländingar, funnit det kunna ifrågasättas, huruvida från vårt land fortfarande borde för ändamålet lemnas statsbidrag till så högt belopp som dittills, och på grund häraf ansett, att anslaget lämpligen kunde för år 1896 nedsättas till 3,000 kronor. Då frågan förekom i kamrarne, hade dessa stannat i olika beslut, i det att Första Kammaren, i enlighet med utskottets hemställan, beviljat ett anslag af 3,000 kronor på extra stat för år 1896, men Andra Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts förslag oförändradt. Vid sedermera anställd gemensam omröstning hade, med 193 röster mot 158, deras mening segrat, som ansett, att anslaget borde nedsättas till 3,000 kronor, hvilket belopp alltså för innevarande år utginge.

Efter att sålunda hafva redogjort för hvad förut i fråga om understöd åt tidskriften »Acta mathematica» förekommit, yttrar departementschefen, att det ville synas som skulle nedsättningen i understödet, derest den blefve stadig, hota att bringa tidskriftens bestånd i fara. I detta afseende hänvisar departementschefen till innehållet af en utaf professor Mittag-Leffler under nästlidna år till Kongl. Maj:t ingifven ansökning om understöd med 4,000 kronor för tidskriftens utgifvande under år 1897.

I denna ansökning hade professor Mittag-Leffler, under åberopande, bland annat, af förutnämnda, vid hans begäran om understöd för år 1888 lemnade utredning, anfört, att en af följderna af nyssberörda nedsättning varit, att finska staten, som förut understödt tidskriften genom årlig prenumeration till belopp af 1,400 finska mark, eller något mer än 1,000 kronor, numera nedsatt denna prenumeration till 400 mark (något mindre än 300 kronor). Stor fara förelåge jemväl, att Norge och Danmark, som hvar för sig understödt tidskriften med 1,000 kronor årligen för åren 1885—1895, komme att följa det af svenska Riksdagen gifna föredöme, derest icke Riksdagen för år 1897 beviljade det högre belopp, som förut plägat utgå. Men äfven om den antydda farhågan icke besannades, skulle den minskning af den årliga inkomsten, som redan vore för handen, omkring 1,700 kronor, för professor Mittag-Leffler medföra en större uppoffring, än han såge sig i stånd att bära. Beviljades deremot för år 1897 samma anslag, som utgått före innevarande år, eller 4,000 kronor, borde man kunna hoppas, att finska staten åter höjde beloppet af sin prenumeration till det förutvarande. Och i sådant fall vore professor Mittag-Leffler, som hittills åtagit sig ansvaret för den årligen uppkomna bristen af mellan 2,000 och 3,000 kronor, villig att fortfarande svara för dylik brist.

Sedan vetenskapsakademien anbefalts att afgifva utlåtande i detta ärende, hade akademien inhemtat yttrande af sina sakkunnige ledamöter, professorerna R. Rubenson och B. Hasselberg, hvilket yttrande akademien till Kongl. Maj:t öfverlemnat, med förklaring att akademien i allo gillat och såsom uttryck af sina egna åsigter i ämnet antagit sina nämnde komiterades betänkande i frågan. Detta betänkande hade, enligt hvad departementschefen meddelar, varit af väsentligen följande innehåll. Den stora betydelse icke blott för den matematiska vetenskapens utveckling i allmänhet, utan äfven för upprätthållandet och förökandet af svenska vetenskapsmäns deltagande i den matematiska forskningen, som »Acta mathematica» under sin mångåriga tillvaro haft, vore så allmänt känd, att komiterade ansåge sig ej behöfva mer än erinra derom såsom

ett faktum och hänvisa till föregående af komiterade under en följd af år afgifna yttranden rörande professor Mittag-Lefflers ansökningar om bidrag till utgifvande af »Acta mathematica». Komiterade hade i dessa yttranden framhållit, hurusom utgifvandet i vårt land af en internationel tidskrift, upptagande samtidens förnämsta originalarbeten inom matematikens område, vore för Sverige särdeles hedrande och måste bidraga att i utlandet befästa den sedan förra århundradet rådande åsigten om vårt lands höga kulturståndpunkt. Det kunde derför icke annat än synas i högsta grad önskvärdt, att denna tidskrift finge under sin skicklige redaktörs händer fortfara att till vetenskapens fromma ega bestånd, utan att behöfva kämpa med större ekonomiska svårigheter, i synnerhet om dessa vore så stora, att de lätt nog kunde åstadkomma, att hela företaget måste uppgifvas. Med afseende å de af professor Mittag-Leffler anförda förhållanden syntes det komiterade ej vara förenligt vare sig med billighetens kraf eller med svenska statens värdighet att fortfarande göra afdrag på den hittills under många år beviljade anslagssumman, hvilken ej på långt när varit tillräcklig att utan enskild uppoffring från redaktörens sida möjliggöra tidskriftens utgifvande. Komiterade tillstyrkte derför på det kraftigaste, att akademien måtte med sitt förord understödja professor Mittag-Lefflers ansökning.

För egen del har departementschefen, med afseende å hvad 1895 års statsutskott anfört derom, att en nedsättning i det åt denna tidskrift utgående understöd vore lämplig med hänsyn dertill, att de vetenskapsmän, hvilkas arbeten intagits i »Acta mathematica», till största delen varit utländingar, erinrat, att tidskriftens syfte att uppfylla ett allmänt vetenskapligt ändamål särskildt betonats, då anslag å extra stat till belopp af 4,000 kronor första gången hos Riksdagen äskades såsom understöd åt tidskriften. Någon afvikelse från de i början uppstälda grundsatserna, under förutsättning af hvilkas tillämpning anslaget å 4,000 kronor finge anses år efter år till tidskriftens utgifvande beviljadt, hade således icke skett, då utländske författare till den omfattning, som verkligen egt rum, fått framträda i tidskriftens spalter. Men härvid vore ytterligare en omständighet att beakta. Enligt hvad vid frågans behandling i riksdagen år 1895 af talare inom båda kamrarne anfördes, hade de svenska matematiska bidragen i de första åtta banden utgjort omkring 15 procent, men i de senaste banden — 19 band vore numera fullständigt utkomna — stigit till omkring 37 procent. Det ville då synas, som det af statsutskottet åberopade skälet för nedsättning af anslaget nu, sedan förhållandet på nämnda sätt förändrat sig, måste förlora sin betydelse.

Slutligen har departementschefen, med afseende å tidskriftens vetenskapliga betydelse, som visserligen, såvidt departementschefen kände, icke blifvit af någon bestridd, fästat uppmärksamheten ej mindre på hvad redan af departementschefen derom nu anförts än äfven på de vitsord, som från den matematiska vetenskapens främste stormän i Tyskland och Frankrike framburits till Första Kammarens protokoll vid 1895 års riksmöte. Att utgifvandet af »Acta mathematica» vore ett stort företag, egnadt att åt Sverige, såsom dess närmaste vårdare, skänka berömmelse och heder, vore af nyss omförmälda vitsord uppenbart. Men deraf följde ock, att det ej kunde anses lämpligt att undandraga tidskriften en del af det årsunderstöd densamma hittills åtnjutit. Ty att sådant skulle på det allvarligaste hota tidskriftens bestånd, finge, efter hvad professor Mittag-Leffler i detta hänseende omförmält, anses ådagalagdt.

Då af den i statsrådsprotokollet förebragta utredning synes framgå, att tidskriftens utgifvande möjligen skulle komma att afbrytas, derest icke statsanslaget höjes till det belopp, som af Kongl. Maj:t blifvit för ändamålet äskadt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Acta mathematica», på extra stat för år 1897 anvisa 4,000 kronor.

Ang. anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. [86.]

91:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till understöd, på de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1896 angifna vilkor, åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen*, bevilja ett extra anslag af 30,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet erinrat, hurusom Riksdagen för år 1885 stält till Kongl. Maj:ts förfogande under vissa vilkor ett extra anslag af 15,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen. År efter år hade sedermera anslag för nämnda ändamål af Kongl. Maj:t äskats och af Riksdagen beviljats. För hvart och ett af åren 1895 och 1896 hade anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor att utgå under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgåfves till hvarje anstalt eller förening, icke finge öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde skulle tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter skulle vårdas af en styrelse, som antoge föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnades regelbundet, visst antal timmar i veckan, under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser; dock att, hvad landsbygden beträffade, Kongl. Maj:t skulle ega att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunde påkalla;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blefve förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skulle vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Oaktadt den ökning af berörda anslag, som sålunda skett, vore det, enligt hvad departementschefen meddelar, ej tillräckligt för att fullt motsvara de berättigade kraf, som ställdes på detsamma. Det hade nemligen visat sig, att antalet af de föreningar och anstalter, som sökte varda delaktiga af understöd från berörda anslag, tilltoge, och önskvärdheten att i någon mån tillmötesgå de nya sökande, som anmält sig, hade medfört, att de understöd, som tillförene utgått till åtskilliga af de äldre, måst nedsättas. Detta sistnämnda förhållande vore emellertid så mycket mer att beklaga, som de af denna nedsättning drabbade anstalter och föreningar varit väl förtjente af dem förut lemnade bidrag, och den nödtvungna inskränkningen i de påräknade och sedan en följd af år utgående statsunderstöden utan tvifvel verkat störande för deras arbete.

För ett bättre tillgodoseende af de behof, om hvilka här vore fråga, borde enligt departementschefens åsigt beredas något högre anslag än det, som för omförmälda ändamål senast beviljats. Vidkommande det belopp, hvarmed höjningen borde ske, syntes ledning kunna hemtas af förhållandena vid fördelningen af 1896 års anslag. Understöd till ett sammanlagdt belopp af 28,875 kronor hade sökts af 35 anstalter och föreningar. Af dessa hade endast 28 kunnat få hela det af dem sökta understödet; bland de öfriga hade 5 större anstalter fått 75 procent af hvad för dem begärts. De två återstående anstalterna hade fått, den ena 50 och den andra omkring 71 procent af de summor, hvarom för dem gjorts framställningar. Någon anledning att för framtiden vänta minskning i antalet sökande eller i summan af de sökta understöden gåfves icke; snarare syntes ett motsatt förhållande sannolikt.

Hvad anginge de vilkor, som borde stadgas för erhållande af sådant understöd, hvarom här vore fråga, syntes enahanda bestämmelser lämpligen kunna meddelas, som af Riksdagen beslutits, då anslag för nämnda ändamål senast beviljades, dock med en mindre förändring så till vida, att det syntes böra förbehållas Kongl. Maj:t att från den allmänna bestämmelsen om föreläsningarnas ordnande regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser göra eftergifter icke blott hvad landsbygden beträffade utan ock vidkommande sådana anstalter, som hade sin verksamhet dels i stad, dels å landet.

På grund af hvad nu anförts hemställer departementschefen, att Kongl. Majt täcktes föreslå Riksdagen att för år 1897 bevilja ett extra anslag af 30,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, dock under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffar anstalt, som har sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Kongl. Maj:t må ega att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunna påkalla;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

I anledning af denna Kongl. Maj:ts framställning har af herr *A. Aulin* m. fl. uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 91), föreslagits, att Riksdagen måtte för år 1897 till anordnande af föreläsningskurser för arbetsklassen höja det af Kongl. Maj:t äskade anslaget från 30,000 till 50,000 kronor med i öfrigt bibehållande af de utaf Kongl. Maj:t föreslagna vilkor.

Beträffande de omständigheter motionärerna till stöd för detta sitt förslag anfört, tillåter sig utskottet att hänvisa till sjelfva motionen.

Då behofvet af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna höjningen i anslaget till understöd åt föreläsningskurser för arbetsklassen, synes vara ådagalagdt genom hvad till statsrådsprotokollet anförts, men deremot enligt utskottets uppfattning motionärerna icke förebragt giltiga skäl för att för närvarande besluta den af dem i frågasatta ytterligare ökningen i anslaget, hemställer utskottet, som ej haft något att erinra vid hvad Kongl. Maj:t i detta ärende föreslagit,

att Riksdagen, med afslag å den af herr Aulin m. fl. i ämnet väckta motion, må bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Ang. anslag till utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi. [87.]

92:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1897 bevilja följande anslag, att utgå under vilkor, som Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, nemligen:

till den med Upsala enskilda läroverk förenade fackskolan för utbildning af *lärarinnor i huslig ekonomi 3,200 kronor;*

till lärarinnekurs i huslig ekonomi vid ateneum för flickor i Stockholm *1,500* kronor; samt

till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi för folkskolan *1,300 kronor.*

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att styrelserna för Upsala enskilda läroverk och aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm samt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse i särskilda till Kongl. Maj:t stälda skrifvelser anhållit att Kongl. Maj:t täcktes till innevarande Riksdag aflåta proposition om anslag af statsmedel för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi med följande belopp:

till den med Upsala enskilda läroverk förenade fackskolan med ifrågavarande uppgift 3,200 kronor årligen, helst för tre eller fem år i sänder;

till lärarinnekursen i huslig ekonomi vid Ateneum för flickor, hvilken kurs hufvudsakligen afsåge utbildandet af dylika lärarinnor för folkskolorna, 1,500 kronor årligen, helst för tre år i sänder; samt

till Göteborgs skolkök 1,300 kronor årligen att utgå under loppet af tre år, räknadt från den 1 januari 1897, för anordnande af kurser till utbildande af lärarinnor i ämnet vid folkskolorna.

Till stöd för dessa framställningar hade hufvudsakligen anförts följande:

Styrelsen för *Upsala enskilda läroverk* hade framhållit vigten deraf, att landets qvinliga ungdom under skoltiden blefve förtrogen med de praktiska sysslor, som vården af ett hem kräfde, och de teoretiska förutsättningarna för denna vård. Staten egde visserligen i den med högre lärarinneseminariet i Stockholm förenade hushållsskolan en anstalt, der blifvande lärarinnor i huslig ekonomi kunde vinna för dem nödig specialbildning, men denna anstalt syntes afsedd hufvudsakligen för seminariet och den dermed jemväl förenade normalskolans lärjungar.

Tillfälle till utbildning af lärarinnor vid folkskolor funnes deremot vid ett folkkök i Göteborg och en läroanstalt i Stockholm, men då privata anstalter för sin verksamhet vore nästan uteslutande beroende af elevernas afgifter, måste undervisningen, om de senare sattes låga, blifva bristfällig eller, om de bestämdes till högre belopp, blifva tillgänglig blott för ett fåtal elever. Då emellertid efter hand vid allt flera såväl folkskolor som högre flickskolor undervisning i huslig ekonomi blifvit införd, hade styrelsen, som redan under läsåret 1893—94 inrättat ett skolkök, beslutat att i samband med detta inrätta en fackskola för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi. Till fackskolans föreståndarinna hade antagits den person, som ledde skolkökets verksamhet och som i utlandet inhemtat grundlig insigt på detta område, hvarjemte framstående lärarekrafter vunnits för olika ämnen.

På grund af bristande utrymme hade dock inom fackskolan undervisning sistförflutna vårtermin kunnat meddelas allenast åt åtta ordinarie elever, som varit bördiga från skilda delar af vårt land, samt åt fyra extra elever.

Undervisningen vore fördelad på två kurser, folkskolekursen och den högre kursen, och försigginge i två kök. Densamma omfattade, ehuru till olika omfång för de olika kurserna, följande ämnen:

matlagning (med kännedom om födoämnenas ursprung, förvaring och sammansättning);

rengöring (städning, tvätt, strykning m. m.);

kemi och *fysiologi* med hufvudsakligt afseende på näringens fysiologi och födoämnenas kemi;

helsolära och *sjukvård* i hemmet;

bokföring;

hushållslära (beräkning af inkomster och utgifter, kredit- och försäkringsväsen m. m.);

pedagogik (allmän uppfostringslära) och metodik för undervisningen i huslig ekonomi.

Undervisningen meddelas genom:
praktiska arbeten under lärarinnornas ledning;
föreläsningar och bokstudier med förhör; samt
öfnings- och proflektioner af lärjungarna.

Kursen vore beräknad för folkskolorna till två och för högre flickskolorna till tre terminer. Afgiften vore fastställd, för folkskolekursen till 50 kronor för termin och för den högre kursen till följande belopp: 1:a terminen 50 kronor, 2:a terminen 60 kronor och 3:e terminen 75 kronor. Derjemte finge eleverna ersätta produktionspriset för den middagsmat, som de tillagade och sjelfva jemväl plägade äta.

Årliga kostnaden för en fackskola med åtta elever uppginge till 3,500 kronor enligt följande förslag till stat:

hyra af lokal	kr.	800: —
bränsle och lyse	»	200: —
förnyelse af inventarier	»	50: —
förbrukningsartiklar	»	50: —
lön åt föreståndarinnan	»	1,400: —
lön åt biträdande lärarinnan (med fri bostad)	»	600: —
arfvoden åt biträdande lärare	»	400: —
Summa	kr.	3,500: —

Utan egentlig ökning i omkostnaderna kunde dock vid anstalten undervisas dubbla antalet lärjungar, under förutsättning att ytterligare en biträdande lärarinna anställdes med 700 kronors lön (utan fri bostad). Utgifterna skulle då stiga till 4,200 kronor om året. Deraf borde, om några frielever antoges, omkring 1,000 kronor kunna betäckas genom terminsafgifter, i följd hvaraf behofvet af statsunderstöd blefve 3,200 kronor.

Domkapitlet i Upsala, hvars utlåtande i ärendet infordrats, hade deri förklarat sig vara lifligt öfvertygadt om berörda undervisningsämnes stora vigt och betydelse för qvinnans uppfostran och utbildning till hemmets och familjens vård samt intygat, att undervisningen vid fackskolan vore i fråga om kurser och lärarekrafter inrättad på ett både i teoretiskt och praktiskt hänseende väl uttänkt och efter tillgångarna väl genomfördt system, hvarför domkapitlet tillstyrkt den gjorda framställningen, dervid särskildt åberopande ett af skolans inspektor, professorn O. Hammarsten afgifvet yttrande.

Styrelsen för *Ateneum för flickor* hade till en början framhållit den husliga ekonomiens stora vigt och betydelse såsom läroämne vid qvinlig uppfostran. Såväl enskilda personer som kommuner hade derför ock i flera trakter af vårt land redan infört detta ämne i flickskolorna, men för att arbetet i denna rigtning ej måtte hämmas och slutligen upphöra, vore det af nöden, att dugliga lärarinnor alltjemt utbildades. Då dylik utbildning i allmänhet ej kunde ske utan ekonomisk förlust för de läroverk, som åtoge sig den, borde staten, om den ej sjelf ville öfvertaga utbildningen, lemna sitt ekonomiska understöd för detta ändamål. Högre lärarinneseminariet i Stockholm åtnjöte redan statsbidrag för sin kurs i huslig ekonomi, hvilken företrädesvis afsåge att utbilda lärarinnor i detta ämne för de högre flickskolorna, men folkskolorna behöfde dylika lärarinnor i långt högre grad. Förhållandet inom den kroppsarbetande klassen, i synnerhet vid fabriker, sågverk och gruffält, vore nemligen sådant, att behofvet af undervisning i huslig ekonomi måste anses vara större i folkskolorna än i de högre flickskolorna.

Bäst vore möjligen, om huslig ekonomi infördes som läroämne vid folkskolelärarinneseminarierna, så att de lärarinnor, som utginge derifrån, kunde undervisa äfven i detta ämne. Men då, innan en dylik anordning kunde vidtagas, läroplanen vid dessa seminarier måste undergå väsentliga förändringar, hvilket kräfde tid och dryga omkostnader, och då huslig ekonomi såsom läroämne ännu vore jemförelsevis litet pröfvad, kunde dels det närvarande behofvet af lärarinnor i sagda ämne blifva tillgodosedt och dels värdefulla erfarenheter rörande undervisningen deri vinnas, derest Kongl. Maj:t täcktes understödja några privata läroanstalter, hvilka företagit sig att utbilda lärarinnor i huslig ekonomi, hufvudsakligen för att tillgodose folkskolans behof.

Ett anslag för en gång, af 1,000 kronor, som styrelsen erhållit genom kongl. bref den 14 september 1894, hade användts till inköp af erforderliga hushålls- och kökssaker.

Kursen vid Ateneum för flickor hade pågått sedan höstterminen 1893 och hade till uppgift att i första hand utbilda lärarinnor i huslig ekonomi vid folkskolorna. Densamma komme från och med höstterminen 1896 att omfatta helt läsår eller 8 månader med en afgift af 75 kronor för hvarje termin. Elevernas antal hade läsåret 1894—95 utgjort 12, deraf lika många hvardera terminen. Af dessa hade 4 varit från Stockholm och 8 från landsorten.

Inkomst- och utgiftsstaten för kursen under ett arbetsår vore följande:

Inkomster:

terminsafgift för 6 elever	kr.	900: —
betalande middagsgäster	»	900: —
saldo förlust	»	1,500: —
Summa	kr.	3,300: —

Utgifter:

hyra	kronor	500: —
ved och gas	„	125: —
lön åt lärarinnan	„	1,200: —
matvaror	„	1,200: —
diverse	„	275: —
Summa	kronor	3,300: —

Läroverkets inspektor, kanslirådet C. W. Kastman, hade på begäran intygat, att, enligt hans förmenande, kursen vore ändamålsenligt ordnad, att undervisningen bedrefves med mycken skicklighet och stort allvar; att lokalen väl motsvarade sitt ändamål; samt att undervisningsmaterielen vore tillräcklig och tidsenlig samt i godt stånd.

Direktionen för Stockholms stads undervisningsverk hade i infordradt utlåtande, med tillkännagifvande att direktionen funne det särdeles önskvärdt, att folkskolornas lärjungar erhölle undervisning i huslig ekonomi och att åtgärder vidtoges för utbildande af lärarinnor i detta ämne, ansett sig icke kunna ingå i pröfning, huruvida det vore lämpligt att för detta ändamål lemna understöd af statsmedel åt en enskild högre flickskola eller om målet hellre borde vinnas genom beredande af dylik undervisning i statens egna läroanstalter.

Göteborgs allmänna folkskolestyrelse hade slutligen till stöd för sin framställning åberopat innehållet i en af inspektrisen för *Göteborgs folkskolors skolkök*, Eva Rodhe, till folkskolestyrelsen aflåten skrift, deruti hon meddelade, att vid det nya skolköket i Majorna kunde anordnas kurser för skolkökslärarinnor vid folkskolorna, derest staten lemnade understöd för desamma. En dylik kurs vore beräknad att pågå 20 veckor med högst 10 elever. Då de unga qvinnor, som genomgått seminarierna, i allmänhet redan förut måst ådraga sig skulder, borde kursafgiften icke sättas högre än till 25 kronor. En kurs för 6 à 10 elever skulle betinga följande kostnader:

lön åt föreståndarinnan	kronor	500: —
lön åt biträdande lärarinna	„	150: —
lektioner i några ämnen	„	250: —
hyra m. m.	„	500: —
matvaror	„	50: —
Summa	kronor	1,450: —

Efter afdrag af 150 kronor i kursafgifter skulle alltså återstå ett anslagsbehof af 1,300 kronor årligen.

Af en handlingarna bilagd redogörelse framginge, att Göteborgs skolkök (det äldre) öppnats i maj 1891, samt att en mindre kurs för lärarinnor tagit sin början derstädes i januari 1893. Från och med 1895 hade denna kurs stälts under folkskolestyrelsens omedelbara ledning.

Göteborgs domkapitel hade i infordradt utlåtande tillstyrkt bifall till framställningen, med vilkor att lärarinnekursen komme att stå öppen för qvinliga elever från alla delar af riket.

Efter meddelande häraf erinrar departementschefen ej mindre om det anslag, som sedan år 1893 utgått till den vid högre lärarinneseminariet i Stockholm anordnade kursen i huslig ekonomi, än äfven derom att Riksdagen redan år 1891 uttalat, att införandet af undervisning i allmän helsolära samt teoretisk och praktisk huslig ekonomi vid flickskolorna vore önskvärdt. Och då departementchefen delade de åsigter, som Riksdagen sålunda uttalat, och icke funne de äskade anslagen för höga, hemstälde han nu om aflåtande till Riksdagen af den framställning, som ofvan nämnts.

Förslaget att bevilja anslag till ofvannämnda undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi anser sig utskottet så mycket hellre böra förorda, som, då statsutskottet vid sistlidet års riksdag hade att yttra sig öfver en inom Riksdagen väckt motion om anslag till understöd åt läroanstalter, hvilka utbilda lärarinnor i hushållsgöromål med särskildt afseende fäst vid folkskolans flickor, det endast var bristen på nödig utredning, som föranledde statsutskottet att afstyrka bifall till motionen. Dock har utskottet med afseende å de af Kongl. Maj:t för de särskilda undervisningskurserna ifrågasatta anslagsbeloppen velat erinra, att med hänsyn dertill, att Riksdagen genom det för hvart och ett af de senare åren anvisade extra anslag till undervisning i huslig ekonomi vid högre lärarinneseminarierna redan till en viss grad sörjt för utbildande af lärarinnor i detta ämne vid de

högre flickskolorna och fördenskull de nu ifrågavarande anslagen närmast torde böra afse att tillgodose folkskolornas behof af sådana lärarinnor, utskottet håller före, att någon nedsättning bör ega rum i det jemförelsevis ganska betydliga belopp, som ifrågasatts för den med Upsala enskilda läroverk förenade fackskolan i huslig ekonomi, hvilken skola, enligt hvad läroverkets styrelse anfört, är afsedd för blifvande lärarinnor vid både högre flickskolor och folkskolor. Emellertid synes det ej vara nödvändigt, att Riksdagen fastställer statsbidrag för hvarje särskild undervisningskurs, utan anser utskottet lämpligast, att ett visst belopp af Riksdagen ställes till Kongl. Maj:ts förfogande att under de vilkor, Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till understöd åt förenämnda tre undervisningskurser i huslig ekonomi; och föreställer sig utskottet, att i detta afseende ett belopp af 5,000 kronor bör vara för ändamålet tillräckligt.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen på extra stat för år 1897 anvisar ett belopp af 5,000 kronor, att under de vilkor, Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till understöd åt de vid Upsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.

Ang. anslag till precisionsnivelleringsarbeten m. m. [88.]

93:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1897 bevilja till fortsättande af *precisionsnivelleringsarbetena i norra Sverige* 9,000 kronor, till anordnande af en ny, med sjelfregistrerande apparat försedd *vattenhöjdmätningsstation* vid Bottniska viken 3,500 kronor, samt till underhåll och tillsyn af de nuvarande vattenhöjdmätningsstationerna m. m. 2,500 kronor eller tillhopa 15,000 kronor.

På sid. 181—183 i statsrådsprotokollet har departementschefen redogjort för hvad som i sammanhang med beviljande af anslag till precisionsnivelleringsarbetena förut vid särskilda tillfällen förekommit; och får utskottet, under hänvisning i öfrigt till ifrågavarande delar af statsrådsprotokollet, ur berörda redogörelse erinra derom, att Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar för hvartdera af åren 1892—1896 beviljat till fortsättande af precisionsnivelleringsarbetena i norra Sverige 9,000 kronor samt till underhåll

och tillsyn af vattenhöjdmätningsstationerna m. m. 2,500 kronor; hvarjemte Riksdagen till sammanställning och bearbetande af anteckningarna öfver de vid stationerna registrerade vattenhöjder beviljat för år 1890 ett belopp af 2,000 kronor samt för hvartdera af åren 1892, 1894 och 1896 ett anslag af 1,000 kronor.

Hvad angår förslaget om inrättande af en ny vattenhöjdmätningsstation, inhemtas af statsrådsprotokollet, att styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån, afdelningschefen för generalstabens topografiska afdelning och professorn vid generalstaben i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 15 oktober 1895 gjort framställning rörande behofvet af en ny vattenhöjdmätningsstation vid norrländska kusten; och anfördes i denna skrifvelse bland annat, att vid de två senast anlagda stationerna, den ena vid Björns fyrplats i Geflebugten och den andra i Ratans hamn, från och med hösten år 1891 registrering af vattenhöjen oafbrutet egt rum, hvarjemte precisionsafvägningar af betydande utsträckning utförts för sammanbindning af de båda stationerna med hvarandra samt med stationerna i den öfriga delen af riket. Man hade dervid kommit till insigt om åtskilliga förhållanden, som vore af vigt med afseende på sjelfva hufvudfrågan och ådagalade behöfligheten af ännu en sjelfregistrerande vattenhöjdmätningsstation vid Bottniska viken. Det syntes vara obestridligt, att bestämningen af medelnivån och dess förändringar hos en så stor hafsbassin, som Bottniska viken omfattade, borde kunna vinna betydligt i säkerhet genom observationer vid ytterligare en sjelfregistrerande vattenhöjdmätningsstation utom de två förutvarande vid svenska kusten. Ty dels försvårade det stora afståndet, nära 60 mil, emellan de båda stationerna Björn och Ratan, med delvis mycket bruten terräng, den noggranna bestämningen af höjdskilnaden emellan registreringsapparaternas nollpunkter, hvilken bestämning måste vara af samma noggrannhet som den, hvarmed vattenhöjden vid registreringsapparaten erhölles; dels vore hvarje station, till följd af sitt läge, vindarnes rigtning m. m. behäftad med ett större eller mindre lokalt inflytande, hvars menliga inverkan eliminerades i den mån ett större antal stationer blefve anordnadt. Erfarenheten talade derför, att en vattenhöjdmätningsstation med sjelfregistrerande apparat mellan Björn och Ratan vore af behofvet påkallad. En dylik station vid svenska kusten norr om Ratan uti Bottniska vikens nordligaste del vore visserligen äfven mycket önskvärd, men en sådan kunde icke åstadkommas utan betydande kostnader, hvarförutom personal saknades att under hela året sköta en vattenhöjdregistreringsapparat derstädes. Förhoppning

funnes likväl, att en vattenhöjdmätningsstation komme att anordnas på finska kusten.

Hvad den nu ifrågasatta vattenhöjdmätningsstationen å Sveriges kust vidkomme, borde densamma förläggas på dertill lämpligt ställe mellan Lörudden, söder om Sundsvallsfjärden, och Lungö, norr om Hernösand. Kostnaden för denna stations anordnande kunde ställa sig väsentligt lägre än för de förut varande stationernas upprättande, enär för den nya stationen kunde åtminstone tillsvidare användas en del af de apparater, instrument och annat tillbehör, som blifvit i reserv anskaffade för de hittills befintliga vattenhöjdmätningsstationerna. För den ifrågavarande stationen skulle då endast erfordras medel till bestridande af kostnader för uppförande af grundmur, för anskaffning och nedläggning af ledningsrör, för observationshuset samt för stationens sammanbindning med den utefter kustvägen framgående precisionsafvägningslinien. Härtill skulle åtgå ett sammanlagdt belopp af 3,500 kronor för en gång. På grund häraf hemställdes, att Kongl. Maj:t täcktes till innevarande Riksdag aflåta framställning om beviljande å extra stat för år 1897 af det för ändamålet behöfliga anslaget.

Öfver denna framställning hade vetenskapsakademien den 13 sistlidne november afgifvit infordradt utlåtande, deruti akademien, med öfverlemnande af ett utaf akademiens ledamöter f. d. kommendörkaptenen friherre C. Skogman och professorn B. Hasselberg afgifvet yttrande i ämnet, förklarat, att akademien för sin del gillat och såsom uttryck af sina egna åsigter antagit samma yttrande, uti hvilket såsom högeligen angeläget tillstyrkts vidtagande af nu föreslagna åtgärd, hvarigenom endast det mest oafvisliga behofvet kunde anses fyldt.

Departementschefen har för egen del funnit hvad i detta ärende anförts ådagalägga, att, för vinnande af ett tillförlitligt resultat af de i förenämnda ämne redan påbörjade och under flera år fortsatta undersökningar, en ny vattenhöjdmätningsstation bör inrättas på lämplig plats å kuststräckan mellan de båda nuvarande norrländska stationerna; och det ifrågasatta beloppet, 3,500 kronor, för den nya stationens anordnande syntes icke vara för högt tilltaget.

Då inrättandet af en ny vattenhöjdmätningstation synes vara af behof påkalladt samt hvad i öfrigt blifvit af Kongl. Maj:t i detta ärende föreslaget icke gifvit anledning till någon utskottets erinran, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till utgifning och spridning af nykterhetsskrifter. [89.]

94:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvartdera af åren 1895 och 1896 egt rum, jemväl för år 1897 på extra stat anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för *utgifning och spridning af nykterhetsskrifter.*

Ang. understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans-souci invid Upsala. [90.]

95:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad å sid. 186 i statsrådsprotokollet blifvit i ämnet anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat jemväl för år 1897 bevilja ett anslag af 2,000 kronor att utgå till understöd åt *räddningshemmet för drinkare vid Sans-souci* invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

Ang. anslag för vetenskapliga iakttagelser vid en solförmörkelse. [91.]

96:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för utrustande och företagande af en vetenskaplig expedition för anställande af *iakttagelser vid en solförmörkelse* bevilja ett extra anslag för år 1897 af 9,800 kronor.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, har förevarande framställning föranledts deraf, att vetenskapsakademien i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 11 september 1895 hemstält om ett extra anslag af ofvannämnda belopp för ändamålsenlig utrustning och utförande af en svensk expedition till Lappmarken för anställande af vetenskapliga iakttagelser vid en total solförmörkelse, som den 9 augusti 1896 blifver synlig inom den nordligaste delen af den skandinaviska halfön.

Med afseende å behofvet af ett sådant anslag hade akademiens fysiker professor B. Hasselberg i en till akademien ingifven skrift bland annat framhållit de värdefulla iakttagelser, som vid de totala solförmörkelserna kunde anställas och på grund af hvilka astronomerna hittills städse funnit sig föranlåtna att ej låta någon total solförmörkelse opåaktad passera.

Sista gången ett dylikt fenomen inom vårt land kunnat iakttagas hade varit år 1851. Det närmast följande komme att inträffa den 9 augusti 1896, och det funnes all anledning antaga att utlandets astro-

nomer och fysici komme att här infinna sig, oaktadt totalitetszonen denna gång passerade nordligaste Norge och således ej vore så gynsamt belägen som förra gången. Att under sådana förhållanden vårt lands representanter för denna forskningsgren ej borde uteblifva, finge anses dess mer sjelfklart, som ett dylikt tillfälle ej återkomme förr än år 1914.

Professor Hasselberg önskade på grund häraf att vid 1896 års förmörkelse komma i tillfälle att företaga en fotografisk undersökning af coronans spektrum. Dylika försök hade redan vid föregående solförmörkelser gjorts, men med så otillfredsställande instrumentella hjelpmedel, att de vunna resultaten endast kunde anses såsom provisoriska. För att vinna en tillräcklig noggrannhet måste spektroskopet ej såsom förr anbringas till en rörlig refraktor, utan uppställas fast, och coronans bild medelst en heliostat med urverk och ett objektiv projicieras på dess springa. Till följd af den korta tid af endast omkring 100 sekunder totaliteten varade, måste denna heliostat ega högsta möjliga fulländning i konstruktionen, emedan under observationen intet ögonblick finge förloras med justering af instrumentets gång. Dess pris blefve derför ganska högt och utgjorde hufvuddelen af de kostnader en expedition till totalitetsområdet betingade.

Enligt de meddelanden professor Hasselberg i afseende härå erhållit från den enda firma i Europa, till hvilken man, då det gälde astronomiska instrument af högsta fulländning, med tillit kunde vända sig, uppginge kostnaden för en dylik heliostat med urverk, föränderlig polhöjd och afsedd för spegel af 24 centimeters diameter till 7,500 riksmark, i hvilket belopp dock ej inbegripits spegelns pris, hvilket hos en firma i München utgjorde 1,200 mark. Ansloges kostnaden för emballage och frakt till 100 mark samt beräknades införseltullen till 10 procent af värdet, skulle instrumentets hela pris uppgå till sammanlagdt 9,680 mark eller i rundt tal 8,700 kronor. Till denna summa komme vidare kostnaden för sjelfva expeditionen. Då på derom gjord förfrågan chefen för sjöförsvarsdepartementet välvilligt lofvat söka så bereda, att för transporten fram och tillbaka mellan Trondhjem och Vadsö en kanonbåt ställdes till expeditionens förfogande, kunde dessa kostnader enligt å sid. 189 i statsrådsprotokollet intagen specifikation anslås till sammanlagdt 1,100 kronor, hvadan sålunda kostnaden för expeditionen i sin helhet skulle belöpa sig till 9,800 kronor.

Det kunde väl tyckas, att denna summa vore nog stor att offra på en så speciel uppgift som den föreliggande. Vid närmare öfvervägande borde likväl denna betänklighet försvinna. Det till inköp

föreslagna instrumentet hade nemligen, utom för det nu afsedda ändamålet, en synnerligen vidsträckt användbarhet för en mängd andra både astronomiska och fysiska undersökningar och blefve således ett högeligen värdefullt förvärf för både den fysiska och astronomiska institutionen. Skulle genom ogynsam väderlek vid observationstillfället eller på grund af andra oförutsedda omständigheter expeditionens ändamål icke alls eller endast ofullständigt uppnås, blefve den pekuniära förlusten således inskränkt till endast de direkta resekostnaderna eller till omkring 1,000 kronor, hvilken risk ej torde kunna anses stor i jemförelse med den, som de expeditioner löpte, hvilka, enligt hvad man med säkerhet kunde antaga, från skilda håll af utlandet vid detta tillfälle kunde förväntas hit. Under sådana förhållanden och då först efter nära 20 år ett dylikt fenomen hos oss å nyo förekomme, vore det beklagligt, om af brist på en relativt så anspråkslös summa från Sveriges sida intet åtgjordes för att draga fördel af ett för den kosmiska fysiken så vigtigt fenomen, för hvars iakttagande andra nationer helt säkert ej komme att sky vida betydligare uppoffringar.

På grund af det anförda hade professor Hasselberg anhållit, att vetenskapsakademien ville ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, att af 1896 års Riksdag måtte äskas ett extra anslag å 9,800 kronor till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande expedition.

I sin förenämnda skrifvelse hade, enligt hvad departementschefen meddelar, vetenskapsakademien — under erinran, att, på dess tillstyrkan, Kongl. Maj:t, jemlikt kongl. bref af den 25 maj 1894, tillagt professor Hasselberg ett reseunderstöd hufvudsakligen för att med utländska astronomer och fysiker träffa aftal rörande gemensamma förberedelser till iakttagandet af omförmälda totala solförmörkelse — på det varmaste tillstyrkt, att till Riksdagen måtte aflåtas proposition i det af professor Hasselberg nämnda syfte.

För egen del yttrar departementschefen, att emedan omförmälda solförmörkelses totalitet, hvarunder den s. k. coronans natur skulle vetenskapligt undersökas, såsom förut antydts, vore af ytterst kort varaktighet, måste, för att resultat af verkligt värde dervid skulle kunna vinnas, undersökningsarbetet noggrant fördelas mellan olika, längs totalitetsbältet spridda observatörer. En samverkan mellan flera deltagare, försedda med erforderliga instrument, vore således nödvändig. Denna omständighet i förening med den särskilda ställning, Sverige, som vunnit ett framstående rum icke blott å naturvetenskapens område i allmänhet, utan särskildt å spektralanalysens, redan intagit till

föreliggande fråga, gjorde det, enligt departementschefens åsigt, till en pligt för vårt land att ikläda sig de omnämnda kostnaderna, för att svenske vetenskapsmän måtte kunna tillsammans med forskare från andra kulturländer bidraga till lösningen af de vigtiga frågor, som vid detta tillfälle skulle göras till föremål för undersökning. Då, på sätt departementschefen af chefen för sjöförsvarsdepartementet erfarit, ett svenskt örlogsfartyg skulle kunna utan särskildt anslag ombesörja expeditionens transport fram och åter mellan Trondhjem och Vadsö, samt icke något syntes vara att erinra mot det af vetenskapsakademien förordade anslagets belopp, hemstälde departementschefen om aflåtande till Riksdagen af den framställning, som ofvan nämnts; och förefunnes ej hinder för att af tillgängliga medel redan under innevarande år förskottera beloppet.

Då, enligt hvad till statsrådsprotokollet anförts, ifrågavarande observationer böra kunna blifva af framstående vetenskaplig betydelse, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till historiska forskningar i vatikanska arkivet i Rom. [92.]

97:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att *dels* för anställande af *historiska forskningar rörande Sverige i vatikanska arkivet i Rom* på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, *dels ock* medgifva viss i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1896 närmare angifven rätt för amanuensen vid kongl. biblioteket, filosofie doktorn Karl Henrik Karlsson i fråga om erhållande af ålderstillägg.

Enligt hvad af åberopade statsrådsprotokollet inhemtas, hade riksarkivarien i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 30 oktober 1895 anfört, hurusom det påfliga arkivet i Vatikanen i Rom, hvilket inneslöte så rika och vigtiga samlingar, intill senare tider varit för nordiska forskare nästan otillgängligt. Först under påfven Leo XIII:s pontifikat hade vatikanska arkivet öppnats för den historiska forskningen och i sammanhang dermed ordnats på ett mera tidsenligt sätt och så, att det blifvit möjligt att öfverskåda och planmessigt begagna dess samlingar. Sedan år 1880, då beslutet härom offentliggjordes, hade också historieforskare från nästan alla civiliserade länder infunnit sig i det vatikanska arkivet, och äfven regeringarna hade ansett det vara ett statsintresse af vigt, att arkivets skatter begagnades, sedan de på ett så liberalt sätt gjorts

tillgängliga för forskningen. Både Preussen och Österrike hade i Rom upprättat särskilda institutioner, afsedda hufvudsakligen för nämnda arkivs genomforskande; och den franska skolan i Rom hade med ifver egnat sig åt samma uppgift.

Det exempel, som sålunda gifvits af de stora kulturländerna, hade vunnit efterföljd äfven i den skandinaviska norden. Under vintern 1894 hade Danmark och under hösten samma år Sverige en representant bland de utländska forskarne i Vatikanen. Sverige företräddes af amanuensen vid kongl. biblioteket, filosofie doktor Karl Henrik Karlsson. Dennes resa och vistelse i Rom hade möjliggjorts derigenom, att han, som vid kongl. biblioteket åtnjöte i lön 1,800 kronor och i tjenstgöringspenningar 1,200 kronor, hvilka sistnämnda han under tjenstledigheten afstod till vikarie, erhållit särskildt understöd dels af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien med 1,200 kronor, dels ock af Letterstedtska föreningen med 1,000 kronor. Han hade fortsatt sina arbeten i Rom, till dess vatikanska arkivet stängdes den 1 juli 1895, och efter ett besök i hemmet återvändt till Rom, der arkivet åter öppnats den 1 påföljande oktober. Äfven för det andra arbetsåret hade han fått sig tillförsäkradt understöd från samma håll som förut. Under nu fortlöpande arbetsår komme äfven Norge att vara representeradt i vatikanska arkivet, i det på regeringens förslag stortinget beviljat 2,000 kronor till bestridande af utgifterna för utsändande af en historiker, som i nämnda arkiv hade att anställa forskningar rörande Norges historia. Den person, som åtagit sig detta uppdrag, professor G. Storm, uppbure sagda anslag vid sidan af sin professorslön.

Om arten såväl af de i vatikanska arkivet förvarade urkunder som af de forskningar, med hvilka doktor Karlsson der varit sysselsatt, finge man en föreställning genom den berättelse, han afgifvit till vitterhetsakademien.

Ur denna berättelse, för hvilken på sid. 191 i statsrådsprotokollet närmare redogöres, torde böra antecknas, att doktor Karlsson under det första arbetsåret tagit afskrift af tillsammans ej mindre än 550 icke förut kända handlingar rörande Sveriges medeltidshistoria.

Doktor Karlsson hade, enligt hvad vidare af riksarkivariens ofvannämnda skrifvelse inhemtas, förklarat sig anse, att det nu löpande arbetsåret borde blifva ännu mer inbringande, enär han numera uteslutande skulle sysselsätta sig med serier, som aldrig varit af nordiska forskare begagnade. Ehuru doktor Karlsson ännu icke kunde fullt öfverskåda det material, som vore att genomgå, eller beräkna den tid, som dess genomforskande skulle taga i anspråk, ansåge han sig dock

kunna antaga, att *en* person icke torde hinna genomgå detsamma på mindre än sex år från hösten 1895 räknadt. För det nu löpande arbetsåret vore det, såsom förut nämnts, redan sörjdt genom förnyadt understöd af vitterhetsakademien och Letterstedtska föreningen. Men sedan dessa samfund under två år bekostat doktor Karlssons vistelse i Rom, vore det ingen utsigt, att de skulle dermed fortsätta, och det med sådan framgång inledda arbetet skulle alltså komma att med detta arbetsårs slut afbrytas. Under vanliga förhållanden skulle man lättare kunna finna sig häri, under förhoppning att arbetet skulle längre fram och möjligen af annan person återupptagas. Men särskilda omständigheter gjorde det, enligt riksarkivariens åsigt, betänkligt att uppskjuta arbetets fortsättande och i hvarje fall ytterst önskvärdt att omedelbarligen fullfölja detsamma. Först och främst vore det en stor vinst för företaget, om det fortsattes af samma person, som dermed gjort en så vacker början. Doktor Karlsson vore nemligen i ovanlig grad kompetent för en sådan uppgift dels på grund af sina tidigare mångåriga arbeten inom medeltidsforskningens område, dels särskildt genom sina sedan ett år fortgående forskningar i vatikanska arkivet. Han hade derigenom förvärfvat en erfarenhet inom denna specialitet och en kännedom af det vatikanska arkivet, som det för en annan skulle kräfva lång tid att vinna. Han hade äfven gjort den personliga bekantskap med arkivets ledare och tjenstemän samt med der arbetande utländske forskare, som måste ända till stort gagn vid hans arbeten. Af högt värde vore ock den samtidiga närvaron i vatikanen af en dansk och en norsk historiker, ty de tre nordiska forskarne kunde i viss grad samverka och derigenom underlätta hvarandras arbeten, i det hvar och en af dem vid volymernas genomgående tecknade sig till minnes hvad dessa innehölle icke blott angående hans hemland, utan äfven beträffande de båda öfriga nordiska länderna. Ehuru man borde hoppas, att det vackra exempel, som Leo XIII gifvit genom vatikanska arkivets öppnande för forskningen, komme att af hans efterträdare följas, finge detta dock, enligt riksarkivariens mening, icke antagas såsom visst och ovilkorligt.

Doktor Karlsson hade förklarat sig villig att fortsätta arbetet i vatikanska arkivet under de närmast följande åren, derest honom förunnades tjenstledighet från hans befattning vid kongl. biblioteket och han utom sin lön, 1,800 kronor, finge åtnjuta ett årligt anslag af 3,000 kronor äfvensom för erhållande af ålderstillägg å lönen tillgodoräkna sig den tid, under hvilken han vore för ifrågavarande ändamål tjenstledig. Riksarkivarien, som ansett denna begäran skälig, hemstälde,

det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen dels medgifva, att doktor Karlsson finge räkna tjenstår under den tid, han vore sysselsatt med ifrågavarande forskningar, dels ock för en tid af tre år, räknadt från och med 1897, anvisa ett årligt anslag af 3,000 kronor, att utgå till doktor Karlsson eller den forskare, som Kongl. Maj:t komme att utse i hans ställe, i fall han blefve urståndsatt att fullfölja sitt uppdrag. Mot åtnjutande af dessa förmåner skulle doktor Karlsson eller den, som möjligen komme att träda i hans ställe, vara skyldig att arbeta i vatikanska arkivet hela den del af året, hvarunder det hölles öppet, och använda den återstående tiden till arbeten, som stode i samband med hans hufvuduppdrag. De afskrifter och anteckningar, som blefve frukten af hans arbeten, skulle till riksarkivet öfverlemnas, hvarjemte han efter hvarje arbetsårs slut skulle afgifva redogörelse för det gångna årets arbeten samt en kortfattad arbetsplan för nästföljande år.

Hörd öfver riksarkivariens berörda framställning, hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelar, öfverbibliotekarien vid kongl. biblioteket i den 8 november 1895 afgifvet utlåtande anfört, bland annat, att det för den historiska vetenskapen vore en förlust, som svårligen kunde ersättas, om doktor Karlsson alltför tidigt skulle nödgas afbryta de forskningar, hvilka från första början gifvit en så rik skörd samt att öfverbibliotekarien ansåge från kongl. bibliotekets sida intet hinder möta för bifall till riksarkivariens framställning.

Uti skrifvelse den 12 november 1895 hade vitterhetsakademien, under förmälan att akademien af den för historiska ändamål afsedda delen af den Bergerska donationens räntemedel lemnat doktor Karlsson för hvartdera af arbetsåren 1894—1895 och 1895—1896 ett anslag af 1,200 kronor, men att nämnda räntemedel för framtiden behöfdes för den af akademien började utgifningen af Axel Oxenstiernas skrifter, hvilket vidlyftiga och kostsamma arbete vore af yttersta vigt för häfdaforskningen, hemstält, att då det vore ytterst beklagligt, om doktor Karlssons arbete skulle så snart afbrytas af brist på medel, Kongl. Maj:t ville af Riksdagen begära för fortsatt afskrifning af urkunder rörande Sverige i de romerska arkiven ett årligt anslag af 3,000 kronor att tillsvidare utgå.

Af hvad sålunda och i öfrigt anförts har departementschefen funnit sig öfvertygad om angelägenheten deraf, att ifrågavarande forskningar rörande fäderneslandets historia finge ostördt fortgå och att den person, som nu vore dermed sysselsatt och allmänt vitsordats vara för detta värf synnerligen skickad, finge fullfölja dessa forskningar. Departe-

mentschefen tvekade således icke att tillstyrka äskande af det anslag, som erfordrades för ändamålet, helst enär, vid det förhållande att ifrågavararande person uppbure lön på stat och hans tjenst under ledigheten kunde, utan särskild kostnad för statsverket, uppehållas med de för tjensten anslagna tjenstgöringspenningar, anslagets belopp kunde begränsas till 3,000 kronor årligen. Då emellertid ovisst vore, huru länge det vatikanska arkivets öppethållande för utländska forskare skulle fortfara, äfvensom huruvida, derest doktor Karlsson skulle blifva förhindrad att fortsätta sitt arbete i arkivet, annan för sådana forskningsarbeten lämplig person kunde finnas att tillgå, ansåge departementschefen, att anslag endast för år 1897 nu borde af Riksdagen begäras.

Hvad anginge doktor Karlssons anhållan att för bekommande af ålderstillägg å sin lön få räkna den tid, han för berörda forskningar åtnjöte tjenstledighet från sin amanuensbefattning vid kongl. biblioteket, erinrade departementschefen, att enligt den för kongl. biblioteket gällande stat af den 1 juni 1877 lönen för amanuens kunde efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, samt att i de af Riksdagen godkända vilkor för åtnjutande af aflöning å nämnda stat tidpunkten för första förhöjningen bestämts att inträda efter 5 år, under vilkor att innehafvaren mera än 4 år af denna tid sjelf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjenst, dock att härvid icke finge föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, efter ytterligare 5 år, under samma vilkor, på det sätt likväl, att den högre aflöningen ej finge tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det den stadgade tjenståldern blifvit uppnådd. När doktor Karlsson år 1894 i sammanhang med gjord ansökning om tjenstledighet från och med den 6 november samma år begärde rätt att för erhållande af ålderstillägg å sin lön få räkna sig till godo tiden för tjenstledigheten, hade departementschefen ansett sig under dåvarande förhållanden icke kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att göra någon framställning till Riksdagen i ämnet, och hade Kongl. Maj:t funnit den af doktor Karlsson begärda rätten icke kunna medgifvas. Sedan emellertid betydande resultat af doktor Karlssons forskningar i vatikanska arkivet redan under första året vunnits, och hans verksamhet i sådant hänseende måste anses fullt jemförlig med hans tjenstgöring vid kongl. biblioteket, funne departementschefen sig nu föranlåten tillstyrka Kongl. Maj:t att hos Riksdagen göra framställning i syfte att bereda doktor Karlsson den önskade förmånen.

Departementschefen hemstälde derför, det Kongl. Maj:t täcktes

föreslå Riksdagen dels att såsom understöd för anställande af historiska forskningar rörande Sverige uti vatikanska arkivet i Rom anvisa på extra stat för år 1897 ett anslag af 3,000 kronor, dels ock medgifva, att doktor Karlsson finge för erhållande af ålderstillägg å honom såsom amanuens i kongl. biblioteket tillkommande lön räkna sig till godo den tid, han för anställande af sådana forskningar redan haft och vidare kunde komma att hafva tjenstledighet från sin amanuensbefattning.

Med hänsyn till den betydelse för Sveriges historia, som torde böra tillmätas ifrågavarande forskningsarbeten, har utskottet, som får erinra, att riksarkivarien uti sin skrifvelse i detta ärende hemstält, att anslag för ändamålet måtte anvisas för en tid af tre år, funnit sig böra tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, dock under vilkor att, på sätt likaledes af riksarkivarien blifvit förutsatt, den person, åt hvilken utförandet af berörda forskningar uppdrages, skall vara skyldig att arbeta i vatikanska arkivet hela den tid af året, hvarunder det hålles öppet, och använda den återstående tiden till arbeten, som stå i sammanhang med detta hans hufvuduppdrag; att han efter hvarje arbetsårs slut afgifver redogörelse för det gångna årets arbeten och plan för det följande årets; samt att de afskrifter och anteckningar, som blifva frukten af hans arbeten, öfverlemnas till riksarkivet. Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må

a) såsom understöd för anställande af historiska forskningar rörande Sverige uti vatikanska arkivet i Rom på extra stat för år 1897 anvisa ett anslag af 3,000 kronor att utgå under vilkor, att den person, åt hvilken utförandet af berörda forskningar uppdrages, skall vara skyldig ej mindre att arbeta i vatikanska arkivet hela den tid af året, hvarunder det hålles öppet, och använda den återstående tiden till arbeten, som stå i sammanhang med detta hans hufvuduppdrag, än äfven att efter hvarje arbetsårs slut afgifva redogörelse för det gångna årets arbeten och plan för det följande årets äfvensom till riksarkivet öfverlemna de afskrifter och anteckningar, som blifva frukten af hans arbeten;

b) medgifva, att amanuensen vid kongl. biblioteket, filosofie doktorn Karl Henrik Karlsson må

erhållande af ålderstillägg å honom såsom amanuens vid kongl. biblioteket tillkommande lön räkna sig till godo den tid, han för anställande af sådana forskningar, som i mom a) omförmälas, redan haft och vidare kan komma att hafva tjenstledighet från sin amanuensbefattning.

Ang. anslag till ersättning för förskott. [93.]

98:o) Af statsrådsprotokollet inhemtas, att statskontoret i särskilda skrifvelser till Kongl. Maj:t den 18 november 1895 till godtgörelse anmält förskott till sammanlagdt belopp af 3,894 kronor 33 öre, hvilket statskontoret på grund af kongl. bref utbetalat dels såsom ersättning till åtskilliga tjenstemän och vaktbetjente för särskildt biträde, som af dem, jemlikt kongl. brefvet den 6 juli 1894, lemnats medicinalstyrelsen i ärenden och *åtgärder rörande kolerafarsoten* under sistnämnda år, dels ock såsom arfvode åt ledamoten i den af Kongl. Maj:t den 19 april 1895 tillsatta kommission för ärenden rörande kolerafarsoten, t. f. förste provinsialläkaren A. J. Larsson.

Likaledes hade statskontoret i skrifvelse den 18 november 1895 till ersättning anmält ett belopp af 9,887 kronor 70 öre, hvilket statskontoret på grund af särskilda kongl. bref utbetalat till bestridande af kostnader för den särskilda *undervisningskurs*, som jemlikt Kongl. Maj:ts den 26 april 1895 fattade beslut samma år anordnats vid karolinska mediko-kirurgiska institutet för lämpliga personers utbildande till att kunna säkert anställa bakteriologisk koleradiagnos.

Vidare hade statskontoret i skrifvelse den 10 december 1895 till ersättning anmält, bland annat, ett belopp af sammanlagdt 1,163 kronor, som på grund af kongl. bref den 6 april 1894 och den 2 februari 1895 utbetalats till e. o. biblioteksamanuensen G. Eneström för verkställande af *utredning m. m. i anledning af förslag om barnmorskors pensionering.*

Derjemte hade statskontoret i nyssnämnda skrifvelse den 10 december 1895 till ersättning anmält ett belopp af 299 kronor 50 öre, som på grund af kongl. bref utbetalts för tryckning af det betänkande och förslag, som afgifvits af den utaf Kongl. Maj:t tillsatta komité för *utredning i fråga om statsbidrag till aflönande af vikarier vid sjukdomsfall för ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola.*

Härförutom hade statskontoret i sistberörda skrifvelse till ersättning anmält ett belopp af 40 kronor, som jemlikt Kongl. Maj:ts beslut utbetalts såsom arfvode till en vid *behandlingen af frågor rörande blindas undervisning* särskildt tillkallad ledamot af den komité, som erhållit uppdrag att verkställa utredning, i hvad mån och under hvilka vilkor

ökadt statsunderstöd åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn kunde böra anvisas m. m.

I samma skrifvelse hade statskontoret jemväl till ersättning anmält medel, som på grund af Kongl. Maj:ts föreskrift utbetalts för den komité, som blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt för utarbetande af *förslag till folkskolestadga för rikets större städer*, nemligen såsom resekostnadsersättningar och traktamenten samt arfvoden till komiténs ordförande och ledamöter 3,554 kronor 55 öre och till bestridande af kostnader för lokal, betjening m. m. 1,000 kronor, eller tillsammans 4,554 kronor 55 öre.

Till sist hade statskontoret uti skrifvelse den 10 december 1895 till ersättning anmält 212 kronor 20 öre, som på grund af kongl. brefvet den 20 november 1863 utbetalts till Göteborgs och Bohus läns ränteri för derifrån förskjuten resekostnads- och traktamentsersättning till vederbörande ordförande och ledamöter i den för uppgörande af *förslag till lönereglering för presterskapet i Lundby pastorat* tillsatta nämnd.

Med anmälan härom hade statskontoret hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om ersättning till embetsverket för de sålunda förskjutna medel.

För återgäldande af berörda förskott, uppgående till sammanlagdt 20,051 kronor 28 öre, har Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat ett extra anslag för år 1897, hvilket, till undvikande af öretal i riksstaten, upptagits till 20,052 kronor.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 april 1896.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservationer:

vid *punkten 4:o* (angående anslag till en assistent i kirurgi vid Upsala universitet):

af herrar *A. P. Danielson*, *L. Jönsson* och *C. Persson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till förstärkande af lärarekrafterna i kirurgi vid universitetet i Upsala beviljar ett ordinarie anslag af 1,500 kronor»;

vid *punkten 7:o* (angående väckt motion om anslag till en e. o. professor i oftalmiatrik vid universitetet i Lund):

af herrar *A. P. Danielson*, *L. Jönsson*, *P. Pehrson*, *C. Persson*, *O. Erickson* och *P. Norberg*, hvilka ansett, att motiveringen till utskottets förslag bort hafva följande lydelse:

»Då utskottet hyser den uppfattning, att aflöning till nya tjenster på ordinarie stat bör af Riksdagen beviljas endast på framställning af Kongl. Maj:t efter det fullständig utredning derom egt rum, anser utskottet sig icke kunna tillstyrka, att Riksdagen på motionärernas förslag besluter upprättande af en extra ordinarie professur uti ifrågavarande ämne.»;

vid *punkten 8:o* (angående anslag till en assistent vid botaniska institutionen vid universitetet i Lund):

af herrar *A. P. Danielson*, *L. Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson*, *C. Persson*, *O. Erickson* och *P. Norberg*, hvilka ansett, att ifrågavarande motion bort af utskottet afstyrkas;

vid *punkten 14:o* (angående förhöjdt anslag till högre skolor för qvinlig ungdom):

af herrar *O. Jonsson*, *H. Andersson*, *L. Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson*, *C. Persson*, *O. Erickson*, *N. Petersson* och *P. Norberg;*

af herr *S. G. von Friesen*, hvilken yrkat, att det under mom a) i utskottets hemställan upptagna vilkor måtte erhålla följande lydelse:

»att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, meddelar undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år eller den kortare tid, hvarunder skolan varit i verksamhet, då ansökning om statsbidrag göres, haft i medeltal minst 50 lärjungar, tillhörande sistnämnda årsklasser.»;

vid *punkten 16:o* (angående anslag till undervisning i qvinlig slöjd): af herr *O. Erickson;*

vid *punkten 20:o* (angående tekniska elementarskolan i Borås):
af herrar *I. Kerfstedt* och *A. G. L. Billing*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Då med afseende å de skäl, som till statsrådsprotokollet blifvit anförda, det måste anses önskvärdt, att undervisningen i byggnadskonst vid ifrågavarande skola måtte utvidgas till den omfattning, hvari sådan undervisning redan meddelas vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö, har utskottet, i betraktande jemväl deraf, att kostnaden för en sådan anordning icke synes vara betydande, funnit sig böra förorda bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, för åstadkommande af utvidgad undervisning i byggnadskonst vid tekniska elementarskolan i Borås till likhet med förhållandet vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö, må höja den med lektorsbefattningen i byggnadskonst, beskrifvande och praktisk geometri jemte linear- och croquis-ritning vid förstnämnda skola förenade lönen från 2,500 kronor till 3,000 kronor.»;

vid *punkten 22:o* (angående anslag till naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning):
af herrar *Chr. Lundeberg*, *H. P. P. Tamm*, *A. G. L. Billing*, *K. Bohnstedt*, *N. Fosser*, friherre *F. W. von Otter*, *G. D. R. Tornerhjelm*, *E. Fränckel*, *F. E. Pettersson*, friherre *C. Klingspor*, *H. R. Törnebladh* och *L. Grundberg*, hvilka ansett, att Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning bort af utskottet tillstyrkas;

vid *punkten 56:o* (angående tillbyggnad af nya elementarskolans hus):
af herrar *Chr. Lundeberg*, *O. Jonsson*, *I. Kerfstedt*, *H. P. P. Tamm*,

A. G. L. Billing, *K. Bohnstedt*, *N. Fosser*, *grefve F. Wachtmeister och S. G. von Friesen*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Det synes vara till fullo ådagalagdt, att nya elementarskolans nuvarande lokaler äro i hög grad bristfälliga samt för ändamålet otillräckliga, och enligt utskottets mening torde behofvet i detta hänseende lämpligen kunna tillgodoses genom en tillbyggnad af skolans hus, på sätt Kongl. Maj:ts förevarande framställning innebär. Då det bidrag till bekostande af berörda byggnadsföretag, som af stadsfullmägtige i Stockholm erbjudits och som utskottet, i likhet med departementschefen, funnit lämpligast böra utgå enligt det af stadsfullmägtige framstälda andra alternativa anbudet, synes motsvara hvad som i detta afseende skäligen kan af kommunen fordras, och då godkännande af det för samma bidrag uppstälda vilkoret, att nya elementarskolan fortfarande skulle blifva en profskola, för hvilken staten bekostar lokal, icke för staten lärer medföra ny eller ökad förpligtelse beträffande uppehållande af denna skola, hvilken naturligtvis alltjemt förblifver statens tillhörighet, anser utskottet det nu gifna tillfället att utan betungande kostnader få denna byggnadsfråga löst icke böra af Riksdagen försummas. På grund häraf får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

dels medgifva, att för tillbyggnad af nya elementarskolans hus må upplåtas den statsverket tillhöriga, förut af hofstallet disponerade delen af qvarteret Beridarebanan;

dels på extra stat för år 1897 bevilja ett anslag af 55,000 kronor att utbetalas till stadsfullmägtige i Stockholm, då dessa visat, att de till nämnda skolas direktion för om- och tillbyggnad af skolans hus öfverlemnat ett räntefritt lån af 220,000 kronor att af direktionen återbetalas under loppet af de närmast följande fyratio åren med 5,500 kronor årligen;

dels slutligen för sin del godkänna de vilkor, stadsfullmägtige, enligt hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 meddelas, för utgifvande af berörda lån uppstält.»

Herrar friherre *F. W. von Otter* och *G. D. R. Tornerhjelm* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af punkterna 29:o —98:o af förestående hufvudtitel.

Likaledes skulle här antecknas, att herr *I. Kerfstedt* icke öfvervarit behandlingen af punkten 22:o af utlåtandet.

Bil. Litt. A.

Tabell öfver ordinarie anslagen under

1896 års riksstat anslår:								
Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
		Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	**Ecklesiastik-**
17,000	—	— —	—	— —	—	17,000	—	Departementschefen
81,800	—	— —	—	— —	—	81,800	—	Departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli
39,300	—	— —	—	— —	—	39,300	—	Riksarkivet
73,200	—	— —	—	— —	—	73,200	—	Kongl. biblioteket
46,350	—	— —	—	— —	—	46,350	—	Nationalmuseum (deraf fyra särskilda *reservationsanslag*
20,660	—	16,000	—	337,087	—	373,747	—	Kleresistaten
19,159	—	— —	—	5,841	—	25,000	—	Domkapitlens expeditioner *)
55,000	—	— —	—	— —	—	55,000	—	Lappmarks ecklesiastikverk, *förslagsanslag*
722,231	—	35,820	—	— —	—	758,051	—	Universiteten (deraf 162,700 kronor *förslagsanslag*).
								Tillkommer: för anskaffande och underhåll af in-
								niken i Upsala
								till förstärkande af lärarekrafterna i
								till arfvode åt en amanuens vid den
								ska institutionen i Lund
								till ett nytt fast docentstipendium vid ju-
169,900	—	— —	—	— —	—	169,900	—	Karolinska mediko-kirurgiska institutet. Nuvarande
								Tillkommer: för anställande af en andre amanuens
								höjning af anslaget till den patologisk-
								till materiel för den farmakologiska
2,910,304	—	— —	—	— —	—	2,910,304	—	Allmänna läroverken, *reservationsanslag*. Nuvarande
								Ökas med
5,000	—	— —	—	— —	—	5,000	—	Understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna lärodom, *förslagsanslag*
100,000	—	— —	—	— —	—	100,000	—	Högre skolor för qvinlig ungdom. Nuvarande belopp
								Ökas med
43,500	—	— —	—	— —	—	43,500	—	Högre lärarinneseminariet
24,406	—	1,010	—	760	—	26,176	—	Pedagogier och folkskolor
4,751,025	—	— —	—	— —	—	4,751,025	—	Folkundervisningen:
								Seminarier för folkskolelärares bildande. Nuvarande
								Ökas för anordnande af undervisningskurser med
Tpt 9,078,835	—	52,830	—	343,688	—	9,475,353	—	

*) Öfver detta anslag kommer utskottet att framdeles afgifva utlåtande.

riksstatens Åttonde hufvudtitel.

departementet.		Förslag till blifvande riksstat: Anvisning i kontant. Kronor	ö.	Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*. Friheter och kyrkotionde. Kronor	ö.	Ersättningar. Kronor	ö.	Summa. Kronor	ö.
.....		17,000	—	— —	—	— —	—	17,000	—
.....		81,800	—	— —	—	— —	—	81,800	—
.....		39,300	—	— —	—	— —	—	39,300	—
.....		73,200	—	— —	—	— —	—	73,200	—
å tillhopa 14,300 kronor)		46,350	—	— —	—	— —	—	46,350	—
.....		20,660	—	16,000	—	337,087	—	373,747	—
.....		19,159	—	— —	—	5,841	—	25,000	—
.....		55,000	—	— —	—	— —	—	55,000	—
Nuvarande anvisning i kontant	722,231: —								
strument m. m. vid den obstetriska kli-	300: —								
kirurgi vid universitetet i Upsala.....	2,000: —								
bakteriologiska afdelningen af patologi-	500: —								
ridiska fakulteten vid universitetet i Lund	1,500: —	726,531	—	35,820	—	— —	—	762,351	—
belopp	169,900: —								
vid patologisk-anatomiska institutionen	500: —								
anatomiska institutionen	1,200: —								
institutionen.....	500: —	172,100	—	— —	—	— —	—	172,100	—
belopp	2,910,304: —								
.....	76: —	2,910,380	—	— —	—	— —	—	2,910,380	—
verken under förfall på grund af sjuk-		5,000	—	— —	—	— —	—	5,000	—
.....	100,000: —								
.....	100,000: —	200,000	—	— —	—	— —	—	200,000	—
.....		43,500	—	— —	—	— —	—	43,500	—
.....		24,406	—	1,010	—	760	—	26,176	—
belopp ..... 316,025: —									
..... 1,500: —	317,525: —								
Transport	317,525: —	4,434,386	—	52,830	—	343,688	—	4,830,904	—

	1896 års riksstat anslår:								
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
			Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt	9,078,835	—	52,830	—	343,688	—	9,475,353	—	
									Stipendier för seminarieelever .....
									Arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskole-
									Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor .....
									Understöd åt högre folkskolor .....
									Till befrämjande af folkundervisningen bland de i *förslagsanslag* .....
									Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor*),
									Understöd åt folkhögskolor, *förslagsanslag*. .....
									Understöd för aflönande af lärare vid fortsättnings-
									Bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folk-
									För anordnande af qvinlig slöjd i folkskola, mindre *slagsanslag* (nytt) .....
									Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för skola, *förslagsanslag* .....
	394,975	—	— —	—	— —	—	394,975	—	De tekniska läroverken. Nuvarande belopp .....
									Tillkommer: till uppehållande af undervisning i anstalt .....
									höjning af anslaget till läroanstaltens
									till bestridande af kostnaden för vakt-
									tekniska skolan i Stockholm.....
									höjning af anslaget till inventariers
									för renhållning, uppvärmning, belysning
									till arfvode åt en öfverlärare i fri-
									till arfvode åt en öfverlärare i geo-
									och till arfvode åt en öfverlärare i
	37,150	—	— —	—	— —	—	37,150	—	Gymnastiska centralinstitutet .....
	496,250	—	— —	—	— —	—	496,250	—	Medicinalstyrelsen med dithörande stater (deraf 1,500
	103,500	—	— —	—	— —	—	103,500	—	Hyresersättning åt provinsialläkare, *förslagsanslag*, högst
	12,000	—	— —	—	— —	—	12,000	—	Bidrag till extra provinsialläkares aflönande, *förslags-*
	32,750	—	700	—	— —	—	33,450	—	Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen .....
Tpt	10,155,460	—	53,530	—	343,688	—	10,552,678	—	

*) Öfver detta anslag kommer utskottet att framdeles afgifva utlåtande.

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.	
				Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Transport	317,525: —	4,434,386	—	52,830	—	343,688	—	4,830,904	—
.....	75,000: —								
inspektörer	95,000: —								
.....	20,000: —								
.....	20,000: —								
eller ett gemensamt *reservationsanslag*	527,525: —								
rikets nordligare trakter bosatta finnar,									
.....	45,000: —								
förslagsanslag	3,925,000: —								
.....	55,000: —								
skolan, *förslagsanslag*	50,000: —								
skolorna, *förslagsanslag*	110,000: —								
folkskola eller särskild slöjdskola, *för-*									
.....	90,000: —								
ordinarie lärare eller lärarinna vid folk-									
.....	40,000: —	4,842,525	—	— —	—	— —	—	4,842,525	—
.....	394,975: —								
elektroteknik vid Chalmers tekniska läro-									
.....	2,000: —								
bibliotek, samlingar och laboratorium	1,200: —								
mästarebiträde under läroterminerna vid									
.....	750: —								
inköp och underhåll vid samma skola....	500: —								
m. m. af skolans nya lokaler	1,000: —								
handsteckning	300: —								
metrisk konstruktionslära	150: —								
välskrifning, allt vid samma skola	300: —	401,175	—	— —	—	— —	—	401,175	—
.....		37,150	—	— —	—	— —	—	37,150	—
kronor *reservationsanslag*)		496,250	—	— —	—	— —	—	496,250	—
.....		103,500	—	— —	—	— —	—	103,500	—
anslag		12,000	—	— —	—	— —	—	12,000	—
.....		32,750	—	700	—	— —	—	33,450	—
	Transport	10,359,736	—	53,530	—	343,688	—	10,756,954	—

	1896 års riksstat anslår:									
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
			Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt	10,155,460	—	53,530	—	343,688	—	10,552,678	—	
	8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—	Ortopediska institutet
	58,500	—	— —	—	— —	—	58,500	—	Veterinärundervisningen
	7,700	—	— —	—	— —	—	7,700	—	Vaccinationens befrämjande
	145,000	—	— —	—	— —	—	145,000	—	Till bestridande af kostnader för allmän helso- och
	3,000	—	— —	—	— —	—	3,000	—	Svenska läkaresällskapet
	8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—	Svenska akademien
	14,460	—	— —	—	— —	—	14,460	—	Vetenskapsakademien
	29,450	—	— —	—	— —	—	29,450	—	Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien (deraf
	4,000	—	— —	—	— —	—	4,000	—	Landtbruksakademien
	61,300	—	— —	—	— —	—	61,300	—	Akademien för de fria konsterna (deraf tvenne *re-*
									belopp
									Tillkommer å det ena reservationsanslaget till bi-
									hvarigenom *reservationsanslagen* ökas till 21,000
	51,200	—	— —	—	— —	—	51,200	—	Musikaliska akademien (deraf 6,000 kronor *reserva-*
	75,650	—	— —	—	— —	—	75,650	—	Naturhistoriska riksmuseum. Nuvarande belopp
									Ökas å anslaget till materiel, till inköp af sällsynta föremål
	25,050	—	— —	—	— —	—	25,050	—	Meteorologiska centralanstalten (deraf 16,000 kronor
	250,150	—	— —	—	— —	—	250,150	—	Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:
									Till befrämjande af döfstummeundervisningen, *för-*
									Institutet för blinda
	9,564	—	— —	—	— —	—	9,564	—	Fattigvården i Stockholm och landsorten
	75,000	—	— —	—	— —	—	75,000	—	Fattigvården i allmänhet, *förslagsanslag*
	95,061	—	4,360	—	— —	—	99,421	—	Lasaretts underhåll. Nuvarande anvisning i kontant
									Minskas med
	900,000	—	— —	—	— —	—	900,000	—	Hospitals underhåll, *förslagsanslag*
	78,000	—	— —	—	— —	—	78,000	—	Stora barnhuset i Stockholm
	2,750	—	— —	—	— —	—	2,750	—	Frimurarebarnhuset
	28,380	—	— —	—	— —	—	28,380	—	Barnhusen i landsorten
	25,000	—	— —	—	— —	—	25,000	—	Uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, *förslags-*
	7,528	—	193,300	—	169,400	—	370,228	—	Kyrkors underhåll
	24,000	—	— —	—	— —	—	24,000	—	Resestipendier samt läroböckers och lärda verks ut-
	80,000	—	— —	—	— —	—	80,000	—	Ålderstillägg, *förslagsanslag*
	1,500	—	— —	—	— —	—	1,500	—	Rese- och traktamentspenningar, *förslagsanslag*
	23,027	—	— —	—	— —	—	23,027	—	Skrifmaterialer och expenser, ved m. m., *förslagsanslag*.
									Ökas för jemnande af hufvudtitelns slutsumma med
	15,000	—	— —	—	— —	—	15,000	—	Extra utgifter, *reservationsanslag*
S:a	12,262,230	—	251,190	—	513,088	—	13,026,508	—	

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.	
				Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Transport		10,359,736	—	53,530	—	343,688	—	10,756,954	—
.....		8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—
.....		58,500	—	— —	—	— —	—	58,500	—
.....		7,700	—	— —	—	— —	—	7,700	—
sjukvård, *förslagsanslag*		145,000	—	— —	—	— —	—	145,000	—
.....		3,000	—	— —	—	— —	—	3,000	—
.....		8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—
.....		14,460	—	— —	—	— —	—	14,460	—
450 kronor *reservationsanslag*)		29,450	—	— —	—	— —	—	29,450	—
.....		4,000	—	— —	—	— —	—	4,000	—
servationsanslag å tillhopa 20,400 kronor).	Nuvarande								
.....	61,300: —								
drag för aflönande af en eldare	600: —	61,900	—	— —	—	— —	—	61,900	—
kronor.									
tionsanslag)...		51,200	—	— —	—	— —	—	51,200	—
.....	75,650: —								
m. m. vid dess entomologiska afdelning med	600: —	76,250	—	— —	—	— —	—	76,250	—
reservationsanslag)		25,050	—	— —	—	— —	—	25,050	—
slagsanslag	200,000: —								
.....	50,150: —	250,150	—	— —	—	— —	—	250,150	—
.....		9,564	—	— —	—	— —	—	9,564	—
.....		75,000	—	— —	—	— —	—	75,000	—
.....	95,061: —								
.....	225: —	94,836	—	4,360	—	— —	—	99,196	—
.....		900,000	—	— —	—	— —	—	900,000	—
.....		78,000	—	— —	—	— —	—	78,000	—
.....		2,750	—	— —	—	— —	—	2,750	—
.....		28,380	—	— —	—	— —	—	28,380	—
anslag		25,000	—	— —	—	— —	—	25,000	—
.....		7,528	—	193,300	—	169,400	—	370,228	—
gifvande, *reservationsanslag*		24,000	—	— —	—	— —	—	24,000	—
.....		80,000	—	— —	—	— —	—	80,000	—
.....		1,500	—	— —	—	— —	—	1,500	—
Nuvarande belopp	23,027: —								
.....	12: —	23,039	—	— —	—	— —	—	23,039	—
.....		15,000	—	— —	—	— —	—	15,000	—
	Summa	12,467,493	—	251,190	—	513,088	—	13,231,771	—

Bil. Litt. B.

Tabell öfver Extra ordinarie anslagen under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

		Kronor.	ö.
Ecklesiastikdepartementet.			
Riksarkivet:			
Till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän	1,700: —		
„ fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia	3,000: —		
„ fortsatt utgifvande af "Svenska riksdagsakter" m. m.	1,500: —	6,200	—
Nationalmuseum:			
För vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriella samlingar		4,000	—
Lifrustkammaren:			
För tillsyn, underhåll och vård af samlingarna m. m.		5,800	—
Domkapitlens expeditioner:			
För tillfällig löneförbättring åt tjenstemännen vid dessa expeditioner	3,716: —		
Till betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor	5,000: —	8,716	—
Universiteten:			
Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala	6,000: —		
För uppehållande af undervisningen och examinationen i geografi vid universitetet i Upsala	1,000: —		
Till arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala	2,500: —		
Transport	9,500: —	24,716	—

		Kronor.	ö.
Transport	9,500: —	24,716	—
Till anskaffande af instrument och undervisningsmateriel för den obstetriska kliniken i Upsala	500: —		
„ aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund	4,000: —		
„ lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund	6,000: —		
„ särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg	2,000: —		
„ personligt lönetillägg åt akademikamreraren i Lund Oscar Gerhard Regnell	750: —		
„ arfvoden åt extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund	1,500: —		
„ arfvode åt en assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund	1,500: —		
„ arfvode åt en instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund	500: —		
För uppförande af en ny byggnad åt anatomiska institutionen i Lund	49,000: —	75,250	—
Karolinska mediko-kirurgiska institutet:			
Till arfvode åt en amanuens vid institutets gynekologiska klinik	900: —		
„ arfvode åt en amanuens vid institutets kemiska laboratorium	900: —		
„ en pediatrisk klinik vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1,800: —		
„ en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm	2,800: —		
„ bekostande af teckningar i vetenskapliga ändamål vid institutet	1,500: —		
För anskaffande och underhåll af materiel för oftalmiatriska kliniken vid institutet	500: —		
„ anskaffande af instrument för den farmakologiska institutionen vid institutet	500: —		
„ om- och tillbyggnad af institutets biblioteks- och boställshus	20,000: —	28,900	—
Allmänna läroverken och pedagogierna:			
Till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna	345,725: —		
„ arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken	100,000: —		
Transport	445,725: —	128,866	—

		Kronor.	ö.
Transport	445,725: —	128,866	—
Till bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom, *förslagsanslag*	3,000: —	448,725	—
Högre lärarinneseminariet:			
Till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminariet	4,000: —		
„ fortsatt uppehållande af den valfria fjerde årskursen vid seminariet	3,000: —		
„ beredande af fortsatt undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och normalskolan	5,000: —	12,000	—
Folkundervisningen:			
Till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna samt till arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring och extra arfvoden åt musiklärare vid dessa seminarier	31,800: —		
„ understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel	15,000: —		
För utförande af förändrad inredning och tillbyggnad af hufvudbyggnaden vid folkskolelärarinneseminariet i Falun	4,000: —		
„ uppförande af skolhus i hvardera af rotarna Soutojärvi, Granhult och Yrtivara i Gellivare församling	17,800: —	68,600	—
De tekniska läroverken:			
Till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning	106,230: —		
„ arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik vid tekniska högskolan	2,000: —		
„ elektrotekniska apparater och laborationer	1,200: —		
„ förstärkning af undervisningen vid högskolan	17,000: —		
„ hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi vid högskolan	600: —		
„ anskaffande af den första för undervisningen i elektroteknik vid Chalmers' tekniska läroanstalt erforderliga uppsättning af instrumenter och maskiner	5,000: —		
Transport	132,030: —	658,191	—

		Kronor.	ö.
Transport	132,030: —	658,191	—
Till inredning af vissa tekniska skolans i Stockholm lokaler	12,632: —		
„ anskaffande af inventarier och dylik utrustning för samma lokaler	8,600: —		
„ förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna	750: —		
„ understöd åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnaden för deras inspektion	45,000: —	199,012	—
Medicinalstyrelsen med dithörande stater:			
Till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper	1,200: —		
„ uppehållande i Stockholm af en poliklinik för tandsjukdomar	4,000: —	5,200	—
Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:			
Till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	4,000: —		
„ undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	3,200: —		
„ utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m.	2,000: —		
För utförande af vissa ändrings- och inredningsarbeten i nationalmuseibyggnaden	5,800: —	15,000	—
Akademien för de fria konsterna:			
Till aflönande af en eldare från början af oktober år 1895 till utgången af år 1896		750	—
Naturhistoriska riksmuseum:			
Till inköp och insamling af naturalier vid museets afdelning för arkegoniater och fossila växter, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter	2,000: —		
„ vård, underhåll och förkofran af museets etnografiska samling	2,800: —		
„ fyllande af återstående brist å museets expensmedelsanslag	705: —	5,505	
Transport		883,658	—

		Kronor.	ö.
Transport		883,658	—
Meteorologiska centralanstalten.			
För upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid anstalten		7,950	—
Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:			
Till uppehållande af undervisningen vid tre läroanstalter för öfveråriga döfstumma	49,200: —		
„ handtverksskolan i Kristinehamn för blinda	10,000: —		
„ tryckning af blindskrifter	2,500: —		
„ understöd åt blindlärareelever samt reseunderstöd åt blindlärare	1,200: —	62,900	—
Hospitalsvården:			
Till anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuka	450,000: —		
„ understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske	14,000: —	464,000	—
Diverse anslag:			
Till svenska fornskriftsällskapet	2,000: —		
„ beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar	10,000: —		
„ anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt	4,000: —		
„ resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter	500: —		
„ två stipendier för utbildande vid universitetet af prester, förtrogna med finska språket	1,500: —		
„ uppförande af ny kapellbyggnad i Tärna församling	18,500: —		
„ nordiska museet	25,000: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif"	3,150: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Nordiskt medicinskt arkiv"	3,000: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Acta mathematica"	4,000: —		
„ understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen	30,000: —		
Transport	101,650: —	1,418,508	—

		Kronor	ö.
Transport	101,650: —	1,418,508	—
Till understöd åt de vid Upsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi	5,000: —		
„ fortsättande af precisionsnivelleringsarbetena i norra Sverige, till anordnande af en ny med sjelfregistrerande apparat försedd vattenhöjdmätningsstation vid Bottniska viken samt till underhåll och tillsyn af de nuvarande vattenhöjdmätningsstationerna m. m.	15,000: —		
För utgifning och spridning af nykterhetsskrifter	4,000: —		
Till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala	2,000: —		
För utrustande och företagande af en expedition för anställande af iakttagelser vid en solförmörkelse	9,800: —		
„ anställande af historiska forskningar rörande Sverige i Vatikanska arkivet i Rom	3,000: —		
Till ersättning för belopp, som af statskontoret förskottsvis utbetalts	20,052: —	160,502	—
Summa		1,579,010	—

Anm. Öfver anslagen till blindskolan i Vexiö och till uppförande af en byggnad för en förskola för blinda vid Tomteboda kommer utlåtande framdeles att afgifvas.